‘GİZLİ EL’ BOSNA’DA

Sırpların Arkasındaki
Anti-İslami Enternasyonal’in
Bilinmeyen Hikayesi

HARUN YAHYA

Bu kitapta kullanılan ayetler, Ali Bulaç'ın hazırladığı "Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı" isimli mealden alınmıştır.

ARAŞTIRMA
YAYINCILIK

Prof. Kazım İsmail Gürkan Cad.
Hamam Sok. No:2 K.6
Cağaloğlu/İstanbul
Tel: 0212 511 72 30

Baskı: Seçil Ofset
100 Yıl Mahallesi MAS-SİT
Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0 212) 629 06 15

www.harunyahya.org - www.harunyahya.net

İÇİNDEKİLER

OKUYUCUYA

•Bu kitapta ve diğer çalışmalarımızda evrim teorisinin çöküşüne özel bir yer ayrılmasının nedeni, bu teorinin her türlü din aleyhtarı felsefenin temelini oluşturmasıdır. Yaratılışı ve dolayısıyla Allah'ın varlığını inkar eden Darwinizm, 140 yıldır pek çok insanın imanını kaybetmesine ya da kuşkuya düşmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bu teorinin bir aldatmaca olduğunu gözler önüne sermek çok önemli bir imani görevdir. Bu önemli hizmetin tüm insanlarımıza ulaştırılabilmesi ise zorunludur. Kimi okuyucularımız belki tek bir kitabımızı okuma imkanı bulabilir. Bu nedenle her kitabımızda bu konuya özet de olsa bir bölüm ayrılması uygun görülmüştür.

•Belirtilmesi gereken bir diğer husus, bu kitapların içeriği ile ilgilidir. Yazarın tüm kitaplarında imani konular Kuran ayetleri doğrultusunda anlatılmakta, insanlar Allah'ın ayetlerini öğrenmeye ve yaşamaya davet edilmektedirler. Allah'ın ayetleri ile ilgili tüm konular, okuyanın aklında hiçbir şüphe veya soru işareti bırakmayacak şekilde açıklanmaktadır.

•Bu anlatım sırasında kullanılan samimi, sade ve akıcı üslup ise kitapların yediden yetmişe herkes tarafından rahatça anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu etkili ve yalın anlatım sayesinde, kitaplar "bir solukta okunan kitaplar" deyimine tam olarak uymaktadır. Dini reddetme konusunda kesin bir tavır sergileyen insanlar dahi, bu kitaplarda anlatılan gerçeklerden etkilenmekte ve anlatılanların doğruluğunu inkar edememektedirler.

•Bu kitap ve yazarın diğer eserleri, okuyucular tarafından bizzat okunabileceği gibi, karşılıklı bir sohbet ortamı şeklinde de okunabilir. Bu kitaplardan istifade etmek isteyen bir grup okuyucunun kitapları birarada okumaları, konuyla ilgili kendi tefekkür ve tecrübelerini de birbirlerine aktarmaları açısından yararlı olacaktır.

•Bunun yanında, sadece Allah rızası için yazılmış olan bu kitapların tanınmasına ve okunmasına katkıda bulunmak da büyük bir hizmet olacaktır. Çünkü yazarın tüm kitaplarında ispat ve ikna edici yön son derece güçlüdür. Bu sebeple dini anlatmak isteyenler için en etkili yöntem, bu kitapların diğer insanlar tarafından da okunmasının teşvik edilmesidir.

•Kitapların arkasına yazarın diğer eserlerinin tanıtımlarının eklenmesinin ise önemli sebepleri vardır. Bu sayede kitabı eline alan kişi, yukarıda söz ettiğimiz özellikleri taşıyan ve okumaktan hoşlandığını umduğumuz bu kitapla aynı vasıflara sahip daha birçok eser olduğunu görecektir. İmani ve siyasi konularda yararlanabileceği zengin bir kaynak birikiminin bulunduğuna şahit olacaktır.

•Bu eserlerde, diğer bazı eserlerde görülen, yazarın şahsi kanaatlerine, şüpheli kaynaklara dayalı izahlara, mukaddesata karşı gereken adaba ve saygıya dikkat etmeyen üsluplara, burkuntu veren ümitsiz, şüpheci ve ye'se sürükleyen anlatımlara rastlayamazsınız.

YAZAR ve ESERLERİ HAKKINDA

Harun Yahya müstear ismini kullanan yazar, 1956 yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Daha sonra İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ve İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğrenim gördü. 1980'li yıllardan bu yana, imani, bilimsel ve siyasi konularda pek çok eser hazırladı. Bunların yanı sıra, yazarın evrimcilerin sahtekarlıklarını, iddialarının geçersizliğini ve Darwinizm'in kanlı ideolojilerle olan karanlık bağlantılarını ortaya koyan çok önemli eserleri bulunmaktadır.

Yazarın müstear ismi, inkarcı düşünceye karşı mücadele eden iki peygamberin hatıralarına hürmeten, isimlerini yad etmek için Harun ve Yahya isimlerinden oluşturulmuştur. Yazar tarafından kitapların kapağında Resulullah'ın mührünün kullanılmış olmasının sembolik anlamı ise, kitapların içeriği ile ilgilidir. Bu mühür, Kuran-ı Kerim'in Allah'ın son kitabı ve son sözü, Peygamberimiz (sav)'in de hatem-ül enbiya olmasını remzetmektedir. Yazar da, yayınladığı tüm çalışmalarında, Kuran'ı ve Resulullah'ın sünnetini kendine rehber edinmiştir. Bu suretle, inkarcı düşünce sistemlerinin tüm temel iddialarını tek tek çürütmeyi ve dine karşı yöneltilen itirazları tam olarak susturacak "son söz"ü söylemeyi hedeflemektedir. Çok büyük bir hikmet ve kemal sahibi olan Resulullah'ın mührü, bu son sözü söyleme niyetinin bir duası olarak kullanılmıştır.

Yazarın tüm çalışmalarındaki ortak hedef, Kuran'ın tebliğini tüm dünyaya ulaştırmak, böylelikle insanları Allah'ın varlığı, birliği ve ahiret gibi temel imani konular üzerinde düşünmeye sevk etmek ve inkarcı sistemlerin çürük temellerini ve sapkın uygulamalarını gözler önüne sermektir.

Nitekim Harun Yahya'nın eserleri Hindistan'dan Amerika'ya, İngiltere'den Endonezya'ya, Polonya'dan Bosna Hersek'e, İspanya'dan Brezilya'ya kadar dünyanın pek çok ülkesinde beğeniyle okunmaktadır. İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Urduca, Arapça, Arnavutça, Rusça, Boşnakça, Uygurca, Endonezyaca gibi pek çok dile çevrilen eserler, yurt dışında geniş bir okuyucu kitlesi tarafından takip edilmektedir.

Dünyanın dört bir yanında olağanüstü takdir toplayan bu eserler pek çok insanın iman etmesine, pek çoğunun da imanında derinleşmesine vesile olmaktadır.

Kitapları okuyan, inceleyen her kişi, bu eserlerdeki hikmetli, özlü, kolay anlaşılır ve samimi üslübun, akılcı ve ilmi yaklaşımın farkına varmaktadır. Bu eserler süratli etki etme, kesin netice verme, itiraz edilemezlik, çürütülemezlik özellikleri taşımaktadır.

Bu eserleri okuyan ve üzerinde ciddi biçimde düşünen insanların, artık materyalist felsefeyi, ateizmi ve diğer sapkın görüş ve felsefelerin hiçbirini samimi olarak savunabilmeleri mümkün değildir. Bundan sonra savunsalar da ancak duygusal bir inatla savunacaklardır, çünkü fikri dayanakları çürütülmüştür. Çağımızdaki tüm inkarcı akımlar, Harun Yahya külliyatı karşısında fikren mağlup olmuşlardır.

Kuşkusuz bu özellikler, Kuran'ın hikmet ve anlatım çarpıcılığından kaynaklanmaktadır. Yazarın kendisi bu eserlerden dolayı bir övünme içinde değildir, yalnızca Allah'ın hidayetine vesile olmaya niyet etmiştir. Ayrıca bu eserlerin basımında ve yayınlanmasında herhangi bir maddi kazanç hedeflenmemektedir.

Bu gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, insanların görmediklerini görmelerini sağlayan, hidayetlerine vesile olan bu eserlerin okunmasını teşvik etmenin de, çok önemli bir hizmet olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu değerli eserleri tanıtmak yerine, insanların zihinlerini bulandıran, fikri karmaşa meydana getiren, kuşku ve tereddütleri dağıtmada, imanı kurtarmada güçlü ve keskin bir etkisi olmadığı genel tecrübe ile sabit olan kitapları yaymak ise, emek ve zaman kaybına neden olacaktır. İmanı kurtarma amacından ziyade, yazarının edebi gücünü vurgulamaya yönelik eserlerde bu etkinin elde edilemeyeceği açıktır. Bu konuda kuşkusu olanlar varsa, Harun Yahya'nın eserlerinin tek amacının dinsizliği çürütmek ve Kuran ahlakını yaymak olduğunu, bu hizmetteki etki, başarı ve samimiyetin açıkça görüldüğünü okuyucuların genel kanaatinden anlayabilirler.

Bilinmelidir ki, dünya üzerindeki zulüm ve karmaşaların, Müslümanların çektikleri eziyetlerin temel sebebi dinsizliğin fikri hakimiyetidir. Bunlardan kurtulmanın yolu ise, dinsizliğin fikren mağlup edilmesi, iman hakikatlerinin ortaya konması ve Kuran ahlakının, insanların kavrayıp yaşayabilecekleri şekilde anlatılmasıdır. Dünyanın günden güne daha fazla içine çekilmek istendiği zulüm, fesat ve kargaşa ortamı dikkate alındığında bu hizmetin elden geldiğince hızlı ve etkili bir biçimde yapılması gerektiği açıktır. Aksi halde çok geç kalınabilir. Bu önemli hizmette öncü rolü üstlenmiş olan Harun Yahya külliyatı, Allah'ın izniyle, 21. yüzyılda dünya insanlarını Kuran'da tarif edilen huzur ve barışa, doğruluk ve adalete, güzellik ve mutluluğa taşımaya bir vesile olacaktır.

Sırbo-Hırvatça Karakterlerin Okunuşu

Sırplar, Hırvatlar ve Boşnakların ortak lisanı olan Sırbo-Hırvatça'nın (Stovakça) Latince alfabesi, Türkçe alfabeden farklı bazı karakterleri içermektedir. Kitap içinde Sırbo-Hırvatça isimler bu özgün karakterlerle yazılmıştır. Bu özgün karakterlerin ve benzerleri Türkçe'de de yer alan bazı diğer karakterlerin okunuşu ise şöyledir:

c Türkçe'deki "c"harfinin okunuşu, Sırbo-Hırvatça'da "ts" şeklinde okunur. Bu nedenle, örneğin Srebrenica kenti, "Srebrenitsa" şeklinde okunmalıdır.

dj Tam olarak Türkçe'deki "c" sesinin karşılığıdır. Örneğin Karadjordje ismi "Karacorce" şeklinde okunmalıdır.

dΩ Türkçe'deki "c" sesinin karşılığıdır. Örneğin, KaradΩi¡ ismi, "Karacic" diye okunmalıdır.

¯ Türkçe'deki "ç" sesinin karşılığıdır. Bu yüzden "Çetnik" kelimesi, Stovakça'da ˚etnik diye yazılır.

¡ Türkçe'deki "ç" sesine çok benzer, ancak biraz daha yumuşaktır.

§ Tam olarak Türkçe'deki "ş" sesinin karşılığıdır. Örneğin, Milo§evi¡, "Miloşeviç" diye okunur.

Ω Yaklaşık olarak Türkçe'deki "j" harfinin karşılığıdır. Örneğin GoraΩde kenti, "Gorajde" diye okunur.

j Türkçe'deki "y" sesinin karşılığıdır. Örneğin, Jovan ismi, "Yovan" diye okunur.

lj Türkçe'deki "y" sesinin karşılığıdır. Örneğin Ljublijana kenti, "Yubliyana" diye okunur.

Önsöz:
Bosna Hakkındaki İlk "Perde Arkası" Kitabı

Bosna-Hersek'te 1992-95 yılları arasında yaşanan savaş ve katliam, bütün dünyayı olduğu gibi Türkiye'yi de derinden etkiledi, "efkar-ı umumiye"nin odak noktası oldu. Bosna-Hersek'teki Müslümaların hem Osmanlı'nın tarihsel bir parçası hem de Türkiye halkının ezici çoğunluğunun din kardeşi oluşları, Türk toplumunun hassasiyetini doğal olarak daha da artırdı. Ve bu nedenle, özellikle de savaşın sürdüğü sıralarda, Bosna ile ilgili olarak Türkiye'de çok yazılıp-çizildi. Konferanslar, haber programları, dayanışma toplantıları, kitaplar, dergiler, Bosna'da yaşanan Sırp saldırganlığını ve Müslümanlara karşı uygulanan "etnik temizlik" programını konu edindiler.

Ancak, doğal olarak, Bosna'yı konu alan bu yayın ve etkinliklerin tamamına yakını, cephede ya da diplomasi koridorlarında yaşanmakta olan çıplak gelişmeleri konu ediniyorlardı. Her geçen gün yeni bir boyut kazanan savaş hakkında, olayın derinliklerine inen kapsamlı bir araştırma yapmak mümkün değildi çünkü. Gerçi hemen herkes tarafından hissedilen bir gerçek vardı ortada; Batı dünyası, ya da Batı içindeki birileri, Bosna'ya bilinçli olarak cephe alıyor ve dolaylı yoldan Sırplara destek veriyorlardı. "Çifte standart" gibi hafif terimler, bu tavrı açıklamaya yetmiyordu. Ama kimlerin neden Sırpların arkasında olduğu sorusuna açık bir cevap getirilemedi.

Biz ise baştan beridir, diğer bazı başka konularda olduğu gibi, Bosna'da yaşanan savaşın da önemli bir "perde arkası" olduğunu savunduk. Bu denli sistemli bir "etnik temizlik" operasyonunun, Batı dünyasına egemen olan iradeden, ya da en azından Batılı bazı güç odaklarından "yeşil ışık" almadan gerçekleştirilmiş olamayacağına işaret ettik. Bu ise, iddialı bir tezdi ve dolayısıyla ispatlanması için geniş bir araştırma ve zaman gerekiyordu. Elinizdeki kitap, bu nedenle, Bosna'daki savaşın—"barış" mı, ateşkes mi olduğu tartışılır bir anlaşma ile—sona ermesinden 1.5 yıl sonra yayınlanıyor. Ve, bildiğimiz kadarıyla, hem Türkiye'de hem de dünyada, "Bosna'daki savaşın perde arkasını" bu denli kapsamlı bir biçimde ele alan ilk kitap olma özelliğine sahip.

Neden Bosna-Hersek'le bu denli yakından ilgilendiğimiz sorusuna verilecek en önemli cevap ise, 1992-95 yılları arasında bu ülkedeki Müslümanlara yönelen Sırp saldırganlığının tümüyle "anti-İslami" bir kimlik ve niyet taşıyor olmasıdır. Bir başka deyişle, saldırı "Boşnak"lara değil, Müslüman kimliğinin kendisine yöneliktir ve dolayısıyla yeryüzündeki her Müslümanı ilgilendirir. Bosnalılar, Kuran'da tarif edilen "yalnızca; 'Rabbimiz Allah'tır' demelerinden dolayı, haksız yere yurtlarından sürgün edilip çıkarılanlar" (Hac Suresi, 40) ayetine uygun bir biçimde saldırıya uğramışlardır. Bundan dolayı da, "Size ne oluyor ki, Allah yolunda ve: 'Rabbimiz, bizi halkı zalim olan bu ülkeden çıkar, bize katından bir veli (koruyucu sahib) gönder, bize katından bir yardım eden yolla' diyen erkekler, kadınlar ve çocuklardan zayıf bırakılmışlar adına savaşmıyorsunuz?" (Nisa Suresi, 75) hükmü gereği, bu Müslümanların "müdafa-i hukuk"u için mücadele etmek, tüm diğer Müslümanların görevidir. Bu kitap, bu görevi,

"düşman"ın maskesini indirmek yoluyla ifa etmek ve tüm Müslümanları da bu konuda hassasiyete çağırmak amacını gütmektedir.

Bu arada belirtmek gerekir ki, bu kitapta ortaya konan çalışma, daha önce de diğer bazı kitaplarımızda kısmen ortaya konmuş, en son olarak Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeninin Gizli Yöneticileri adlı kitabımızda kısmen ele alınmıştı. Bu kitap, önceden temeli atılan ve söz konusu önceki çalışmalarımızda kısa da olsa değinilen bir tezin olgunlaşmış son halidir.

Yine belirtmek gerekir ki, kitapta hiçbir zaman ülke içindeki tek bir kişiyi ya da kurumu hedef almak ya da "hedef göstermek" gibi bir amaç güdülmemiştir. Bosna-Hersek hakkındaki düşüncelerini ortaya döktüğümüz bazı medya temsilcilerinin adları, sahip oldukları ideolojinin ya da misyonun eleştirilebilmesi için anılmışlardır.

Bu kitabın yayına hazırlandığı sıralarda, Sırbistan lideri Slobodan Milo§evi¡ büyük bir halk muhalefeti ile karşı karşıyaydı. 1996 Kasımı'nda yapılan ve muhalefetin başarısı ile sonuçlanan yerel seçimler, Milo§evi¡ tarafından iptal edilmişti ve buna isyan eden muhalefet de 11 haftadır Belgrad sokaklarını aşındırıyordu. Bu tablodan ileriye doğru yapılacak bir projeksiyon, Milo§evi¡'in iktidarının çok da uzun sürmeyeceğine işaret etmektedir. Ancak akılda tutulması gereken önemli bir nokta, Sırbistan'daki "muhalefet"in Milo§evi¡'ten herhangi bir reel farkı olmadığıdır. Muhalefet hareketinin en önemli lideri Vuk Dra§kovi¡, 1980'lerin başında şoven Sırp milliyetçiliğini ve onun anti-İslami komplekslerini Milo§evi¡'ten de önce seslendiren kişidir. Aynı şekilde muhalefetin ikinci önemli lideri görünümündeki Zoran Cinci¡ de, Çetnik ideolojisinin önde gelen savunucularındandır. Dolayısıyla, Belgrad'daki muhtemel bir iktidar değişikliğinin, kitap boyunca inceleyeceğimiz milliyetçi/masonik iktidar odağında bir değişiklik yapması olası gözükmemektedir. Yine aynı nedenle, Milo§evi¡'in muhtemel düşüşü, kendisini 80'li yılların başından bu yana destekleyen Batılı güç merkezlerinin stratejik hesaplarında da ciddi bir karmaşa yaratmayacaktır. Kukla liderlerin düşmesi, yerlerine yenileri bulunduğu sürece, hiçbir zaman büyük bir sorun olmamıştır zaten.

Son olarak, elinizde tuttuğunuz kitabın, Bosna-Hersek ya da Sırp milliyetçiliği hakkında yazılmış olan başka herhangi bir kitaptan son derece farklı olduğunu vurgulamak gerekir. Kitap, Bosna-Hersek'in ya da Sırbistan'ın tarihini anlatmak gibi bir amaç gütmemektedir; yalnızca Müslümanlara yönelen Sırp saldırganlığının perde arkasını ve bunun büyük kısmını oluşturan uluslararası bağlantılarını araştırmak için yazılmıştır. Bu nedenle, kitaptan kesintisiz ve homojen bir tarih anlatımı beklemek doğru olmaz. Tarihin bazı dönemleri üzerinde yoğun biçimde durulmuş, bazıları ise kısaca geçilmiştir.

Ve temel amaç, başta da belirttiğimiz gibi, Sırp saldırganlığının arkasındaki gerçekleri ortaya dökerek, Bosna hakkındaki bilinç ve hassasiyeti artırmak ve böylece yalnızca Müslüman oldukları için baskı ve katliama tabi tutulan Bosnalı Müslümanlara destek verebilmektir. Savaş boyunca kahramanca yürüttükleri mücadele, tüm Müslümanların olduğu gibi, bizim de mücadelemizdir. Ve umulur ki, aynı saldırganlıkla

bir kez daha yüz yüze geldiklerinde, tüm İslam dünyasından, daha da büyük, bilinçli ve somut bir destek bulacaklardır.

İkinci Baskıya Önsöz: Medeniyetler Barışı

Bu kitabın ilk baskısından bu yana dünya üzerinde önemli gelişmeler yaşandı. Bosna'da ve ardından Kosova'da yaşanan savaşlar duruldu, bu coğrafyalarda gündeme gelmiş olan İslam konusu dünya gündeminde giderek daha da önem kazandı. 11 Eylül 2001'de Amerika'ya karşı gerçekleştirilen menfur terör eylemleri ise, hem İslam'ın adını kullanarak dünyayı kana bulamak isteyen kötü niyetli kişilerin varlığını ortaya koydu, hem de bunları bahane ederek İslam ve Batı arasında bir çatışma körüklemek isteyen bazı Batılı çevrelerin niyetlerini bir kez daha açığa çıkardı.

Bizim, Bosna örneğinden yola çıkarak, dünya gündemindeki "Batı ve İslam" konusuna getireceğimiz yorum şudur: Dünyada Batı ve İslam dünyası arasında bir çatışma yaşanmasına gerek yoktur. Böyle bir çatışma sadece insanlığı felaketlere sürükler. Tesis etmemiz gereken kavram, medeniyetler çatışması değil, medeniyetler barışıdır. Nitekim Batının ahlaki değerlerinin kaynağı olan Hıristiyanlık ve İslam dünyasının değerlerinin kaynağı olan İslam da bunu öngörür. Her üç İlahi dine göre inananların görevi, dünyaya barış, huzur, adalet ve sükunet getirmektir. 11 Eylül ve benzeri devlet karşıtı terörist eylemler ya da Bosna'da (veya Filistin'de) yaşanan "etnik temizlik" benzeri devlet terörü; bunların her ikisi de İlahi dinlere tamamen aykırı suçlardır.

Bunun anlaşılması, yani terörün her türlüsünün önüne geçilmesi için elde edilmesi gereken iki önemli 'anlayış' vardır:

1) İlahi dinlerin, kendi mensupları tarafından doğru anlaşılması. İlahi dinlerin siyasi fanatizm, cehalet ya da taassup nedeniyle çarpıtılmasına ve yanlış yorumlanmasına son verilmesi.

2) Söz konusu medeniyetlerin (yani Batı ve İslam dünyalarının) birbirlerini doğru tanıması.

Yukarıdaki ilk maddeyi, elinizdeki ikinci baskıdan kısa bir süre önce yayınlanan *İslam Terörü Lanetler* adlı kitabımızda incelemiş bulunuyoruz. (Aynı kitap, *Islam Denounces Terrorism* ismiyle İngiltere'de İngilizce olarak da yayınlanmıştır.) Orada da açıklandığı üzere, terörizm ile İlahi dinler arasında bir ilişki yoktur. Tarih boyunca İlahi dinler adına ortaya çıkan 'teröristler', örneğin Haçlılar, Siyonistler ya da sözde İslam adına ortaya çıktıklarını iddia eden teröristler, hep kendi dinlerini siyasi ve maddi amaçları için bir araç olarak kullanmak isteyenlerdir. Bunun her üç İlahi dinin mensupları tarafından anlaşılması için uluslararası bir kültür seferberliği düzenlenmeli, özellikle de gerçek İslam'ın anlaşılabilmesi için çok kapsamlı bir çaba yürütülmelidir.

İkinci madde, yani medeniyetlerin birbirlerini doğru tanıması da son derece önemlidir. Batının İslam dünyasını, İslam dünyasının da Batıyı anlaması gerekmektedir. Biz bu kitapta Batının içindeki bir 'Anti-İslami Enternasyonal'den söz ettik ve bunun Bosna'daki Sırp terörüne verdiği desteği inceledik. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, 'Anti-İslami Enternasyonal' ifadesiyle kastettiğimiz güç, Batı medeniyetinin kendisi değildir. ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve diğer Batılı ülkelerin devletleri değildir.

Halkları hiç değildir. Anti-İslami Enternasyonal, Batılı ülkelerde zaman zaman etkili olan birtakım lobiler, think-tankler, sermaye kurumları ya da medya unsurlarından oluşan bir ideolojik çevredir. Bu çevre, Batının mutlaka İslam ile çatışması gerektiğini düşünmekte, buna dair senaryolar üretmekte ve uluslararası siyaseti buna göre yönlendirmeye çalışmaktadır. Huntington'un ünlü 'medeniyetler çatışması' tezi, bu yönlendirmenin örneklerinden sadece birisidir. Bosnalı Müslümanlara karşı Sırpları el altından destekleyen de, İslam'ı Amerikalı ya da Avrupalı kitlelerin gözünde kötü göstermek için sistemli bir propaganda yürüten de aynı güçtür.

Anti-İslami Enternasyonal olarak tanımladığımız söz konusu gücü, bizzat Batı medeniyeti ile veya bu medeniyet içindeki herhangi bir ülke ile özdeşleştirmek çok büyük bir yanılgı olur. Çünkü Batıda, söz konusu gücün tam aksi yönde düşünen ve politika üreten çevreler de vardır. Bugün pek çok Batılı devlet adamı, politikacı, entelektüel, gazeteci veya sıradan insan, İslam'ı anlamaya ve Müslümanlarla dostluk kurmaya çalışmaktadır. Bosna'da veya İslam dünyasının bir başka yerinde Müslümanlara yapılan zulümlere samimi bir şekilde tepki gösteren pek çok Batılı insan vardır. Dahası Batılı devletler bu konuda somut adımlar da atmışlardır. Bosna'da ve ardından Kosova'da Sırp vahşetinin durdurulmasında ABD ve NATO girişimlerinin rolünün büyük olduğunu kabul etmek gerekir. Anti-İslami Enternasyonal'i temsil eden 'gizli el', bu kitap boyunca okuyacağınız gibi, Sırplara el altından destek vermiştir, ama Batılı ülkelerin politikasını tamamen yönlendirebilmiş değildir.

Sonuçta, Batı hakkında önemli bir gerçeği bilmek gerekmektedir: Batılı ülkeler, özellikle de ABD, 'monoblok' (yekpare) bir siyasi veya toplumsal düzene sahip değildir. Her biri farklı düşünce ve amaçlara sahip pek çok farklı unsurdan oluşmaktadır. Bunların içinde İslam'a düşman olan bir 'gizli el' bulunduğu gibi, bu düşmanlığa karşı çıkan ve İslam dünyasına dostluk ve adalet prensibi içinde yaklaşmak isteyen çok geniş bir kitle ve bunun siyasi temsilcileri de vardır. Anti-İslami Enternasyonal'in en önemli unsuru olarak tanımladığımız İsrail'de dahi, İsrail Devleti'nin on yıllardır uyguladığı işgal ve katliam politikalarına şiddetle karşı çıkan, Filistinlilerin haklarını savunan ve 'adalet içinde barış' talep eden toplum kesimleri ve siyasi oluşumlar vardır. Öyle ki bazı dindar Yahudiler İsrail Devleti'ni tanımamakta, onu illegal bir siyasi yapı olarak kabul etmektedirler.

Bu durumda Anti-İslami Enternasyonal'e karşı Müslümanların ne yapmaları gerektiği de kendiliğinden ortaya çıkar: Batıdaki ılımlı ve barışçı unsurlarla diyalog kurmak ve onlarla iş birliği yapmak. Bu yaklaşım, Allah'ın biz Müslümanlara aşağıdaki Kuran ayetinde emrettiği ılımlı ve barışçı tavrın da bir gereğidir:

Allah, sizinle din konusunda savaşmayan, sizi yurtlarınızdan sürüp-çıkarmayanlara iyilik yapmanızdan ve onlara adaletli davranmanızdan sizi sakındırmaz. Çünkü Allah, adalet yapanları sever. Allah, ancak din konusunda sizinle savaşanları, sizi yurtlarınızdan sürüp-çıkaranları ve sürülüp-

çıkarılmanız için arka çıkanları dost edinmenizden sakındırır. Kim onları dost edinirse, artık onlar zalimlerin ta kendileridir. (Mümtehine Suresi, 8-9)

Anti-İslami Enternasyonal, ayette “din konusunda sizinle savaşanlar, sizi yurtlarınızdan sürüp-çıkaranlar ve sürülüp-çıkarılmanız için arka çıkanlar” şeklinde tarif edilen gücün günümüze ait bir tanımıdır. Müslümanların bunun dışında kalan gayrı-Müslim insanlara karşı takınması gereken tavır ise iki temel kıstas üzerinedir: İyilik ve adalet. Üstelik Müslüman ahlakı "kötülüğe karşı da iyilikle cevap vermeyi" gerektirdiği için, Müslümanlara düşen her türlü düşünce ve anlayışa karşı öncelikli olarak ılımlı ve barışçı bir politika izlemektir. Ve bu yaklaşım, İslam’a karşı olumsuz bir bakış açısı olan kişilere dahi gerçekte İslam’ın bir barış ve esenlik dini olduğunun anlatılmasını ve söz konusu güçlerle fikri platformda mücadele etmeyi gerektirmektedir.

İşte çağımızda Müslümanlara yol göstermesi gereken prensip budur. Her Müslüman, dünyaya iyilik ve adalet getirmekle sorumludur. Bu yol izlendiğinde, hem 'medeniyetler çatışması' gibi felaket senaryoları boşa çıkacak ve bunun yerine 'medeniyetler barışı' kurulacak, hem de diğer medeniyetlerin içinden pek çok insan İslam’ın doğru yoluna gelecektir.

Giriş; Gerçek Fotoğrafı Çekebilmek

Bosna, 1990'lı yıllara dek çoğu insanın adını bile duymadığı bir ülkeydi. Çoğumuz bu ülkeyi ancak okullarda okutulan Osmanlı Tarihi derslerinden hatırlayabilirdik. Oysa 1992 yılının başından itibaren, Balkan yarımadasının ortasındaki bu ülke, hem dünya hem de Türkiye gündeminin en üst sıralarına yerleşti. Çünkü Bosna'da bir savaş, daha doğrusu, iyi silahlanmış saldırgan bir gücün silahsız bir halkı yok edişi yaşanıyordu. Eski Yugoslavya'nın dağılması sonucunda, kendisini Yugoslav topraklarının gerçek sahibi sayan Sırp milliyetçiliği, Bosna'daki Müslüman halka karşı sistemli bir soykırım, kendi deyimiyle bir "etnik temizlik" başlatmıştı.

Sırplar, Nisan 1992'de başlattıkları *blitzkrieg* (yıldırım savaşı) sayesinde Müslümanları bir kaç haftada yok edeceklerini ya da süreceklerini hesaplıyorlardı. Ama öyle olmadı. Başlangıçta hiçbir askeri gücü olmayan Müslümanlar, kısa sürede toparlandılar, Armija BiH'i (Bosna-Hersek Ordusu) oluşturdular ve hiçkimsenin ummadığı bir direnç gösterdiler. Savaş, 1995 sonbaharına kadar sürdü.

Ve bu savaş boyunca, tarihte eşine az rastlanır bir vahşet yaşandı. Sırplar tarafından öldürülen Bosnalı Müslüman sayısı 200 bini aştı. 2 milyon Müslüman evlerinden sürüldü. 50 bine yakın Müslüman kadına tecavüz edildi. Sırp toplama kamplarına alınan Müslümanlar inanılması zor işkenceler gördüler, on binlercesi sakat kaldı.

Tüm bunlar olurken Batı dünyasının gösterdiği tepkisizlik ise, belki de üzerinde en çok durulan konuydu. Doğru; savaş, 1995 sohbaharında Amerika'nın el koyması üzerine Dayton Anlaşması ile sonuçlandı. Ama 3,5 yıl boyunca bu müdahale çoktan yapılmış olabilirdi. Amerika, ya da genel olarak Batı dünyası, Sırplara karşı ilk anda eyleme geçebilir ve Müslümanların karşı karşıya kaldıkları vahşeti en başında durdurabilirlerdi.

Peki Batı neden böyle yapmadı, neden vahşeti engellemedi?

Bu, çok önemli bir sorudur. Kitapta bu sorunun gerçek cevabını birlikte bulacağız. Sorunun "gerçek" cevabından söz ediyoruz, çünkü savaşın başından bu yana öne sürülmüş olan başka cevaplar da vardır, ancak bu cevaplar tatmin edici değildir.

Bu cevapların en önemlilerinden biri, "Haçlı cephesi" tezidir. Buna göre, Batı'nın Sırplara olan tepkisizliği, hatta kimi "Sırp yanlısı" politikaları, Müslümanlara karşı oluşan bir "Haçlı cephesi"nin sonucudur. Bu argüman, Batı'nın Bosna politikasındaki belirleyici faktörün, bu medeniyetin sahip olduğu Hıristiyan kimliği olduğunu öne sürmektedir. Oysa bu, meseleyi açıklamaktan oldukça uzaktır.

Haçlı Seferleri Ortaçağ'da yapılmıştı. Bu çağ, Batı'nın Hıristiyan kimliğine en çok sahip olduğu dönemdi. Oysa Ortaçağ'ın ardından gelen; Hümanizm, Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketleri, Batı dünyasının Hıristiyan kimliğini büyük ölçüde yok etti. Modernizmle birlikte, Batı'nın esas kimliği Hıristiyanlık değil, sekülerizm oldu. Bugün Batılı ülkelerin yönetici elitleri, Hıristiyan bir zihin yapısından çok, seküler (din-dışı) bir zihin yapısına sahiptirler. Dolayısıyla Hıristiyanlığı ve "Haçlılığı" Bosna'daki vahşetin

asıl sorumlusu olarak görmek doğru olmaz; bu faktörler ancak çok sınırlı bir psikolojik rol oynamış olabilirler.

Kaldı ki, Ortaçağ'daki Haçlı Seferleri bile Hıristiyan düşüncesinden çok ekonomik bazı çıkarlara dayanıyordu. Haçlıların Kudüs'ü hedeflemelerindeki asıl neden, İncil'in öğretileri değil, Doğu'nun dillere desten zenginliğiydi.

Haçlı cephesi tezinin bir başka yetersizliği de, Batılı ülkelerin Katolik ya da Protestan, Sırpların ise Ortodoks oluşunu göz ardı etmesidir. Bu ayrım önemli bir ayrımdır ve gerçek Haçlı Seferleri sırasında bile Batı Hıristiyanları ile Doğu Hıristiyanlarını birbirine düşürmüş olan bu mezhep ayrılığının etkisinin bugün giderilmiş olduğunu düşünmek akılcı olmaz.

Kısacası, Sırplarla Batı arasındaki ilginç ilişkiyi iki taraf arasında kurulmuş olan bir "Hıristiyan dayanışması"na bağlamak, oldukça yetersiz bir açıklamadır.

Bosna'daki vahşeti açıklamak için kullanılan bir diğer argüman, "Batı'nın Bosna'da çıkarı yok ki..." argümanıdır. Batılı güçlerin Bosna politikasını yorumlamak için öne sürülen bu açıklama da oldukça yetersizdir. Eğer Batılı güçler Bosna konusunda tamamen pasif davranmış olsalardı, bu açıklama kabul edilebilirdi. Oysa, Batı gerçekte pasif davranmamış, savaşa belirli noktalarda müdahale etmiş ve en önemlisi, bu müdahalelerle Sırplara örtülü destekler vermiştir. En çarpıcı örneği Müslümanlara uygulanan silah ambargosu olan bu Sırp yanlısı uygulamalar, Batı'nın pasif olmadığını, aksine ciddi bir Balkan stratejisi izlediğini göstermektedir. Kitabın içinde bu Balkan stratejisinin ortaya çıkardığı Sırp yanlısı uygulamalara daha ayrıntılı olarak değineceğiz.

Bu noktada, Batılı güçlerin ya da bu güçlerin dış politikalarını belirleyen unsurların içinde, ciddi bir Sırp-yanlısı ve anti-Müslüman eğilim olduğunu söyleyebiliriz. Savaşın 3,5 yıl sürmesini sağlayanlar, Müslümanların ellerini-kollarını silah ambargosu ile bağlayanlar, ölü diplomasi ile Sırplara zaman kazandıranlar, bu unsurlardır.

Peki ama, asıl olarak "Haçlı" değillerse, kimdir bu unsurlar? Sırplar ile söz konusu Batılı güçler arasında ne gibi bağlantılar olabilir?

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bu bağlantılar Sırplarla "akrabalık" ilişkileri olamaz. Çünkü ABD'de ya da İngiltere, Fransa gibi Avrupa ülkelerinde sözü edilebilecek bir "Sırp lobisi" yoktur. Ya da Sırplara olan sempatilerini ilan etmiş ve onlar adına dış politikayı yönlendirmeye çalışan kayda değer gruplar yoktur. Dolayısıyla, Batılı ülkelerin Sırp yanlısı politikalarını, ancak Sırplarla stratejik bir ittifak yapmış olan ya da Sırpları stratejik yönden faydalı bulan grupların varlığıyla açıklayabiliriz.

Peki bu stratejik faktör ne olabilir?

İngiliz Başbakanı Lloyd George, 1917 yılındaki bir konuşmasında bu konuda aydınlatıcı yorumlarda bulunmuştu. George, 8 Ağustos 1917 tarihli konuşmasında Sırpları "Kapının Bekçileri" olarak tanımlamış, "Sırplar her zaman Avrupa medeniyetini doğudan (İslam dünyasından) gelen saldırılara karşı korumak için ellerinden geleni yapmışlardır" demişti. Bu yorumdan hareketle İngiliz tarihçi R. G. D. Laffan, 1917 yılında *The Serbs: The Guardians of the Gate* (Sırplar: Kapının Bekçileri) adlı bir kitap

yazmış ve bu "kahraman ulus"un Osmanlı'ya karşı yürüttüğü mücadeleyi öve öve bitirememişti.

Lloyd George'un bu sözleri, geçici bir taktik ilişkiyi değil, çok uzun vadeli bir misyonu, bir stratejik konumu özetliyordu. Sırplar, asırlar boyu "Doğu"dan gelen "İslami tehdit"e karşı "kapının bekçileri"ydiler. Öyle de kalacaklardı.

Dolayısıyla, şu tezi öne sürebiliriz; bugün de Sırplar, Balkanlar'da bir "İslami tehdit" gören Batılı güçler adına "kapının bekçileri"dirler. Bosnalı Müslümanların karşılaştıkları cephe, "Haçlı cephesi" olmasa da, bir "anti-İslami cephe"dir. Kapının bekçilerinin ve o bekçilerin patronlarının oluşturdukları bir cephe.

Peki bu "anti-İslami" cephenin anatomisi nedir? Kapının bekçileri ile patronları arasındaki ilişki, yalnızca aynı seküler ve anti-İslami zihin yapısını paylaşmaktan kaynaklanan felsefi bir ilişki midir? Yoksa, iki tarafı bu zemin üzerinde birbirine bağlayan daha somut, elle tutulur bağlar da var mıdır?

İlerleyen sayfalarda, Sırplar ile Batı'daki anti-İslami güçleri birbiriyle ilişkilendiren bu bağlantıları inceleyeceğiz. Örneğin, seküler ve anti-İslami düşüncenin örgütlenmiş hali olan mason localarının, Sırplar ve Batılı güçler arasında son iki yüzyıl içinde oynadığı köprü rolünü ortaya çıkaracağız.

Ayrıca, Bosna'daki savaşta ciddi bir etkisi olmasına rağmen kendini perde arkasında tutmayı başarmış olan bir ülkenin, İsrail'in gerçek konumunu keşfedeceğiz. Önce Ortadoğu'da sonra da global düzeyde bir tür *de facto* "Anti-İslami Enternasyonal" oluşturma çabasındaki Yahudi Devleti'nin, Sırplarla olan askeri ilişkilerini gün ışığına çıkaracağız. Böylece; Rus-Yunan-Sırp dayanışması ya da Hırvat-Alman ekseni gibi bilinen ve gözle görülen faktörlerin yanında, gizli ve örtülü faktörleri de denkleme ekleyerek, Bosna-Hersek'te olanların gerçek fotoğrafını çekeceğiz.

Çünkü Bosna-Hersek; tarihi ve siyasi yönden Türkiye'nin bir parçasıdır, Türkiye'nin Bosna için yapması gereken daha pek çok şey vardır; bunların etkili bir biçimde yapılabilmesi ise, ancak gerçek fotoğrafı görmekle mümkün olabilir.

Şimdi gerçek fotoğrafı çekmek için araştırmaya başlayabiliriz. İlk yapmamız gereken, tarihin derinliklerine uzanmaktır. Çünkü 1990'lar Bosnası'nda yaşananların temelinde, tarihin getirip bıraktığı miras yatmaktadır.

1. BÖLÜM
Sırp Vahşetinin Tarihi

No lomite munar i dzamiju!
(Parçalayın minareleri ve camileri!)
— Petar Petrovi¡ Njego§, 1845

Yugoslavya, Sırbo-Hırvat dilinde "Güney Slavlarının Ülkesi" anlamına gelir. Ancak, büyük bölümü "güney Slavı" olan bu ülkenin halkları arasında, yüzyıllardır varlığını koruyan ve son iki yüzyıldır da kanlı iç savaşlara dönüşmüş olan bir çatışma vardır.

Bu çatışmanın temel nedeni dindir. Güney Slavlarının en önemli iki parçası olan Sırplar ve Hırvatlar, en başta aralarındaki mezhep farkı nedeniyle birbirlerinden ayrılırlar. Sırplar Ortodoks, Hırvatlar ise Katoliktir. Bu iki halkın yanına, yine mezhep temeline dayalı olarak, ülke içindeki diğer halklar "tarihsel müttefik" olarak eklenebilir; Katolik Slovenler Hırvatların, Ortodoks Karadağlılar ise Sırpların geleneksel müttefikleridir.

Bu Sırp ve Hırvat eksenleri arasında kalan Bosna-Hersek, son bin yıl boyunca bu iki eksene de dahil olmayan bir üçüncü halkı barındırdı. Bosna-Hersek'in Sırp ya da Hırvat olmayan bu asıl halkı, hep bu iki eksene aykırı bir kimlik taşıdı. Bosnalılar, Osmanlı ordularının bölgeyi fethetmesinden önce ne Katolik ne de Ortodoks değildiler; "Bogomil" adı verilen ayrı bir mezhebe bağlıydılar. Osmanlı'nın bölgeye ulaşmasıyla birlikte ise, aşamalı bir biçimde İslam'ı kabul ettiler.

Güney Slavlarının ülkesindeki bu dini kompozisyon, dış güçlerin bölgeye müdahalesini de büyük ölçüde şekillendirdi. Hırvat ekseni, tarihsel olarak Orta Avrupa'nın Katolik güçleri tarafından desteklendi ve en başta İtalya, Avusturya ve Almanya olmak üzere bu güçlere yakınlık duydu. Sırp ekseni, diğer Ortodoks halklarla, en başta da Rusya ile tarihsel bir ittifak oluşturdu. Bosnalılar, ilk başta yalnızdılar. Müslüman oluşlarının ardından, doğal olarak, Devlet-i Al-i Osmaniye'yi en büyük hamileri olarak buldular. Ama 19. yüzyılda özellikle Rus-Sırp ekseninin çabaları nedeniyle Osmanlı dereceli bir biçimde bölgede geriledi. Sonunda, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının ardından imzalanan 1878'deki Berlin Anlaşması ile, Güney Slavlarının ülkesindeki Osmanlı yönetimi—Makedonya ve Sancak hariç—sona erdi. Sırp ekseni bağımsızlık kazandı, Hırvat ekseni ise, yanına Bosna-Hersek'i de katarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun egemenliği altına girdi.

1878'le birlikte, Yugoslavya topraklarında asırlardır süren Pax Ottomana sona eriyordu. Artık, Sırp ve Hırvat eksenleri, geleneksel müttefikleri olan "dış güçler"in destek ve yönlendirmesiyle, ülkede kendi egemenliklerini kurmak için mücadeleye başladılar. Özellikle de Sırplar, 1878'de kurulan krallıklarına Yugoslavya'nın diğer bölümlerini de ekleyerek bir "Büyük Sırbistan" meydana getirmeyi hedefliyorlardı. Bunu

yaparken, Rusya gibi geleneksel Slav ve Ortodoks dostlarının yanı sıra, başta İngiltere olmak üzere bazı Batılı güçlerle de stratejik ittifaklar kuracaklardı.

Bu karmaşık tarihin içindeki bazı gizli etkenleri ilerleyen sayfalarda inceleyeceğiz. Ama önce öykünün en başına dönelim. Bosnalı Müslümanların, Yugoslavya toprakları içindeki geleneksel "aykırı" kimlikleri, ilk göz atılması gereken konudur.

Bogomillik'ten İslam'a

Avrupalı ve Bosnalı tarihçilerin büyük bölümü, Bosnalıların dini kimliğinin kökeninin Bogomil inanışı olduğunda hemfikirdir.

Bu Bulgar kökenli mezhep, 10. yüzyılda kendisine "Bogomil" (Allah tarafından sevilen) adı verilen bir rahip tarafından kurulmuştu. Sırbistan'dan İstanbul'a uzanan Ortodoks coğrafyası içinde gelişen mezhep, geleneksel Hıristiyan öğretisiyle arasındaki büyük fark nedeniyle, "sapkın" (heretik) bir akım olarak görülüyordu. Bogomillerin inançları arasında; Hz. İsa'nın çarmıha gerilmediği, bunun bir ilüzyon olduğu düşüncesi vardı. Dolayısıyla Bogomiller Haç kültüne itibar etmiyorlar, hatta yanlış inancın bir ifadesi olduğu için Haç'a tepki duyuyorlardı. Vaftize ve Hıristiyanlığın en temel ritüellerinden biri olan ekmek-şarap ayinine de karşıydılar. Ayrıca, Katolik ve Ortodoksların aksine, Eski Ahit'i kutsal bir kaynak olarak tanımıyorlar, yalnızca Yeni Ahit'i (İncil) benimsiyorlardı.[1]

1180-1463 yılları arasında hüküm süren Bosna Krallığı'na bağlı olan Bosna Kilisesi, Osmanlı fetihlerinden önce işte böyle bir inancın mirasçısıydı. Haç'ı tanımayan ve -aynı Kuran'da haber verildiği gibi- Hz. İsa'nın gerçekte çarmıha gerilmediğine inanan bu Hıristiyanlar, Devlet-i Al-i'nin gelişiyle birlikte, gruplar halinde İslam'ı kabullenmeye başladılar.

Bosna'nın İslamlaşması, devlet baskısı ile değil, gönüllü olarak gerçekleşti. Osmanlı yönetiminin vergi toplamak için tuttuğu "defter"lere bakıldığında, Bosnalıların İslam'ı uzun bir süreç sonucunda benimsedikleri görülür. 1468-69 yıllarında tutulan defterler, İslam'ın henüz oldukça az sayıda Bosnalı tarafından benimsendiğini göstermektedir; orta Bosna'daki 37.125 Hıristiyan haneye karşılık, yalnızca 332 Müslüman hane vardır. 1485'te Sancak'ta tutulan bir defter ise, İslam'ın kök salmaya başladığını göstermektedir: Hıristiyan 30.552 haneye ve 2.491 dul ve bekara karşı, Müslüman 4.134 hane ve 1.064 bekar vardır. Bunu izleyen dört on yıl boyunca, İslamlaşma artarak devam etmiştir. 1520'deki defterler, Sancak ve Bosna'da toplam 98.095 Hıristiyan haneye karşı 84.675 Müslüman hanenin varlığını göstermektedir. Balkan uzmanı Noel Malcolm'un vurguladığı gibi, Bosna'ya dışardan ciddi bir Müslüman göçü yaşanmadığına göre, bu rakamlar din değiştiren Bosnalıları göstermektedir. 1509 yılında Hersek'teki bir Ortodoks rahibin tuttuğu notlar, "çok sayıda Ortodoksun gönüllü olarak İslam'ı kabullendiğini" belirtmektedir.[2]

17. yüzyıla gelindiğinde ise artık Müslüman nüfus Hıristiyanları aşmaya başlar. 1626 yılında Bosna'yı ziyaret eden bir gözlemci, ülkedeki Katolik sayısının 250 bin civarında gezindiğini, Müslüman nüfusun ise Hıristiyanların toplamından daha fazla olduğunu yazar. 1624'de Bosna'yı dolaşan Arnavut rahip Peter Masarechi ise, ayrıntılı bir rapor hazırlayarak ülkede; 150 bin Katolik, 75 bin Ortodoks ve 450 bin Müslüman yaşadığını bildirmiştir. Nüfus kütüklerinde "İvan'ın oğlu Ferhad" ya da "Mihailo'nun oğlu Hasan" gibi isimler göze çarpar.[3]

İslamlaşma, Osmanlı baskısı ile gerçekleşmiş değildir. Osmanlı, farklı dini cemaatlerin birarada yaşamasını sağlayan "millet" sistemini uygulamakta ve dolayısıyla fethettiği ülkelerdeki halkları din konusunda serbest bırakmaktadır. Buna karşın, bazıları, Bosnalıların İslamlaşmasını ekonomik nedenlere bağlamışlardır. Balkan uzmanı Noel Malcolm'a göre bu da yanlıştır; çünkü "Osmanlı toplumunda zengin olmak için Müslüman olmak gerekmemektedir".[4]

İslamlaşma, kırsal alana göre şehirlerde çok daha hızlı ve geniş kapsamlı bir biçimde gerçekleşmiştir. Bu nedenle, Bosna-Hersek'teki Müslümanlar, bugün de hala Hıristiyanlara, özellikle de Sırplara göre çok daha medenidirler. Sırplar, "dağlı", sert, kaba bir karakteri, Müslümanlar ise "şehirli" kültürü temsil ederler. Saraybosna, Müslümanların bu yüksek kültürünün bir ürünüdür. Şehir, 1521-1541 yıllarında Bosna valisi olarak görev yapan Gazi Hüsrevbey tarafından kurulmuştur. Hüsrevbey, Saraybosna'da hala kendi adıyla anılan görkemli bir cami ile birlikte medrese, kütüphane, hamam, iki han ve bir büyük çarşıdan oluşan bir külliye yaptırmış, oluşturduğu bu yeni şehre de Müslümanları yerleştirmiştir. 1530 yılında, şehrin nüfusu tümüyle Müslümandır. Yüzyılın sonunda şehrin 93 mahallesinden yalnızca ikisi Hıristiyan, kalanı Müslüman mahallesidir. Şehrin içinde 6 köprü, 6 hamam, 3 çarşı, çok sayıda kütüphane, 6 tekke, 5 medrese, 90'dan fazla okul ve 100'ün üzerinde cami yer almaktadır.

Ancak bu yüksek medeniyete karşı "dağlılar"ın önemli bir bölümünde ciddi bir antipati vardır. Bu antipati, hatta nefret, ilginç bir tarihsel mirasın doğurduğu komplekslerden kaynaklanır. Sırp milliyetçiliğini tanımak için, mutlaka bu tarihsel komplekse bir göz atmak gerekir.

Sırp Milliyetçiliğinin Dayanakları:
Seçilmişlik ve Ezilmişlik Kompleksleri

Sırplar, Osmanlı'nın bölgeye hakim oluşuna dek güçlü bir Krallığa sahiptiler. Ancak 1389 yılındaki Kosova Savaşı, bu Krallığın sonunun başlangıcı oldu. 1459 yılında Sırp Krallığı tümüyle ortadan kaldırıldı ve tüm Sırp toprakları kesin olarak Osmanlı egemenliğine girdi.

Sırplar, Osmanlı karşısındaki yenilgilerini hiçbir zaman kabullenemediler. Zaman içinde Sırpların mağlubiyetini "seçilmişlik"le kutsayan farklı efsane ve inançlar gelişti. Özellikle Kosova Savaşı hakkında ilginç inançlar üretilmişti. Nesilden nesile aktarılan bir efsaneye göre, Kosova Savaşı öncesinde Sırp Kralı ile Tanrı arasında bir "ahit" gerçekleşmiş ve Kral Lazar, "yeryüzü krallığı" yerine "gökyüzü krallığı"nı tercih etmişti. Bu efsane, Kosova'daki yenilginin, kutsal bir paye olarak algılanmasını sağladı.

Johns Hopkins Üniversitesi'nin uluslararası ilişkiler uzmanı Fouad Ajami'nin ifadesiyle, "tarihin bir Sırp versiyonu" oluşturulmuştu ve bu versiyon, Sırpları "işgalciler" (Osmanlılar) ile iş birliği yapmayan ve sabırlı bir biçimde tarihsel

kurtuluşunu bekleyen asil bir halk olarak tanımlıyordu. Bu "seçilmiş" halk, hep haksızlık ve zulümle karşı karşıya gelmişti. Başkentleri olan Belgrad tarih boyunca 40 kez yok edilmiş, "kutsal toprak"ları olan Kosova sözde "inançsızların" (Osmanlıların) eline geçmişti. Sırplar her zaman Hıristiyanlığı savunmuşlar, ancak Hıristiyan komşularından bile hep ihanet görmüşlerdi.[5]

Osmanlılar, Tanrı'nın "seçmiş" olduğu bu halkı baskı altında tutan büyük despotlar olarak tanımlanıyorlardı. Bosnalı Müslümanlar ise, Sırpların gözünde, birer haindiler. Onları "İslamlaşmış Sırplar" olarak algılıyorlardı. Bosnalıların, Sırplara verilen "seçilmişlik" payesini bırakarak, kendilerini Osmanlı'ya sattıklarını düşünüyorlardı.

Bu kompleks ve nefretler, yüzyıllar boyunca bilinçaltında kalmış, ancak dağlara çıkarak Osmanlı'ya karşı direnen "haiduk" (haydut) çetelerinin anılarıyla yaşamıştı. Osmanlı ordularının 1683'teki Viyana bozgununun ardından, Bosnalı Müslümanlara karşı duyulan nefret fırsat buldukça eyleme dönüşmeye başladı. İlk kan, 1702 yılında Karadağ'da döküldü. Başkent Çetine'deki sivil Müslüman nüfusa karşı gerçekleştirilen katliama *Istraga Poturica* (Türkleşmiş olanların imhası) adı verilmişti.

Fakat asıl büyük tehlike, 18. yüzyılın sonlarında esmeye başlayan ulusçuluk rüzgarları ile ortaya çıktı. Fouad Ajami'nin ifadesiyle, "eski haiduklar, modern milliyetçiliğin ortaya çıkardığı kin ve şiddetin yanında son derece masum kalıyorlardı".[6] Bu ulusçuluk, Bosnalı Müslümanlara karşı sistemli bir biçimde yürütülecek olan "etnik temizlik" politikasının başlangıcıydı.

Peki bilinçaltındaki kini çok daha büyütüp eyleme dönüştüren bu ulusçuluk rüzgarları nereden kaynaklanıyordu?... Tabii ki Fransız Devrimi'nden... Modernizmin miladı sayılan ve kuşkusuz tarihin önemli bir dönüm noktası olan Fransız Devrimi, başka coğrafyalarda olduğu gibi Balkanlar'da da milliyetçi akımların fitilini ateşlemişti.

İlerleyen sayfalarda bu "ateşleyici" tarafından harekete geçirilen Sırp milliyetçiliğinin gelişimini inceleyeğiz. Ancak, başta da belirttiğimiz gibi, amacımız, yalnızca tarih içindeki bilinen ve görülen gerçekleri aktarmak değil, bilinmeyen ve görülmeyen gizli faktörleri de su yüzüne çıkarmaktır. Sırp milliyetçiliğinin ardındaki bu faktörleri bulmak içinse, öncelikle tüm ulusçulukların kaynağı olan Fransız Devrimi'nin görünmeyen yönüne değinmek gerekir.

Mason Locaları ve Fransız Devrimi

Tarihi olayların gelişiminde sosyal faktörlerin yanında insan iradesi de rol oynar. Bu insan iradesi, bazen bir liderin şahsında ya da siyasi bir grupta belirebilir. Bir de bunların yanında, özellikle Batı tarihinde önemli rol oynamış gizli ve konspiratif örgütler vardır. Bu örgütlerin üyeleri önemli siyasi ve sosyal olayların içinde kendi isimleriyle yer alırlar; oysa asıl irade, kendini gizli tutan örgüte aittir.

Örneğin, Hitler'in yükselişinin ardında Thule Derneği (Thule Gessellschaft) adlı gizli bir örgütün olduğu, tartışılmaz bir gerçektir. Thule, hem Nasyonal Sosyalizm'in

sahipleneceği Ari ırk teorilerinin sahibidir, hem de Hitler'i eğiterek, finanse ederek, siyasi yönden destekleyerek Nasyonal Sosyalist Parti'nin lideri yapmıştır.[7]

İttihat ve Terakki de ilk başta bu tür bir gizli/konspiratif örgüttü; sonradan siyasi bir partiye dönüştü. Örgütün ilk dönemlerinde üyeler gizli bir yemin töreni ile alınır ve örgütün varlığını da kimse bilmezdi.

Siyasi tarih içinde benzeri yüzlerce örgüt bulunabilir. Ancak bu örgütlerin en önemlisi ve en geniş kapsamlı olanı, masonluktur. Masonluk, faaliyette bulunduğu ülkelerin ve etkilediği siyasi olayların çokluğu ile diğer gizli örgütlerle karşılaştırılamayacak kadar büyüktür. Hatta, diğer gizli örgütlerin önemli bir bölümü ya masonluğun bir türevidir ya da en azından masonlukla ilişkilidir. Az önce sözünü ettiğimiz Thule, "masonluk türevi" örgütlere, İttihat ve Terakki ise masonlukla ilişki içindeki örgütlere örnek sayılabilir.

Masonluğun tarihteki en önemli siyasi işlevlerinden biri, Katolik Kilisesi'yle yaptığı uzun mücadeleydi. Örgüt, Ortaçağ'ın sonlarından başlayarak Avrupa'daki Katolik düzeni yıkmak ve yerine seküler (din-dışı) bir düzen kurmak için sistemli bir çaba yürüttü. Masonluğun, Katolik Avrupa düzeninden büyük rahatsızlık duyan Yahudilerle geleneksel yakınlığı da, dini otoriteye karşı içinde bulundukları bu benzeri pozisyondan doğdu.

Fransız Devrimi, masonluğun en büyük başarılarından biriydi. Öncelikle, devrimin ideolojik alt yapısını oluşturan Aydınlanma akımı, localar tarafından üretilmişti. Türk masonlarının yayın organı *Mimar Sinan* dergisi, bunu en kısa biçimde şöyle vurguluyor: "1789 Fransız İhtilali mason düşünürler tarafından hazırlanmıştır. Hürriyet, eşitlik, kardeşlik ilkesini benimseyen İnsan Hakları Beyannamesi, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Diderot gibi üstadlarımızın ilham ve irşadlarıyla yayınlanmıştır."[8]

Yine Türk masonlarınca yayınlanan *Mason Dergisi*, şöyle yazıyor: "Fransa'da feodal sistemi yıkarak Büyük İhtilali gerçekleştirenlerin başında Montesquieu, Voltaire, J. J. Rousseau ve materyalizmin öncülerinden Diderot ile etrafında kümelenen Ansiklopedistlerin isimleri yazılıdır. Bunların hepsi masondu."[9]

Fransa Büyük Şark Locası'nda 1971-1974 yılları arasında Üstad-ı Azamlık yapan Fred Zeller, hatıralarında devrim öncesi Masonik faaliyetlerinden şöyle söz ediyor:

1789 devrim öncesi Fransası'nda masonlar, geleneklerle açıkça çatışan fikirlerle ihtirasla uğraştılar ve bunu loca haricinde de yaydılar... Voltaire'in ölümünden kısa süre önce kayıt olduğu sütunlarında devrin en meşhur filozoflarının yer aldığı Dokuz Kızkardeşler Locası'nın, mevcut düzeni yıkacak fikirlerin yayılmasında payı büyük oldu... Masonlar, yarım asır boyunca sabırla, yavaş yavaş devam eden bu gizli, yasak tartışmalarla, milli bilince yerleşik düzeni değiştirme ümit ve azmini aşıladılar.[10]

Bu masonik kaynaklardan da anlaşıldığı gibi, devrimin alt yapısını oluşturan anti-monarşik ve anti-kilise düşünceler büyük ölçüde masonluğun ürünleriydi.

Devrimin kendisi de aynı kaynaktan geldi. İngiliz tarihçi Michael Howard, locaların devrimin hazırlanmasındaki rolüne dikkat çeker. Buna göre, en etkili localardan biri, büyük üstadlardan Savalette de Lage tarafından kurulan Gerçeğin Dostları adlı gizli

örgüttür. Bu locanın politik felsefesi, devrimi doğuran sosyal reformun ana hatlarını çizmiştir.

Masonluğun devrimde büyük rolü olduğu, devrimin hemen arkasından kaleme alınan çeşitli kitaplarda dile getirilmişti. Yaygın bir iddiaya göre, Fransız Devrimi'ni ateşleyen ayaklanmanın planı, 1782 yılında Wilhelmsbad'da toplanan Büyük Masonik Konvansiyon'da yapılmıştı. Konvansiyona katılanlar arasında devrimin önemli liderlerinden Comte de Mirabeau da vardı. Mirabeau, Fransa'ya döner dönmez Konvansiyon kararlarının detaylarını Fransız locaları içinde organize edecekti.[11]

Devrimin perde arkasında önemli bir rol oynayan kişilerin başında ise Comte Cagliostro geliyordu. Asıl adı Joseph Balsamo olan Sicilya doğumlu Cagliostro, Almanya'da mason localarına üye olmuştu. Bir süre sonra devrimin alt yapısını hazırlayacak ajanlardan biri olarak seçildi. Görevi tüm Avrupa'yı dolaşarak radikal ve devrimci düşünceleri yaymaktı. Sonunda Fransa'ya giderek Jakobenlere katıldı. 1785'teki Büyük Masonik Kongre'de devrimin hazırlığı ile ilgili yeni direktifler aldı. Aynı yıl patlak veren ve halk arasında hem Kraliyet'in hem de Kilise'nin itibarını büyük ölçüde zayıflatan ünlü Kraliçe Gerdanlığı skandalının merkezinde Cagliostro vardı.

Loca tarafından "ajan-provokatör" olarak görevlendirilen Cagliostro, 1787 yılında Londra'da bulunduğu sırada Paris'teki dostlarına yazdığı bir mektupta, yaklaşan devrimden söz etmiş, Bastille Hapishanesi'nin basılacağını, monarşinin ve Kilise'nin yıkılacağını ve akıl prensipleri üzerine yeni bir din kurulacağını haber vermişti.[12] Bu, kuşkusuz Cagliostro'nun inanılmaz ileri görüşlülüğünden değil, loca içindeki üstlerinden aldığı istihbarattan kaynaklanıyordu. Çünkü Michael Howard'ın ifadesiyle, "1785-1789 yılları arasında Fransa'da yer alan çok sayıdaki loca, monarşiyi ve kurulu düzeni yıkmak için full-time çalışıyordu".[13]

Devrimin içinde masonluğun oynadığı rol, Cagliostro tarafından henüz daha 1789 yılında itiraf edildi. Engizisyon tarafından tutuklanmıştı ve canını kurtarmak için bildiği herşeyi bir bir anlattı. Anlattıklarının başında, masonların tüm Avrupa'da zincirleme bir devrim yapma planları geliyordu. Masonların asıl amacının ise, Papalığı yok etmek olduğunu, ya da Papalığın ele geçirilmesinin hedeflendiğini de itiraf etmişti. Cagliostro'nun itirafları arasında, uluslararası Yahudi banker hanedanı Rothschild'ın tüm bu devrimci faaliyetleri finansal yönden desteklediği, Fransız Devrimi'nde yine Rothschild kaynaklı paraların önemli rol oynadığı da yer alıyordu.[14]

Devrimin kanlı seyrini yöneten ünlü Jakobenler de masondular. Marat, Danton ya da Robespierre gibi.[15]

Virüsün Yayılışı ya da "Nasyonalist Enternasyonal"

Fransız Devrimi'nin üzerinde bu denli durmamızın nedeni, bu tarihi olayın, 19. yüzyılda Avrupa'yı kasıp kavuran ulusçu akımların çıkış kaynağı olmasıydı. Aralarında Sırp milliyetçiliğinin de yer aldığı tüm nasyonalist akımlar, Fransız Devrimi'nin ideolojik

kaynaklarından beslendi. Devrimin perde arkasında önemli bir rol oynayan masonluk ise, bu akımların yayılmasında yine büyük etki sahibiydi. Avrupa'daki çok-uluslu imparatorlukları yıkmaya çalışan seküler ulusçu grupların hemen hepsi gerçekte mason localarının birer ürünüydüler.

Örneğin İtalya, masonluk ile seküler ulusçuluğun adeta özdeşleştiği bir ülkeydi. Önlüklü milliyetçiler, İtalya ulus-devletini kurmak için en büyük mücadeleyi Papa'ya karşı vermişlerdi. *The Roman Catholic Church and the Craft* (Roma Katolik Kilisesi ve Masonluk) adlı kitabın yazarı üstad mason Alec Mellor, "19. yüzyılın ortasından sonra İtalyan siyasetinin bir numaralı faaliyeti olan Papa'yla mücadele, doğrudan localar tarafından yönetilmiştir" diye yazar. Nitekim İtalyan ulus-devletini kuran ve Papa Devleti'ni yıkan üç önemli liderin üçü de—Mazzini, Garibaldi ve Cavour—yüksek dereceli birer masondular.[16] "Üstad" Mazzini'nin ortaya attığı ünlü "her ulusa bir devlet" sloganı, 19. ve 20. yüzyılda çok uluslu imparatorluklara ve dini otoriteye karşı girişilen mücadelelerin bayrağı oldu.

Masonluğun çok uluslu imparatorluklara karşı başlattığı bu seferden payını alanların biri de Rusya'ydı. Masonluğun ülkeye girişi 18. yüzyılın ikinci yarısında oldu. Örgüt özellikle entelektüeller arasında yayıldı. Dıştan yalnızca kültürel bir kulüp gibi görünmesine karşın, localarda Avrupa kaynaklı anti-monarşik ve anti-Kilise liberal düşünceler gelişiyordu. Bunu ilk fark edenler ise Ortodoks Kilisesi'ni yöneten rahiplerdi. Rahipler, masonların Çar rejimini yıkmak için komplo düzenlediklerine dair aldıkları istihbaratı Kilise ile arası oldukça iyi olan Çar Aleksandar'a ilettiler. Çar bunun üzerine 1822 yılında bir kanun yayınlayarak ülkedeki tüm mason localarının kapatıldığını ve örgütün yasa dışı sayıldığını ilan etti. Ancak masonlar, tahmin edilebileceği gibi, yok olmadılar, yalnızca yer altına indiler.

Aleksandar, locaları yasakladıktan üç yıl sonra yakalandığı hastalık nedeniyle öldü. Yerine Nicholas geçti. Ancak Nicholas'ın tahta çıkması bir dizi çekişme ve entrika sonucunda gerçekleşmiş ve ülkede ciddi bir sosyal kaos doğmuştu. Bu ortamı değerlendirmek isteyen ve Çar rejimini yıkmayı hedefleyen "birileri", yeni Çar'a karşı bir darbe planı yaptılar. Ordu içinde çok sayıda yandaşları vardı. Buna güvenerek 14 Aralık 1825 sabahı St. Petersburg'da devrimci askerler ve onları destekleyen bazı siviller Çar'ın sarayına doğru yürüyüşe geçtiler. Devimciler ile Çar'a bağlı birlikler arasında silahlı çatışma çıktı ve devrimciler yenildi. Bu grup, devrim yapmaya kalktıkları tarihten dolayı "Aralıkçılar" olarak adlandırıldı. Aralıkçılar'ın liderleri tutuklandı ve 5 tanesi asılarak idam edildi.

Peki bu Aralıkçılar kimlerdi dersiniz?... Subaylar, entelektüeller ve yazarlardan oluşan bu grubun üyelerinin hepsi, üç yıl önce Çar Aleksandar tarafından yasaklanmış olan locaların üyeleriydi. Bu devrimci masonlar arasında ünlü yazar Kont Pushkin de yer alıyordu.[17]

Aralıkçılar'ın girişimi başarısızlıkla sonuçlandı, ama masonluk Çar'ı devirme hedefinden vazgeçmedi. Localar, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da kalan iki önemli

imparatorluğu, Avusturya-Macaristan ve Rus İmparatorluklarını yıkmak için sistemli bir mücadele yürüttüler.

Avrupa'nın üçüncü çok uluslu imparatorluğu olan Osmanlı da bu masonik stratejiden etkilendi. Osmanlı İmparatorluğu içinde Halife'ye karşı ciddi bir muhalefet geliştiren ve seküler/ulusçu kimliği rahatlıkla gözlemlenebilen Jön Türk hareketi, masonik bir hareketti. Hareketin Selanik'te kurulu olan Macedonia Risorta ve Veritas Localarıyla yakın ilişki içinde, hatta neredeyse "özdeş" olduğu bilinen bir gerçektir. Türk masonlarının "Büyük Üstad"larından Kemalettin Apak, "Selanik'teki Macedonia Risorta ve Veritas Localarının İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gelişmesinde ve Meşrutiyet'in ilanının temin edilmesinde de mühim rolleri olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu localardan büyük bir kuvvet almıştır" diye not ediyor.[18] Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya'ya göre ise, "Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk 'hürriyetçi ve meşrutiyetçi' akımların kalkış noktasında mason örgütünün bulunduğunu söylemek tarihsel gerçeklere aykırı düşmez. Tanzimat Ricalinin (devlet adamlarının) çoğu masondur. Yeni Osmanlılar ve Birinci Meşrutiyet seçkinleri de siyasal eğilimlerini localarda geliştirmişlerdir."[19]

Tüm bunlar, 19. yüzyılda bütün Avrupa'da hızla yayılan ve çok-uluslu imparatorlukların varlığını tehdit eden seküler ulusçuluk virüsünün, gerçekte masonik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Uluslararası bir gizli örgüt, paradoksal bir biçimde, bu yeni ulusçuluğun omurgasını oluşturmuştur. Bir yüzyıl sonrasının ünlü Komünist Enternasyonal'inden esinlenerek, masonluğun bu misyonuna, "Nasyonalist Enternasyonal" demek mümkündür.

Nasyonalist Enternasyonal'in etkili bir biçimde rol oynadığı milliyetçi akımlar arasında, Osmanlı içindeki azınlıkların milli hareketleri de vardır. 19. yüzyıl boyunca Devlet-i Al-i Osmaniye'nin başını ağrıtan azınlık isyanları ile söz konusu masonik "omurga" arasında son derece gizli ancak geniş kapsamlı ilişkiler bulunmaktadır. Sırp mason üstadı Zoran D. Nenezi¡, Sırbo-Hırvatça dilinde yazdığı *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* (Yugoslavya'da Masonlar 1764-1980) adlı kitapta, genel olarak tüm Balkan isyanlarında, mason localarının isyancıların yanında yer aldığını yazar.[20] Bir başka deyişle, Nasyonalist Enternasyonal'in yaydığı virüs, Osmanlı'yı da etkisi altına almıştır.

İmparatorluk bünyesinde, virüsün içinde en hızlı yayıldığı ve en zararlı sonuçlara neden olduğu "organ" ise Sırplardır.

İlk Sırp İsyanı ve İlk Kan

Önceki sayfalarda Sırp milliyetçiliğinin kökenlerinden söz ederken, ezilmişlik ve seçilmişlik komplekslerine dikkat çekmiş, Sırpların bu kompleksler ve Kosova Savaşı'yla sembolleşen mağlubiyet nedeniyle kalıtımsal bir Osmanlı antipatisi geliştirdiklerini vurgulamıştık. Osmanlı idaresine karşı isyan eden haiduk (haydut)lar, bu toplumsal psikolojinin etkisiyle Sırplar arasında birer efsanevi kahramana dönüştüler.

Ancak, başta da vurguladığımız gibi, "eski haiduklar, modern milliyetçiliğin ortaya çıkardığı kin ve şiddetin yanında son derece masum kalıyorlardı". Sırp milliyetçiliği, asıl olarak Fransız Devrimi'nin yaydığı virüs sayesinde "habis", yani saldırgan ve baskıcı bir kimliğe büründü. Virüsü yayanlar ise, diğer örneklerde olduğu gibi, mason localarının üyeleriydiler. Osmanlı İmparatorluğu içindeki ilk azınlık ayaklanması olan 1804 yılındaki Sırp isyanı, bunun açık bir örneğiydi.

İsyan 1804 yılında Sırbistan'da başladı. Kısa süre sonra Bosna ve Hersek bölgelerinde de Ortodoks Kilisesine bağlı Slavlar (yani Sırplar) arasında da isyana katılanlar oldu. 1805 ve 1806 yıllarında isyanı bastırmak için bölgeye yollanan Osmanlı ordusu isyancılar karşısında mağlup oldu.

İsyanın önderliğini Djordje Petrovi¡ Karadjordje ("Karayorgi") adıyla tanınan bir domuz tüccarı üstlenmişti. Ancak ikinci adam, yani Petar I¯ko, Karadjordje'den çok daha eğitimliydi ve isyanı asıl örgütleyen kişi de o oldu. İsyanın Troçki'siydi bir anlamda. Ve I¯ko, masondu. Dahası, isyanın liderliğini yürütenler arasında da yine çok sayıda mason vardı. Fransız mason Daniel Ligou tarafından hazırlanan *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie*, (Masonlar Sözlüğü), isyanın gelişimini şöyle anlatıyor:

Peter I¯ko, Belgrad'daki Büyük Loca'ya kayıtlıydı. 1800 yılında diğer bazı masonların da yardımıyla, "Sırp halkının özgürlüğü için" Türklere (Osmanlı'ya) karşı ilk ayaklanmayı organize etti. Askeri bir güç oluşturmaya çalışırken, bu çabası Türk yetkililerince haber alındı ve hareketin, I¯ko ile aynı locaya kayıtlı olan Papaz Aleksa Nenadovi¯ gibi önde gelenleri idam edildi. I¯ko ise kaçarak kurtulabildi. Fakat bastırılan bu isyan, Türklere karşı düzenlenen diğer isyanların ateşleyicisi oldu. I¯ko da bu isyanlarda önemli bir politik rol oynadı. I¯ko, daha sonra Karadjordje tarafından Belgrad Belediye Başkanlığı'na atandı.[21]

Karadjordje'nin mason olup olmadığı ise kuşkulu bir konudur. Zoran Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* adlı kitabında konuya değinir ve "Petar I¯ko ile yakın ilişki içinde olması nedeniyle bazı masonların, onun da mason olduğu tezini savunduklarını" bildirir. Bununla birlikte, Nenezi¡'e göre, kullandığı bazı sembol ve işaretlere bakılırsa Karadjordje'nin Belgrad Locası'na bağlı olduğu anlaşılmaktadır.[22]

Bu Sırp isyanı, çeşitli yerel ayaklanmalarla 1815 yılına dek sürdü. O yıl Osmanlı yönetimi, Sırbistan'a geniş bir özerklik vermek zorunda kaldı. Bundan böyle, kendilerine ait bir meclisleri ve seçilmiş bir prens (knez)leri olacaktı. Ülkede Osmanlı garnizonları ve yönetimden sorumlu bir "Paşa" kalıyordu; ama bağımsız bir Sırp Krallığı'nın temelleri atılmıştı.

Bu arada, bu ilk Sırp ayaklanması sırasında Bosnalı Müslümanlara yönelik ilk büyük katliam da gerçekleşti. Ünlü Sırp tarihçisi Stojan Novakovi¡, "Türklerin genel imhası"nın 1804'teki ayaklanma döneminde başladığını söyler. Bu "Türkler" Bosnalı Müslümanlar anlamına geliyordu. Noel Malcolm'a göre ise, isyan sırasında açığa çıkan "anti-Osmanlı şiddet, Slav Müslümanlarına karşı yapılan katliamları, yağmaları ve zorla din değiştirtmeleri de içermiştir."[23]

Sırp Milliyetçiliğinin Gelişimi

1815'te elde edilen özerklik, Sırplar için yeterli değildi. İlerleyen dönemde sistemli bir biçimde gelişen Sırp milliyetçiliği, hem Osmanlı'ya karşı tam bağımsızlık elde etmeyi hem de toprak yönünden genişlemeyi hedefledi. Bu iki hedef de gerçeğe dönüştü. Bağımsızlık 1878'deki Berlin Anlaşması ile kazanıldı. Genişleme ise aşamalıydı; Kuzey Sırbistan'da oluşmuş olan Sırp Krallığı, üç dalga (1831-33, 1878, 1912-13) içinde Güney Sırbistan, Kosova ve Makedonya'ya kadar genişledi.

Ancak Sırp milliyetçiliği açısından 1815'ten 1878 yılına dek uzanan dönemdeki en önemli başarı, söz konusu milliyetçiliğin ideolojik ve tarihsel temellerinin sağlamlaştırılmış olmasıydı. Sırp milliyetçileri, başka ülkelerdeki örneklerde de görüldüğü gibi, bir "yukarıdan aşağıya milletleştirme" programı uyguladılar. Sırp kültürü ve Sırp kimliği yeniden tanımlandı. Sırpların seçilmiş ve ezilmiş bir halk olduğu yönündeki geleneksel düşünceler doktrinleştirildi. Sırpların tüm güney Slavlarının asil halkı olduğu, dolayısıyla Bosnalı Müslümanların "İslamlaşmış", Hırvatların da "Katolikleşmiş" Sırplar olduğu düşüncesi, ideolojik bir temele oturtuldu. Bu düşünce, Müslüman ve Hırvatlara karşı uygulanacak olan "ya asimile ol, ya öl" politikasının temelini oluşturacaktı.

Bu ideolojik program, diğer pek çok ülkede olduğu gibi Sırbistan'da da bazı elitler tarafından belirlenmiş ve uygulanmıştı. Bu elitlerin kimliği ise oldukça ilginçti. "Millet meydana getirme" olarak tanımlanabilecek bu programın diğer bazı ülkelerde masonlar tarafından uygulandığına önceki sayfalarda değinmiştik. Sırbistan'da da durum farklı olmadı. Virüs, Fransız Devrimi ile doğmuş olan ve geleneksel dini kimlikleri yok ederek yerine seküler milli kimlikler üreten "masonik" virüstü.

Sırp milliyetçiliğini geliştiren söz konusu masonların en önemlisi, kuşkusuz Vuk KaradΩi¡'ti (1787-1864). Yugoslavya uzmanı Ivo Banac, KaradΩi¡'i "en önde gelen Sırp dil reformisti ve milli ideolog, Sırp milli kimliğini sekülerize eden en önemli kişi" olarak tanımlar. Banac'a göre, KaradΩi¡'in en büyük icraatı, Sırp kimliğini Ortodoks mezhebine bağlılıkla özdeş olmaktan çıkarmasıydı. KaradΩi¡, Sırp milletini dil kriterine göre tanımlamıştı; ona göre, Güney Slav dili (Slovakça) kullanan herkes Sırp'tı. Ancak Bosnalı Müslümanlar ve Hırvatlar da aynı dili kullanıyorlardı. Dolayısıyla onlar, kimliklerini yitirmiş, ya da kimliklerine ihanet etmiş Sırplardı. Bu nedenle de tekrar Sırplaştırılmaları, yani asimile edilmeleri gerekiyordu. (Asimile olmayı kabul etmeyenlerin de etnik yönden "temizlenmeleri" gerekecekti.) Ivo Banac'a göre, Vuk KaradΩi¡'in önderliğini yaptığı bu yeni seküler Sırp milliyetçiliği, Sırplarla Batıdaki komşuları, yani Bosnalılar ve Hırvatlar arasındaki çatışmaların altyapısını oluşturdu. Sırbistan'ın genişleyerek "Büyük Sırbistan" meydana getirme gayretleri, bu ideolojik çatıdan kaynaklanacaktı.24

Vuk KaradΩi¡, az önce belirttiğimiz gibi masondu. Masonik kaynaklı seküler milliyetçilik virüsünün Sırbistan'daki en büyük temsilcisiydi. Onun yanında hatırlanması

gereken bir ikinci isim, Sırbistan'ın ilk Milli Eğitim Bakanı ünvanını taşıyan Dositej Obradovi¡'ti (1742-1811). KaradΩi¡'in dile dayalı milliyetçilik fikirlerinin öncüsü oydu. Ve, tahmin edilebileceği gibi, o da bir masondu; dönemin itibarlı localarından Trieste Locası'na bağlıydı.[25] Nitekim Obradovi¡'in ideolojisi, saf mason ideolojisinden başka bir şey değildi: Balkan tarihçisi Georges Castellan, "Aydınlanma döneminden etkilenen Obradovi¡, aklın dine üstün gelmesini savunuyordu" diye yazıyor. Castellan'a göre Obradovi¡'in hayatı, "Aydınlanma dönemi ile Sırp isyanları arasında bir bağ oluşturmuştu."[26]

Sırp milliyetçiliği, Obradovi¡ ve KaradΩi¡ gibi ideologların kurduğu zemin üzerinde, romantik Alman milliyetçiliğini kendisine model alarak 19. yüzyıl boyunca giderek gelişti ve "Büyük Sırbistan" hedefine yönelik somut planlar üretmeye başladı. Bu planların en önemlisi, İç İşleri Bakanı Ilija Gara§anin'inkiydi.

Gara§anin, Ivo Banac'ın ifadesiyle "Büyük Sırbistan" stratejisinin temelini attı. Vuk KaradΩi¡'in dilsel milliyetçilik teorisini kullanarak, tüm Güney Slavlarının aslında Sırp olduklarını ve Sırbistan'ın tüm Sırpları "kurtarma ve birleştirme" misyonunu üstlenmesi gerektiğini savunuyordu. Bu düşünceleri Na¯ertanije adlı gizli bir dokümanda topladı. 1844 yılında yazılan bu doküman, "Büyük Sırbistan"ın manifestosu niteliğindeydi.

Aynı yıllarda, söz konusu modern Sırp milliyetçiliğinin ve "Büyük Sırbistan" hedefinin kendisine düşman olarak kimi belirlediğini gösteren ünlü bir destan yazılmıştı. Yazarı, Karadağlı bir aristokrat ve din adamı olan Petar Petrovi¡ Njego§'tu. Yazdığı savaş destanları, Sırp milli edebiyatının en önemli örnekleriydi. Önemli olan, bu destanların içinde fanatik bir Müslüman düşmanlığının körüklenmesiydi. Njego§'un mısraları arasında "camileri ve minareleri parçalayın", "Türkleşmiş olanları yok edin" gibi ifadelere rastlanıyordu. Njego§'un *Gorski Vijenac* (Dağların Tacı) adlı ünlü destanı ise, 1702 yılında Karadağ'ın başkenti Çetine'de yapılan Müslüman katliamının övülmesinden ibaretti. Şiirdeki kahramanlardan birisi, Vaivode Batri¡, yaşananları şöyle anlatıyordu: "Çetine'de Hıristiyanlığı kabul etmeyen bir tek Türk bırakmadık, öyle ki, burada olanları anlatacak hiçbir canlı şahit kalmadı. Hiçbir Türk evi ayakta kalmadı." Destanın bir yerinde Njego§, Osmanlı Sultanı IV. Murad'ı Kosova Savaşı'nın sonunda savaş alanında bıçaklayarak öldüren Milo§ Oblili¡'e atıfta bulunarak şöyle diyordu:

Öyleyse parçalayın tüm minareleri ve camileri...
Size sesleniyorum ey Milo§ Oblili¡'in nesli,
Taşıdığımız bu güçlü silahlar ve kana bulanmış inancımız ile.
İyi olan kazanacaktır, çünkü Ramazan ve Noel, asla birarada yaşayamaz.

Njego§'un bu destanı, daha sonra Sırplar ve Karadağlılar tarafından Müslümanlara uygulanan tüm soykırım ve baskılara romantik ve etik bir temel hazırladı. Destan, Sırp okullarındaki edebiyat derslerinde okutuldu.

Peki Njego§'un da ötekiler gibi "virüs"le ilgisi var mıydı? Sırp "üstad" Zoran Nenezi¡, Njego§'un mason olduğuna dair kesin bir belge olmadığını, ancak Vuk Stefanoviç KaradΩi¡ gibi masonlarla yakın arkadaşlığından yola çıkılarak büyük

olasılıkla mason olduğunun söylenebileceğini yazar.[27] Ancak Nenezi¡, daha da önemli bir bilgi aktarır:

Bosna-Hersek'in 1908'de Avusturya-Macaristan dönemindeki ilhakından sonra, Sırp masonları, Macar masonlarından ayrılarak 'Sırbistan Yüksek Meclisi'ni kurmuşlardır. Belgrad'da 'Hür Masonlar Evi' açılır. Bu locanın içi değişik resim ve sembollerle süslüdür. Balkon kısmında Dositej Obradovi¡ ve Petar Petrovi¡ Njego§'un resimleri yer almaktadır.[28]

"Camileri ve minareleri parçalayın" emrini veren Njego§'un resimlerinin Belgrad Locası'nın duvarlarını süslemesi kuşkusuz oldukça anlamlı bir işarettir (localara portre asılması alışılagelmiş bir durum değildir). Bu, masonluğun, anti-İslami karakteri belirgin olan Sırp milliyetçiliği ile olan ilişkisini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Tüm bu bilgilerin üzerine, neden Sırp milliyetçiliği ile masonluğun ilişkisi üzerinde durduğumuz, bu konuyu neden araştırdığımız sorulabilir. Bunun iki cevabı vardır. Birincisi, Sırbistan'daki seküler milliyetçiliğin masonik karakterinin bize gösterdiği sonuçtur: Fransız Devrimi'yle patlak veren masonik virüs, yayıldığı her yerde yine masonluk tarafından temsil edilmiştir. Bu, son iki yüzyılın Avrupa ve hatta Dünya tarihini anlama yolunda önemli bir göstergedir.

Bizim buradaki çalışmamız için daha büyük önem taşıyan ikinci cevap ise, Sırp milliyetçiliğinin masonik boyutunun, bu ulusçulukla Batılı güçler arasındaki ilginç ittifakları çözmek için bize yardım ediyor oluşudur. Masonluğun enternasyonal bir örgüt olduğunu ve her ülkedeki masonların "obediyans" (itaat) zinciri içinde birbiriyle ilişkili olduğunu biliyoruz. Sırp milliyetçiliği, başka bazı örneklerde de olduğu gibi, bu masonik bağı kullanarak kendisine Batılı güçlerden destekler bulmuştur. Ve, Batı ve Sırplar arasındaki stratejik ya da taktik ittifakların ardında gizli olan bu "loca faktörü", günümüze kadar etkisini korumuştur.

Prens Michael Obrenovi¡'in "Büyük Sırbistan" Düşleri

1804'te patlak veren ilk Sırp isyanından II. Dünya Savaşı'nın sonuna dek süren Sırp monarşisi, Karadjordjevi¡ ve Obrenovi¡ hanedanları arasında defalarca el değiştirdi. İki taraf arasındaki taht mücadelesi, darbe ve suikastlere neden oldu. Tüm bir 19. yüzyıl içinde Sırp tahtına oturan hükümdarların en önemlisi ve yayılmacı Sırp milliyetçiliği açısından en başarılısı ise, hemen herkes tarafından kabul edildiği üzere, Michael Obrenovi¡'ti.

Obrenovi¡ hanedanı, Sırp liderliğini 1815 yılında Karadjordjevi¡'lerin elinden almıştı. Milo§ Obrenovi¡, otonomi kazanmış olan Sırp Prensiliği'nin başına geçmişti. Milo§'un knez'liği (prensliği) 1839 yılına dek sürdü. Bu tarihte, kendisine karşı gelişen siyasi muhalefetin sonucunda Milo§ sürgüne yollandı. Büyük oğlu Milan tam o sıralar ani bir ölüme kurban gidince, Sırp tahtı 16 yaşındaki Michael (Mihailo) Obrenovi¡'e kaldı. Fakat küçük Michael ancak üç yıl hüküm sürebildi; 1842 yılında o da babası gibi

sürgüne gitmek zorunda kaldı. Taht, rakip hanedandan Aleksandar Karadjordjevi¡'e geçmişti. Aleksandar, Obrenovi¡'lerin çeşitli komplolarına karşın iktidarını 1858'e dek koruyabildi. Ancak "adet" değişmedi ve sonuçta sürgüne giderek tahtı bir kez daha Obrenovi¡'lere bırakmak zorunda kaldı. Milo§'un 2 yıl süren iktidarının ardından, 1860 yılında Sırp prensliği Michael Obrenovi¡'e, yani "yüzyılın en başarılı knez'i"ne geçti.

Michael, kendinden önceki Sırp prenslerine göre çok daha iyi bir eğitimden geçmiş, çok daha Batılı bir karakterdi. Sürgünde geçirdiği 16 yıl boyunca kendini geliştirmişti. Fransızca ve Almanca konuşup yazabiliyor, Rusça'yı anlıyordu. İngilizlere karşı da derin bir hayranlık besliyor, bu ulusun özgürlüğe ve yasalara olan bağlılığını övüyordu sürekli.

8 yıl süren iktidarı boyunca Sırp milliyetçiliği adına büyük adımlar attı. Ülkedeki milli bilincin uyandırılması yönünde önemli işler yaptı. Daha da önemlisi, Sırpların yayılmacı hedeflerini gerçeğe dönüştürmek üzere ilk ciddi girişimlerde bulundu. Prens, İngiliz tarihçi Laffan'a göre, Osmanlı'nın yönetimi altındaki tüm güney Slav halklarını "özgürleştirmeyi" ve Sırp bayrağı altında birleştirmeyi hedefliyordu. Tüm bu Slavlar, tek bir halka dönüşecek—yani Sırp kimliği altında asimile olacak—ve Sırbistan'ın sınırları Karadeniz'den Adriyatik'e kadar uzanacaktı. Michael'in en önemli icraatlarından biri de, Karadağ ile Sırbistan arasındaki geleneksel yakınlığı çok daha sağlam ve etkili bir hale getirerek iki devleti "ebedi müttefik" haline getirmesiydi. Sırp yayılmacılığı konusundaki kararlılığını ise sık sık vurguluyor, zaman zaman İtalya örneğinden yola çıkarak Sırbistan egemenliğinde bir "Güney Slav Birliği" kurulmasından söz ediyordu.[29] Bu düşlerinin yanında, bir de uyguladığı somut politikalarla, "Sırbistan'da Osmanlı yönetiminin son izlerini de yok etti". [30]

Peki acaba Prens Michael bu geniş "vizyon"a nasıl sahip olmuştu?

Az önce Michael'in Avrupa'da kaldığı dönemde Batılı düşüncelerle yetiştiğinden söz etmiştik. Ancak bu "aydınlanma"nın çok önemli bir parçası daha vardı. Genç Prens, masonluğa girmiş, üstelik oldukça yüksek derecelere ulaşmıştı. Daniel Ligou'nun bildirdiğine göre, İtalyan ulus devletinin mimarları ve seküler milliyetçiliğin öncüleri olan Mazzini ve Garibaldi ile "biraderlik" bağından kaynaklanan bir dostluğa sahipti.[31] "Büyük Sırbistan" projelerinden söz ederken sık sık İtalyan birliğine atıfta bulunması, büyük olasılıkla bu masonik fikir birliğinden kaynaklanıyordu.

Michael, 10 Haziran 1868 gecesi, aşık olduğu kızla birlikte Belgrad yakınlarındaki bir parkta gezerken uğradığı suikast sonucunda öldü. Suikastı kimin yaptığı o günden bu yana bir sır olarak kaldı. Ama çoğu tarihçi, tetiği çektirenin, Michael'in "Büyük Sırbistan" hedeflerinden son derece rahatsız olan Avusturya-Macaristan olduğunu düşünür.

İngiliz tarihçi Laffan'a göre, "eğer Michael yaşasaydı, Sırbistan'ın; Bosna-Hersek, Makedonya ve hatta Bulgaristan'ı da içine alan bir büyük Slav devleti kurması belki mümkün olabilecekti."[32] Onun ölümünden sonra, 20. yüzyılın başına dek bu rüyayı gerçeğe dönüştürecek kadar güçlü liderler çıkmadı. Ama Michael'in seküler ulusçuluk

virüsü ile zehirlenmiş olan biraderleri, hem de Michael'in haleflerine rağmen, bu uğurda mücadele etmeye devam edeceklerdi.

Milan'ın "İhanet"i ve Avusturya-Macaristan Sorunu

Michael Obrenovi¡'in ölümüyle birlikte, Obrenovi¡ hanedanının Sırp milliyetçiliğine yaptığı hizmet sona erdi. Bundan sonraki 35 yıl boyunca, Sırbistan yine Obrenovi¡ hanedanı tarafından yönetilecek, fakat birbiri ardına tahta çıkan iki Prens de, Sırp milliyetçiliğine destek değil, engel oluşturacaklardı. (Nitekim sonunda da, loca kaynaklı milliyetçi bir darbe ile hanedanın egemenliğine son verilecekti.)

Michael'ın ardından tahta kuzeni Milan çıktı. Milan henüz 14 yaşında bir çocuktu ve doğal olarak Sırp tahtının ağırlığını taşıyacak güce sahip değildi. Ancak yıllar ilerledikçe, bu zayıflığının yaşından değil, karakterinden ve düşüncelerinden kaynaklandığı yavaş yavaş anlaşıldı. Çocukluğunun büyük bölümünü Paris'te geçirmiş olan bu "bohem" genç, Sırp milliyetçiliğinin şoven ve yayılmacı projeleri ile hiç mi hiç ilgilenmiyordu. Zamanının büyük bölümünü soyut düşünce ve projelere ayırıyor, buna karşın, Sırp topraklarının genişletilmesi, Bosna-Hersek'in ilhak edilmesi, kısacası bir "Büyük Sırbistan" kurulması yönünde asker ve sivil bürokrasi tarafından önüne getirilen planlara aldırış etmiyordu. Dahası, başta devlet ricali olmak üzere, Sırp toplumuna bile soğuk bakıyordu. Tebası, ona göre, dağlı, barbar ve vahşi, kısacası kültürel yönden geri bir halktı. Eşi Kraliçe Natalie'ye, oğulları Aleksandar hakkında yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Tanrı'nın ve oğlunuzun aşkı için, lütfen Sırplara güvenmeyin."[33]

Milan'ın milliyetçi Sırp devlet aygıtı ve entelijensiya açısından en "zararlı" icraatlarının başında ise, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü ılımlı ve dostane politika geliyordu. Oysa Çifte Monarşi, Sırp milliyetçiliğinin gözünde Osmanlı ile birlikte en büyük düşmandı.

Avusturya ve Macaristan monarşilerinin 1867'de birleşmeleri (*Ausgleich*) ile doğan Avusturya-Macaristan çok uluslu bir imparatorluktu; Fransız Devrimi ile başlayan modern ulus-devletler çağının değil, eski düzenin (*ancien regime*) bir parçasıydı. Bu nedenle de, Fransız Devrimi'nin yaydığı ulusçuluk virüsü tarafından ciddi bir biçimde rahatsız ediliyordu. Bu masonik virüsle özdeşleşmiş olan Sırp milliyetçileri ise, özellikle 1878'deki Berlin Anlaşması'ndan sonra, Avusturya-Macaristan'ı kendilerine en büyük düşman olarak belirlediler.

Berlin Anlaşması, Balkanlar'daki tüm statükoyu köklü bir biçimde değiştiren bir devrimdi. Anlaşmanın zemini Rusya tarafından hazırlanmıştı aslında. Rusya, 19. yüzyılda Osmanlı'yı zayıflatabilmek için ünlü Pan-Slavizm ideolojisini körükleyerek, başta Sırplar olmak üzere İmparatorluk içindeki Slav azınlıkların bağımsızlığına destek olmuştu. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ise bu politikanın en büyük başarılarından biriydi. Rus orduları, Yeşilköy'e kadar ilerlediler. Sonuçta Ayestefanos Anlaşması imzalandı.

Ancak Batılı devletler bu anlaşmanın hükümlerini çıkarlarına aykırı bularak müdahale ettiler ve sonuçta yeni şartlar içeren Berlin Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla, neredeyse tüm güney Slav (Yugoslav) toprakları Osmanlı egemenliğinden çıktı. Slovenya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek, Avusturya-Macaristan egemenliğine bırakılıyordu. (Bosna-Hersek, kağıt üzerinde hala Osmanlı'ya aitti, ama Avusturya-Macaristan tarafından yönetilecekti.) Sırbistan ve Karadağ ise bağımsızlıklarını kazandılar. Bir tek Sancak Bölgesi kalmıştı Devlet-i Ali'nin elinde.

1878, doğal olarak, Bosnalı Müslümanlar için de tarihi bir dönüm noktasıydı. Artık yabancı bir idare altında yaşayacaklardı. Devlet-i Al-i Osmaniye'nin ordularının çekilişini gözyaşları içinde seyrederken geleceğe endişeyle bakıyorlardı. Bu nedenle bir kısmı Anadolu'ya göç etti. Sayıları kesin olarak bilinmiyor, ancak bazı Bosnalı tarihçiler, 300 bine yakın rakamlar veriyorlar. Bu sayı biraz abartılı da olsa, ciddi bir göç yaşandığı tartışılmaz bir gerçektir.

Aslında, Avusturya-Macaristan yönetimi, Bosnalılar üzerinde bu denli büyük bir göçe neden olacak bir baskı politikası izlememişti. Aksine, Bosnalı Müslümanlara karşı ılımlı bir yaklaşım sergiledi, hatta Sırp ve Hırvatlardan ayrı bir "Boşnak" kimliğinin oluşmasını teşvik etti. Hepsinden önemlisi, onları Sırp yayılmacılığından ve saldırganlığından bir süre için de olsa korudu. (Avusturya-Macaristan yönetimi, I. Dünya Savaşı'nın ardından kurulacak olan gerçekte bir "Sırboslavya" niteliği taşıyan I. Yugoslavya'ya göre Bosnalılar açısından çok daha olumluydu.)

Öte yandan, Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan yönetimine geçmiş olması, Sırp milliyetçilerini de yakından ilgilendiriyordu. Sırp milliyetçilerine göre, Bosna-Hersek bir Sırp toprağıydı ve mutlaka Sırbistan'a bağlanması gerekiyordu. Avusturya-Macaristan'ın ise, Bosna-Hersek'i ve üzerinde yaşayan "Müslümanlaşmış" ya da "Katolikleşmiş" Sırpları, yani Bosnalı Müslümanları ve Hırvatları yönetimi altında tutarak, "Sırplığı" böldüğünü düşünüyorlardı. Bu "Sırp"ların "kurtarılması"—yani Sırbistan'ın egemenliği altına alınıp asimile edilmesi—ve Büyük Sırbistan'ın kurulması için, Avusturya-Macaristan'ın parçalanması zorunluydu.

Az önce sözünü ettiğimiz Sırp Prensi (1882'den sonraki dönem için, "Sırp Kralı") Milan Obrenovi¡, işte bu denklemdeki "ihaneti" nedeniyle Sırp devlet aygıtı ve entelijensiyasının nefretini üzerine toplamıştı. İngiliz tarihçi Laffan, Milan ile Sırp milliyetçileri arasındaki zıtlaşmayı şöyle anlatıyor:

Sırp milliyetçileri, Kral Milan'ın Avusturya-Macaristan'a cephe almak gibi bir amacının olmadığını büyük bir hayal kırıklığı yaşayarak gördüler. Milan, Avusturya-Macaristan ile Rusya arasında tarafsız bir politika izlemeye karar vermişti. 1887'de, St. Nicholas Günü'nde yaptığı bir konuşmada "Cermenizm ve Slavizm arasında yaşanacak olan çatışmada, Sırbistan'ın tarafsız kalması gerektiğine inanıyorum" diyerek tavrını açıkça belli etmişti.[34]

1881'de Milan Avusturya-Macaristan ile gizli bir anlaşma imzalayarak, Sırbistan'ın Bosna-Hersek üzerindeki tüm iddialarından vazgeçtiğini ve Avusturya-Macaristan'ın karşı çıkacağı hiçbir üçüncü devletle askeri ittifak anlaşması imzalamayacağını kabul

etti. Bir yıl sonra Bosna-Hersek'teki milliyetçi Sırplar Avusturya-Macaristan yönetimine karşı isyan başlattığında, onları desteklemek için hiçbir girişimde bulunmadı.[35]

Tahmin edilebileceği gibi, Milan'ın tüm bu Avusturya-Macaristan yanlısı çizgisi, milliyetçi asker ve sivil bürokrasinin tepkisiyle karşılaştı. Kral, onların gözünde, açıkça "Sırplığa" ve "Sırp davasına" ihanet ediyordu. Milan, bu çekişmeden yorularak 1889 yılında tahttan feragat etti. Yerine oğlu Aleksandar geçti, fakat henüz 13 yaşındaydı.

Obrenovi¡ hanedanının son üyesi olan Aleksandar, 1893 yılına dek devlet idaresine karışmadı, ülkeyi Milan Risti¡ ve diğer bazı yüksek bürokratlar yönettiler. O yıl, rüşdüne kavuştuğunu ilan etti ve Krallığın yönetimini üzerine aldı. İlk icraatı ise, kendisine karşı komplo düzenlediklerine inandığı bazı bakanlarını onlarla yemek yediği bir gece tutuklatmak oldu. Ancak böyle yapmakla ordu ve bürokrasi kademelerinde kendisine karşı gelişen muhalefeti engelleyemeyecekti. Çünkü Aleksandar, babası Milan'ın izinden gidiyordu ve onun kurduğu Avusturya-Macaristan yanlısı dış politikayı sürdürdü. Bu, devlete egemen olan milliyetçi kadrolar açısından kabul edilemez bir durumdu. 1900'de devletin tüm ileri gelenlerinin açık muhalefetine rağmen, Draga Ma§in adlı dul ve kısır bir kadınla evlenmesi de aynı çevrelerin Kral'a duyduğu tepkileri artırdı. Milliyetçi öğrenci örgütleri, Kral aleyhinde yasa dışı gösteriler düzenlemeye başladılar.

Kral'a vurulacak asıl darbe ise, 1903 yılında, çok daha profesyonel bir örgüt tarafından gerçekleştirilecekti.

1903'teki "Masonik Darbe"nin Perde Arkası

10 Haziran 1903 gecesi, bir grup Sırp subayı, Belgrad'daki Kraliyet Sarayı'na ani bir baskın düzenlediler. Saray muhafızlarının etkisiz hale getirilmesinden sonra da Kral ve Kraliçe'yi sarayın içinde aramaya başladılar. Ancak karanlık, subayların içkili oluşları ve bir de Kral'a sadık kalan birkaç muhafızın direnişi nedeniyle bu arama saatlerce sürdü. En sonunda, Kral Aleksandar ve eşi Draga, gizli bir kapıyla girilen küçük bir odanın içinde bulundular. Kral, eşini korumak için kendisini kurşunların önüne attı ve hemen can verdi. Birkaç saniye sonra Kraliçe de vuruldu. Aynı gece, Kraliçe'nin iki kardeşi ve Kral'a sadakat gösteren çok sayıdaki muhafız da kurşuna dizildiler.

Ordu içindeki bir "cunta"nın düzenlediği bu ani baskın, neredeyse yarım yüzyıldır Sırp tahtında oturan Obrenovi¡ hanedanının da sonu olmuştu. Son iki üyesi boyunca, milliyetçi asker ve sivil bürokrasiye karşı gelen hanedan, arkasında herhangi bir temsilci bırakmadan tarihe gömüldü.

Acaba bu "milliyetçi asker ve sivil bürokrasi"nin daha örtülü bir başka kimliği var mıydı? Ve bir de, bu askeri darbenin enternasyonal bir boyutu olmuş muydu?

Sırp mason Zoran Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* adlı kitabında 1903 darbesinin perde arkası ile ilgili söz konusu soruları aydınlatan çok önemli bilgiler verir. Buna göre, darbe "masonik"tir ve masonluk aracılığıyla kurulmuş olan önemli bir "İngiliz bağlantısı" içermektedir.

Nenezi¡'in anlattığına göre, 1903'te gerçekleşen darbe, aslında bir süredir planlanmakta olan bir eylemdi. Aleksandar'ın politikasından son derece rahatsız olan masonlardan bir grup, 1 Kasım 1902 günü üst düzey subaylardan Dragutin Dimitrijevi¡ Apis'in evinde toplanmış ve Kral'ı öldürmek için yemin etmişlerdi. Bu gizli toplantıya katılan masonlar; Dorde Gen¯i¡, Jovan Avakumovi¡, Aleksa Novakovi¡, Jakov Ja§a Nenadovi¡ ve Nikola HadΩi-Toma idi.36

Aleksandar'ı ortadan kaldırmak isteyen bu masonik kadro, 1903'teki darbeden önce de sofistike bir suikast hazırlamıştı aslında. Nenezi¡'in anlattığına göre, Sırp masonluğunun önemli isimlerinden Du§an Jovanovi¡, Dragutin Dimitrijevi¡ Apis "birader"in evindeki toplantıdan bir süre sonra Kolare¡'te düzenlenen bir balo sırasında Aleksandar'ı zehirlemek için bir komplo düzenlemişti. Kral'ın yiyecek ve içeceklerine konacak olan zehir Jovanovi¡ tarafından hazırlanmış, iş birlikçilik yapacak uşaklar ayarlanmıştı. Ancak Kral'ın baloya son anda katılmaması, bu planı bozdu.[37]

Bu başarısız girişimin ardından az önce sözünü ettiğimiz 1903 darbesi geldi. Saraya girip Kral ve Kraliçe'yi öldüren 28 subayın liderliğini yapan üç üst düzey komutan da masondu. Başlarında, bir yıl öncesinde Kral'ı öldürmek için yapılan gizli "masonik" toplantıya ev sahipliği yapan Dragutin Dimitrijevi¡ Apis vardı. Darbeyi yöneten diğer iki üst düzey mason subay, Dimitrije Cincar-Markovi¡ ve Milovan Pavlovi¡'ti.[38]

Dahası, bu "tetikçi" kadronun ötesinde, darbeyi teorik düzeyde planlayanlar, tümüyle masonlardan oluşuyordu. Nenezi¡'in yazdığına göre, 1903 darbesi, gerçekte Pobratim (Kardeşleşme) adlı mason locasının üyeleri tarafından planlanmıştı. Söz konusu üyeler, "tetikçi" subaylara liderlik eden Dragutin Dimitrijevi¡ Apis'in yanı sıra, Vasa U. Jovanovi¡, ~arl Duse ve Nikola Luna¯ek'ti.[39]

Kısacası Sırp milliyetçiliğine "ihanet" ettiği—yani sadece barışçı bir politika izlediği—düşünülen Kral Aleksandar'ı ortadan kaldıran askeri darbe, gerçekte mason localarının bir ürünüydü. Bu durum, bizlere Sırp milliyetçiliği ile masonluk arasındaki ilişkinin ne denli köklü ve kalıcı bir bağlantı olduğunu gösteriyordu.

Dahası, önceki sayfalarda da vurguladığımız gibi, masonluk enternasyonal bir örgüttü ve yalnızca Sırbistan içindeki milliyetçi dalgayı koordine etmekle kalmayacak, bir de onun dış güçlerle kuracağı bağlantıları "katalize" edecekti.

Nitekim 1903 darbesinin perde arkasında masonlukla paralel duran bir "İngiltere bağlantısı" vardı.

Kral Aleksandar'ın neden masonik-milliyetçi kadrolar tarafından sevilmediğine değinmiştik; Kral, Avusturya-Macaristan yanlısı bir dış politika izliyordu. Sırp milliyetçileri, Çifte Monarşi'ye, onun diğer "Sırp topraklarını" (yani Bosna-Hersek ve Hırvatistan'ı) işgal altında tuttuğunu ve böylece "Büyük Sırbistan"a engel olduğunu düşündükleri için düşmandılar. Ancak Avusturya-Macaristan'a düşman olan ve Aleksandar'ın dış politikasından rahatsızlık duyan dış güçler de vardı elbette. Bunların başında, İngiltere ve Fransa geliyordu.

Bu durum, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da oluşan kutuplaşmanın bir sonucuydu. I. Dünya Savaşı'na kadar devam edecek olan kamplaşma, Almanya ile Avusturya-Macaristan'ı bir safta birleştirmiş, bunun karşısına da İngiliz-Fransız eksenini ve bir de Rusya'yı yerleştirmişti. Bu nedenle de, yüzyıl dönümüyle birlikte, Fransa ve özellikle İngiltere, tüm Avrupa siyasetlerini bu stratejik denklem üzerinde belirlemeye başladılar. Almanya'nın ve Avusturya-Macaristan'ın "kuşatılması", İngiliz-Fransız ekseninin bir numaralı dış politika hedefi haline geldi.

Bu stratejik tablo içinde İngiliz-Fransız ekseninin, Sırp Kralı Aleksandar'ın Avusturya-Macaristan yanlısı politikasından ne denli rahatsız olduğunu kestirmek hiç de güç değildi. Şartlar, İngiliz-Fransız eksenini, Kral Aleksandar'ı devirmek ve yerine Avusturya-Macaristan'a düşman bir yönetim getirmek isteyen Sırp milliyetçileri ile ittifaka sürüklüyordu.

Bu "Sırp milliyetçileri"nin beyin takımının masonlardan oluşuyor olması ise, bu ittifakın kolayca hayata geçirilmesini sağladı.

İngiltere'nin Sırbistan'daki milliyetçi-masonik kadroya yakınlaşması, 1903 suikastından önce başlamıştı ve anlaşıldığına göre, suikastın bu "İngiliz bağlantısı" ile de bir ilgisi vardı. Zoran Nenezi¡'in yazdığına göre, 1903 darbesini planlayan Pobratim Locası ile İngiltere arasında 1900 yılından itibaren çok sıkı ilişkiler kurulmuştu. İngiliz Konsolosluğu'nun Pobratim'e yolladığı 3 Nisan 1900 tarihli bir mektup, "loca çalışmaları nedeniyle duyulan memnunluğu" ifade ediyor ve Pobratim'in daha önce Konsolosluğa yolladığı mektup dolayısıyla duyulan "şeref ve mutluluğu" anlatıyordu.[40] Aynı yılın 17 Ağustosu'nda ise, yine aynı locada, Dorde Milovanovi¡, Vasa Krsti¡ ve Spira Kalik adlı üç "birader" tarafından İngiliz Konsolosluğu ile yapılan görüşme hakkında bir brifing verilmişti. Bu üç mason; İngilizler tarafından ne denli büyük bir hürmet ve yakınlıkla karşılandıklarını ve Konsolos'un kendilerine "İngiltere'nin Sırp masonlarını desteklemekten duyacağı mutluluk"tan söz ettiğini anlatmışlardı. Bu dostane konuşmaların ardından da, Konsolos yetkilileri ile Sırp masonlar "Galler Prensi şerefine" kadeh kaldırmışlardı. Çünkü Galler Prensi Sırp masonlarına özel bir "selam ve hürmet yollamış"tı. Ve dahası, Zoran Nenezi¡'in belirttiğine göre, Galler Prensi de masondu.[41]

Zoran Nenezi¡'in yazdığına göre, bu tarihten sonra Sırp masonları ile İngiliz heyetleri arasında sık sık düzenli ziyaretler yapıldı. İngilizler, Sırp masonluğu ile aralarındaki dostluğun ne denli önemli olduğunu her fırsatta vurguluyorlardı.42 (Nenezi¡ daha fazla bilgi vermiyor; ancak tüm bunlar, 1903'teki "masonik darbe"nin arkasında bir de "İngiltere bağlantısı" olduğu konusunda oldukça ikna edici bir tablo oluşturuyor.)

Bütün bu bilgiler, bizlere masonluk ile Sırp milliyetçilği arasındaki baştan beridir incelediğimiz ilişkinin kapsamlı bir fotoğrafını sunmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, masonluk, hem Sırp milliyetçiliğinin gelişimini organize etmiş hem de onun "düvel-i muazzama" ile olan ilişkilerini düzenlemiştir. Masonluğun 19. yüzyılda şekillenmiş olan bu çifte misyonunu kavramak önemlidir, çünkü aynı misyon, Sırp milliyetçiliğinin

Bosnalı Müslümanlara karşı 20. yüzyılda başlattığı iki büyük saldırının da perde arkasını oluşturacaktır. İlerleyen bölümlerde birlikte inceleyeceğiz.

Karadjordjevi¡'lerin Dönüşü ve Milliyetçi Örgütlenme

1903 darbesi ile, az önce incelediğimiz gibi, Obrenovi¡ hanedanına son verildi. Ama Sırp tahtı şimdi kime emanet edilecekti?

Darbeyi organize edenler bu sorunun cevabını önceden bulmuşlardı kuşkusuz. Aleksandar ortadan kaldırıldıktan sonra taht, babası Aleksandar Karadjordjevi¡ ile birlikte 1858 yılında Fransa'ya iltica etmesinden bu yana sürgünde yaşayan Karadjordjevi¡ hanedanının son üyesine, Peter Karadjordjevi¡'e verilecekti. Aleksandar'ın öldürülmesinden kısa bir süre önce Peter'a "hazır ol" mesajı yollanmıştı bile. Nitekim darbeden sekiz gün sonra, Peter Karadjordjevi¡ yurda çağrıldı. 60 yaşındaki Peter, önce Paris'te sonra da Cenevre'de geçen yarım yüzyıllık yaşamının ardından şimdi ülkesine kral olarak geri dönüyordu.

Peki darbeciler neden hiç tereddüt etmeden Peter'i yeni kral olarak belirlemişlerdi? Acaba Peter'in, kendisini darbeciler açısından "uygun" kılan bir özelliği var mıydı?

Zoran Nenezi¡'in bildirdiğine göre, evet. Peter'i darbeciler için uygun kılan önemli bir özellik vardı; Karadjordjevi¡ hanedanının bu son üyesi, Fransa'da geçirdiği uzun yıllar boyunca kendisine önemli bir masonik kariyer yapmıştı.[43] Dolayısıyla, Obrenovi¡ hanedanını tahttan indiren masonik cunta için, bir "birader" olan Peter Karadjordjevi¡'den daha iyi bir tercih olamazdı.

Fransız localarında "aydınlanmış" olan bu yeni Kral'la birlikte Fransız kültürü ve "Fransız bağlantısı" da Sırbistan'ın en merkezine yerleşti. Fransız ordusunda çarpışmış bir asker olan Peter, Fransa'dan aldığı ekonomik yardımlarla hem kötü durumdaki ekonomiyi düzeltti, hem de orduyu modernize etti. Başbakanlığa atadığı Radikal Parti lideri Nikola Pa§i¡'in yetenekli siyasetinin de bu yükselişte rolü vardı. Peter, Fransa'ya yakın bir politika izlerken, Fransa'nın karşısındaki stratejik kampta yer alan Avusturya-Macaristan'la Obrenovi¡ hanedanı sırasında kurulmuş olan yakınlaşmayı yok etti. Avusturya-Macaristan, yeni Kralın Fransa ile olan yakın ilişkilerinden duyduğu rahatsızlığı dile getirdiğinde, Peter bunu hiç umursamadı. Sonunda, iki taraf arasındaki tüm ekonomik ilişkiler bozuldu ve adına "Domuz Savaşı" (Pig-War) denen ilginç bir gümrük mücadelesi yaşandı.[44]

Sırbistan'daki milliyetçi/masonik kadro, aradığı kralı bulmuştu nihayet. Peter, ülkeyi Avusturya-Macaristan'dan hızla uzaklaştırırken Fransız-İngiliz eksenine yakınlaştırıyor, öte yandan ülke içinde Sırp milliyetçiliğinin gelişmesi için gereken her türlü imkanı hazırlıyordu.

I. Dünya Savaşı'na az kala, Peter'in koruyucu kanatları altında, iki önemli gizli örgüt kuruldu. Bunlardan biri, ordudaki milliyetçi subaylar tarafından kurulan ve Crna

Ruka (Kara El) ya da Ujedjenje ili Smrt (Birlik ya da Ölüm) adıyla anılan örgüttü. Örgütün 7 maddelik protokolünde "Sırplığın birleştirilmesi"nden söz ediliyor ve "Sırp eyaleti" olarak tanımlanan Bosna-Hersek, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Dalmaçya ve Voyvodina'nın Sırbistan'a eklenmesi zorunluluğu dile getiriliyordu.[45]

Bu örgütü kuran kişi ise oldukça tanıdık bir isimdi; Dragutin Dimitrijevi¡ Apis![46] Yani 1903 darbesini organize eden masonların lideri, Pobratim Locası'nın önde gelen üyelerinden biri. Kara El'in diğer önde gelen üyeler arasında da yine 1903 darbesini organize eden subay ve entelektüeller geliyordu. Kara El, Belgrad'daki milliyetçi/masonik kadronun yeni bir ürünüydü kısacası.

Kara El ile benzer düşünceleri savunan bir diğer örgüt, *Narodna Odbrana* (Ulusal Savunma) adını taşıyordu ve onun ordu dışındaki Sırp milliyetçilerine uzanan bir kolu görünümündeydi. Örgüt hızla yayıldı, öyle ki 1908 yılında Narodna Odbrana'nın Saraybosna'da bile kolları vardı.

Bu kollar, 1908 yılında Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i resmen ilhak etmesinin ardından Sırp milliyetçileri tarafından çıkarılan isyan ve karmaşada da önemli rol oynamışlardı. "Büyük Sırbistan"a yönelik büyük bir darbe olarak kabul edilen söz konusu ilhak kararı üzerinde, Bosna'nın önemli şehirlerinde Sırp milliyetçileri Avusturya-Macaristan otoritelerine karşı bombalı suikastler düzenlemişler, ülkede genel bir terör havası egemen olmuştu. Bu olayların Belgrad'daki masonik/milliyetçi örgütlenmenin "kolları" tarafından kışkırtılıyor olması, ister istemez Bosna'daki milliyetçi grupların da masonlukla olan ilişkisini akla getiriyordu. Zoran Nenezi¡, bu konuya açıklık getirerek, "1908-1909 yıllarında Bosna-Hersek'te yaşanan "Sırp ayaklanması"nda locaların büyük bir rolü olduğunu" yazıyor.[47]

Bosna'daki söz konusu milliyetçi Sırp örgütlerinin en önemlisi, genç Sırp öğrenciler tarafından kurulan *Mlada Bosna*, yani Genç Bosna'ydı. Örgütün üyeleri, Noel Malcolm'un ifadesiyle "Kilise-karşıtıydılar, ulusal kurtuluş kadar sosyal devrim de istiyorlardı ve Bakunin gibi anarşistlerin ya da anarko-sosyalistlerin yazdıklarını benimsiyorlardı."[48]

Acaba Belgrad'daki "ana" örgütler (yani Kara El ve Narodna Odbrana) için geçerli olan masonik bağlantılar, bu örgüt için de geçerli miydi? Mlada Bosna'nın (Genç Bosna) masonik Kilise-karşıtlığını aynen benimsemesi, mason Bakunin'in kitaplarını hatmetmesi bir tesadüf müydü yalnızca? Ya da mason Mazzini'nin kurduğu Genç İtalya örgütüyle veya mason Osmanlıları ifade eden Jön Türkler (Genç Türkler) ile paylaştığı isim benzerliğinin, hiç mi anlamı yoktu?

Saraybosna suikastı, bu soruların cevabını açık bir biçimde ortaya koydu.

Saraybosna Suikastının Anatomisi

I. Dünya Savaşı'nın fitilini ateşleyen bu "dünyanın en ünlü suikastı", Avusturya-Macaristan Arşidük'ü Franz Ferdinand'a karşı gerçekleştirildi. Suikastı

gerçekleştirenler, "Sırp milliyetçileri"ydi. Ferdinand, tam Kosova Savaşı'nın yıl dönümü olan 28 Haziran'da ("Vidovdan Günü"nde), eşi ile birlikte Saraybosna'yı ziyaret etmeye karar vermişti. Ancak üstü açık arabasında halkı selamlarken kalabalıktan fırlayan bir grup tarafından hedef alındı. Arşidük'ü ve eşini öldüren kurşunları sıkan kişi ise, suikastçıların lideri olan Gavrilo Princip adlı genç bir Sırptı.

Gavrilo Princip, Mlada Bosna'nın bir üyesiydi. Dahası, merkezi Belgrad'da olan Kara El ile çok yakın ilişki içinde olduğu, diğer bazı arkadaşlarının da bu örgüte bağlı olduğu biliniyordu. Sorgu sırasında Narodna Odbrana'ya bağlı bir subayla ilişkileri olduğu da ortaya çıkmıştı.[49] Kısacası, suikast, Belgrad'daki milliyetçi Sırp örgütleri ile onların Bosna'daki "prototipi" ya da "maşası" olan Mlada Bosna'nın bir ürünüydü.

Ancak, olayın bu üç örgütü de aşan bir uluslararası boyutu vardı.

İngiliz tarihçi Michael Howard, Saraybosna suikastının bu uluslararası masonik boyutuna değinir. Yaygın bir görüşe göre, Sırp milliyetçisi Kara El örgütünün temsilcileri, Ocak 1914'de Toulouse'daki St. Jerome Oteli'nde Fransız masonluğunun önde gelen isimleri ile gizlice görüşmüşler ve bu toplantıda Avusturya-Macaristan Arşidükü'ne yapılacak suikast kararlaştırılmıştı. Suikastin amacı, Avusturya-Macaristan'ı Sırbistan'ı işgale zorlamak ve topyekün bir savaşın fitilini ateşlemekti.[50] Arşidükü vurmak için seçilen ve aralarında Gavrilo Princip'in de yer aldığı kadronun ortak özelliği ise veremli olmalarıydı; çok az ömürleri kalmıştı ve bu nedenle özel olarak seçilmişlerdi. Kendilerine verilen emirlerin başında ise yakalandıkları takdirde arsenik içerek intihar etmeleri vardı.

Bunun yanında, Sırp mason Zoran Nenezi¡ de *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* adlı kitabında, Avusturya Arşidükü'nü vuran Princip'in mason olduğunu ve ayrıca Fransız Büyük Locası (Grand Orient) ile de ilişki içinde olduğunu yazar.[51] Fransız araştırmacı Henry Coston ise, yalnızca Princip'in değil, Kara El örgütünün liderlerinin çoğunun mason olduğuna dikkat çekmektedir.[52]

Tüm bunlar, gerek Sırp milliyetçiliğini koordine eden Belgrad'daki gizli örgütlerin ve o örgütleri oluşturan askeri sivil bürokrasinin, gerekse bu "merkez" tarafından yönlendirilen Bosna'daki "genç" milliyetçi örgütlenmelerin masonlukla içli-dışlı olduğunu göstermektedir. Dahası masonluk, bu milliyetçi/masonik kompleksin dış bağlantılarının, özellikle İngiliz-Fransız ekseni ile olan ilişkilerinin de aracısıdır.

İlginçtir, Avusturya-Macaristan-Almanya eksenine karşı mücadele vermesine karşın, Saraybosna suikastının tetikçiliğini yapan Sırp örgütlerinin masonik bağlantıları Almanya'ya kadar uzanmaktadır. O yıllarda Almanya'da da benzeri aşırı milliyetçi gizli örgütler kurulmuştur. Nazilerin öncüsü sayılan bu örgütler, masonluğun birer türevinden başka bir şey değildirler. Masonluğun kökenini oluşturan Tapınak Şövalyeleri'nden[53] hareketle kendisine *Ordo Novi Templi*, yani Yeni Tapınakçılar Tarikatı adı veren örgüt, bu örgütlerin en önemlilerinden biridir. Ordo Novi Templi aşırı sağcı bir ideolojiye sahiptir ve dahası, Avrupa'daki çeşitli aşırı sağcı gruplarla da ilişki içindedir. İngiliz tarihçi Michael Howard, örgütün 1910'lu ve 20'li yıllarda Avrupa ve Amerika'daki aşırı sağcı gruplar için "uluslararası koordinatör" işlevi gördüğünü

yazar.[54] Bu gruplar içinde, Sırp milliyetçileri en dikkat çekenlerden biridir. Howard'a göre, "Ordo Novi Templi, I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olan milliyetçi Sırp grupları ile çok yakın ilişkilere sahiptir."[55]

I. Dünya Savaşı ve Güçlenen İngiliz Bağlantısı

Saraybosna Suikastı, Avusturya-Macaristan'da büyük bir öfke ve heyecana neden oldu. Viyana sokaklarına dökülen gençler, Sırp aleyhtarı gösteriler düzendiler, Sırp bayrakları yaktılar. Avusturya-Macaristan Dış İşleri Bakanı Kont Leopold von Berchtold, olayın üzerine sonuna dek gideceklerini ve "Sırbistan'ın boğazına sarılacaklarını" söyledi. Öte yandan, Belgrad'daki basın, suikastten duyduğu memnuniyeti gizlemeye bile gerek görmüyordu. Hükümet ise, suikastın sorumlusu olduğu artık herkesçe bilinen Kara El örgütüne karşı hiçbir ciddi girişimde bulunmadı.

Sonunda, suikasttan bir ay kadar sonra, 23 Temmuz günü, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a çok ağır bir ültimatom verdi. Ültimatomda, suikastın tertipçilerine karşı yürütülecek soruşturmaya Avusturya-Macaristan subaylarının da katılmasının ve dahası Avusturya-Macaristan'a karşı faaliyet gösteren Sırp örgütlerinin başının ezilmesi için bu subayların Sırp hükümetine "yol göstermelerinin" kabul edilmesi isteniyordu. İki gün içinde de cevap verilmesi şart koşulmuştu. Alman Kayzeri de bu arada bir açıklama yaparak Viyana'yı sonuna kadar desteklediğini bildirdi. 25 Temmuz günü ise Sırbistan ültimatomu reddettiğini açıkladı. Artık fitil ateşlenmişti. 28 Temmuz günü Avusturya-Macaristan Sırbistan'a savaş ilan etti.

Bunun ardından Avrupa ülkeleri birkaç gün arayla birbirlerine savaş ilan ettiler. Birkaç hafta içinde iki ayrı cephe ortaya çıktı. Bir yanda Avusturya-Macaristan ve Almanya, öte yanda Sırbistan, Rusya, Fransa ve İngiltere yer aldı. Bulgaristan ve Osmanlı İmparatorluğu ise, ilerleyen aylarda Alman tarafında savaşa dahil olacaklardı.

Dört yıl süren ve arkasında 10 milyon ölü bırakan bu büyük savaş, Sırbistan'ın stratejik konumunu da artık gelenekselleşen bir denklem üzerine iyice oturttu. Sırbistan, Alman-Osmanlı ekseninin yeminli bir düşmanı ve İngiliz-Fransız ekseninin önemli bir dostu olarak yerini sağlamlaştırmış oluyordu. 19. yüzyılın sonundan itibaren mason locaları aracılığıyla gelişen "İngiliz bağlantısı", bu fiili durumla birlikte zirveye ulaştı.

Sırplar, I. Dünya Savaşı öncesinde ve savaş yıllarında İngiliz devlet erkanında ve İngiliz toplumunda büyük bir sempati elde ettiler. Britanyalılar, Balkanlar'ın bir ucunda kendi düşmanlarına karşı savaşan bu küçük ülkeyi hem sevdiler hem de daha yakından tanımaya başladılar. İngiltere'de Sırbistan'ı ve "Sırp özgürlük destanını" anlatan yazı ve kitaplar yayınlanmaya başladı birbiri ardına.

Aynı yakınlaşma, Sırbistan'da da geçerliydi kuşkusuz. Milliyetçi Sırp şair Vlada Popovi¡, 1914'te şöyle yazıyordu:

Bilin ey silah altındaki yoldaşlarım
Almanlar bizim kuyumuzu kazıyor
Ama kendi ahmaklıkları kendi üzerlerine yıkılacak
Tüm Avrupa bizim yanımızda çünkü...[56]

Sırpların yanında olan bu "Avrupa"nın en önemli üyesi belirttiğimiz gibi İngiltere'ydi. Majestelerinin hükümeti, Sırpları İngiltere'nin stratejik çıkarlarına hizmet edebilecek uzun vadeli bir müttefik olarak görüyordu. Bu Sırp-İngiliz yakınlaşması içinde, sözünü ettiğimiz loca bağlantıları yine katalizör görevi yapıyordu. Britanya'nın mason Başbakanı Lloyd George[57], 8 Ağustos 1917 tarihli bir konuşmasında şöyle diyordu:

Sırplar Hıristiyanlığı korumak için her zaman ellerinden gelen herşeyi yapmışlardır. Ülkeleri, medeni Avrupa'nın önemli kapılarından biridir ve onlar da bu kapının bekçileridirler. Yaşadıkları bölünmelere ve sayısal azlıklarına rağmen, çeşitli defalar Batı uluslarını ve Akdeniz topraklarını istila etmeye çalışan Berlin ve Türkistan'ın (Türkiye) barbarlıklarına karşı her zaman cesurca karşı koymuşlardır.[58]

Lloyd George'un Sırpları Osmanlı ve Alman'lara karşı "kapının bekçileri" olarak tanımlaması üzerine, İngiliz tarihçi R. G. D. Laffan 1917 yılında *The Serbs: Guardians of the Gate* (Sırplar: Kapının Bekçileri) adlı bir kitap yazmış ve içinde de Sırpları öve öve bitirememişti. Kitap, o dönemde İngiltere ve Fransa'daki atmosferi ve bakış açısını yansıtmasını bakımından son derece önemliydi. Laffan, Sırpların asırlar boyu süren "esaret" döneminde milli kimliklerinden hiçbir şey yitirmediklerini söylüyor, Osmanlı'ya, Bulgarlara ve Avusturya-Macaristan'a karşı ne kadar "kahramanca" savaştıklarını anlatıyordu. Osmanlı'ya ise sürekli hakaretler yağdırıyordu. Laffan, o dönemde Avrupa'da "Türkleri onurlu centilmenler, mert ve dürüst savaşçılar ve hoşgörülü yöneticiler" olarak gören bir akımın var olduğuna dikkkat çekerek, bunun büyük bir aldanma olduğunu öne sürüyordu.[59] Ona göre, Sırbistan'daki Osmanlı devri, ülkeye sadece sefalet ve zulüm getirmişti. "Balkanlar'daki son Hıristiyan kalesi" dediği Sırbistan'ın 1521'de "barbarların" eline geçtiğini söylüyor, Sırpların asırlardır Türklere karşı duydukları nefretin haklı temellere dayandığını, Osmanlı gibi sözde "gelişmemiş bir medeniyet"in egemenliğinde yaşamış bir toplum olarak, "kendilerinden beklenenden çok daha açık fikirli ve ilerlemeci" olduklarını yazıyordu.[60] Tüm bunları söylerken, bir yandan da Sırp yayılmacılığına çanak tutmayı ihmal etmiyor ve "Bosna-Hersek'in gerçekte bir Sırp toprağı" olduğunu öne sürüyordu.[61]

Ancak Laffan, tüm bu safsatalarının yanında, oldukça ilginç ve isabetli bir yorum da yapmıştı. Konu, 1908'de Halife Abdülhamid'i tahttan indirerek iktidara oturan İttihatçılar'dı. İngiliz tarihçi şunları yazıyordu:

İmparatorluğun Muhammedi (Müslüman) ahalisinin gözünde, artık ülke Tanrı tarafından seçilmiş bir yönetici (Halife) tarafından değil, ancak Batılılaşmış ateistler ve gizli Yahudilerden oluşan bir grup tarafından yönetilmekteydi. Gerçekten de Jön Türklerin dayanak noktası, din değil milliyet kavramıydı.[62]

I. Yugoslavya ya da "Sırboslavya"

Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip'in kurşunlarıyla başlayan I. Dünya Savaşı, İngiliz-Fransız ekseninin, dolayısıyla da Sırpların galibiyeti ile sona erdi. Bu arada savaş, Fransız Devrimi'nin doğurduğu virüsün son iki kurbanını da defnetmişti; Avrupa'nın çok-uluslu son iki imparatorluğu, yani Avusturya-Macaristan ve Osmanlı tarihe karıştılar.

Osmanlı zaten daha önce bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştı. Ama Avusturya-Macaristan'ın yıkılması, Sırplar için çok önemliydi. Çünkü böylece "Güney Slavları"nın diğer üç ülkesi, yani Slovenya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek bağımsızlıklarını kazanmış oluyorlardı. Ancak gerçekte "bağımsız" olmadılar. Çünkü savaşı kazanan büyük güçler, yani başta İngiltere olmak üzere Sırpların yakın dostları, bu üç ülkenin Sırbistan'la birleşmesini uygun gördüler. Sırplar, yani "kapının bekçileri", bir yüzyıldır hayalini kurdukları "Büyük Sırbistan" düşüne çok yakınlaşmış oluyorlardı böylece. Savaş sonrası Avrupa'yı şekillendiren üç mason lider, İngiltere'den Lloyd George, Fransa'dan Georges Clemenceau ve ABD'den Woodrow Wilson[63], Balkanlar'ı masonik Sırp milliyetçiliğine emanet etmeyi uygun görmüşlerdi.

Bu durum Bosna-Hersek'li Müslümanlar için kötü günlerin habercisiydi ve onlar da bunu gayet iyi biliyorlardı. Sırplar, Osmanlıya duydukları nefreti Slav Müslümanlara karşı eyleme dönüştürüyorlardı çünkü. 1912'deki Balkan Savaşı sırasında Osmanlı ordularını gerileten Sırplar, Müslüman Arnavut köylülerini toplu katliamlardan geçirmiş, on binlerce Müslüman Slav'ı Makedonya'dan sürmüş, Bulgaristan'daki Müslümanları din değiştirmeye zorlamış, bazılarını katletmişlerdi. İşte bu nedenle, Bosnalıların çok büyük bir bölümü Avusturya-Macaristan yönetimine sadık kaldı ve I. Dünya Savaşı'nın Sırplar ve müttefikleri tarafından kazanılmaması için dua etti. Noel Malcolm'un ifadesiyle, "ülkelerinin Sırplar tarafından yutulduğunu görmek istemiyorlardı".[64]

Müslümanların bu endişelerinde haklı oldukları savaşın hemen sonunda açık bir biçimde ortaya çıktı. Mağlup Avusturya-Macaristan orduları tarafından terk edilen Bosna, 1918'in son günlerinde Sırp ve Karadağ birlikleri tarafından teslim alınmaya başlanmıştı. Sırplar geldiler ve öldürmeye başladılar. Reis-ül Ulema DΩemaluddin ˚au§evi¡, Mart 1919'da bir Fransız gazeteciye, ülkeye giren Sırp birlikleri tarafından yalnızca Kuzey Bosna'da 1.000 Müslüman erkeğin öldürüldüğünü, 76 kadının diri diri yakıldığını ve 270 Müslüman köyünün yağmalandığını açıklayacaktı.[65]

Sırp birlikleri tarafından gerçekleştirilen bu eylemler, Sırp otoriteleri tarafından hiçbir şekilde engellenmemiş, hatta kınanmamıştı. Çünkü Belgrad'daki hükümet, Bosnalı Müslümanların varlığını yeni kurulacak devletin etnik ve dini kimliği açısından ciddi bir sorun olarak görüyor ve Müslümanlara karşı katliam yönteminin kullanılması opsiyonu üzerinde ciddi olarak duruyordu. Sırp hükümetinin bakanlarından Stojan Proti¡, 1917 yılında, Bosnalı Müslümanlar sorununun "çözülmesi" için toplu katliamlar ve zorla din değiştirtmelere dayalı bir "program önergesi" sunmuştu.[66]

Ancak bu planlar—bir süre için—rafa kaldırıldı ve Müslümanlar bu büyük tehlikeyi az önce sözünü ettiğimiz kayıplarla atlattılar. Yeni kurulan devlete, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı adı verildi. Bir süre sonra "Yugoslavya" adını alacak olan bu monarşi, aslında Sırpların gözünde bir "Sırboslavya" idi. Sloven ve Hırvatları kurucu halk olarak kabul etmişlerdi, ama nihai hedefleri bu "Katolikleşmiş" Sırpları uzun vadede asimile etmek ya da zayıflatarak kesin bir Sırp boyunduruğu altına almaktı. Bosnalı Müslümanlara yönelik bakış açıları ise daha da düşmancaydı. Onların varlığını bile kabul etmemiş, milli kimliklerini tanımamışlardı. Müslümanlar, onların gözünde "İslamlaşmış Sırplar"dı. Ama bu durum, "Katolikleşmiş Sırplar"ınkine de benzemiyordu. Çünkü İslamlaşmış olmak, Katolikleşmiş olmaktan çok daha büyük bir suçtu. İslam, "Sırplığın" tarihteki en büyük düşmanı olan Osmanlı'nın hatırasıydı ve bu kimliğe sahip olan Bosnalılar, o en büyük düşmanın birer uzantısı olarak görülüyorlardı. Belgrad'da işte bu nedenle "Müslümanlar sorunu"nun katliam yoluyla çözülmesi yönünde fikir jimnastikleri yapılıyordu. Bu denli "radikal" bir çözüm, Hırvatlar ve Slovenler için hiçbir zaman gündeme gelmedi.

Bu ortamda Müslümanlara sessiz bir biçimde dinlerini ve kimliklerini korumaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu. Şubat 1919'da kurulan Yugoslavya Müslüman Örgütü ve onun becerikli lideri Mehmed Spaho, 1940'lı yıllara kadar sürecek olan bu fırtına öncesi dönemde ellerinden geleni yaptılar.

Ancak fırtınanın hazırlıkları yapılıyordu. Hem de tanıdık bir virüs merkezinde. Masonluk, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı içinde de etkili bir güçtü ve önceki yıllarda olduğu gibi, yine Sırp milliyetçiliği ile özdeş haldeydi. 1919'da, yeni kurulmuş olan Krallığın adından hareketle, Belgrad'da "Sırpların, Hırvatların ve Slovenlerin Büyük Locası" kuruldu. Bu Belgrad Locası, aslında Petar I¯ko'dan Vuk KaradΩi¡'e büyük Sırp milliyetçilerini yetiştirmiş olan eski Belgrad locasının devamıydı. Locanın Sırp milliyetçiliği ile olan bağlantısı ise, önceki sayfalarda da değindiğimiz üzere, duvarlarından bile okunabiliyordu. Önceden de belirttiğimiz gibi, "camileri ve minareleri parçalayın" dizeleriyle ünlenen, Sırp milliyetçiliğinin efsanevi şairi Petar Petrovi¡ Njego§'un resimleri, loca duvarlarına asılmıştı.[67]

Bu locanın, 1926 yılında bastığı, yalnızca loca üyelerine mahsus ve içinde locada alınan kararların, kabul edilen prensiplerin bulunduğu kitapçık ise, masonların Bosna-Hersek'te yaşayan Müslümanlardan dolayı o dönemlerde duydukları rahatsızlığı gösteriyordu. *Maçonnique De Belgrade: Compte Rendu Officiel* başlıklı kitapçıkta, masonik idealler açısından Krallık sınırları içindeki şartları inceleyen locanın, Bosnalı Müslümanlara özel bir ilgi gösterdiği görülüyordu:

Masonik hedef ve ideallerin tesisi için uygun olmayan şartların göz önünde bulundurulması gerekir... Bosna ve Hersek bölgelerindeki Müslüman nüfus, bu şartların en önemlisini teşkil etmektedir. Bu toplumun bağımsız bir kimlik altında gelişmesi ve otonom bir yapıya kavuşması, masonik idealler açısından, Belgrad Locası'nın oluşmasından şiddetle kaçınması gereken bir durumdur. Böyle bir durumun oluşmaması için azami özen gösterilmelidir.[68]

Sırp milliyetçiliğinin genelkurmayı görünümündeki Belgrad Locası'nın metinlerinde yer alan bu satırlar son derece önemliydi. Çünkü masonluk, uluslararası bir güçtü ve Sırp masonlarının verdiği bu karar, Batılı biraderleri tarafından da desteklenecekti.

II. Dünya Savaşı ve Bosnalı Müslümanlar için ilk büyük katliamın vakti ise giderek yaklaşıyordu.

II. BÖLÜM
II. Dünya Savaşı'nın Kanlı Mirası

Ko se ne osveti, taj se ne posveti
(İntikam almayan, uzak olsun kutsallıktan)
— Geleneksel bir Çetnik sloganı

İki Dünya Savaşı arasındaki 20 yıllık zaman dilimi, bir barış dönemi değil, "savaşı bekleme" dönemiydi. I. Dünya Savaşı sonunda oluşturulan yeni düzen son derece dengesiz ve kırılmaya müsaitti. Almanya üzerine konulan ağır yaptırımlar, bu ülkenin yeniden radikalleşmesine ve savaş histerisine kapılmasına neden olacaktı.

Avrupa genelinde geçerli olan bu atmosfer, Yugoslavya topraklarında da hissedilebiliyordu. Dıştan bakıldığında Güney Slavları tarihte ilk kez biraraya gelerek ortak bir devlete kavuşmuşlar gibi görünüyordu. Ama gerçekte ortaya bir "Büyük Sırbistan" çıkmıştı. Diğer Güney Slavları ise, başta Hırvatlar olmak üzere bu Sırp hegemonyasını kabul etmek istemediler.

Hırvatlar haksız değildiler. Savaşın ardından kurulan "Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı" gerçekte bir "Sırp Krallığı" idi. Meşruti bir yönetime sahip olan ülke, Sırp Kral Aleksandar tarafından yönetiliyordu. Ayrıca, ordu ve bürokraside de ezici bir Sırp üstünlüğü vardı. Aynı şey hükümet için de geçerliydi. Göz boyamak için kabineye her zaman birkaç Sloven veya Hırvat bakan atanıyordu, ama Başbakanlık ve Dış İşleri, Ordu, Donanma, İç İşleri ve Adalet gibi önemli bakanlıklar her zaman Sırpların elinde kalıyordu. Yugoslav tarihçi Jozo Tomasevich'e göre, "Sırp-olmayan Güney Slavları, Avusturya-Macaristan yönetiminden çıkarken, bir başka yabancı yönetimin, Sırp yönetiminin altına girdiklerini çok geçmeden anladılar".[1] Sırp rejimi, parlamentoda da otoriterizmini gösteriyordu. 1929 yılında, Sırpların kurmuş olduğu Radikal Parti'nin milletvekillerinden Puni§a Ra¯i¡ altı-patlarlı tabancasını çekmiş ve rakip Hırvat Köylü Partisi'nin 5 milletvekilini vurmuştu.

Aynı Puni§a Ra¯i¡, birkaç yıl sonra, Sırbistan'da mantar gibi çoğalan "Çetnik" (˚etnik) derneklerinin lideri oldu. Çetnikler, aynı tarihlerde Almanya'da iktidarı zorlayan Nazilere bazı yönlerden oldukça benzeyen bir aşırı-sağ hareketin adıydı. Fanatik bir Sırp milliyetçiliği üzerine kurulu, anti-komünist eğilimleri güçlü, monarşiye bağlı, şovenist bir kitle hareketiydi. Kelimenin kökeni de ilginçti. "Çetnik" sözcüğü, Osmanlı yönetimine karşı ayaklanan Sırp isyancılara Osmanlılar tarafından verilen "Çete" isminden geliyordu. Çetniklerin kumandanlarına da, Sırp tarihinden—örneğin ünlü Kazıklı Voyvoda'dan—esinlenerek "voyvoda" (vojvoda) deniyordu. Çetnikler, II. Dünya Savaşı ile birlikte Yugoslavya dışında da büyük ilgi gören bir grup haline geldiler. Bu konuya birazdan değineceğiz.

6 Ocak 1929'da Kral Aleksandar ülkedeki rejimin Sırp karakterini daha da güçlendiren bir karar alarak Anayasa'yı ve parlamentoyu fesh etti. Tüm partileri kapattırdı ve kendi mutlak monarşisini ilan etti. Kraliyet Muhafızları'nın komutanı olan General Petar Ûivkovi¡'i Başbakan olarak atadı. Ülkenin adını da "Yugoslavya" olarak değiştirdi; böylece monarşinin isminde yer alan Hırvat ve Sloven kimliklerini temizlemiş oluyordu. 1931 yılında siyasi partilerin oluşumuna izin veren yeni bir Anayasa hazırlattı, ama bu Anayasa, Aleksandar'ın gücünü eskisine göre çok daha artırarak adeta bir diktatörlük oluşturuyordu. Ülkedeki Sırp olmayan unsurların ülke yönetiminde en ufak bir söze sahip olmaları bile mümkün olmayacaktı.

Bu Sırp olmayan unsurların en önemlisi olan Hırvatlar doğal olarak içinde bulundukları krallığın bu şekilde bir "Sırp Krallığı"na dönüşmesine büyük tepki gösterdiler. Bu tepkiyi demokratik yollardan ifade edenler, Vladko Ma¯ek'in önderliğindeki Hırvat Köylü Partisi'ydi. Tepkinin daha radikal bir ifadesi, Ante Paveli¡ adlı fanatik bir Hırvat milliyetçisinin önderliğinde kurulan "Ustaşa" (Usta§a) adlı gizli örgüt oldu. Ustaşalar, aşırı milliyetçi, anti-komünist ve şovendiler. Çetniklerin Hırvat versiyonuydular bir başka deyişle.

9 Ekim 1934 günü, Kral Aleksandar, Fransa'ya yaptığı resmi bir ziyaret sırasında Marsilya'da bir suikaste kurban gitti. Suikastçı, İç Makedonya Devrimci Örgütü adı altında örgütlenen Makedon "komitacı"larına bağlı bir militandı. Ancak suikastı organize eden örgüt, Ustaşa'ydı. (Sırp hegemonyasına karşı mücadele gibi ortak bir hedef benimseyen Hırvat Ustaşalar ve Makedon "komitacılar" arasında yakın ilişkiler vardı o sıralarda.)

Bu suikastten sonra Sırplarla Hırvatlar arasındaki gerilim daha da büyüdü. Kral Aleksandar'ın yerine oğlu II. Peter tahta oturmuş, ama yaşı küçük olduğu için, Aleksandar'ın kuzeni olan Prens Paul tarafından yönetilen üçlü bir komite Kral adına yönetimi devralmıştı. Paul, Aleksandar'a göre biraz daha yumuşak bir yönetim sergiledi, ama ülkedeki Sırp egemenliğinde en ufak bir azalma olmadı. Hırvatlar ile Sırplar arasındaki çekişme her geçen daha da gelişti. Ustaşa örgütünün lideri Ante Paveli¡, Avrupa'da oluşan yeni faşist ittifakla iş birliği yapmaya karar vermiş, Mussolini ve Hitler'den destek aramaya başlamıştı. Ülke istikrarsızdı ve Avrupa'da yeni ve büyük bir savaşın rüzgarları esiyordu. Ülkeyi saracak olan büyük kan gölünün habercisiydi bu rüzgarlar.

Tüm bu kaos içinde Bosnalı Müslümanlar hamisiz kalmış olmanın çaresizliği içinde kimliklerini ve hayatlarını korumanın yollarını arıyorlardı. Onları koruyabilecek bir Osmanlı ya da başka herhangi bir Müslüman güç yoktu. Bu nedenle, Hırvat-Sırp çekişmesi içinde, Hırvatların yanında yer almaya, asıl büyük tehlikeyi oluşturan Sırplara karşı bu şekilde bir dayanak bulmaya çalıştılar. Henüz 1924'deki parlamentoda bile, tüm Müslüman milletvekilleri milli kimliklerini Hırvat olarak açıklamışlardı.[2] (Müslümanlık, henüz milli bir kimlik olarak tanımlanmıyordu.)

Savaş, İşgal ve NDH

Nazi Almanyası, ya da kendine verdiği isimle III. Reich, 1939 yılında başlattığı *blitzkrieg* (yıldırım harekatı) ile çok kısa sürede Avrupa'nın önemli bir bölümünü işgal etti. Bu ortamda Hitler'in Yugoslavya ile de bir şekilde ilgileneceği kesin gözüküyord. 1938'deki Alman-Avusturya birleşmesinden (Anschluss) bu yana, Yugoslavya zaten Reich ile komşuydu ve bunun gerilimini sürekli hissediyordu. Hitler'in Drang Nach Osten (Doğu'ya Yayılma) politikası ise, Balkanların kalbinde yer alan ülkenin mutlaka Nazilerin kurduğu Yeni Düzen'den payını alacağını gösteriyordu. Öte yandan Mussolini de Yunanistan'ı işgal etmişti. Ülkedeki en önemli rejim muhalifi olan Ante Paveli¡ ise bu güçlü Hitler-Mussolini ittifakına arkasını dayamıştı. Yugoslav yönetimi görünür tehlikeye karşı bir şeyler yapmak zorundaydı.

Almanlar savaşın başından itibaren Yugoslav yönetimini kendi taraflarına çekmek için baskıda bulunmuşlar, Prens Paul'ün hükümeti ise buna karşı direniş göstermişti. Ama Sırpların rakibi olan Bulgaristan'ın Mart 1941'de Alman-İtalyan ittifakına katılması ile birlikte Yugoslavya da aynı yolu izlemek zorunda kaldı. 25 Mart 1941'de Yugoslav temsilciler ile Naziler arasında Viyana'da bir pakt imzalandı. (Ünlü Sırp yazar Ivo Andri¡, o sıralar Reich'taki Yugoslav büyükelçisiydi ve paktın imzalanışında hazır bulunmuştu.)

Ancak Nazilerle anlaşma imzalayan hükümet, ülkesine döner dönmez, halktan ve Sırp siyasi partilerinden de destek gören bir askeri darbe ile devrildi. Yeni bir ulusal birlik hükümeti kuruldu. Fakat anlaşma yaptığı hükümetin devrilmiş olması Hitler'i çok sinirlendirmişti. Darbeden on gün sonra blitzkrieg bu kez Yugoslavya'ya karşı başladı. Yoğun Alman bombardımanının ardından ülke; Nazi, İtalyan, Macar ve Bulgar orduları tarafından işgal edildi. İşgal yalnızca 11 gün sürmüştü. Sonuçta Yugoslav ordusu Alman birliklerine teslim oldu.

Nazi yönetimi, bu 11 günlük savaş henüz bitmeden, "Bağımsız Hırvatistan Devleti"nin kurulduğunu ilan etti. Sırbo-Hırvatça isminin (Nezavinsa Drzava Hrvatska) baş harfleriyle NDH olarak anılan bu devlet, elbette bağımsız değildi; Alman ve İtalyanların kurduğu bir kukla devletti. NDH, Hırvatistan'ın çok büyük bir bölümünü ve Bosna-Hersek'in tümünü kapsıyordu. Tam ortasından çizilen bir hat ile, güney kısmı İtalyanların, kuzeyi ise Almanların denetimine bırakılmıştı. Mussolini'nin tavsiyesi üzerine, Naziler kısa bir süre sonra bu devletin başına geçirilecek lideri de buldular; Ante Paveli¡. 12 bin militandan oluşan Ustaşa örgütünün lideri olan Paveli¡, şimdi koca bir devletin hakimi oluyordu. Naziler tarafından NDH'nin "Poglavnik"i, yani Führer'i ilan edildi. 20 yıldır baskısı altında yaşadıkları Sırp hegemonyasının bitmesinin hoşnutluğuyla, Hırvat halkının önemli bir bölümü de bu yeni "Bağımsız Hırvatistan Devleti"nin kuruluşunu sevinçle karşıladı.

NDH, Nazilerin ve Mussolini'nin kuklasıydı, ideoloji ve uygulamaları da onların aynısı oldu. 18 Nisan 1941 yılında ilk Yahudi aleyhtarı kanunlar yayınlandı. 12 gün sonra da yeni devletin üç büyük temeli açıklandı: Yurttaşlık, ırksal kimlik ve "Aryan

kanının ve Hırvat halkının onurunun korunması". Alman birliklerinin NDH'ya konuşlanması ile birlikte de, antisemit esaslar uygulamaya geçirildi. Bosna'daki sinagoglar talan edildi. Yahudi iş yerlerine karşı saldırılar gerçekleştirildi. Yahudilerin bir kısmı toplama kamplarına yollandı.

Ama antisemitizm Ustaşa ideolojisinde ikinci sıradaydı, birinci sırada Sırp düşmanlığı geliyordu. Ustaşa yönetimindeki NDH, Sırp hegemonyasından çektiklerinin acısını sivil Sırplara karşı düzenlediği saldırılarla dindirmeye çalıştı. 6.3 milyon nüfuslu NDH sınırları içindeki 1.9 milyon Sırp'ın başlı başına bir sorun oluşturduğu düşünülüyor ve sorunun "çözümü" üzerinde ısrarla duruluyordu. Bu amaçla, Bosna, Hersek ve Hırvatistan içindeki Sırplara karşı Ustaşalar tarafından kanlı saldırılar gerçekleştirildi. Sivil Sırpların önemli bir bölümü de Jasenovac'taki ünlü toplama kampına gönderildi.

Bosna'nın Müslümanları Ustaşaların uyguladığı bu vahşeti asla onaylamadılar. Müslüman halkın çoğunluğu ve en önemlisi Müslüman toplumunun önde gelenleri, Sırp düşmanı olmalarına neden olacak tüm şartların varlığına rağmen, böyle bir fanatizme kapılmadılar. Aksine, Ustaşa yönetiminin Sırplara karşı uyguladığı şiddet, Müslümanlar ile NDH'nın arasını açmaya başladı. 1941 yazında ve sonbaharında, Müslüman din adamları tarafından Saraybosna, Prijedor, Mostar, Banja Luka, Bijeljina ve Tuzla kentlerinde NDH'nın uygulamalarını protesto eden yazılı açıklamalar yapıldı. Mostar'daki açıklama, Ortodoks Sırp yurttaşlara karşı uygulanan saldırı, tecavüz ve zorla din değiştirtmeleri protesto ediyor; Banja Luka'daki Müslüman din adamları ise Sırpların mallarının yağmalanmasına karşı çıkıyordu. Ekim ayında Saraybosna'da Uzeir-aga HadΩihasanovi¡ tarafından hazırlanan ve Müslümanların önde gelen yüz ismi tarafından imzalanan bildirgede, yine Sırp sivillere karşı uygulanan Ustaşa terörü kınanıyor, tüm yurttaşlara can, mal ve dini inanç güvencesi sağlanması isteniyordu.[3]

Ancak Müslüman "eşraf"ın Sırp sivillere karşı takındıkları bu adaletli tavır, karşılık bulmadı. Sırplar, Müslümanları Osmanlının uzantısı ve dolayısıyla da tartışılmaz bir düşman olarak görmeye alışmışlardı. Bu nedenle NDH'nın uyguladığı teröre karşı duydukları tepkiyle, Müslümanlara karşı bilinçaltlarında duydukları nefret birleşti. NDH sınırları içindeki Sırpların çoğu, Müslümanları Ustaşa'nın bir parçası olarak algılıyorlardı. Bu nedenle de NDH'ya karşı düzenledikleri misillemelerde Müslümanları da hedef aldılar.

1941 Haziranı'nda Hersek'teki Nevesinje bölgesinde NDH yönetimine karşı ayaklanan Sırp köylüleri bir "kurtarılmış bölge" ilan ettiler. NDH'nın baskılarına karşı intikam almak için harekete geçtiklerinde ise, Hırvatlarla birlikte Müslümanları da hedef alacaklar, Bile¡a'da 600, Vi§egrad'da 500 Müslüman sivili işkence ile öldüreceklerdi. Ağustos ortasında, bir gözlemci Mostar civarındaki tüm Müslüman köylülerin Sırp direnişçiler tarafından yağmalandığını, sakinlerinin bir kısmının öldürüldüğünü yazmıştı.[4]

Ancak Sırp köylülerin "intikam saldırıları" adı altında düzenledikleri bu tür saldırılar, yalnızca küçük bir başlangıçtı. Müslümanların bilinçli ve sistematik bir katliama uğratılması, asıl olarak Çetnikler tarafından gerçekleştirilecekti.

Çetniklerin Doğuşu ve "Homojen Sırbistan" Projesi

Alman ordularının Sırbistan'ı işgal etmesi üzerine, Sırp Kralı II. Peter ülkeden kaçtı ve İngilizlere sığındı. Bir süre Kudüs'te kaldı ve orada bir "sürgünde hükümet" oluşturdu. Kral ve hükümeti, savaşın sonuna dek söz konusu İngiliz desteği ile dışardan mücadeleye devam edecekti.

Kralın Yugoslav topraklarındaki temsilcisi ise, eski Yugoslav ordusunda albay rütbesine kadar yükselmiş olan DraΩa Mihailovi¡ adlı bir subaydı. Alman işgali başladığında Bosna'da bulunan Mihailovi¡, birliğinde arta kalan adamlarla birlikte doğuya yönelerek Batı-Orta Sırbistan'daki dağlık Ravna Gora bölgesine yerleşti. Mayıs 1941'de burada Kralın otoritesine bağlı olan aktif bir gerilla grubu kurduğunu ve Alman işgaline karşı silahlı direniş başlattığını ilan etti. Gruba, Sırp milliyetçiliğinin tarihsel figürlerinden hareketle, Çetnikler adı verilmişti.

Çetnikler, Alman işgaline karşı direnme iddiasındaydılar, ama asıl amaçları daha farklıydı. Mihailovi¡, sürgündeki hükümetin de tavsiyesine uygun olarak, Almanlarla ciddi bir çatışmaya girmemeye özen gösteriyordu. 1941 yazının sonlarında, Çetnik stratejisi belirginlik kazanmaya başladı; Almanlarla gerçek anlamda bir savaşa girilmeyecek, örgütü güçlendirmek ve arkasındaki halk desteğini artırmak için çaba harcanacaktı. Sürgündeki hükümet ve Mihailovi¡, savaşın eninde sonunda müttefikler tarafından kazanılacağını ve Almanların ülkeyi terk edeceklerini hesaplıyorlardı. Dolayısıyla, Almanların yenilgisi kesinleşene kadar onlara karşı açık bir isyan başlatılmayacak, müttefiklerin zaferi beklenecekti.[5]

Ancak Çetnikler bu bekleme döneminde boş durmayacaklar, "evin içini" düzenleyeceklerdi. İşgalciler nasıl olsa gidecekti ve onların ardından yeni bir Yugoslavya kurulacaktı. Bu yeni Yugoslavya'nın, eskisinden de daha keskin bir "Sırboslavya", tam bir "Büyük Sırbistan" olmasını hedefliyorlardı. Alman işgali sırasındaki "bekleme dönemi", asıl olarak bu hedefin alt yapısının hazırlanması için kullanılacaktı.

Bunun için, öncelikle Yugoslavya içinde, "Büyük Sırbistan" düşüne engel oluşturan yerel unsurların alt edilmesi gerekiyordu. Bu unsurların biri, Komünist Parti tarafından örgütlenen "Partizanlar"dı.

Partizanlar, Çetniklerle aynı sırada doğan bir gerilla örgütüydü. Yugoslavya Komünist Partisi, savaş öncesi dönemde yasaklanmış bir yer altı hareketiydi. 1940 yılında Parti'nin Yugoslavya içinde 6.000 üyesi vardı. Liderleri olan Josip Broz "Tito", ateşli bir Stalinist'ti ve savaş öncesi dönemde de uzun süre Moskova'da kalarak Komintern'de boy göstermişti. Alman işgalinin ardından ise, bir gerilla hareketi kurmaya karar verdi. Çekirdeği Haziran 1941'de oluşturulan bu örgüt, Alman işgaline karşı -Çetniklerden farklı olarak- "gerçek" bir direniş yürütmeyi hedefliyordu. Bu noktaya kadar Çetniklerle belli ölçülerde anlaşabilirlerdi. Ama sorun, Partizanların savaş sonrası Yugoslavya için yaptıkları planda ortaya çıkıyordu. Partizanlar, işgalin

bitmesinin ardından, doğal olarak sosyalist bir Yugoslavya kurmak hedefindeydiler. Bu nedenle, fanatik birer Sırp milliyetçisi ve ateşli birer anti-komünist olan Çetnikler, Partizanları büyük bir tehlike olarak gördüler. (Bu yüzden, Yugoslav topraklarındaki çok boyutlu savaş, özellikle son safhasında, bir Çetnik-Partizan savaşına dönüştü.)

Ancak Çetniklerin "Büyük Sırbistan" için engel olarak gördükleri unsurlar, Partizanlarla sınırlı değildi. Çünkü "Büyük Sırbistan"ın yalnızca ideolojik yönden değil, etnik yönden de düzenlenmesi gerekiyordu. "Etnik düzenleme"nin ne anlama geldiği, Çetnik ideologları tarafından Haziran 1941'de hazırlanan ve "Homojen Sırbistan" başlığını taşıyan bir bildirgede ortaya konmuştu. Bildirgeyi hazırlayanlar, Çetnik hareketinin kuramcılığını yapan iki Sırp entelektüeldi; Dragi§a Vasi¡ ve Stevan Moljevi¡.

Peki bu iki Çetnik ideloğu, savaşın ardından nasıl bir Sırbistan kurmayı öngörüyorlardı?

Cevap basitti; Sırbistan, Bosna'nın tümünü, Dalmaçya'yı, Karadağ'ı, Hırvatistan ve Slavonya'nın bazı bölümlerini, hatta Kuzey Arnavutluk'u topraklarına katacak ve böylece "Büyük Sırbistan" haline dönüşecekti. Bildirgede şöyle deniyordu:

Bütün Sırpların temel görevi, içinde Sırp nüfusunun yaşadığı tüm toprakları birleştirmek ve bir 'Homojen Sırbistan' kurmaktır. [6]

Peki bu "homojen" lafı ne anlama geliyordu?

Stevan Moljevi¡, Şubat 1942'de Vasi¡'e yazdığı bir mektupta bu konuya açıklama getirirken, üstte sayılan toprakların ele geçirilmesini tekrar vurguluyor ve şöyle diyordu: "Bunun ardından, söz konusu toprakların tüm Sırp olmayan elementlerden temizlenmesi gerekmektedir. Yabancılar, ait oldukları yerlere gönderilmelidirler; Hırvatlar Hırvatistan'a, Müslümanlar ise Türkiye ya da Arnavutluk'a."[7]

Kısacası Moljevi¡, Çetniklerin savaş boyunca -hatta daha sonra 1990'larda- uygulayacakları stratejiyi formüle etmişti: Sırp nüfusun bulunduğu tüm toprakların etnik yönden homojenleştirilmesi, yani "etnik temizlik".

Moljevi¡, 1943 yılında örgüt içindeki etkisini daha da artırarak, Çetnik hareketinin politik lideri haline geldi. Formüle ettiği "etnik temizlik" programı ise, zaten hareketin askeri lideri olan DraΩa Mihailovi¡ tarafından benimseniyordu. Mihailovi¡, "nerede bir Sırp mezarı varsa, orası bir Sırp toprağıdır" diyordu.[8] Bu mantık, "Sırp toprakları"nı Yugoslavya'nın neredeyse tümünü kapsayacak kadar büyütmeyi öngörüyordu. Mihailovi¡'in, yerel Çetnik komutanları Djordjije La§i¡ ve Pavle Djuri§i¡'e yolladığı yazılı bir emirde şu satırlar yer alıyordu:

Mücadelemizin amaçları; 1) Majesteleri II. Peter'in irşadı ile tüm ulusumuzun özgürlüğe kavuşturulması; 2) Büyük Yugoslavya'nın kurulması ve bu Yugoslavya'nın içinde, bugünkü Sırbistan'la birlikte (Makedonya dahil), Karadağ, Bosna-Hersek, Srijem, Banat ve Backa'yı da kapsayan ve etnik yönden temizlenmiş bir Büyük Sırbistan oluşturulması; 3) Yugoslavya'nın içinde Alman ve İtalyanların elindeki Sloven topraklarının ve ayrıca Bulgaristan'ın içindeki Sırp topraklarıyla kuzey Arnavutluk'un dahil edilmesi; 4) Devlet sınırlarının tüm ulusal azınlıklardan ve gayrı-milli elementlerden temizlenmesi; 5) Sancak'taki Müslüman nüfusun ve Bosna-Hersek'teki

Müslüman ve Hırvatların temizlenerek, Sırbistan'la Karadağ ve Sırbistan'la Slovenya arasında mutlak sınırların oluşturulmasıdır.[9]

Görüldüğü gibi, Mihailovi¡, emirlerinde ısrarlı bir biçimde "etnik temizlik" kavramı üzerinde duruyor ve özellikle de Müslüman nüfusu hedef gösteriyordu. Bu nedenledir ki, San Francisco Devlet Üniversitesi'nde ekonomi profesörü olan Yugoslav asıllı Jozo Tomasevich, Çetnik hareketi hakkında yapılmış en iyi çalışma olarak kabul edilen *The Chetniks: War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945* (Çetnikler: Yugoslavya'da Savaş ve Devrim, 1941-1945) adlı kitabında Çetnik ideolojisinin en önemli dayanaklarından birinin "İslam-karşıtlığı" olduğunu yazar.[10]

Çetniklerin ideolojisi buydu. Ellerinde silah vardı ve ülke karmaşa içindeydi. Sonuç, tahmin edilebileceği gibi, tam bir katliam oldu.

"Etnik Temizlik"

Çetniklerin uygulamaya karar verdikleri "etnik temizlik" programının en büyük kurbanları, Bosnalı Müslümanlar oldular. Bunun birkaç nedeni vardı.

Öncelikle, Çetniklerin kurmak istedikleri "Homojen Sırbistan"ın içindeki en önemli "Sırp-olmayan element", Mihailovi¡'in emirlerinden de anlaşıldığı gibi, Bosnalı Müslümanlar'dı. Hırvatların büyük bölümü, Çetniklerin ulaşamadıkları Hırvatistan'da yaşıyorlardı. Oysa Bosna-Hersek, her ne kadar NDH sınırları içinde ve Alman-İtalyan işgali altında olsa da, ciddi bir otorite boşluğu yaşıyordu ve Çetnikler Bosna'nın özellikle doğu bölgelerinde kolaylıkla askeri operasyonlar düzenleyebiliyorlardı. Bosna'daki Müslüman köyleri Çetniklerin saldırılarına karşı savunmasızdı, bu nedenle de "etnik temizlik" programından paylarını kolaylıkla aldılar.

Bu "homojenleştirme" hedefinin yanında, Çetnikleri Bosnalı Müslümanlara karşı harekete geçiren başka nedenler de vardı. Biri, savaşın başlarında Ustaşa rejimi tarafından sivil Sırplara karşı gerçekleştirilen katliamlardı. Çetnikler, bu katliamların intikamını almak istiyorlardı. Aslında Müslümanların bu katliamlarla bir ilgisi yoktu; Müslüman toplumunun çoğunluğu ve ileri gelenleri, önceden belirttiğimiz gibi bu katliamlara karşı tavır almışlardı. Ancak Çetniklerin gözü bu tür "ayrıntı"ları görmek istemiyordu. "Ustaşa" öldürmek istiyorlardı ve karşılarına çıkan Müslümanlara "Ustaşa" damgası vurmaktan kaçınmadılar.

Üçüncü neden ise, Sırp kültürüne yerleşmiş olan Osmanlı ve İslam düşmanlığıydı. 19. yüzyıl Sırp milliyetçileri tarafından körüklenen, Petar Petrovi¡ Njego§ tarafından şiirlere dökülen nefret, Çetniklerin ideo-psikolojisinin önemli bir parçasını oluşturuyordu.

Tüm bunlardan dolayı, Çetnikler, özellikle 1942 ve 43 yıllarında Bosnalı Müslümanlara karşı sistemli bir katliam programı yürüttüler. Gerçekleştirilen kıyım, 1990'lardaki kadar kanlıydı.

Jozo Tomasevich, *The Chetniks* adlı kitabında yaşanan katliamı ayrıntılı biçimde anlatır. Öncelikle, Çetniklerin kendilerine iki büyük düşman belirlediklerini yazmaktadır. Biri Partizanlar, diğeri de Bosnalı Müslümanlardır. Çetnik uzmanı yazar, "büyük düşman" statüsündeki Müslümanlara uygulanan "etnik temizlik" operasyonunu Sırp, Hırvat, Alman ve Müslüman kaynaklarına başvurarak detaylı biçimde aktarır. Buna göre, "Çetniklerin geleneksel düşmanı" olan Bosna-Hersek ve Sancak Müslümanları, 1943 yılından itibaren yoğun Çetnik saldırılarına maruz kalmışlardır. Bundan önce, 1941 ve 1942 yıllarında Güney Bosna'daki Müslüman şehirlerinin bir kısmı Çetnikler tarafından basılmış ve kaçabilenler hariç tüm halk katledilmiştir. Fo¯a şehri, en büyük katliamlardan birine sahne olmuştur. Ocak ve Şubat 1943'de ise Sancak ve Güney Bosna'ya yönelik Çetnik saldırıları büyük bir artış kaydetmiştir. Çetnik kayıtlarında bu dönemlerde Müslümanlara yönelik "temizleme hareketleri" yapıldığı da açıkça yazılıdır.

Çetnik kumandanlarından Albay Djuri§i¡'in verdiği raporlara göre, yalnızca 1943'ün Ocak ayı içinde, 33 Müslüman köyü yakılmış, 400 Müslüman savaşçı

(Müslümanların Çetniklere karşı oluşturdukları savunma birliklerine bağlı savaşçılar) 1.000'in üstünde de Müslüman kadın ve çocuk, Çetnikler tarafından öldürülmüştür. Raporlar, Çetniklerin çoğu kez bıçakla (boğazlayarak) öldürmeyi tercih ettiklerini bildirmektedir. Şubat ayında öldürülenlerin sayısı daha da fazladır: Djuri§i¡'in 13 Şubat tarihli raporuna göre, 1.200 Müslüman savaşçı ve 8.000 Müslüman sivil (kadın, çocuk ve yaşlı) Çetnikler tarafından katledilmiştir. Ayrıca Çetnikler girdikleri tüm Müslüman köylerindeki malları yağmalamışlardır. Çetnikler bu saldırıların birer karşı-saldırı olduğunu söylemişlerdir, oysa Tomasevich'in de yazdığı gibi, bu bir yalandır: Çetnikler tamamen "etnik temizlik" amaçlı bir katliam uygulamış ve kadın, çocuk ayrımı yapmamışlardır.[11]

Boşnak tarihçi Mustafa Imamovi¡, *A Survey of the History of Genocide Against the Muslims in the Yugoslav Lands* (Yugoslav Topraklarındaki Müslüman Katliamının Tarihi Hakkında Bir Araştırma) adlı çalışmasında, Çetnik saldırıları sonucu ölen Müslümanların sayısının 100 bine yakın olduğunu ve bu ölümlerin hemen hepsinin, bombalama gibi savaş operasyonlarıyla değil, terörizm yoluyla gerçekleştiğini (yani Çetniklerin Müslümanları tek tek öldürdüklerini) yazmaktadır. Ölen Müslümanların sayısı, genel Müslüman nüfusunun %8'ini aşmaktadır, ki bu oran, diğer Yugoslav halklarının II. Dünya Savaşı sırasındaki kayıplarının kendi nüfuslarına olan oranından çok daha fazladır. Çetniklerin o dönemde Müslüman kadınlara sistemli bir biçimde tecavüz ettikleri ise bilinen bir başka gerçektir.[12]

Çetnikler, Müslümanlara karşı düzenledikleri saldırıları savaşın son günlerine dek sürdürürler. Ancak 1944 yılında güçlerini yitirmeye başlarlar. Tito'nun Partizanları giderek güçlenirler ve Almanlara karşı gerçek direnişi onlar yürüttüğü için, hem müttefiklerden hem de yerel halktan daha çok destek görmeye başlarlar. Sonunda savaşı Partizanlar kazanır, Mihailovi¡ yakalanır ve idam edilir, Çetnik hareketi tarihe karışır ve sosyalist Yugoslavya kurulur...

Tüm bunlar, bizlere Çetnikler hakkında "su üstündeki" bilgileri göstermektedir. Ancak bir de tarihin görünmeyen yüzü vardır. Çetnikler, yalnızca kendi kuvvetlerine değil, dış güçlerden aldıkları desteklere de dayanarak savaşmışlar ve öldürmüşlerdir. Önce İngiltere'den, daha sonraları da ABD'den büyük destek görmüşler, İtalyanlarla, Almanlarla hatta NDH ile de taktik iş birliklerine girmişlerdir.

Tarihin görünmeyen yüzü, işte bu "uluslararası bağlantılar"ın ardında yatar.

Öncelikle şunu söyleyebiliriz: İngiltere ve ABD'nin Çetniklere destek olmasının stratejik bir mantığı vardı; ama bu Anglo-Sakson-Çetnik dostluğunun içinde, bir de "katalizör" görevi yapan bir örgütlenme bulunuyordu. Bu örgütlenmeye, bir önceki bölümde zaman zaman değinmiş, Sırp milliyetçiliğinin gelişiminde ve Sırp milliyetçiliği ile dış güçler arasındaki işbirliğinde önemli bir rol oynadığını keşfetmiştik. Bu gizli ve konspiratif örgütün, dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi, Sırbistan'da da aşırı milliyetçi fikirleri körüklediğini, onları örgütlediğini ve bu örgütlenmeye dış destekler sağladığını görmüştük.

Aynı durum Çetnikler için de geçerliydi; Sırp şovenizminin temsilcisi olan örgütün yapısı ve icraatları, büyük ölçüde "masonik"ti...

Çetnikler ve Masonlar

Yugoslavya uzmanı İngiliz tarihçi Noel Malcolm, Çetnik lideri Mihailovi¡'ten söz ederken, onu bir "Anglophile" (İngiliz-sever) olarak tanımlar.[13] Albay'ın İngiliz kültürüne olan bu yakınlığının bir parçası da, o kültürün hem üreticilerinden hem de ürünlerinden biri olan masonlukla olan ilgisidir; Çetnik lideri, kıdemli bir masondur. Mihailovi¡'in adı, Fransız mason Daniel Ligou'nun "Masonlar Sözlüğü"nde şöyle geçmektedir:

DraΩa Mihailovi¡ (1893-1946): Mason Sırp gerilla lideri. İtalyan mason dergisi *Hiram*, DraΩa Mihailovi¡'in mason olduğunu yazmaktadır. İtalya Büyük Locası'nın bir organı olan bu dergideki yazıyı Birader Salvador Loi, 1980 Eylül tarihli, 5 numaralı dergide yayınlamıştır.[14]

100 bin Müslümanın ölüm emrini veren Çetnik lideri, mason örgütünün anti-İslami kimliğine uygun bir biçimde masondur. Daniel Ligou, kitabının bir başka yerinde daha da çarpıcı bir bilgi verir ve "Yugoslavya'nın savaşa girmesinden sonra ülkedeki masonların DraΩa Mihailovi¡ önderliğinde birleştiğini" yazar.[15] Mihailovi¡'in önderliğinde birleşenler, Çetniklerdir ve dolayısıyla "Masonlar Sözlüğü"ndeki bilgiden, Çetniklerin mason olduğu sonucu çıkmaktadır.

Evet, gerçek budur. Aynı konuya Sırp mason Zoran Nenezi¡ de, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* (Yugoslavya'da Masonlar 1764-1980) adlı kitabında değinmekte ve başta Mihailovi¡ olmak üzere Çetnik liderlerinin mason olduğunu bildirmektedir:

DraΩa Mihailovi¡, II. Dünya Savaşı yıllarında Sırp direnişini örgütlediğinde dikkati çeken, çok sayıda masonun Mihailovi¡'in yanında yer almasıydı. Bu masonlar arasında özellikle Çetnik ideologları Dragi§a Vasi¡ ve Stevan Moljevi¡'in adı geçmektedir... Ayrıca 1944 yılında Çetnik Milli Merkez Komitesi Genel Sekreterliği'ne sicilli bir mason olan Djura Djurovi¡ seçilmiştir.[16]

Zoran Nenezi¡, mason Çetnik ideologlarının özellikle ikisine dikkat çeker: Dragi§a Vasi¡ ve Stevan Moljevi¡. Gerçekten de bu ikisi son derece önemli isimlerdir, çünkü Müslümanların etnik temizliğe tabi tutulması fikri, Vasi¡ ve Moljevi¡ tarafından geliştirilmiştir. Mustafa Imamovi¡, bu iki Çetnik ideoloğunun etnik temizlik teorisini birlikte geliştirdiğini anlatır ve Moljevi¡'in, "Homojen Sırbistan" adlı bir makalesinde ve kendisiyle aynı görüşü paylaşan Dragi§a Vasi¡'e Şubat 1942 yılında yazdığı mektubunda, "ülkenin tüm Sırp-olmayan elementlerden temizlenmesi" gerektiğini söylediğini not eder. Moljevi¡-Vasi¡ ikilisi, Müslümanların ya imha ya da sürgün edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. İmamoviç'in yazdığına göre, DraΩa Mihailovi¡'in Çetniklere verdiği Müslümanlara yönelik katliam emirleri, Moljevi¡ ve Vasi¡'in geliştirdiği plana dayanmaktadır.

Ve bu iki Çetnik ideoloğu, Zoran Nenezi¡'in bildirdiğine göre, Belgrad Locası'na kayıtlıdırlar.[17] Belgrad Locası'nın Sırp milliyetçiliğinin gelişimindeki önemli rolünü bir önceki bölümde incelemiştik. İlk Sırp isyanının beyni olan Petar I¯ko'dan, Sırp milliyetçiliğinin en önemli kuramcısı olan Vuk KaradΩi¡'e dek büyük Sırp milliyetçilerini yetiştirmiş olan Belgrad Locası, 1926 yılında Bosnalı Müslüman toplumun "sakıncalı" kimliğine dikkat çeken kararıyla misyonunu ortaya koymuştu. Duvarlarında Müslüman katliamını şiirlere dökerek teşvik eden Petar Petrovi¡ Njego§'un resimleri yer alan loca, şimdi de Çetnik ideologlarının buluşma yeriydi anlaşılan.

Dragi§a Vasi¡ ve Stevan Moljevi¡'in yanı sıra, Çetnik hareketinin siyasi önderliğini yürüten kadronun hemen hepsinin mason olduğu da yine Zoran Nenezi¡ tarafından bildirir. (Çetniklerin askeri önderliğini yürüten "voyvoda"lar ise, düşük rütbeli askerlerden ya da basit "çete reislerinden" oluşmaktadır ve çoğu, doğal olarak, masonlukla ilişkili değildirler.) Çetniklerin siyasi önderliğini yürüten masonlar arasında; Ljubi§a Trifunovi¡, Vasa Jovanovi¡, Mihailo KujundΩi¡, Vladimir Belaj¯i¡, Aleksandar Popovi¡, Djura Vilovi¡, Ûivko Topalovi¡, Adam Pribi¡evi¡, Ivan Kova¯ gibi iki Dünya Savaşı arasındaki dönemin ünlü milliyetçi Sırp entelektüelleri ve siyasetçileri vardır. Bu masonlar, Dragi§a Vasi¡ ve Stevan Moljevi¡'ten sonra Çetniklerin siyasi kararlarına etki eden en önemli isimlerdir ve Ağustos 1941'de oluşturulan ve Çetniklerin "genel idare kurulu" niteliğindeki Merkezi Ulusal Komite de bu isimlerden oluşmaktadır.[18]

Zoran Nenezi¡, Çetniklerin tüm siyasi örgütlenmesinin masonik bir kadronun egemenliğinde olduğunu özellikle vurgular. Bu siyasi örgütlenmenin en tepesinde sürgündeki "Yugoslav Hükümeti" tarafından "Savunma Bakanı" görevine ve "general" rütbesine çıkartılan DraΩa Mihailovi¡ yer almaktadır. Mihailovi¡'in altında, üç kişilik Yürütme Konseyi (Executive Council) vardır ve bunun iki koltuğu, Mihailovi¡'in az önce değindiğimiz iki biraderi, Dragi§a Vasi¡ ve Stevan Moljevi¡ tarafından doldurulmaktadır. Daha altta, "genel idare kurulu" niteliğindeki Merkezi Ulusal Komite gelir ki, bu da az önce değindiğimiz gibi mason üyelerle doludur. Bunun dışında, Çetnikler adına faaliyet gösteren, ancak kısmen bağımsız bir görüntüye sahip olan iki organ daha vardır: 1942 baharında oluşturulan Sırp Milli Komitesi ve aynı yılın Kasım ayında kurulan Yugoslav Ravna Gora Gençliği (*Jugoslovenska Ravnogorska Omladina*), ya da kısaca JURAO.[19] Bu iki yan-örgütlenme de yine masonik çatı altındadır: Sırp Milli Komitesi'nin başında ve JURAO'nun lider kadrosunda "voyvoda" Ilija Bir¯anin Trifunovi¡ vardır ve o da diğer biraderleri gibi masondur.[20] Çetniklerin propaganda işleri ile sorumlu olan Djura Djurovi¡ de yine kuralı bozmaz; masondur.[21]

Tüm bunlar, Çetnik hareketinin tamamen masonik bir hareket olduğunu göstermektedir. Diğer pek çok ülkedeki "anti-komünist" görünümlü aşırı milliyetçi ve Batı yanlısı örgütler gibi, Çetnik hareketi de locaların çatısı altında gelişmiştir.

Çetniklerin bu masonik karakteri, örgüt hakkındaki bir başka bilgiyle biraraya getirildiğinde daha da ilginç bir anlam kazanır. Bu bilgi, Çetnikler ve Yahudiler arasındaki az bilinen ilişkidir.

Masonluk ile Yahudilik, Yahudi düşüncesi ve Yahudiler arasında yakın bir ilişki olduğu, bilinen, en azından sık sık duyulan bir gerçektir. Masonlar ve Yahudi çevreleri bunu genellikle kabul etmezler, ancak konu hakkında yapılacak kapsamlı bir araştırma, her iki taraf arasında felsefi bir yakınlık olduğunu ve her iki kanadın da tarihte ortak hedefler için iş birliği yaptığını gösterir. Avrupa'da Katolik Kilisesi'nin gücünün yok edilerek seküler bir düzen kurulmasında bu iki güç etkin bir iş birliği yapmıştır. Dini otoriteye karşı seküler düzenleri savunmak ve tesis etmek, başka coğrafyalarda da bu iki gücün ortak hedefi olmuştur. Tarihsel olayların iç yüzünü incelemek, pek çok sosyal ve siyasi gelişmede Masonlar ve Yahudi ileri gelenleri arasındaki örtülü ittifakı gözler önüne sermektedir. Önceki bazı çalışmalarımızda, bu konuda çok kapsamlı bilgiler ortaya konmuştu.[22]

Bu temelden hareketle Yugoslavya'yı incelediğimizde ise, yine benzer bir durumla karşılaşırız. Masonik bir geleneğe sahip olan Çetnik hareketi, Yahudilerle hep aynı safta olmuştur.

Sırplar ve Yahudiler

Çetniklerin "Yahudi bağlantısı"na bakmadan önce, Sırplar ile Yahudiler arasındaki ilginç yakınlığa değinmek gerekir.

Önceki bölümde, radikal Sırp milliyetçiliğinin özelliklerinden söz ederken, Sırp kültürünün temelinde yatan seçilmişlik ve ezilmişlik komplekslerine değinmiştik. Buna göre, Sırplar, kendilerini "seçilmiş" bir halk olarak görüyorlar, siyasi ve askeri yenilgilerini de "inançsızların" kendilerine karşı geliştirdikleri birer komplo olarak değerlendiriyorlardı. Üstelik uğradıkları yenilgiler -ki bunların en önemlisi Osmanlı'nın boyunduruğu altına girmeleriyle sonuçlanacak olan Kosova Savaşı'ydı- onların "seçilmişlik" payelerini azaltmıyordu, aksine bu yenilgiler "seçilmiş" olmalarının bir sonucuydu.

Bu noktada dikkatli bir göz hemen fark edebilir; üstteki paragrafta özetlenen sosyo-psikoloji, Yahudilerin yüzyıllar boyu taşıdıkları inanç ve kültürün neredeyse aynısıdır. Kendilerini "seçilmiş" sayan, ama bu payelerine karşın -İsrail'in kuruluşuna dek- sürekli siyasi hezimetlere uğrayan ve bu hezimetlerini de "seçilmişlik"leriyle açıklayan Sırplardan başka bir diğer halk daha varsa, o da Yahudilerdir.

İki halkı kültürel ve psikolojik bir bağla birbirine yakınlaştıran bu kompleksler, çeşitli dönemlerde birbirlerine sempati duymalarına neden oldu. İlk dikkate değer yakınlaşma, 19. yüzyılın hemen başında gerçekleşmişti. *Encyclopadia Judaica*'nın yazdığına göre, Djordje Petrovi¡ Karadjordje önderliğinde yürütülen ilk Sırp isyanı boyunca, Belgradlı zengin Yahudiler Sırp isyancıların silah ihtiyacını karşılamış, onlara Osmanlı ordusuna karşı kullanmak üzere büyük miktarda silah ve cephane temin etmişlerdi. Bu "Yahudi bağlantısı" sonra da sürmüş ve Belgrad Yahudi cemaatinin önde gelenlerinden Almoslino, Karadjordje'nin en yakın adamlarından biri haline gelmişti.

Sırp *knez*liği, bu dostluğun bir sonucu olarak, Belgrad'ın kuzeybatısındaki Zemun kentini Yahudiler için "tahsis" edecek, Zemun'daki Yahudi cemaati tüm özel vergilerden muaf kılınacak ve güçlü bir ticari merkez oluşturacaktı. 1825'den 1843'e kadar Zemun'daki Yahudi cemaatinin önderliğini yapan Haham Judah Hai Alkalai ise, Siyasi Siyonizm'in kurucusu olan Theodor Herzl'in en büyük öncüsü olarak tarihe geçecekti. Nitekim Herzl'in dedesi olan Simon Loew Herzl de, Alkalai'ın müridlerinden biriydi.[23]

Karadjordje isyanındaki iş birliği ve bu "Zemun bağlantısı", en azından bir başlangıçtı. 19. yüzyılın ikinci yarısında, iki halk birbirlerine yine benzer bir noktadan yakınlaşmaya başladılar. Uzun süren isyanlar ve dış güçlerin desteği sonucunda Sırpların 1878 yılında Osmanlı egemenliğinden kurtularak bağımsız bir devlet kurmaları, Yahudileri oldukça etkilemişti. Filistin'de bir Yahudi Devleti kurmak istediğinde, buradaki Osmanlı egemenliği ile karşı karşıya kalan Siyonist hareket, Sırp isyanından ciddi bir biçimde etkilendi.

Bunu en açık biçimde vurgulayan kişi, Zemun'daki Yahudi cemaatinin önderi Haham Judah Hai Alkalai'dı. Alkalai, Herzl'den 50 yıl önce siyasi Siyonizmin temelllerini ortaya koyduğu 1843 basımı *Minhat Yehudah* adlı önemli kitabında, Filistin'de bir Yahudi Devleti kurmanın nasıl mümkün olabileceği sorusunun cevabını ararken, Sırp isyanı üzerinde çokça durmuştu. Hatta, *Encyclopædia Judaica*'nın ifadesiyle, Alkalai'ı bu tür bir kitap yazmaya yönelten etkenlerin başında, Sırp isyanının verdiği ilham geliyordu.[24]

Sırp isyanı ile Siyonizm arasındaki bu "ilhamsal" ilişki, Amerikalı "Hıristiyan Siyonist" William Eugene Blackstone'un yazılarında da ortaya çıkmıştı. Amerikalı bir Protestan olan Blackstone, 1878'de yayınladığı *Jesus Is Coming* (İsa Geliyor) adlı kitabıyla, Filistin'in bir Yahudi toprağı olduğu tezine Hıristiyan teolojisini kullanarak büyük bir destek vermişti. Bir milyonun üzerinde satan kitap, Siyonizm'in Batı dünyasında destek bulmasında önemli bir psikolojik katkı sağlayacaktı.

Blackstone, Yahudilere ait saydığı Filistin için bir de siyasi çözüm önerisi getirmişti. Amerikalılar ve genel olarak da tüm Batı dünyası adına şöyle soruyordu: "Niçin Filistin'i Yahudilere vermiyoruz?" İyi de Filistin "onların" mıydı ki, onu Yahudilere vereceklerdi? Buna karşılık Blackstone, bir Türk eyaleti olan Sırbistan'ın 1878 Berlin Anlaşması ile Sırplara verildiğini hatırlatıyor ve şöyle diyordu: "Sırbistan'ın Sırplara ait olduğu kadar, Filistin de Yahudilere ait değil mi?... Yahudi Devleti, aynı Sırbistan gibi, Türk Hükümeti'nden anlaşma sonucu alınacak Filistin toprakları üzerine kurulabilir."[25]

Bu durum, Sırplar ve Yahudilerin benzer bir stratejik pozisyon içinde olduklarını gösteriyordu. Her iki "kutsanmış" halk da anavatanlarını Osmanlı işgali altında sayıyorlardı. "Kurtuluş"ları, Osmanlı'nın cenazesiyle mümkün olabiliyordu ancak.

Osmanlı'nın sahiplenmiş olduğu İslam coğrafyası üzerinde hak iddiasıyla ortaya çıkan, dolayısıyla anti-İslami birer güç pozisyonuna sahip olan ve birbirlerine benzer psikolojiler taşıyan bu iki toplumun güçlü bir ittifakla birbirlerine bağlanmaları ise, II. Dünya Savaşı şartları ile gerçekleşecekti.

Çetnikler ve Yahudiler

Önceki sayfalarda Alman ve İtalyan ordularının Yugoslavya'yı işgal etmesinin ardından kurulan Bağımsız Hırvatistan Devleti'nden (NDH) söz etmiştik. Ustaşa lideri ve Hitler-Musolini kuklası Ante Paveli¡ tarafından yönetilen NDH'nın antisemit uygulamalarına değinmiştik. NDH, kendisine düşman olarak iki etnik kimliği belirlemişti: Sırplar ve Yahudiler.

Bu durum, doğal olarak, Sırplarla Yahudileri aynı safta birleştirmiş oluyordu. İlk Sırp isyanı sırasındaki "iş birliği hatırası"nın bulanık etkisi ve Sırplar ile Yahudiler arasındaki sosyo-psikolojik yakınlık, II. Dünya Savaşı yıllarının doğurduğu söz konusu keskin kamplaşma ile somut bir ittifaka dönüştü. Antisemit Hırvat milliyetçiliğine karşı, Çetnikler ve Yahudiler aynı safta buluştu.

Bu konuyla ilgili bazı ilginç bilgiler, Çetnik yanlısı Sırp yazar Radoje Vukcevic'in yazdığı *General Mihailovich: First Guerilla Leader in W. W. II* (General Mihailovi¡: II. Dünya Savaşı'ndaki İlk Gerilla Lideri) adlı kitapta yer alır. Chicago'daki "Njego§" adlı "Sırp Tarih ve Kültür Derneği"nin yayınladığı ve içinde Mihailovi¡'e övgüler düzülen kitapta, Çetniklerle Yahudiler arasındaki olağanüstü yakın ilişkilere de değinilir. Buna göre, Mihailovi¡'in Çetnik birliklerinde özellikle komuta kadrosunda çok sayıda Yahudi yer almıştır. Yazar, bu ilişkinin Sırplar ve Yahudiler arasındaki "geleneksel dayanışma"nın bir uzantısı olduğunu söyler. Yazdığına göre, Yahudiler savaştan önce de Sırp ordusunda yüksek rütbelere ulaşmışlardır. Öyle ki, "ABD ve Eretz Israel (İsrail Toprakları) dışında dünyada hiçbir ülke, I. Dünya Savaşı öncesindeki Sırbistan ve II. Dünya Savaşı öncesindeki Yugoslavya kadar Yahudiler açısından güvenli olmamıştır". II. Dünya Savaşı sırasında ise, Sırbistan'daki Yahudiler Mihailovi¡'in birlikleri tarafından korunma altına alınmışlardır.[26]

Çetnik-Yahudi ilişkisine, "Yahudi Ansiklopedisi" *The Universal Jewish Encyclopedia* da değinir. Çetnik saflarında çok sayıda Yahudinin yer aldığını bildiren ansiklopedi, bir de Çetnikler arasında yalnızca Yahudilerden oluşan özel bir "Yahudi Tugayı" (Jewish Brigade) kurulduğunu yazmaktadır.[27]

Başka kaynaklara göre, savaş yılları boyunca Nazi baskısından çekinerek Çetniklere katılan Yahudilerin sayısı 5.000'i buluyordu. Bunların bir kısmı Çetnikler ile birlikte savaşmışlar, bazıları da Çetnikler tarafından daha güvenli bölgelere, özellikle de Musolini rejiminin çökmesinden sonra müttefiklerin denetimine geçen İtalya'ya aktarılmışlardı. Öte yandan, Çetniklerin saflarına katılan bir başka grup, Amerikan Hava Kuvvetleri'ne bağlı subay ve askerlerdi. Yugoslavya üzerinde uçağı düşen ya da paraşütle iniş yapan 500 kadar Amerikalı havacı, Çetnikler tarafından kurtarılmışlar ve bunların bazıları savaşın sonuna kadar Ravna Gora'daki karargahında Mihailovi¡'in yanı başında yaşamışlardı. Bu Amerikalı subayların arasında çok sayıda Yahudi asıllının bulunması ise olayın bir başka ilginç yönüydü. Bu Yahudi subayların en ünlüsü Albay Richard Felman'dı.[28] Felman, Çetniklerin "etnik temizlik" dahil her türlü askeri

operasyonuna bizzat katılmıştı. Öyle ki, yıllar sonra kaleme aldığı *Mihailovich & I* (Mihailovi¡ ve Ben) adlı kitabında, Çetnik lideri ile birlikte "Nazilere, Ustaşalara ve Müslümanlara" karşı nasıl mücadele ettiklerini uzun uzun anlatacaktı.[29]

Aynı Richard Felman, Çetniklerle olan dostluğunu on yıllar sonra çok ilginç ve anlamlı bir ziyaretle daha süsledi; II. Dünya Savaşı'nda Çetniklerle birlikte savaşmış ve hala hayatta olan Amerikan subaylarının oluşturduğu bir grubun başında, 5 Haziran 1995 günü, Çetniklerin eski karargahı olan Ravna Gora'da Mihailovi¡'i anmak için düzenlenen bir törene katıldı ve bu kez "neo-Çetnik"lerle buluştu.[30] Mihailovi¡'in mirasına sahip çıkan tüm belli başlı Çetnik gruplarının—örneğin Vojislav ~e§elj'in "Çetnikler"inin ya da Arkan'ın "Kaplanlar" adlı grubunun—katıldığı bu anma törenine Felman'ın öncülüğünde Atlantik'in öteki yakasından katılan bu grup, 40 yıl önce yaşanan ittifakın bugün de sürdüğünün sembolik bir ifadesiydi bir anlamda. Ancak tek bir fark vardı; bu kez Naziler ve Ustaşalar yoktu, bir tek "Müslümanlar" vardı, Çetnikler ile onların Amerikalı (ve Yahudi) dostları arasındaki ittifaka hedef olan.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde bu güncel ittifakın ayrıntılarını birlikte inceleyeceğiz. Bu bölümde incelediğimiz tüm tarihsel bilgilerin asıl önemi ise, söz konusu güncel ittifakı anlamak için önemli bir birikim sağlıyor olmalarıdır. Mihailovi¡'in Çetniklerinin masonik bir hareket olması ve Yahudilerle ilginç bir ittfak içinde bulunması, önemli bir "tarihsel gelenek" oluşturmaktadır ve bizim için asıl önemli olan da budur. Çünkü 1990'larda Mihailovi¡'in izinden giderek yeniden "etnik temizlik" yapmaya başlayacak olan neo-Çetnikler, bu "tarihsel geleneğe" sahip çıkarak, hem Batıdaki "Judeo-masonik" çevrelerden hem de Yahudi Devleti'nden destek bulacaklardır.

Mihailovi¡'in Çetniklerinin Batıdaki Judeo-masonik çevrelerle olan ilişkisi, bu nedenle önemlidir. Bu ilişkinin detaylarına inmek içinse, Sürgündeki Hükümet'in icraatlarına bir göz atmak elzemdir.

Sürgündeki Hükümet ve Çetnikler

II. Dünya Savaşı yıllarında Yugoslavya'nın Naziler tarafından 11 gün gibi kısa bir süre içinde işgal edildiğine önceki sayfalarda değinmiştik. Bu işgalle birlikte, genç Sırp Kralı II. Peter Karadjordjevi¡ ve Sırp ağırlıklı Yugoslav hükümeti çareyi ülkeyi terk etmek bulmuştu. İngilizlere sığınan bu hükümet, savaş zamanlarında adet olduğu üzere bir "Sürgünde Hükümet" kurdu ve II. Dünya Savaşı'nın sonuna dek Yugoslavya'daki durumu ülke dışından idare etmeye çalıştı. Sürgündeki Hükümet'in Yugoslav topraklarındaki yegane temsilcisi ise DraΩa Mihailovi¡ ve onun Çetnikleriydi.

DraΩa Mihailovi¡'in masonik kimliği ve Yahudilerle kurduğu doğal ittifak ise, Sürgündeki Hükümet ve onun Batılı başkentlerdeki temsilcileri tarafından aynen paylaşılıyordu.

Öncelikle, Sürgündeki Hükümet'in toplandığı yer oldukça ilginçti. II. Peter ve hükümetin diğer üyeleri, Wehrmacht'ın (Alman ordularının) işgale başlamasıyla birlikte

bir İngiliz gemisi tarafından önce Atina'ya taşınmışlar, ancak burada çok az süre kaldıktan sonra Kudüs'e götürülmüşler ve uzun bir süre oradan yürütmüşlerdi çalışmalarını.[31] Filistin o yıllarda bir İngiliz mandasıydı ve dolayısıyla Kudüs de İngilizlerin yönetimi altındaydı. Ancak bu durum, yine de bir "Yahudi bağlantısı" imkanını ortadan kaldırmıyordu. Çünkü 7-8 sene sonra kurulacak olan Yahudi Devleti'nin alt yapısı çoktan hazırdı Kudüs'te ve Tel-Aviv'de. Filistin'deki "Yahudi toplumu" (Yishuv) bir devlet olmak için gereken herşeye sahipti ve—Yahudi göçü konusunda çıkan bazı tatsızlıklara rağmen—özellikle savaş yıllarında İngiliz yönetimi ile Siyonistler çok yakın ilişkiler içindeydi. Bu konudaki sınırlı kaynaklar Sürgündeki Hükümet ile Siyonistler arasındaki herhangi bir temastan söz etmiyorlar, ama Nazi işgalinden kaçan bir hükümet ile Siyonistler arasında en azından "dayanışma" niteliğinde temasların kurulmuş olması son derece muhtemeldir.

Nitekim Sürgündeki Hükümet, Kudüs'te iyice "organize" olmuştu. Bunun en çarpıcı göstergesi, kentte Çetnikler adına kurulan radyo istasyonuydu. Radyo istasyonları, II. Dünya Savaşı yıllarında mücadele eden gerilla gruplarının can damarlarından biri olmuştu. Bu istasyonlardan yapılan yayınlarla işgalcilere karşı propaganda yapılıyor, hem dünyaya, hem gerillalara, hem de ülke halkına gerekli mesajlar ulaştırılıyordu. söz konusu istasyonlar ise, doğal olarak, işgal altındaki ülkenin sınırları içinde değil sürgünde kuruluyorlardı. Her gerilla grubu, kendisine hamilik yapan ülkenin topraklarına radyo istasyonunu yerleştiriyordu. Örneğin Partizanların "Hür Yugoslavya" adlı radyo istasyonu, Sovyetler Birliği'ndeydi. Buradan, Yugoslav topraklarındaki faşist işgalcilere karşı "devrimci" mücadele yürüten "proleter birlikleri"nin kahramanlıkları anlatılırdı hergün.

Komünist Partizanların radyosunun Stalin Rusya'sında yer alması son derece doğaldı. Çetniklerinki ise, yine aynı doğallık içinde, Kudüs'te yer alıyordu. "Karadjordje" adını taşıyan bu radyo istasyonu 27 Kasım 1942'de yayına başlamış ve savaşın sonlarına dek yoğun bir Çetnik propagandası yapmıştı. Her gün Mihailovi¡'in "kahraman" askerlerinin yürüttüğü mücadeleye övgüler yağdırılıyordu. Savaşın bitimiyle birlikte susan "Karadjordje" istasyonunun arşivleri, bugün hala Kudüs'tedir.[32]

Sürgündeki hükümetin ele alınması gereken bir diğer önemli özelliği, masonlukla olan ilişkisiydi. Çetniklerin lider kadrosu neredeyse bir "loca" kimliğini taşıdığına göre, Sürgündeki Hükümet'in de buna paralel olması beklenirdi çünkü.

Bu konuyu araştırmak için öncelikle Sürgündeki Hükümet'in dört ayrı safhasına bakmak gerekiyordu. Birinci safha, Du§an T. Simovi¡'in Başbakanlığı'ndaki ilk hükümetti ve Nazilerin Yugoslavya'yı işgalinden 9 Şubat 1942'ye kadar sürmüştü. Hemen ardından kurulan ikinci hükümet, Slobodan Jovanovi¡'in Başbakanlığı'nda toplanmış ve 10 Ağustos 1943'e kadar görevde kalmıştı. Dr. BoΩidar Puri¡ tarafından kurulan üçüncü hükümet 1 Haziran 1944'e, Dr. Ivan ~uba§i¡ tarafından kurulan dördüncüsü ise Mart 1945'ten sonra fiili olarak yok olmuştu.

Çetnik uzmanı Jozo Tomasevich, Sürgündeki Hükümet'in ilk başta karışık gibi gözüken bu yapısını ve safhalarını Çetnikler açısından çok yalın ve özlü bir yorumla

açıklar. Buna göre, birbirini izleyen bu dört hükümet ile Çetnikler arasındaki ilişkiler birbirinden farklıydı.

I. Hükümet'e hakim olan kadro, Nazilerle pakt imzalayan eski Yugoslav hükümetini deviren ve dolayısıyla Nazi işgaline neden olan kadroydu. Bu anti-Nazi hükümetin içinde, Sırp milliyetçilerinin yanında liberal Yugoslavlar, Hırvatlar ve Slovenler de önemli bir etkiye sahiptiler. Bu nedenle, söz konusu I. Hükümet, Sırp kimliği çok belirgin olan Çetnik hareketine biraz mesafeli davrandı. Hükümetteki Sırp milliyetçisi kanat ise bu duruma büyük tepki duyuyordu. Jozo Tomasevich'e göre, bu kanadın en önemli iki üyesi, Dış İşleri Bakanı Mom¯ilo Nin¯i¡ ve Slobodan Jovanovi¡'ti.[33]

Nitekim kabinedeki bu koyu Sırp milliyetçisi ve Çetnik sempatizanı hizip, kısa süre sonra hükümetin de sonunu getirdi. Genç Kral'ı, Başbakan Jovanovi¡'in "pasifliği"ne ve kabinenin "DraΩa Mihailovi¡'in yürüttüğü cesur mücadeleye" gereken desteği vermediğine ikna eden bu hizip, hükümetin görevden alınmasını sağladı. Ve doğal olarak, II. hükümet, bu koyu Sırp milliyetçisi ve Çetnik yanlısı hizip tarafından kuruldu. Kral II. Peter yeni kabineyi kurma görevini Slobodan Jovanovi¡'e verdi. Jovanovi¡'in kabinesi de tam bir "Çetnik kabinesi" oldu; iki fanatik Sırp milliyetçisi daha, yani Radoje KneΩevi¡ ve Milan Gavrilovi¡ kabineye dahil oldular. Ve, en önemlisi, Çetnik lideri DraΩa Mihailovi¡, Ordu, Donanma ve Hava Kuvvetleri ile ilgili bakanlıkların üçünün de başına getirildi, "general" rütbesine çıkarıldı ve Başkomutan ilan edildi. Jozo Tomasevich'e göre, Sürgündeki Hükümet'in dört ayrı kabinesi içinde, Çetniklere en yakın olanı, bu kabineydi.[34]

Ve sürgündeki Yugoslav hükümetini ele alan bu Çetnik yanlısı hizbin ilginç bir özelliği daha vardı; başta Başbakan Jovanovi¡ olmak üzere, bu radikal Sırp milliyetçisi bakanlar—yani Mom¯ilo Nin¯i¡, Radoje KneΩevi¡ ve Milan Gavrilovi¡—aynı zamanda da masondular; Belgrad'daki farklı locaların üyesiydiler.[35] (Oysa bir önceki kabinenin ne Başbakanı ne de diğer "ılımlı" üyeleri mason değildiler). Bu durum, Mihailovi¡ ve diğer Çetnik ideologları tarafından paylaşılan masonik kimliğin, II. Hükümet'te de aynen temsil edildiğini gösteriyordu.

Bu "masonik" ağırlıklı hükümeti izleyen diğer iki hükümette ise, Çetniklerin etkisi giderek azaldı. Üçüncü Hükümet, Çetnikler kadar Tito'nun Partizanlarını da desteklemeyi savunan "pragmatik"lerin elindeydi. Dördüncü ve son hükümet ise, Yugoslavya içindeki çatışmanın Partizanlar tarafından kazanılacağını gördü ve dolayısıyla Çetnikleri desteklemeyi bırakıp Partizanlarla uzlaşma yolu aradı. Ve, III. ve IV. kabinelerin Başbakanları ve etkili bakanları, aynı I. kabinedekiler gibi, mason değildiler.

Kısacası, Sürgündeki Hükümet'in dört ayrı kabinesi içinde Çetniklere en yakın olanı—ve bunun bir göstergesi olarak Mihailovi¡'i, Ordu, Donanma ve Hava Kuvvetleri ile ilgili bakanlıkların üçünün de başına getireni—II. kabineydi. Ve bu kabineler içinde en "masonik" olanı da yine oydu...

Tüm bu tablo, bizlere Çetniklerin masonik kimliğini tartışma götürmeyecek bir biçimde ispatlıyordu. Bu şoven milliyetçi hareket, dünyanın farklı köşelerindeki diğer

bazı benzerleri gibi, mason localarında gelişmişti ve bu localar aracılığıyla kendi iç dayanışmasını yürütüyordu.

En az bunun kadar önemli olan bir başka gerçek ise, bu masonik dayanışmanın Atlantik'in öteki yakasına kadar uzanıyor oluşuydu.

Washington Bağlantısı

Sırp milliyetçiliğinin Batılı güçlerle kurduğu ilişkilerde mason localarının önemli bir aracılık ya da "katalizör" işlevi gördüğüne önceki bölümde değinmiştik. Yüzyılın başından itibaren, Belgrad'daki milliyetçi/masonik örgütlenme ile İngiliz-Fransız ekseni arasında "masonik" ilişkiler kurulmuş, bu ilişkiler 1903'teki "masonik darbe"nin de perde arkasını oluşturmuştu. Masonluk enternasyonal bir örgüt olarak, farklı ülkelerde olmalarına rağmen ideolojik yönden birbirine paralel siyasi grupların birbirleriyle ittifak kurmalarını sağlıyordu.

Çetniklerin masonik kimliği, işte bu enternasyonal bağlantının yeni örneklerini hayata geçirdi.

Zoran Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* adlı kitabında örgütün bu "katalizör" işlevine değinir ve Çetniklerin siyasi liderliğini yürüten masonların, ABD ve İngiltere ile olan ilişkilerinde masonik dostluklarını devreye soktuklarından söz eder. 10 Ağustos 1944 tarihinde Amerikalılarla görüşmek için bir Amerikan uçağı aracılığıyla Roma'ya uçan Çetnik kadrosu bunun bir örneğidir. Dört masondan; Vladimir Belaj¯i¡, Ûivko Topalovi¡, Adam Pribi¡evi¡, Ivan Kova¯'tan oluşan heyet, Amerikalılarla "biraderlik" bağlarının da etkisiyle sıcak bir diyalog kurmuşlardır.[36]

Jozo Tomasevich ise, Çetniklerin İngiltere ile olan bağlantısında, Çetnik Merkezi Ulusal Komitesi üyesi Ûivko Topalovi¡'in bazı İngiliz parlamenterle olan kişisel dostluklarının çok önemli bir rol oynadığını not eder.[37] Bu İngiliz parlamenterlerin en önemlisi ise, Ernest Bevin'dir. O sıralarda Filistin'de bir Yahudi Devleti kurmak için kolları sıvamış olan Bevin'in önemli bir özelliği ise, mason oluşudur.[38]

Çetniklerin ABD bağlantısını yürüten en önemli isim ise, Sürgündeki Hükümet tarafından ABD Büyükelçisi olarak atanan Konstantin Foti¡'ti. Yetenekli bir diplomat olan Foti¡, bu özelliğinin yanına bir de mason kimliğini[39] eklemiş ve bu bağlantı sayesinde Washington'daki önemli isimlerle çok yakın bağlantı kurarak bir tür "Çetnik lobisi" oluşturmuştu. Foti¡'in dikkat çekici bir başka özelliği ise, Sürgündeki Hükümet'in politikasındaki değişikliğe rağmen, en sonuna kadar Çetniklerin safında mücadele etmeye devam edişiydi. Sürgündeki Hükümet'in 1944'ten itibaren yavaş yavaş Partizanların tarafına kaymasına rağmen, resmi olarak bu hükümetin temsilcisi olan Foti¡ kendi inisiyatifi ile sürekli olarak Çetniklerin safında yer aldı ve Amerikan yönetimini Çetniklere yardım için ikna etmeye çalıştı. Bunda da başarılı oldu.

Foti¡'in yanına yardımcı olarak atanan diğer Çetnik yanlısı diplomatların ortak özelliği de yine mason oluşlarıydı.[40] Bu masonik kadro, ABD'de yaşayan Sırp

milliyetçileri ile de bağlantıya geçmiş ve söz konusu "pan-Sırbist" grup, ABD'yi ziyarete gelen genç Kral II. Peter'e sadakatini ifade etmişti. Kral dahil herkesin en çok hürmet ettiği kişi ise, o sıralarda Yugoslavya'da "etnik temizlik" yürütmekte olan DraΩa Mihailovi¡ "birader"di.

ABD'deki bu masonik diplomat kadronun lobi faaliyetleri, propaganda alanında da ilginç bir sonuç doğuruyordu. Çetnikler, Amerika'daki bazı "sivil" çevrelerin de desteğini kazanmışlardı. Bu desteğin en çarpıcı örneği ise, Hollywood'un ünlü film şirketi Twentieth Century-Fox'un 1942 yılının ikinci yarısında çevirdiği The Chetniks adlı propaganda filmiydi. Film, Tomasevich'in belirttiğine göre, tam anlamıyla bir Çetnik propagandasıydı. Filmin teknik danışmanlığı, Sürgündeki Hükümet adına çalışan Dr. Milo§ Sekuli¡ tarafından yürütülmüştü. Ve filmde o denli koyu bir Çetnik taraftarlığı yapılıyordu ki, Hırvat ve Sloven üyelere de sahip olan Yugoslav Enformasyon Merkezi (Yugoslav Information Center) üyelerinin büyük çoğunluğu, 18 Mart 1943 gecesi New York'ta düzenlenen galaya gelmeyi reddetmişlerdi.[41]

Yugoslav dağlarında bir gerilla hareketi yürüten Çetniklerin "ta Amerika'da" böylesine bir destek bulmaları, Hollywood'un en büyük şirketlerinden birinin, hem de savaş zamanının "kesat" günlerinde, bu denli büyük bir ilgi ve desteğine mazhar olmaları ilginç bir durumdu tabi. İnsan, ister istemez bu Hollywood-Çetnik bağlantısının mantığını soruyordu.

Twentieth Century-Fox şirketinin kimliğine bir göz attığımızda ise, ortaya ilginç bir cevap çıkıyordu: William Fox adlı bir Yahudinin kurduğu Fox film şirketinin 1935'de bir başka Yahudi şirketi olan Twentieth Century ile birleşmesinden doğan şirket, ilerleyen yıllarda da Joseph Schenck ve Darryl F. Zanuck adlı iki Yahudi tarafından yönetilmişti.[42] Bir başka deyişle, Çetnik propagandası yapmak için film çeviren şirket, tam anlamıyla bir "Yahudi şirketi"ydi. Çetniklerin mason temsilcilerinin Washington'da kurdukları bağlantılar, Sırbistan dağlarında savaşan ve "etnik temizlik" yapan gerillalar ile Amerika'daki Judeo-masonik çevreler arasında ilginç bir ittifak oluşturmuştu anlaşılan.

OSS Bağlantısı

Çetniklerin masonik kimliklerinin, İngiltere ve özellikle de ABD'den gördükleri desteğin içinde "katalizör" görevi gördüğünü belirttik. Ancak, üstte değindiklerimizin de ötesinde, masonluğun Çetnikler ile Batı arasındaki "katalizör" rolünün en çarpıcı örneği, Mihailovi¡ ile ABD gizli servisi OSS arasındaki yakınlıktı.

OSS (Office of Strategic Services), II. Dünya Savaşı döneminde kurulan Amerikan istihbarat servisiydi. CIA'nın selefiydi bir başka deyişle. Bu servisin başında, General William Donovan yer alıyordu. Donovan, Balkanlar'daki savaşla yakından ilgiliydi, özellikle Yugoslavya'ya yönelik özel bir hassasiyeti vardı. En dikkat çekici özelliği ise, ısrarlı bir Çetnik savunucusu oluşuydu.

Donovan bir Çetnik savunucusu olarak sivrilmişti, çünkü savaşın ortalarından, 1943'ten itibaren, önce İngiltere'de sonra da ABD'de Çetniklere karşı bir soğukluk başladı. Mihailovi¡'in gerillaları, savaşın ilk yıllarında Nazilere karşı cesurca isyan bayrağını açan kahramanlar olarak Londra ve Washington'da büyük sempati toplamışlardı, ancak gerçekte Nazilerle savaşmadıkları yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlayınca atmosfer de değişti. Özellikle İngiltere, 1943'ten sonra Çetnikleri silahlandırmaktan vazgeçti ve Partizanları desteklemeye başladı. Benzer bir eğilim ABD'de de güçleniyordu. Donovan, işte bu eğilime karşı çıkmış ve ne olursa olsun Mihailovi¡'in sonuna kadar desteklenmesini savunmuştu.

Jozo Tomasevich, *The Chetniks* adlı kitabında Donovan'ın bu konudaki ısrarını özellikle vurguluyor. Buna göre, Donovan, Mihailovi¡'in yanına yolladığı OSS ajanlarının sayısını 1943'ten sonra daha da artırmış ve onlardan gelen bilgileri kaynak göstererek Dış İşleri Bakanlığı'nı Çetnikleri destekleme konusunda ikna etmişti. Donovan'ın ısrarlı girişimleri sonucunda, Dış İşleri Bakanı Cordell Hull OSS şefine yolladığı 18 Mayıs 1944 tarihli bir mektupta, Çetniklere "askeri istihbarat, özel operasyonlar, lojistik destek, teknik havayolu yardımı" konularını içeren taktik yardımlar verilmesini onaylamıştı.[43]

Ancak Donovan'ın OSS'si bu desteği sağlamak için bir parça "dezenformasyon" kullanmıştı. Çünkü Donovan'ın Mihailovi¡'in yanına gözlemci olarak gönderdiği OSS subayları, Çetniklerin Almanlarla iş birliği yaptığı şeklindeki istihbaratları yalanlamışlardı. Yüzbaşı Walter R. Mansfield, Yarbay Albert B. Seitz, Teğmen George Musulin, Albay C. D. Armstrong, Albay Robert H. McDowell gibi OSS subaylarından Donovan aracılığıyla Dış İşlerine yollanan raporlarda, Mihailovi¡ ve adamlarının müttefiklere sadık bir biçimde işgale karşı direnmeye devam ettikleri anlatılıyordu.

Oysa OSS subaylarından Washington'a giden bu Çetnik yanlısı haberler, tam anlamıyla dezenformasyon, daha çıplak bir ifadeyle yalandı. Jozo Tomasevich'in vurguladığı gibi, OSS'nin "Çetnikler Almanlarla iş birliği yapmıyor" raporları yolladığı sıralarda, iş birliğiçok aşikar hale gelmişti. OSS'nin bu Çetnik yanlısı tutumu sayesinde, bölgedeki OSS subayları ile Mihailovi¡ arasında çok yakın dostluk bağları da kuruldu. Mihailovi¡, Washington'a Çetnikler hakkında sürekli olumlu raporlar yollayan McDowell için "bizim büyük dostumuz" ifadesini kullanıyordu.[44]

OSS ve özellikle de onun enerjik şefi William Donovan, zaman zaman bu tür dezenformasyonları da kullanarak, Çetnikler adına lobi yapmayı sürdürdüler. Donovan bu konuda Başkan Roosevelt'i bile ikna etti. Sırp yazar Radoje Vukcevic'in, *General Mihailovich* adlı kitabında yazdığına göre, Donovan'ın girişimleri üzerine OSS Çetniklere havadan silah, cephane ve yiyecek yardımı yapma yetkisi edinmiş, hatta silah ve erzak dolu paketlerin üzerine Başkan Roosevelt'in "Mihailovi¡'e ve onun cesur savaşçıları Çetniklere selamlarını yollayan" mesajları yapıştırılmıştı.[45]

Peki OSS ve William Donovan neden bu denli Çetnik yanlısı bir politika izliyor, adeta Çetniklerin gönüllü lobiciliğini üstleniyordu?

OSS Şefi'nin Mihailovi¡'e olan bu yakınlığı "katalize" eden faktör, başta da değindiğimiz gibi masonluktu. Donovan, oldukça üst düzey bir masondu[46] ve

Yugoslavya topraklarındaki biraderleriyle arasındaki "gönül bağı", Amerikan dış politikasına etki ediyordu.

Donovan'ın—ve muhtemelen diğer OSS elitinin—bu masonik kariyeri, örgütü diğer bazı ülkelerde de masonik bağlar kurmaya yöneltmişti. *Inside the Brotherhood*'un yazarı Martin Short'un bildirdiğine göre, savaş sonrası İtalya'da masonluğun gelişimi, OSS'nin bu yöndeki etkin çabaları ile mümkün olmuştu. Short'un kendi satırlarıyla;

Masonluğun ilk kez 1730'larda girdiği İtalya'da çalkantılı bir tarihi oldu. Ancak politik gücü, 1925'de İtalya diktatörü olan Benito Mussolini ile son buldu. Mussolini'nin faşist hükümeti masonluğu yasa dışı ilan etti ve locaların faaliyeti sona erdi. Örgüt ülkede 20 yıl sonra yeniden legal hale gelecekti, ancak bu legalleşmede bu konuda İtalya'nın zayıf hükümetine önemli bir baskı yapan Amerikan Gizli Servisi OSS'nin (Office of Strategic Services) büyük rolü olmuştu. OSS, "Sovyet kaynaklı bir destablizasyon ve bir komünist seçim zaferi tehlikesi ile tehdit edilen hasta bir demokrasi olan İtalya'yı adam edebilmek için" ülkede masonluğun hızla kök salmasının önemini vurguluyordu. Nitekim OSS, İtalya'nın en büyük masonik grubu olan Grand Orient'e her yönden büyük bir destek verdi. 1961'den 1970'e kadar Grand Orient'in üstadlığını yürüten Giordano Gamberini, mason milletvekili adayları lehinde propaganda kampanyaları düzenleyerek ya da onlara yüklü maddi destekler sağlayarak İtalyan siyaseti üzerinde rol oynadı.[47]

Görülen o ki, OSS, komünizme karşı mücadele çerçevesi içinde, Avrupa'nın farklı ülkelerinde masonlara ve masonik örgütlere destek veriyor, masonluğun o ülkelerde kök salmasına çalışıyordu. Bu durumda anti-komünist karakteri son derece belirgin olan ve neredeyse bir "mason locası" görünümündeki Çetnik yönetimi ile OSS arasında bir dostluk ve ittifak kurulması son derece doğaldı. William Donovan ise, Mihailovi¡'le beraber, bu masonik dayanışmanın önde gelen mimarıydı.

Donovan'ın bir diğer özelliği de masonik kimliğini tamamlıyordu; Yahudi sermayedarlarla olan ilişkisi. OSS şefi, İngiliz Yahudi finans hanedanı Rothschildlar'ın pek çok özel işine bakmış, hatta onları temsilen Berlin'e Hitler'le görüşmeye gitmişti. Amerikalı Yahudi Rockefeller hanedanı ile olan ilişkileri ise daha da gerilere dayanıyordu: 1915'te Rockefeller Vakfı tarafından Savaş Yardım Komisyonu'na seçilmiş, daha sonraki dönemde de giderek yükseldiği bürokrasi içinde birçok kez Rockefeller ailesinin hesabına çalışmış, Amerikalı araştırmacı Eustace Mullins'in deyimiyle, her zaman "sadık bir Rockefeller hizmetlisi" olarak kalmıştı.[48] Donovan'ın Yahudi finans çevreleriyle olan karanlık ilişkilerinin çarpıcı bir örneği ise, ABD'nin Yahudi mafya babası Meyer Lansky ile arasındaki bağlantıydı. Amerikalı yazar Anthony Summers'ın 1993 yılında yayınlanan ve FBI'ın ünlü şefi J. Edgar Hoover'ın yaşamını konu edinen kitabında açıklandığına göre, Hoover'ın uygunsuz fotoğrafları OSS Şefi Donovan'ın eline geçmiş, o da bunları Meyer Lansky'e vermiş, Lansky ise bunları Hoover'a karşı yaşamının sonuna dek şantaj malzemesi olarak kullanmıştı.[49] OSS şefi Donovan, Rockefeller ailesinin olduğu kadar Meyer Lansky'nin de "adamıydı" bir başka deyişle.

Çetnik saflarındaki Yahudilerden, ABD'den Çetniklere verilen "judeo-masonik" desteklere, Kudüs bağlantısından OSS ilişkisine kadar uzanan tüm bu zincir, II. Dünya Savaşı'nın kanlı mirasının içinde, bir "Sırp-Yahudi ittifakı"nın ve bir "masonik dayanışma"nın çekirdeğinin de var olduğunu gösteriyordu. İlk Sırp isyanından beridir süren bu "judeo-masonik" bağlantı, savaş yıllarında ortaya çıkan ortak düşmanların da etkisiyle güçlenmiş ve etkileri bugüne kadar uzanacak olan kalıcı bir ittifakın zemini oluşmuştu.

1990'larda "hortlayacak" olan Sırp milliyetçiliği, bu arka planın üzerinde yine uluslararası masonik kompleksle ve İsrail'le örtülü ancak yakın bir ilişki kuracak, yine ortak bir düşmana, Bosnalı Müslümanların şahsında İslam'a karşı Batılı localardan ve Yahudi Devleti'nden destek bulacaktı. İlerleyen bölümlerde birlikte inceleyeceğiz.

Savaşın İlerleyişi ve Sonu

OSS kanalıyla ABD'den aldıkları destekler, Çetnikleri savaşı kaybetmekten kurtaramadı. Bunda uluslararası konjonktürün Partizanlar lehinde işlemesinin ve Yugoslavya halkının da Çetniklerden çok Partizanları desteklemesinin rolü büyüktü.

Partizanlar savaşa Çetniklerden daha dezavantajlı bir durumda başlamışlardı. Yalnızca Sovyetler Birliği'nden destek görüyorlardı. İngiltere ise Çetniklerin safındaydı. Ancak Çetniklerin gerçekte Nazilere karşı direniş göstermediklerinin ortaya çıkması sonucu, 1943'ün ikinci yarısında Churchill hükümeti Partizanları desteklemeye başladı. Bu şekilde, savaşın ikinci yarısında Partizanların aldığı dış destek Çetniklere göre çok daha etkili hale geldi.

Halk desteği de önemli bir faktördü. Çetnikler, koyu birer Sırp milliyetçisiydiler ve yalnızca Sırplardan sempati topladılar. Buna karşın Partizanların ideolojisi etnik bir temele dayanmıyordu. Yugoslavya içindeki tüm milli ve etnik unsurlar, Partizan saflarına katılabiliyordu. Çetniklerin Nazilerle iş birliği yaptığının ortaya çıkmasıyla birlikte, halktaki Partizan sempatisi daha da arttı.

Müslümanlar, elbette ki Çetniklerle karşı saftaydılar. Ve ülke içindeki tüm anti-Çetnik güçlerle farklı zaman ve bölgelerde iş birliği yaptılar. Müslümanlara Çetniklere karşı kendi safına çekmek için ilk çaba gösteren güç, Ustaşalar, yani NDH olmuştu. Ante Paveli¡, 25 Nisan 1941 yılında Müslüman toplumun önde gelen ismi Fehim Spaho'ya Müslümanların yeni kurulan devlet içinde inanç ve ibadet özgürlüğüne sahip olacaklarını, eşit haklar kazanacaklarını, özerk bir eğitim sistemi bile oluşturabileceklerini yazmıştı.

Ancak, başta da belirttiğimiz gibi, sivil Sırplara karşı Ustaşa birlikleri tarafından gerçekleştirilen katliamlar, Müslüman toplumunu büyük ölçüde rahatsız etti ve bu konuda NDH yönetimini kınama girişimlerinde bulundular. Bunun yanı sıra, bazı Ustaşa birlikleri Bosna'nın bazı bölgelerinde Müslüman halkı rahatsız eden eylemlere giriştiler. Bunlardan dolayı, NDH'nin Müslümanlarla siyasi birlikteliği kısa sürdü.

Müslümanlar, 1941 sonlarında bu kez Partizanlara eğilim göstermeye başladılar. Aslında din adamlarının hemen hepsi ateist komünizmi büyük bir tehlike görüyorlardı, ancak Tito akılcı bir strateji izleyerek bu yönde Müslümanların içini ferahlatacak bir propaganda kampanyası yürüttü. Stalin Rusyası'nda Müslümanların ne denli büyük bir dini özgürlüğe sahip olduklarını (!) anlatan broşürler dağıtılıyor, müstakbel sosyalist Yugoslavya'da Müslümanlar için büyük bir özgürlük ve rahatlık vaat ediliyordu.[50] Sonuçta pek çok Müslüman genç, Partizan saflarına katıldı. Bu durum, Çetniklerin Müslümanlara karşı daha saldırgan davranmasına, Müslümanların da Partizanlara daha çok yakınlaşmasına neden oluyordu.

1942'nin ikinci yarısından sonra NDH ile olan ilişkiler daha da bozuldu. Kasım 1942'de Bosnalı Müslüman liderler tarafından Hitler'e yollanan bir mektupta, Ustaşa birliklerinin Müslümanlara karşı çok kötü davrandıkları belirtiliyor ve Bosna topraklarındaki tüm Ustaşa faaliyetlerinin durdurulması isteniyordu. Hitler, bu mektubu aldı ve dahası, Müslümanların bu durumunu kullanmaya karar verdi. Aralık ayında Prinz Eugen adlı SS birliğine NDH sınırlarına daha fazla birlik gönderilmesini ve bölgenin daha iyi denetlenmesini emretti. Şubat 1943'te ise Reichsführer Heinrich Himler'in teklifi ile yeni bir karar alındı: Müslümanlara kendi silahlı birliklerini kurma fırsatı verilecekti. Zagreb'den gelen itirazlara rağmen, söz konusu Müslüman birliği "On üçüncü SS Birliği" sıfatıyla kuruldu. "HandΩar" (Hançer) adı verilen bu sözde "Müslüman" birliğine Nisan 1943'ten itibaren bazı radikal Bosnalı gençler katılmaya başladılar. [51]

Ancak Nazizm, Müslüman toplumuna çok uzak ve yabancı bir ideolojiydi ve bu toplumda hiçbir zaman geniş bir sempati toplamadı. HandΩar birliğine katılanlar, yalnızca bir grup radikal gençti. Buna karşın, Müslüman ulema ve eşraf, Nazilere soğuk bakıyorlardı. Bunda haklı oldukları da bir süre sonra ortaya çıktı. 1943 yılında Çetniklerle Almanların gizli bir anlaşmaya vardıkları açıkça görülür hale geldi. Bunun yanında, aynı sırada Türkiye ile Almanya'nın ilişkileri de keskin bir biçimde bozuldu. (Türkiye, savaşı Almanya'nın kazanması ihtimaline karşı o tarihe kadar dengeli bir politika izlemişti). HandΩar birliği de kısa süre sonra kayıplara karıştı.

Bu aşamadan sonra, Müslümanların Partizanların safına katılması daha da hızlandı.

Ancak kaygan ittifaklar üzerine kurulu olan tüm bu karmaşa içinde, Bosnalı Müslümanlar stratejik önemi zayıf ama ifade ettiği anlam açısından son derece önemli bir girişimde bulunmuşlardı. Bosna ve Hersek bölgelerindeki Müslüman halka karşı gerçekleştirilen Çetnik ve Ustaşa saldırılarına karşı, "Yeşil Birlikler" adını taşıyan yerel savunma birlikleri oluşturulmuştu. Bu organizasyonun siyasi liderliğini yürüten Ne§ad Top¯i¡, bir yandan da Bosna'nın otonomisi için kampanya başlatmıştı. Benzer bir girişim, Saraybosna'daki ulemanın önde gelen ismi Muhammed PandΩa'dan gelmişti. PandΩa, Kasım 1943'de Ustaşa yönetimini lağv etme ve otonom bir Bosna devleti kurma çağrısında bulunmuştu. Bu girişimler, Bosnalı Müslümanların, kendileri için bölgede gerçek bir müttefikin asla var olmadığını ve kendi haklarını kendi başlarına korumaları gerektiğini anlamaya başladıklarını gösteriyordu. Savaş sonrasında gelişecek olan

"Genç Müslümanlar" hareketi—ve bu hareketin içinden doğacak olan Alija Izetbegovi¡—bu bilincin bir ürünü olacaktı.

1944'ün ardından savaşın tarafları azaldı. NDH etkinliğini yitirdi ve giderek kayboldu. Almanlar önce güçlerini yitirdiler ve sonra da, 1945'in hemen başında, çekildiler. İtalyanlar çoktan gitmişlerdi. Ülkede iki güç kaldı; Partizanlar ve Çetnikler. Partizanlar, "kurtarılmış bölge"lerini giderek genişleterek ülkenin büyük bölümünü Alman yönetiminden devralıp ele geçirdiler. Bu andan itibaren, savaş, Partizanlara karşı Çetniklerin umutsuz bir direnişi haline dönüştü. 1943 kışındaki Neretva Irmağı Savaşı'nda karşılaştıkları hezimetin ardından zaten Çetniklerin çözülmesi başlamıştı. Sonunda Mart 1946'da DraΩa Mihailovi¡, etrafındaki az bir kuvvetle Partizanlara esir düştü. Yargılandı ve 17 Temmuz'da, "ülkeye ve devrime ihanet, düşmanla iş birliği" gibi suçlarla kurşuna dizilerek idam edildi.

Çetnik hareketi sona ermiş ve Sosyalist Yugoslavya kurulmuştu. Ama Çetnik hareketi Sırpların zihninden silinemeyecek ve Sosyalist Yugoslavya'nın ölümü ile birlikte yeniden hortlayacaktı.

Mihailovi¡ ölmüştü ama hatırası hala canlıydı, hem de yalnızca Sırpların değil, aynı zamanda "birader"lerinin zihninde. ABD'nin "üstad mason" Başkanı Harry S. Truman[52], 29 Mart 1948'de Mihailovi¡'in savaş sırasında "Amerikan hedeflerine ve özgür dünyaya" yaptığı katkıları minnetle andı ve 100 bin Müslümanı "etnik temizlik"ten geçiren Çetnik liderini, bir "demokrasi kahramanı" ilan etti. Bu "kahramanlığın" hatırına, Mihailovi¡'in anısına Amerikan devleti tarafından bir yabancıya verilen en yüksek paye olan Liyakat Madalyası'nı (Legion of Merit) verdi.[53]

Mihailovi¡ ölmüştü, ama "biraderleri" onun hatırasını on yıllar boyunca canlı tutmaya devam edeceklerdi. Nitekim ölümünden tam 40 yıl sonra, bu kez ABD'nin bir başka mason Başkanı [54] ona duyduğu yakınlığı kelimelere döktü. Amerikalı Sırplar tarafından Mihailovi¡ için düzenlenen anma törenine katılan Ronald Reagan, "General Mihailovi¡'in hatırasını anmak için toplanırken hissettiğinizin ruhun tüm Amerikan halkı tarafından da hissedildiğine inanıyorum" demiş ve "bu büyük kahraman"ın Batı dünyası tarafından yeterince desteklenmediği için duyduğu üzüntü ve pişmanlığı ifade etmişti.[55]

Ancak bu pişmanlık yersizdi. Çünkü Mihailovi¡ ölmüştü belki, ama kısa bir süre sonra ortaya onun misyonunu devam ettirecek yeni Çetnikler çıkacaktı ve Batı, bu kez Mihailovi¡'in Çetniklerine verdiği destekten çok daha büyük bir destek verecekti onlara.

III. BÖLÜM
Savaşın Ayak Sesleri

Od Yadrana do Irana ne¯e biti Muslimana!
(Adriyatik'ten İran'a kadar Müslüman kalmayacak!)
— 1990'lardaki popüler bir Sırp sloganı

Tito'nun Yugoslavyası "nevi şahsına münhasır" bir devlet olarak doğdu ve yaşadı. Ülke, II. Dünya Savaşı yıllarındaki iç savaş sırasında birbirini katliamdan geçirerek parçalanmış olan Güney Slavlarının, sosyalizm tutkalı ile birbirine yeniden zoraki yapıştırılması ile kurulmuştu. Bir Hırvat-Sloven melezi olan Tito, ülkedeki etnik kimlikleri, sosyalist ideolojinin ve "Yugoslav" kimliğinin içinde eriterek iç savaşın kanlı mirasını unutturmak istiyordu. Ülke, altı cumhuriyetin federal bir çatı altında birleşmesi ile kurulmuştu: Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Makedonya.[1]

Bu "zoraki mozaik" içinde, Müslümanların konumu pek de parlak olmadı. Tito, iç savaş sırasında Müslümanları kendi safına çekmek için onlara sosyalist düzendeki "din özgürlüğü"nden dem vuran propagandalar yapmıştı, ama kurduğu rejim ülkedeki Müslümanlara sadece baskı getirdi.

1946 yılında İslami mahkemeleri yasaklayan bir kanun çıkarıldı. 1950'de Müslüman kadınların tesettürünü engelleyen bir başka yasa onaylandı. Aynı yıl, Müslüman çocuklara Kuran öğretmek için kurulmuş olan okullar kapatıldı, çocukların camilerde eğitim görmesi ise kesin biçimde yasaklandı. 1952'de tüm tekkeler ve tarikatlar yasa dışı ilan edildi. Baskılar ilerleyen yıllarda da sürdü. Bazı raporlara göre, orduya alınan Müslüman askerler domuz eti yemeye zorlanıyorlar, devlet memurları da erkek çocuklarını sünnet ettirmemeleri için uyarılıyorlardı. *Gajret, Narodna Uzdanica* gibi Müslümanlara ait kültürel dernekler kapatıldı, yalnızca 1947'de kurulan ve devletin kontrolündeki İslami Birlik Derneği'nin varlığına izin verildi. Bu dernek, sosyalist devletin ideolojisine uygun "din adamları" ve bir "diyanet" kültürü yetiştirecekti. Saraybosna'daki İslami eserler basan matbaa da kapatıldı, 1964 yılına dek Yugoslavya'da tek bir İslami kitap basılamadı.[2]

Ancak Müslümanlar bu "yukarıdan aşağıya sekülerleştirme" programına karşı sessiz bir direniş gösterdiler. İslami yayınlar el altından yayılmaya devam etti, çocukların camilerde eğitimi (Kuran kursları) örtülü olarak sürdü, tarikatlar ise eskisi gibi tekkelerde değil, ama evlerde faaliyet göstermeye başladılar.

Hatta örgütlü direniş bile gelişmişti. Müslüman öğrenciler tarafından kurulan "Genç Müslümanlar" adlı örgüt, İslam aleyhtarı politikalara karşı aktif bir direniş başlattı. (Alija Izetbegovi¡, Genç Müslümanlar'ın göze çarpan üyelerinden biriydi o yıllarda.) Ancak 1949-50 yıllarında örgütün yüzlerce üyesi tutuklandı ve hapsedildi. Bu

baskı döneminde, Yugoslavya sınırları içinde toplam 756 cami yok edildi ya da kullanılamayacak hale getirildi.[3]

Ancak sosyalist Yugoslavya'nın bu ilk yıllarındaki anti-İslami baskı, 1950'li yıllardan, özellikle 1950'lerin sonundan itibaren giderek azaldı. Bu durum, Tito'nun 1948'de Stalin'le yollarını ayırmasının bir sonucuydu. İdeolojik ve konjonktürel nedenlerle Sovyet lideri ile çatışan Tito, Kominform'u ve dolayısıyla Stalin'in katı sosyalizmini terk ederek "öz yönetim" adını verdiği nispeten demokrat ve özgürlükçü sosyalizm versiyonunu uygulamaya koydu. Bu, Müslümanlar için de nisbi bir rahatlama oluşturacaktı.

Bununla birlikte, Tito-Stalin ayrımının Müslümanlara olan asıl yararı, biraz daha dolaylı bir yoldan gerçekleşecekti. Tito, Sovyet kampından ayrılarak "tek başına" kalınca, Nasır ve Nehru ile birlikte "Bağlantısızlar" hareketine liderlik etmeye ve böylece kendisine yakın bir blok oluşturmaya çalışmıştı. 1960'larda kök salan Bağlantısızlar hareketinin üyelerinin çoğunluğunu ise Müslüman ülkeler oluşturuyordu. Tito bu nedenle, bu "müttefikleri" ile daha iyi ilişkiler geliştirebilmek için "Müslüman kartı"nı oynamaya karar verdi. Yugoslavya'nın İslam'la "barışık" olduğunu göstermek için ülkedeki İslami organizasyonlar canlandırıldı. Dahası, Yugoslav diplomasisinde ciddi bir Müslüman ağırlığı oluşmaya başladı. İslam ülkelerine yollanan Yugoslav diplomatların Müslüman olması tercih ediliyordu.[4]

Sırp Milliyetçiliğinin Kıpırdanışları

Tito, Yugoslavya'yı oluşturan etnik gruplar arasında bir denge oluşturmaya çalışmıştı, ancak Sırpların asker ve sivil bürokrasi içindeki ağırlığını asla ortadan kaldıramadı. Özellikle Komünist Parti kadrolarında Sırpların oranı çok belirgin bir biçimde yüksekti. 1940'larda Bosna-Hersek'teki Komünist Parti üyelerinin %20'si Müslüman toplumundan geliyordu, %60'ı ise Sırp'tı.

Sırplar, asker ve sivil bürokrasideki bu ağırlıklarına rağmen, yine de tarihsel ezilmişlik ve seçilmişlik kompleksleri içinde kendilerini mağdur edilmiş bir toplum olarak görüyorlardı. Bir Hırvat-Sloven melezi olan Tito'nun "Sırplığı" boyunduruk altına almak için komplolar düzenlediği söylentileri sık sık yayılırdı. Ülke kurulurken, Sırpların "Güney Sırbistan" saydıkları Makedonya'nın Sırbistan'dan ayrı bir cumhuriyet olarak federasyona dahil edilmiş olması, bununla da yetinilmeyip Sırbistan içindeki iki bölgeye, Kosova ve Voyvodina'ya "özerklik" tanınmış olması, bu "komplo"ların en belirginleriydi. 1966'da Tito'nun baskıcı güvenlik servisi şefi Aleksandar Rankovi¡'in görevden alınmasıyla, bu fobiler daha da güçlendi. Çünkü Rankovi¡ ateşli bir Sırp milliyetçisiydi ve Sırp milliyetçilerinin gözünde "Sırplığı" devlet içinde temsil eden en önemli figürdü.

Rankovi¡'in düşüşü, özellikle Sırplar için tarihsel ve "manevi" öneme sahip olan Kosova'yı etkilemişti. Rankovi¡, Sırbistan sınırları içindeki Kosova'yı demir yumrukla yönetmişti uzun zaman. Kosova nüfusunun %90'ını oluşturan Müslüman Arnavutlar,

Rankovi¡'in atadığı Sırp yöneticiler tarafından baskı görmüşlerdi. Rankovi¡'in ardından durum hızla değişti. Arnavutlar Sırp aleyhtarı gösteriler düzenlemeye başladılar. Bazı Kosovalı Sırplar da Sırbistan'a göç ettiler. Bu huzursuzlukların bir sonucu olarak, Kosova'ya -ve Macar nüfusunun yüksek olduğu kuzeydeki Voyvodina'ya- verilmiş olan "özerklik"in sınırları 1974 Anayasası'nda iyice genişletildi. Öyle ki, bazı yorumlara göre Yugoslavya'yı oluşturan federal cumhuriyetlerin sayısı, 1974 düzenlemesiyle fiili olarak altıdan sekize çıkmıştı. Sırpların gözünde, bu "Kosova ihaneti" Hırvat-Sloven Tito'nun yeni bir "komplo"sundan başka bir şey değildi. "Seçilmiş" halk, bir kez daha "ezilmiş", "ihanete uğramış" hissediyordu kendini.

Aslında Sırp milliyetçiliğinin kıpırdanışları, 1974 öncesinde de kendini hissettirmişti. 1968 yılında, komünist Sırp milliyetçisi Dobrica ˜osi¡, Rankovi¡'in inişiyle değişen Kosova politikasına ateş püskürüyor ve dahası, "Sırp halkının tarihsel bir hedefi olan tüm Sırpların tek bir devlet içinde birleştirilmesi"nden söz ediyordu. ˜osi¡'in yazılarında ifade bulan bu milliyetçi uyanış, yalnızca Kosova'yı değil, Bosna'yı da hedef alıyordu. 1969 yılında, Josip Potkorozac adlı bir Sırp yazar Bosna'nın ve Güney Hırvatistan'daki Dalmaçya'nın tüm nüfusunun "aslında" Sırp olduğunu öne süren bir kitap yayınladı. Aynı sıralarda arz-ı endam eden Hırvat milliyetçileri de tartışmaya katıldılar. Sonuçta 1970'lerde Sırp ve Hırvat milliyetçileri arasında Bosna'nın "etnik" yönden parçalara ayrılması ve Sırbistan ve Hırvatistan arasında paylaşılması hakkında tartışmalar yapılmaya başlandı.[5]

Tito'nun 1980'deki ölümü, milliyetçiliğin geri dönüşünde önemli bir dönemeçti. 1980'lerle birlikte Sırp milliyetçiliği açıkça kendini ifade etmeye, daha da önemlisi kendisine bir hedef belirlemeye başladı. Kosova'daki "düşman"ın Müslüman Arnavutlar oluşu, Sırp milliyetçiliğinde eskiden beridir var olan güçlü anti-İslami eğilimi daha da pekiştirmişti. 1980'lerin hemen başında, milliyetçi Sırp yazar Vuk Dra§kovi¡ tarafından yazılan NoΩ (Bıçak) adlı etkili roman, çok aşikar bir biçimde İslam düşmanlığını körüklüyordu. Ortodoks Kilisesi'nin etkisinin giderek artması da, İslam karşıtı duyguların gelişmesinde rol oynadı.

Sırp Bilimler Akademisi; Neo-Çetniklerin Genelkurmayı

Aslında Tito Yugoslavyasında Sırp milliyetçiliğinin yeniden gündeme gelmesi, birbirinden bağımsız yazarlar tarafından ateşlenmiş bir gelişme değildi. Aksine, bu milliyetçi uyanış, Belgrad'daki önemli bir entelektüel merkez tarafından koordine ediliyordu; Sırp Bilimler Akademisi.

Akademi'nin attığı en önemli adımlardan biri, "Çetnik hatırası"nı yeniden su yüzüne çıkarmak oldu. Çetnikler, Tito'nun sosyalist rejimi tarafından savaş zamanı vatana ihanet eden Nazi iş birlikçileri olarak tanımlanmışlardı. Ancak 80'lerde türeyen Sırp milliyetçileri bu tarihsel yoruma karşı çıkarak, Çetnik hareketinin "kahramanlığı"ndan söz etmeye başladılar. 1985 yılında Sırp Bilimler Akademisi'nin

önde gelen üyeleriden Dobrica ˜osi¡, Çetnik ideoloğu Dragi§a Vasi¡'i büyük bir kahraman olarak tasvir eden bir roman yayınladı.[6] (Vasi¡, hatırlanırsa, II. Dünya Savaşı sırasında Çetniklerin uyguladığı "etnik temizlik" programını formüle eden iki "birader"den biriydi.)

Aynı yıl, Sırp tarihçi Veselin Djureti¡ tarafından yayınlanan bir kitapta yine Çetniklerin taraflı bir öyküsü anlatılıyordu. "Çetnik propagandası" şeklinde özetlenebilecek olan kitap, Sırp Bilimler Akademisi tarafından düzenlenen bir toplantıda büyük bir sükse ile tanıtıldı.[7] Akademi, bu neo-Çetnik rüzgarının ardındaki gerçek adresin kim olduğunu saklamaya gerek görmüyordu artık.

1986 Ocağı'nda ise, Belgrad'ın çoğu Akademi üyesi olan önde gelen iki yüz öğretim üyesi ve yazarı, Kosova'daki sözde "Arnavut saldırganlığı"ndan ve "Sırp soykırımı"ndan söz eden bir deklarasyona imza attılar. Deklarasyonda klasik ezilmişlik kompleksi bir kez daha açığa vurularak, "Sırp milletine karşı taraflı bir politik yargılama on yıllardır sürmektedir" deniyordu.[8]

Aynı yıl yayınlanan bir "Memorandum" ise, hızla gelişen paranoid Sırp milliyetçiliğinin en ünlü örneğini oluşturdu. Memorandum yine Sırp Bilimler Akademisi tarafından hazırlanmıştı, üzerinde en çok çalışanların başında ise Dobrica ˜osi¡ geliyordu. İçinde, Tito'nun politikalarının Sırbistan'ı zayıflatmayı hedeflediği açıkça dile getiriliyor, Kosova ile ilgili bildik suçlama ve iddialar da aynen tekrarlanıyordu. Dahası, Sırbistan dışındaki Sırpların; Hırvatistan'da, Bosna'da ve hatta Karadağ'da "zoraki asimilasyon"a uğradıkları, buralarda Sırp dil ve kültürünün gelişmesine imkan verilmediği öne sürülüyordu. En önemli nokta ise, Yugoslavya sınırları içinde yaşayan tüm "Sırp halkının" tek bir entite oluşturduğu ve tüm Sırpların birbirine "entegre" olmasının zorunlu olduğu düşüncesiydi. Tek bir entite oluşturan Sırpların "entegre" edilmesi, "Büyük Sırbistan"ın, hem de "homojen" bir Büyük Sırbistan'ın kurulmasını öngören Çetnik ideolojisinin diplomatik bir dille ifadesinden başka bir şey değildi.

Ancak II. Dünya Savaşı yıllarındaki Çetnik hareketi ile, 1980'lerde Sırp Bilimler Akademisi'nin çatısı altında yeniden uyanan bu Çetnik kültürü arasında önemli bir fark vardı. Mihailovi¡'in Çetnikleri üç farklı grubu düşman olarak görüyorlardı. Partizanlar, Ustaşalar ve Müslümanlar. Oysa şimdi ortada Partizanlar yoktu. Hırvat milliyetçiliği belki "Ustaşa" olarak görülebilirdi, ama "neo-Çetnikleri" bu da o kadar rahatsız etmiyordu. Özellikle Bosnalı Sırplar açısından, asıl düşman, Müslümanlar'dı. Noel Malcolm'un deyişiyle "Ustaşaların yerini 'İslam fundamentalistleri' almışlardı".[9]

Bosna'daki "Yeşil Tehlike"

Tito'nun önceki sayfalarda değindiğimiz "yukarıdan aşağıya sekülerleştirme" politikası, Bosnalı Müslümanlar üzerinde kaçınılmaz olarak etkili oldu. Balkanlar'ın en dindar Müslüman cemaatlerinden biri olan Bosnalıların dini kimlikleri, geçen on yıllar içinde giderek eridi. Ancak bu "sekülerleşme"ye karşı direnen ve İslami kimliklerini sıkı sıkıya koruyan bir grup da varlığını korudu.

Sonuçta 1960'larda ve 70'lerde Bosnalılar arasındaki iki farklı eğilim ortaya çıktı. Birisi, seküler bir "Müslüman milliyetçiliği", diğeri ise İslami inançlara sıkı sıkıya bağlı bir İslami yeniden doğuş hareketiydi. Birincinin savunucuları, Müslümanlığın Bosnalılar için ulusal bir kimlik olduğunu öne sürdüler ve Tito rejiminin bu kimliği tanıması için mücadele verdiler. Sonunda, gerçekten 1974 Anayasası ile birlikte ilk kez nüfus sayımlarında "Sırp", "Hırvat" gibi kategorilerin yanına "Müslüman" kategorisi de eklendi. (Daha önceleri Bosnalıların ezici çoğunluğu etnik kimlikleri ile ilgili sorulara "cevapsız" hanesinde karşılık veriyorlardı.)

İkinci eğilimin en dikkate değer temsilcisi ise, Alija Izetbegovi¡ adlı Saraybosnalı bir avukattı. Izetbegovi¡, 1960'larda yazdığı—ama yayınlanmayan — *Islamska Deklaracija* (İslam Deklarasyonu) adlı çalışmasında, Bosnalılar arasındaki İslami kanadın düşüncelerini seslendirmişti. Kitapçığın içindeki fikirler, Yugoslavya'dan çok dünya Müslümanlarına bir çağrı niteliğindeydi. Izetbegovi¡, radikal milliyetçiliğin bölücü bir güç olduğunu, komünizmin insan ruhunu kurtarmak için son derece yetersiz kaldığını ve yegane kurtuluşun İslam'da olduğunu anlatıyordu.

Bu İslami eğilimin gelişmesinde Tito'nun "Bağlantısız" dış politikasının da rolü vardı. Bu politika sonucunda Arap ülkeleriyle kurulan bağlar sayesinde, Bosnalılar İslam dünyasıyla yakın bağlantılar kurabilmişler, 1970'lerde Bosnalı öğrenciler çeşitli Arap üniversitelerinde okumuşlar, dahası bu ilişki sayesinde 1977'de Saraybosna'da bir İslami Teoloji Fakültesi kurulmuştu.

Ancak bu İslami hareketlilik, sosyalist rejimi fazlasıyla rahatsız etti ve 1980'lerde sistemli bir sindirme kampanyası başlatıldı. Bosna-Hersek Komünist Partisi tarafından organize edilen kampanyanın ilk örneklerinden biri, parti üyesi Dervi§ ~u§i¡'in, parti yönetiminin yönlendirmesi ile, sosyalist *Oslobodjenje* gazetesinde yayınladığı ve Müslüman din adamlarının itibarını zedelemeyi hedefleyen yazı dizisiydi. ~u§i¡, provokatif bir lisanla, II. Dünya Savaşı yıllarında Bosnalı ulemanın Almanlarla ve Ustaşa yönetimiyle iş birliği yaptığını öne sürüyordu. Aynı dönemde Bosnalı Komünist politikacıların en ünlülerinden Hamdija Pozderac da "pan-İslamizm"e karşı sistemli bir propaganda kampanyası başlattı.

Komünist Parti tarafından organize edilen bu kampanya, 1983 yılında çok daha somut bir girişimde bulunarak, İslami kanadın önde gelen on üç ismini mahkeme karşısına çıkardı. "Saraybosna davası" olarak anılan ve dünya basınına da yansıyan mahkeme, sanıkları "İslam milliyetçiliğinin içinden karşı-devrimci ve saldırgan düşünceler geliştirmek"le suçladı. En önemli sanık, Alija Izetbegovi¡'ti, 1960'larda kaleme aldığı *İslam Deklarasyonu* adlı çalışmasıyla Bosna'da bir "İslam Devleti" kurmayı hedeflemiş olmakla suçlanıyordu. Izetbegovi¡'in ve diğer sanıklardan üçünün bir başka özellikleri daha vardı; II. Dünya Savaşı ertesinde komünist rejimin baskılarına karşı direnmek için kurulmuş olan "Genç Müslümanlar" örgütünün aktif üyeleri olmuşlardı zamanında.

Izetbegovi¡, savunmasında, *İslam Deklarasyonu*'nun Bosna'da bir "İslam Devleti" kurmakla ilgili olmadığını, zaten kendi düşüncesine göre bir "İslam Devleti" kurulması

için, nüfusun çoğunluğunun bunu isteyen Müslümanlardan oluşması gerektiğini, böyle bir durumun ise Bosna için söz konusu olmadığını anlattı. Ancak mahkemenin böyle incelikleri kavrayacak bir mantığı yoktu. Hatta öyle ilginç bir mantığa sahipti ki, Izetbegovi¡'i "İslam Devleti" kurmaya çalışmanın yanında, Batı tarzı bir parlamenter demokrasi yerleştirmeye çalışmakla bile suçlamıştı. Kısacası, mahkemenin asıl amacı politikti ve ne olursa olsun Bosna'daki İslami yükselişi temsil eden bu insanları cezalandırma misyonunu taşıyordu. Misyonunu yerine getirdi de; Izetbegovi¡ 14 yıl hapis cezasına çarptırıldı, daha sonra bu 11 yıla indirildi.

Bosna'daki İslami yükselişe karşı yürütülen bu mücadele, Komünist Parti'yle içli-dışlı olan ve Müslümanlığı ancak "milli bir kimlik" olarak gören seküler kanada rahat bir nefes aldırdı. Rahatlayanların başında da Hamdija Pozderac geliyordu. Ancak Pozderac'ın bu konforu uzun sürmedi. 1987 yılında patlak veren büyük bir yolsuzluk skandalı, seküler kanadın bu en önde gelen temsilcisini ve onun diğer bazı benzerlerini oldukça güç durumda bıraktı. Skandal, Fikret Abdi¡ adlı Bosnalı zengin iş adamının yönetimindeki Agromerc adlı dev şirketin yolsuzluklarının ortaya çıkmasıyla patlak vermişti. Pozderac Agromerc'le çok yakın çıkar ilişkileri içindeydi, kardeşi Hakija da şirketin kirli işlerinde önemli bir rol oynamıştı. Bunun üzerine, o sıralar Yugoslavya Federal Başkan Yardımcılığı mevkisine yükselmiş olan Pozderac istifa etti. Abdi¡ de görevinden ayrıldı, ama yine de "iş veren"i olduğu geniş yığınların gözünde popülaritesini korudu. Seküler kanadın bu "karizmatik" ismi, İslami kanada karşı yürütülen mücadeleyi savaş yıllarında yeniden alevlendirecek, Izetbegovi¡'e karşı Sırplarla iş birliğine gidecekti, ileride değineceğiz.

Bosna'da İslami kanatla seküler kanat arasındaki bu mücadele sürerken, Sırbistan cephesinde çok önemli şeyler olmuştu. 1980'lerde derin uykusundan uyanmaya başlamış olan Çetnik mirası, 1986 yılında yeni liderini bulmuştu. Slobodan Milo§evi¡ adlı genç bir bankacı, milliyetçilik rüzgarını arkasına iyice almış ve ajitatif üslubu ile hızla yükselerek Sırbistan devlet başkanlığı koltuğuna yükselmişti.

Çetnik hareketi, Mihailovi¡'ten tam 40 yıl sonra, kendine yeni bir lider bulmuş oluyordu. Ve ilginçtir bu yeni lider de Mihailovi¡'in temel özelliklerine aynen sahipti; fanatik bir Sırp milliyetçisi, acımasız bir "etnik temizlik"çi, koyu bir Müslüman düşmanı ve bir "Anglophile"di.

Bir de, aynı Mihailovi¡ gibi bir masondu ve Atlantik'in her iki yakasındaki "judeo-masonik" çevrelerle yakın bağlantılar içindeydi.

Milo§evi¡'in Öyküsü I: Sırbistan'ın Yeni Prensi

28 Haziran 1989 günü, Kosova'nın başkenti Pri§tina'nın biraz dışındaki "Gazimestan" adlı meydanda büyük bir kalabalık toplanmıştı. Meydanı dolduranlar, sayıları birkaç yüz bini bulan Sırplardı. Büyük bölümü kalkıp Sırbistan'dan gelmişlerdi,

çünkü Osmanlılar ile Sırp Krallığı arasındaki Kosova Savaşı'nın "anma töreni" burada yapılacaktı.

Sırbistan'da haftalardır bu büyük gün için hazırlık yapılıyordu. Bu savaş sırasında ölen Sırp Prensi Lazar'ın kemikleri, ülkenin hemen her köşesine taşınmış ve Sırplar bu kemiklerin etrafında vecd ile toplanmışlardı. Bu arada bu tarihsel günü duyuran posterler de basılmıştı. Üzerlerinde üç kişinin yanyana posterleri yer alıyordu: Hz. İsa'nın, Prens Lazar'ın ve Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Milo§evi¡'in.[10] Milo§evi¡, 500 yıl önce Osmanlılar tarafından öldürülmüş olan Prens Lazar'dan bu yana, "Sırplığın" en büyük lideri olarak boy gösteriyordu.

Milo§evi¡ konuşmasıyla da bu "Mesiyanik" inancı körüklemekten geri kalmıyordu. Gazimestan'da toplanan kalabalığa karşı şöyle demişti: "Altı yüzyıl sonra, yeniden savaşların ve mücadelelerin içine girmiş bulunuyoruz. Bunlar bu kez silahlı birer savaş değiller, ama böyle kalıp kalmayacaklarını da kimse bilemez". Bu ve benzeri tahrik edici sözler, kalabalığın toplu bir histeri ile coşmasına neden olmuştu. Kosova Savaşı'nın 500. yıl dönümünde, yeniden savaş baltaları ortaya çıkarılıyordu. Bu kez ortada Osmanlı yoktu. Ama Osmanlı'nın "bakiyesi" Sırpların yanı başında duruyordu; Müslümanlar, Bosnalı, Sancaklı ya da Arnavut Müslümanlar. Milo§evi¡, "teba"sına, düşman olarak bu "bakiye"yi gösterecekti.

Bu yeni "Sırp Prensi"nin iktidara gelişi 1986'da olmuştu. Sırbistan Komünist Partisi'nin hiyerarşisi içinde hızla yükselmiş ve komünizmi milliyetçilikle karıştırarak ve sonradan da ikincisine daha çok ağırlık vererek büyük bir karizma oluşturmuştu. Milliyetçiliğini, 1980'lerin başından bu yana Sırp Bilimler Akademisi'nin ısrarlı çalışmaları sonucu "hortlayan" Çetnik mirasından derliyordu. 1986 yılında Sırp Bilimler Akademisi tarafından yayınlanmış olan—ve az önce değindiğimiz—Memorandum, Milo§evi¡'in ideolojisinin ve siyasi programının ana çatısını oluşturdu. Yüz binlerce nüshası basıldı ve neredeyse ülkedeki tüm Sırplar tarafından okundu.

Kitabın önceki sayfalarında Sırp milliyetçiliğinin masonik karakterini birlikte incelemiştik. Bu saldırgan ve yayılmacı milliyetçiliğin ve onun ürünü olan Çetnik hareketinin neredeyse mason localarının bir ürünü olduğunu görmüştük. Şimdi bu noktada durup, aynı masonik bağlantının 1980'lerdeki "yeniden doğuş" için de geçerli olup olmadığını araştırmak gerekir. Milo§evi¡'in öyküsü, ancak bu "görünmeyen" yüzü de ortaya çıkarıldığında gerçek bir öykü olacaktır.

İlk iş olarak, Milo§evi¡'in liderliğini yaptığı hareketin manifestosu niteliğindeki 1986 Memorandumu'na, dahası bu Memorandum'u hazırlayan Sırp Bilimler Akademisi'ne bir göz atmak gerekir. Diğer bir deyişle, neo-Çetniklerin genelkurmayına.

Sırp Bilimler Akademisi'nin Gizli Yüzü

Milo§evi¡'in ideolojisinin temelini oluşturan 1986 Memorandumu aslında yeni bir belge değildi; 1937 ve 1939 yıllarında yine Akademi üyeleri tarafından yazılmış olan iki

eski memorandumun adeta kopyasıydı. Bu iki memorandumun yazarları ise önemli isimlerdi. 1937'deki; 1914'te Avusturya-Macaristan veliahtına suikastte bulunan gruba dahil olan ve daha sonra Sırp Bilimler Akademisi üyesi seçilen Vasa ˚ubrilovi¡ adlı bir Sırp tarafından hazırlanmıştı. 1939'daki ikinci memorandum ise, yine Akademi üyesi olan Ivo Andri¡ adlı bir edebiyatçı tarafından kaleme alınmıştı. Andri¡, yazdığı bu deklarasyonda, bütün Sırpların tek bir ülkede, "Büyük Sırbistan"da toplanmalarını ve bunun için de Kuzey Arnavutluk'un işgal ve ilhak edilmesini savunmuştu.

Sonradan alacağı Nobel Edebiyat Ödülü'yle dünyaca ünlü bir romancı haline gelecek olan Ivo Andri¡, söz konusu Memorandum dışında da Müslümanlara nefreti körükleyen yazılar yazmıştı aslında. Johns Hopkins Üniversitesi'nden Fouad Ajami, Ivo Andri¡'in söz konusu anti-İslami yazılarına dikkat çeker. Buna göre, Ivo Andri¡, yazılarında "İslam'a olan antipatisini" ortaya koymuş, açıkça Osmanlı ve Bosnalı düşmanlığı yapmıştır. Ajami, Andri¡'in eserlerinde ortaya koyduğu "Müslüman fobisi"nin Sırpların bilinçaltına yerleştiğini ve Sırpların Müslümanlara olan düşmanlığında önemli bir rol oynadığını da not eder.[11] Andri¡, öte yandan, Jozo Tomasevich'in yazdığına göre, II. Dünya Savaşı yıllarında dağa çıkarak Mihailovi¡'in birliklerine fiili olarak katılmayı düşünecek kadar "militan" bir Çetnik sempatizanıdır.[12]

İlginç olan bu iki Akademi üyesinin kimlikleriydi: İkisi de masondular. Zoran Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980*'de her ikisinin de masonluğunu bildiriyor.[13] Kitapta bildirilen bir diğer nokta da, Ivo Andri¡'in Belgrad Locası'na üye oluşudur, yani Sırp milliyetçiliğinin gizli nüvesi olan locaya...

İşte bu iki "birader" tarafından hazırlanan 1937 ve 1939 Memorandumları, 1986'daki Memorandum'a temel hazırlar. 1937 ve 39 Memorandumları'nı hazırlayan her iki biraderin de Sırp Bilimler Akademisi'nin üyeleri oluşları ise olayın bir diğer önemli yönüdür. Anlaşılmaktadır ki, bu akademi masonlukla yakından ilgilidir.

Akademinin bu gizli kimliğine ışık tutan bazı önemli bilgiler vardır. Arnold Sherman, *Perfidy In The Balkans* (Balkanlar'daki İhanet) adlı Sırp yanlısı kitabında, Sırp Bilimler Akademisi'nin Batıdaki benzer "bilim akademileri" ile geleneksel bir dostluk ve işbirliğine sahip olduğunu yazar. Bunların arasında, kuşkusuz İngiltere'nin ünlü bilim derneği Royal Society de vardır.[14] Royal Society'nin ise oldukça ilginç bir kimliği vardır: Pozitivist düşünceyi geliştirmek ve yaşatmak amacıyla oluşturulan kurum (*The Royal Society of London for The Improvement of Natural Knowledge—Doğasal Bilginin Geliştirilmesi İçin Londra Kraliyet Derneği*), ilk kurulduğu günden bu yana tam bir "mason locası" niteliğindedir.[15]

Akademinin daha da ilginç ve anlamlı bağlantıları vardır. 1989 yılında Belgrad'lı bir Yahudi olan Klara Mandi¡'in öncülüğünde Sırbistan ile İsrail arasındaki ilişkileri geliştirmek için kurulan Sırp-Yahudi Dostluk Derneği'nin 20 kurucu üyesinden 16'sı Sırp Bilimler Akademisi üyesidir. Bu "İsrail bağlantısı", Akademi'nin masonik kimliği ile yan yana konduğunda son derece anlamı bir tablo oluşturmaktadır elbette. 1986 Memorandumu işte bu İsrail bağlantılı masonik kurumdan çıkmıştır. Milo§evi¡ ise söz

konusu Memorandum'da ortaya konan hedefleri uygulamak için siyaset sahnesine atılan liderdir.

Sırp Bilimler Akademisi'nin bu masonik kimliği son derece önemlidir; Bosna'daki vahşetin gerçek mimarlarının kimler olduğunu göstermektedir. Çünkü, Bosnalı bilgi kaynaklarına göre, Bosna'da 1992 yılında patlak vermiş olan savaş, gerçekte Sırp Bilimler Akademisi tarafından çok daha önceleri planlanmıştır.

Konuyla ilgili yorumları, Bosnalı bir taktik subayı, basına verdiği bir demeçte şöyle açıklamıştı:

Belgrad'daki Sırp Bilimler Akademisi, Çetnik ideolojisinin merkezidir. Genelkurmay ve istihbarat servisi de buradaki şovenistlerin kontrolündedir. Askeri stratejiler ise (Akademi'ye bağlı olan) Belgrad'daki Askeri Coğrafya Enstitüsü'nde belirleniyor... Enstitü, 1973 ve 78'de gizli tutulan iki harita hazırlamıştı. Bu haritalar Bosna sınırı boyunca Sırbistan, Sancak ve Karadağ'da bulunan gizli JNA (Federal ordu) üslerini gösteriyordu. Büyük çapta bir hazırlık vardı. İkinci haritada üslerin yanından geçen yollar iptal edilmiş, yani faaliyetler gözden uzak tutulmaya çalışılmıştı. Sırp Bilimler Akademisi, Bosna'daki savaşın planını henüz 1975'te tasarlıyordu. Kısa bir süre sonra ise CIA bunu öğrendi. Yani ABD bu savaşın çıkacağını ta o zamandan biliyordu.[16]

Bu durum bize Bosna'da yaşanan katliamın perde arkası ile ilgili çok önemli bir ışık tutmaktadır. Katliamı planlayan beyin, neo-Çetniklerin genelkurmayı konumundaki Sırp Bilimler Akademisi'dir. Bu Akademi ise, Sırp milliyetçiliğinin geleneğine uygun bir biçimde, masonlukla yakından ilişkilidir. II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan "masonik" Çetnik terörü, aynı kimliği korumuş gözükmektedir.

Bu tabloyu tamamlayacak olan son parça, "lider"in kimliği olacaktır. Madem Akademi masonik bir kurumdur, öyleyse Akademi'nin hazırladığı planı uygulamak için siyasete soyunan Milo§evi¡'in de bu kimlikle bir ilgisi olmalıdır.

Milo§evi¡'in Öyküsü II: Prens'in Masonluğu

Üstte incelediğimiz tüm bu masonik bağlar, ortaya önemli bir soru getirmektedir; Milo§evi¡ de mason mudur?

Cevap, evet'tir.

Milo§evi¡'in masonluğu, farklı birçok kaynakta bildirildi. 30 Ağustos 1992 tarihli *Zaman* gazetesi, Milo§evi¡'in İskoç Riti'ne bağlı 33. dereceden bir mason olduğunu gösteren—ve muhtemelen Milo§evi¡'in ülke içindeki muhalifleri tarafından basına sızdırıldıktan sonra dolambaçlı bir yolla *Zaman*'ın eline geçen—orjinal bir masonik diploma yayınlamıştı. Sırp liderin masonluğu, Bosna Hersek'te yayınlanan *İslami Düşünce* dergisi Yazı İşleri Müdürü Prof. Dr. Idris Resi¡'in Türk basınında yer alan beyanatları sırasında da açıklandı.[17] Bosna-Hersek'te de Milo§evi¡'in masonluğu uzun süre konuşulmuş, bazı Bosnalı yorumcular Sırp liderinin masonluğunun, onun Batı ile olan diyaloğunda etkili olduğunu söylemişlerdi. Masonlukla birlikte gündeme gelen

"Siyonist bağlantısı" da oldukça ses getirmiş, hatta İngiltere'deki Yahudi toplumu tarafından yayınlanan haftalık *Jewish Chronicle* gazetesi bile konu hakkında haber yapmıştı.[18]

Bu arada, Tito döneminde kapatılmış olan mason localarının Milo§evi¡'in iktidarı sırasında anlı şanlı bir törenle açılması da bu konuda önemli bir göstergeydi. 1990 Temmuzu'nda yapılan açılışa, Batı Avrupa ülkelerinin yanı sıra Amerika ve Kanada'dan da çok sayıda mason ve Milo§evi¡ de dahil olmak üzere Sırp devlet erkanı katılmıştı.[19]

Kısacası, farklı kaynaklardan gelen bilgilerin doğruladığına göre, Slobodan Milo§evi¡ bir masondu. Sırp milliyetçiliğinin tarihteki pek çok büyük lideri, hatta selefi Mihailovi¡ gibi, bu yeni "Sırp Prensi" de locaların atmosferi içinden çıkmıştı. Sırp Bilimler Akademisi'nin çizdiği programı uygulamaya "layık" görülmesinin başlıca nedeni de buydu.

Bu, eğer siyasi bir anlam taşımasa, çok önemli bir bilgi olarak görülmeyebilirdi. Ancak büyük bir anlamı vardı; masonluk, Bosnalıların da teşhis ettiği gibi, Milo§evi¡'in Batılılarla olan ilişkilerinde önemli bir rol oynamıştı. Aynen 40 yıl önceki biraderi Mihailovi¡ gibi, o da Atlantik'in öteki yakasıyla bu "katalizör" sayesinde bağ kurmuştu.

Milo§evi¡'in Öyküsü III: Rockefeller Bağlantısı

1980'lerin ilk yıllarında Sırbistan'daki ekonomik duruma göz atan dikkatli bir gözlemci, ülkenin en büyük bankası olan Beograska Bank'ın genç ve yetenekli yöneticisinin hızlı yükselişini fark edebilirdi. Ortodoks bir rahibin oğlu olan Slobodan Milo§evi¡, iyi bir eğitimin ve parlak bir kariyerin ardından bankanın uluslararası ilişkilerinden sorumlu departmanının başına geçmişti. Milo§evi¡, bu denizaşırı ilişkiler sayesinde bankasına önemli karlar sağlayacaktı. Ama kendi adına sağladığı karlar, daha da önemli ve politikti.

Milo§evi¡, 80'li yılların ilk yarısında serbest piyasa ekonomisini savunurken Sloven ve Hırvat ekonomistlerinin boy hedefi haline gelmişti. 1983'te Beograska Bank'ın en üst düzey yöneticisi oldu. Bu arada bir yandan, Sırbistan Komünist Partisi'nin önde gelen bir üyesi olmasına rağmen, sosyalist bir ülkede serbest piyasayı savunmanın prestiji sayesinde Batılı finans kurumları ile iyi ilişkiler içine girmişti. İsrail kökenli Amerikalı gazeteci Arnold Sherman, *Perfidy In The Balkans* adlı Sırp yanlısı kitabında yazdığına göre, kısa sürede önemli bankacılık merkezlerinin hemen hepsini gezmiş, Yugoslavya'nın en büyük bankacılık birliğinin başkanı ve ülkenin en önemli endüstri yatırımlarının temsilcisi olarak "belki en az yüz kez" ABD'ye gitmişti. Ve burada bazı önemli kişisel yakınlıklar kurmuştu. Sherman'ın bildirdiğine göre, bu yakınlıkların en önemlisi, "Milo§evi¡ ile David Rockefeller arasında kurulan dostluk"tu.[20]

Bir bankacının bir başka bankacı ile dostluk kurması belki doğal sayılabilirdi, ama David Rockefeller sıradan bir bankacı değildi. Ve bu durum, söz konusu dostluğa çok özel bir anlam yüklüyordu.

David Rockefeller, ABD'nin en büyük petrol ve bankacılık tröstüne sahip olan Rockefeller "hanedanı"nın çağdaş dönemdeki en etkin üyesiydi. Ailenin bir "hanedan"a dönüşmesi, John D. Rockefeller'in 1887 yılında ABD'deki tüm petrol ticaretini eline geçirerek, "tröst" haline gelmesiyle başlamıştı. Bunu engellemek için çıkarılan "anti-tröst" kanunları da işe yaramamış ve Rockefeller İmparatorluğu, 20. yüzyıla dünyanın petrol devi olarak girmişti. Aile bu yüzyıl boyunca petrol üzerindeki egemenliğini büyük ölçüde korumuş ve dünya petrol ticaretinin yarısından çoğu, Rockefellerlar'ın sahip olduğu ve Standart Oil olarak bilinen beş petrol şirketi—Exxon, Texaco, Socal, Gulf ve Mobil—tarafından kontrol edilmişti. Yüzyılın ilk yarısında bankacılığa da merak sararak Chase Manhattan Bank ve City Bank gibi dev finans kurumlarını oluşturan aile, bazı araştırmacılara göre, ABD'deki en büyük finans gücünü elinde bulunduruyordu.

Rockefeller'ları inceleyen araştırmacılar, ailenin bu çarpıcı yükselişinde diğer bazı finans hanedanlarından aldığı ilginç desteklerin de rolü olduğunda karar kılmışlardı. Buna göre, İngiltere'nin ünlü bankacılık devi Rothschild'lar ve 19. yüzyılın ikinci yarısında ABD'deki demiryolu ve deniz ulaşımının büyük bölümünü elinde bulunduran Kuhn, Loeb Co., Rockefeller'ların deyim yerindeyse "ellerinden tutmuşlar" ve onları yükseltmişlerdi.[21] Bunun nedenini bulmak için yapılacak küçük bir araştırma ise, ortaya ilginç bir "soy bağlantısı" çıkarıyordu. Rothschild, Kuhn ve Loeb ailelerinin Yahudi oldukları bilinen bir şeydi; Rockefellerlar ise, dinen Protestan olmalarına karşılık, İspanya'nın Sefarad Yahudileri'nin soyundan geliyorlardı.[22] Nitekim Rockefeller hanedanının bu Yahudi kimliği, İsrail'e karşı gösterdikleri dikkat çekici yakınlıktan da belli oluyordu.[23]

Rockefellerlar, 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde, sahip oldukları ekonomik gücü siyasi güçle taçlandırmak istediler. I. Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde yedi Yahudi bankerin finansal desteği ile kurulan ve amacı ABD dış politikası için fikir üretmek olan Council on Foreign Relations'ı (Dış İlişkiler Konseyi) bu bankerlerden "devraldılar". CFR, Rocfellerlar'ın akıttığı paralarla ülkenin en parlak beyinlerini topladı ve yine aynı kaynaktan gelen finans gücü sayesinde Amerikan dış politikasının belirlenmesinde büyük bir paya sahip oldu. II. Dünya Savaşı sonrasındaki Amerikan politikası, kimilerinin "Görünmez Hükümet" (Invisible Government) dediği CFR'nin vesayeti altında şekillendi. Dış İşleri Bakanlarının, Dış İşleri Bakan Yardımcıları'nın çoğu, hatta bazı Başkanlar CFR üyesiydi. CFR üyelerinin listesi, neredeyse Amerikan politikasının "Who's Who"su (Kim Kimdir'i) gibiydi; Henry Kissinger'dan John McCloy'a, Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski'den Eisenhower'ın Dış İşleri Bakanı John Foster Dulles'a, CIA başkanı ve mason Allen Dulles'dan, Dean Acheson'a, George Kennan'a kadar pek çok ünlü isim, Konsey'e bağlıydı. CFR, basın ve akademik çevreler üzerinde de önemli bir etkiye sahip oldu. 1960'lardan sonra çoğalan diğer bazı "think-tank"ler ise—Brookings Institute, RAND Corporation, Middle East Institute, Carnegie Endowment ve benzerleri—gerçekte CFR'nin birer yan ürününden başka bir şey sayılmazlardı. Bu kuruluşların üst düzey yöneticilerinin hemen hepsi CFR üyesiydi.[24]

CFR'yi inceleyen bazı araştırmacıların üzerinde durdukları bir başka konu ise, Konsey'in masonlukla olan ilişkisiydi. "Politik ve finansal gücü hedefleyen bir elit örgütü" olarak özetlenebilecek olan kurumun bu tanımı, bu fonksiyonu tüm bir 18. ve 19. yüzyıl boyunca icra eden mason örgütüne de aynen uyuyordu. Dahası, CFR ile mason locaları arasında organik bir bağ ve paralellik olduğunu öne süren çok sayıda araştırmacı vardı. CFR'nin; Harry Truman, George Marshall, Dwight Eisenhower, Allen Dulles, John McCloy, Henry Kissinger, Lyndon Johnson, Dean Acheson, Gerald Ford gibi ünlü isimlerinin hepsinin aynı zamanda da mason localarına bağlı oluşları, bu noktada anlam kazanıyordu. Bazı yorumlara göre, CFR, "masonluğun modern bir türevi"nden başka bir şey değildi.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, CFR'nin Atlantik'in öteki yakasına uzanan iki önemli "yan ürünü" oldu. İlki, 1954 yılında kurulan Bilderberg Grup'tu. ABD ve Avrupa'nın seçkin siyasetçi ve sermayedarlarını her yıl gizli bir toplantıda biraraya getiren Bilderberg, Rockefeller isminin karizması altında ve CFR'nin inisiyatifi ile Avrupalı mason siyasetçiler tarafından oluşturulmuştu. Ve yine belirgin bir özellik vardı; Bilderberg toplantılarına çağrılmak için aranan özelliklerin başında, mason olmak geliyordu. CFR'nin ikinci yan ürünü ise, David Rockefeller'ın özel girişimi ile 1974'te kuruldu: ABD-Avupa-Japonya üçgenini oluşturan finans ve siyaset liderleri arasında koordinasyon sağlayan Trilateral Commission (Üçyüzeyli Komisyon)

David Rockefeller, CFR'nin, Bilderberg'in ve Trilateral Komisyonu'nun tartışmasız en önemli üyesiydi her zaman. Zaten CFR ve Trilateral ona "ait" sayılıyordu. Nitekim bu kurumların temel amacı, Rockefeller hanedanının ve diğer büyük sermayedarların çıkarlarına uygun bir Amerikan dış politikası belirlemek ve bunu yönetime empoze etmekti. Vietnam Savaşı'ndan Şili'deki darbeye, Latin Amerika'daki faşist rejimlerin desteklenmesinden çeşitli ülkelerde organize edilen darbelere kadar, CIA ya da Pentagon kanalıyla uygulanan pek çok politikada, asıl olarak CFR-Trilateral kompleksinin ve bu kompleksin ardındaki sermayenin rolü olmuştu. David Rockefeller, bu neo-masonik kompleksin en güçlü adamı olduğu için aynı zamanda da "ABD'nin en güçlü adamı" sayılıyordu.

Belgrad'daki Beograska Bank'ın genç ve yetenekli yöneticisi Slobodan Milo§evi¡ ise, ABD'ye yaptığı "yüzün üzerinde ziyaret" sonucunda, David Rockefeller'la "dostluk" kurmuştu. Ve büyük olasılıkla, bu dostluğun gelişmesinde Milo§evi¡'in masonluğunun da bir rolü olmuştu. ABD'deki masonik kompleksin bir numaralı adamı ile "dost" olmak, ancak bu tür bir "katalizör" sayesinde kolayca gerçekleşebilirdi.

Peki acaba iki bankacı arasındaki bu dostluğun başka sonuçları da olmuş muydu? Milo§evi¡, ABD'ye yaptığı "yüzün üzerinde ziyaret"in ardından Sırbistan'da hızla yükselmiş ve 1986 yılında Sırbistan Komünist Partisi'nin lideri olmuştu. Acaba bu hızlı yükselişte, "ABD'nin en güçlü adamı" ile kurulmuş olan dostluğun bir payı da olabilir miydi?

Bu soruyu cevaplamak için, öncelikle David Rockefeller'ın diğer bazı dostlarını incelemek ve bir de Doğu Bloku'nun çöküşüne bir göz atmak gerekmektedir.

Henry Kissinger'ın Öyküsü

Henry Alfred Kissinger, Almanya'da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Nazi baskısı nedeniyle 1938'de ABD'ye göç etmiş, 1943'te ise Amerikan vatandaşı olup orduya katılmıştı. Savaşın sonundan 1969 yılına dek Harward Üniversitesi'nde siyaset bilimi öğrenimi gördü ve sonra da aynı dalda hocalık yaptı. Kısa sürede elde ettiği şöhretinin ardında ise, CFR ile olan ilişkisinin büyük payı vardı. 1955 yılında ilk kez CFR'da görev almış, ilerleyen yıllarda da Konsey içindeki itibarı ve konumu yükselmişti. Ona büyük şöhret kazandıran *Nuclear Weapons and Foreign Policy* adlı kitabının hazırlanmasında Konsey'in büyük katkısı olmuştu. Zamanla CFR'nin en üst kademesine kadar uzanarak David Rockefeller ve kardeşi Nelson Rockefeller ile yakınlık kurdu. Nelson Rockefeller, 1968'de Cumhuriyetçi Parti Başkan adaylığı için Richard Nixon ile yarıştığı sırada Kissinger da Rockefeller'ın en önemli danışmanı konumundaydı. Adaylık yarışını Nixon kazandı ve seçimlerde de galip gelerek Beyaz Saray'a yerleşti. Ancak bir süre sonra çok ilginç bir şey oldu; Rockefellerlar, Henry Kissinger'ı yönetime dahil etmesi için Nixon'a baskı yaptılar ve o da finans imparatorluğundan gelen bu "ricaya" karşı çıkamadı. Ve sonuçta Henry Kissinger, Nixon'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak Beyaz Saray'a yerleşti.

Nixon'ın ilk döneminde, Dış İşleri Bakanı William Rogers ile Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger arasında büyük bir sürtüşme yaşandı. Özellikle Ortadoğu politikası sorunlara neden oluyordu; William Rogers, İsrail'in işgal ettiği topraklardan 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı çerçevesinde çekilmeye zorlanması gerektiğini savunuyor, buna karşılık Kissinger İsrail'in kayıtsız şartsız desteklenmesi gerektiğini düşünüyordu. Ancak tartışma fazla uzamadı; Kissinger, kısa sürede Rogers'ı "by-pass" ederek dış politikanın yönetimindeki asıl güç haline geldi. Nixon'ın 1972 seçimleriyle başlayan ikinci döneminde de, Rogers Dış İşleri Bakanlığı görevinden alındı ve bu koltuğa Kissinger oturdu. Hem Dış İşleri Bakanlığı hem de Ulusal Güvenlik Danışmanlığı görevinin aynı kişi tarafından yürütülmesi Amerikan tarihinde ilk kez oluyordu. Dahası, Dış İşleri Bakanlığı makamına ilk kez bir Yahudi oturuyordu. İsrail Başbakanı Menahem Begin, bu "tarihsel olay"ı, "Dr. Henry Kissinger'ın Amerikan Dış İşleri Bakanı olması, Birleşmiş Milletler'in İsrail'in kuruluşunu onaylaması kadar dev bir adımdır" sözüyle yorumlayacaktı.[25]

Nitekim Kissinger bu "dev adım"ın hakkını verdi ve Amerika'nın Ortadoğu politikasını tamamen İsrail'in yörügesine oturttu. Amerika'nın, İsrail'in nükleer silah programını desteklemesi için elinden geleni yaptı. Onun baskısı sonucunda İsrail'e yılda iki milyar dolarlık dış yardım yapılması garantiye alındı. (Bugün bu rakam yılda altı milyar doların üzerindedir.) 1973'teki Arap-İsrail (Yom Kippur) Savaşı sırasında, İsrail'e yapılan tarihin en büyük silah sevkiyatı onun emriyle gerçekleşti. ABD'nin FKÖ ile diyalog kurmama prensibini o belirledi ve bunu dış politikanın değişmez bir parçası

haline getirdi.[26] Noam Chomsky, Kissinger'ın bu misyonunu şöyle vurguluyor: "Kissinger 1970 yılında Ortadoğu'yu kontrolü altına almayı başardı ve reddiyeci 'Büyük İsrail' anlayışı, uygulamada ABD'nin politikası haline geldi. O zamandan bu yana bu politika, 1973 sonrası yaşanan değişikliklere rağmen, özü bakımından aynı kaldı."[27]

Kissinger Dış İşleri Bakanı olduğu dönemde yalnızca dış politikada değil, iç politikada da İsrail adına önemli kazanımlar elde etti. Amerikalı araştırmacı Eustace Mullins, bu konuya değinerek Kissinger'ın "hükümet kademelerine çok sayıda gönüllü siyonisti atadığına" dikkat çekiyor. Buna göre, Kissinger, Yahudi lobisinin en önde gelen kuruluşlarından biri olan ADL'ye (Anti-Defamation League of B'nai B'rith) büyük destek vermiş, bu örgütün ve diğer çeşitli aktif Yahudi örgütlerinin vergiden muaf sayılmalarını ve benzeri pek çok yasal hak kazanmalarını sağlamıştı. ADL ise 1982 yılında Kissinger'ı "yılın adamı" seçti.[28]

Kissinger'ı bu denli güçlü kılan faktörlerin başında, başta değindiğimiz CFR ve Rockefeller bağlantıları geliyordu. "Hanedan" ile Rockefeller Vakfı'nın başkanlığını yapacak kadar yakın ilişkiler içinde olan ve CFR'nin da en etkili üyeleri arasında sayılan Kissinger, İsrail yanlısı politikalarında da bu güç merkezini arkasında buldu. Yahudi asıllı Rockefellerlar'ın İsrail'e olan sempatileri, başta Rockefeller hanedanı olmak üzere Yahudi sermayesi tarafından finanse edilen CFR'nin de belirgin özelliklerinden biriydi. CFR'nin siyasi çizgisini ifade eden ve en başta da Kissinger tarafından temsil edilen "neo-konservatif" kanat, İsrail yanlısı Ortadoğu vizyonu ile tanınıyordu zaten.

Kissinger'ın arkasındaki bu Rockefeller-CFR desteği, o 1976 yılında Beyaz Saray'dan ayrıldıktan sonra da devam etti. Kissinger, David Rockefeller'ın çok yakın bir dostu olarak CFR'nin, Bilderberg'in ve Trilateral Komisyonu'nun en hatırı sayılır üyelerinden biriydi ve bu kariyerini kullanarak her zaman için Beyaz Saray politikaları üzerinde yönlendirici oldu. Kissinger'ın Beyaz Saray'dan ayrılmasından sonra, bu kez onun "öğrencileri" ya da "adamları" Dış İşleri kademelerini doldurmaya başladılar.

Kissinger'ın David Rockefeller ile yakın ilişkileri CFR-Bilderberg-Trilateral kompleksinin ötesine de uzanıyordu. David Rockefeller'ın sahip olduğu Chase Manhattan Bank'ın uzun bir süre Yönetim Kurulu Başkanlığını, sonra da Başkan Yardımcılığını yürütmüştü Kissinger. Aralarındaki kişisel dostluk, Güney ve Orta Amerika'da birlikte çevirdikleri "kirli" işlerle -uyuşturucu baronlarıyla kurulan bağlantılarla, kara para aklama operasyonlarıyla- birlikte daha gelişmişti.[29] Nitekim Kissinger, 1982 yılında Kissinger Associates adlı lobicilik şirketini kurduğunda arkasındaki en büyük destek, yine Chase Manhattan Bank'tı.

Uzun sözün kısası, Henry Kissinger'ın öyküsü, Rockefeller hanedanı ve özellikle de hanedanının en güçlü ismi David Rockefeller ile yakından ilişkiliydi. "David" ile "Henry" arasında 1960'ların başında doğan ve büyük bir "ekonomi-politik" düzlemde giderek genişleyen köklü bir "dostluk" vardı.

Peki tüm bunların bizim konumuzla ne ilgisi vardı?

Cevap açıktı: David Rockefeller'ın, Henry Kissinger kadar yakın olmasa da, "dostluk" kurduğu ilginç bir isim vardı bizim açımızdan önemli olan; Slobodan

Milo§evi¡... Genç bankacının ABD'ye yaptığı "yüzden fazla ziyaret" sırasında Rockefeller ile kurduğu dostluk, Henry Kissinger'a kadar uzanabilecek bir bağ oluşturabilirdi belki.

Nitekim Rockefeller ile Kissinger'ın 80'li yıllarda üzerinde özellikle kafa yordukları "Şark Meselesi", böyle bir bağ için gerekli olan zemini oluşturuyordu.

Trilateral'in "Şark Seferi"

Önceki sayfalarda CFR'nin 1970'li yıllarda ortaya çıkan bir "yan ürünü" sayılabilecek olan Trilateral Komisyonu'ndan söz etmiştik. Fakat neden bu tür bir "yan ürüne" ihtiyaç duyulduğuna değinmedik. Oysa David Rockefeller'ın öncülüğünde kurulan Komisyon'a "sebeb-i hayat" olan önemli bir misyon vardı; Uzun süredir Doğu-Batı çatışması nedeniyle bölünmüş olan gelişmiş Kuzey ülkelerini tek bir ekonomi-politik blok içinde biraraya getirmek.

Trilateral'in ilk başkanı—ve David Rockefeller'ın yakın bir dostu—olan Brzezinski, gelişmiş ülkeleri biraraya getirecek bir ittifaktan aslında Komisyon kurulmadan daha önce söz etmişti. Between Two Ages (İki Çağ Arasında) adlı kitabında Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya arasında birlik öneriyordu. Brzezinski'nin bu kitapta ortaya koyduğu düşünceler dizisi, Komisyonun temel stratejilerinin belirlenmesinde önemi rol oynadı.

Ancak Komisyon'un amacı yalnızca Japonya'yı değil, Doğu Bloku'nu da kapitalist ekonomik sisteme entegre etmekti. Buna işaret eden ilginç açıklamalardan birini yine Brzezinski yaptı. Brzezinski yıllardır Amerikalı stratejistlerin koruduğu anti-Marksist söylemi tamamen bir yana bırakarak Marksizmi öven ifadeler kullanmaya başladı. Bir tanesinde, "Marksizm aklın iman üzerinde bir zaferi, insanın evrenselci vizyonunun olgunlaşmasında hayati bir aşamadır" diyordu.[30] Kuşkusuz Brzezinski bu sözleri sarf ederken, akıl ile imanın birbirinden ayrı olmadığı, gerçek akıl sahiplerinin iman ehli olduğu gerçeğini gözardı etmişti. Komisyon'un Amerika'daki sözcülerinden C. Smith, Brzezinski'nin sözlerine şunu da ekliyordu: "Her durumda Trilateral hiçbir şekilde anti-komünist olmamalıdır."[31]

Acaba neden Trilateral "hiçbir şekilde anti-komünist olmamalı"ydı? Brzezinski neden Marksizm'i övüyor, daha da önemlisi, Marksizm'i bir tür zafer olarak tanımlıyordu? Trilateral başkanının yaptığı bir başka yorum, bu yaklaşımın ardındaki vizyonu açığa vuracaktı. Şöyle demişti Brzezinski: "Olasıdır ki, yakın bir gelecekte savaş ve barış sorunları, II. Dünya savaşından beri uluslararası ilişkilere egemen olmuş Doğu ve Batı arasındaki askeri güvenlik sorunlarından çok Kuzey ve Güney arasındaki ekonomik ve sosyal sorunlardan kaynaklanacaktır."[32]

Kısacası Trilateral, bir "Kuzey bütünleşmesi" planlıyordu. Bu bütünleşmenin içinde İkinci Dünya, yani Sovyetler Birliği ve onun Doğu Avrupa'daki müttefikleri de yer alacaktı. Bu nedenle Trilateral kesinlikle "anti-komünist olmamalı"ydı; çünkü ancak bu

şekilde komünizmle özdeşleşmiş olan İkinci Dünya'yla kucaklaşabilirdi. Modern "Şark Meselesi", buydu.

1985 yılında Gorbaçov Sovyet lideri olduğunda, beklenen fırsat yakalanmıştı. Trilateral'in belirlediği bu strateji, hemen uygulamaya kondu. Sovyet liderinin Batıya yakınlaşma arayışına ilk cevap verenler Yahudi finans çevreleri ve Trilateral Komisyonu'nun beyinleriydi. Ocak 1989'da Uluslararası Yahudi Örgütü B'nai B'rith aniden Moskova'da bir "loca" açtı. Dahası, bu locanın Gorbaçov ve onun yeni "nomenklatura"sıyla yakın ilişki içinde olduğuna dair haberler kısa süre sonra basına sızdı.[33] İşin daha da ilginç yönü ise, B'nai B'rith locasının açılışından birkaç hafta sonra bu kez Trilateral Komisyonu'dan bir heyetin Moskova'ya ayak basmasıydı. Heyetin en önemli iki kişisi oldukça tanıdıktı; David Rockefeller ve Henry Kissinger. Amerikan *The Spotlight* dergisi, Trilateral heyeti ile Kremlin'in patronları arasında geçen görüşmeyi yorumlarken, "Trilateral Komisyonu'nun amacı Sovyetler Birliği'ni ve komünist Doğu Bloku ülkelerini 'dünya ekonomisinin ortakları' yapmaktır" diye yazıyordu. Buna göre, Kissinger ve Rockefeller, Sovyet hükümetine Dünya Bankası ile IMF'ye üyelik önermişlerdi.[34]

Şubat'ta David Rockefeller, bu kez CFR'den bir delegasyonla Varşova'ya gitti ve aynı teklifleri Polonya'ya yaptı. *The Christian Science Monitor* gazetesinin yorumcusu Jeremiah Novak: "Sovyetler Birliği'yle sürekli gelişen ilişkiler sayesinde Trilateral, ileriki bir tarihte Sovyetler'le birleşmeyi umut ediyor" diyordu.[35] Aynı günlerde Brzezinski ise, "kalkınmış ülkelerden oluşan ve Atlantik devletlerini, Avrupa'nın komünist ülkelerini ve Japonya'yı kapsayacak yeni oluşumlar meydana getirilmelidir" önerisini getiriyordu.[36]

Trilateral'in bu tür bir "Şark Seferi"ne çıktığı yıl, Doğu Avrupa'nın komünist rejimleri bir "domino etkisi" içinde devrildiler. Doğu Almanya, Macaristan, Çekoslavakya, Polonya, Bulgaristan, Romanya, birbiri ardına "Beyaz Devrim"lere sahne oldular. Ve tüm Doğu Bloku ülkelerinde yeni liderler ortaya çıktı. Çoğunun ortak hedefi, Doğu-Batı bütünleşmesini gerçekleştirmek ve ülkelerini Kapitalist Batıya entegre etmekti. Trilateral'in "Şark Meselesi" için geliştirdiği projeye büyük bir paralellik gösteriyorlardı bir başka deyişle.

Bu arada ilginç bir şey daha vardı; bu yeni liderlerin bazıları, Trilateral'le ortak bir kimliğe de sahiptiler. Fransız *L'Express dergisi*, "Masonların Doğu'yu Fethi" başlığı ile kapak yaptığı bir haberinde, başta Romen lider Petre Roman ve "Çek kahramanı" Vaclav Havel olmak üzere, Doğu Avrupa'daki yeni Batı yanlısı hükümetlerde masonların yer aldığına dikkat çekiyordu. "Eski komünistler artık mason olmaya başladılar" diyen dergi, şöyle ekliyordu: "Bir zamanların komünist ülkelerinin başkentlerinde; Moskova, Prag, Budapeşte, Varşova, Bükreş ve Belgrad'da mason locaları iki yıldır hızla gelişiyor. Masonluk ruhu Orta Avrupa'da giderek canlanıyor. Locaların en büyük hayali ise, "Büyük Avrupa".[37]

Havel ile Roman'ın Trilateral kompleksi ile paralel bir başka kimlikleri daha vardı; Petre Roman bir Yahudi, Havel ise yarı-Yahudi idi. Türkiyeli Yahudilerin yayınladığı

Şalom gazetesi, Petre Roman'ın ve diğer bazı Yahudilerin Doğu Avrupa'daki devrimde oynadıkları role dikkat çekmiş ve "Doğu Bloku devrimlerinde Yahudilerin şurada burada önemli mevkilere atanıp sivrilmeleri"nin bir simge olduğunu yazmıştı.[38]

Vaclav Havel ise anne tarafından Yahudiydi ve bu yüzden de Politika adlı antisemit eğilimli *Çek* dergisinin yayınladığı "Ülkedeki Yahudiler ve Yarı-Yahudiler" adlı listeye dahil olmuştu. Dahası Havel, 1991 yılı içinde B'nai B'rith International'dan altın madalya almıştı. Bu madalya, "dünya Yahudilerine hizmet edenlere" veriliyordu.[39] Nitekim Havel'in önemli icraatlarından biri, ülkesiyle İsrail arasında 1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan bu yana kesik olan diplomatik ilişkileri yeniden kurmak oldu. 1990 yılının Ocak ayında Çekoslovakya'ya giden İsrail Dış İşleri Bakanı Moşe Arens, Çek lider ile çok sıcak bir görüşme yapmış ve Havel, "Yahudilerin ve Çeklerin tarih boyunca daima dost olduklarını" söylemişti. Çek kahramanı, daha sonra İsrail'e bir ziyaret yapmayı da ihmal etmedi, hatta Kudüs'teki Ağlama Duvarı'nda başındaki kipasıyla (Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen şapka) boy gösterdi. Bu icraatlar, İsrail'i Amerikan emperyalizmi ile özdeşleştirmeye alışık olan Çek muhalefetinden o denli büyük bir tepki aldı ki, bir süre sonra Havel'in yaptıklarının karşılığında rüşvet olarak "şekel" (İsrail para birimi) aldığı söylentileri dolaşmaya başladı.[40]

Havel'in yolundan giden bir başka Doğu Avrupa lideri ise Macaristan lideri Arpad Göncz idi. Kudüs'te boy gösterip Başbakan Yitzhak Şamir ile "sıcak bir dostluk" kuran Göncz, İsrail'le o kadar yakın ilişkiler geliştirdi ki, muhalefetteki Macaristan Demokratik Forumu'nun Başkan Yardımcısı Istvan Csurka, Arpad Göncz'ün "İsrail ajanı" olduğunu öne sürdü.[41]

Havel'in rüşvet olarak "şekel" alıp almadığını ya da Göncz'ün "İsrail ajanı" olup olmadığını bilmek mümkün değildi kuşkusuz. Ama asıl önemli olan, 1989'daki zincirleme devrim sonucunda Doğu Avrupa'da iktidara gelen liderlerin çoğunun ortak bir "akım"ın parçası oldukları gerçeğiydi; bu liderler kendilerini ve ülkelerini Batı kapitalizmine entegre etmek istiyorlardı ve bu yüzden de Batı kapitalizmine egemen olan güç odaklarıyla özellikle yakın ilişkiler kuruyorlardı. Yahudi sermayesine özellikle itibar etmelerinin, bu itibarın bir nişanesi olarak İsrail'e gösterişli bir biçimde yakınlaşmalarının anlamı buydu. Çünkü Doğu Avrupa'nın Batı kapitalizmine entegre edilmesi işini üstlenen başlıca aktör, Trilateral'in "Şark Seferi"nden anlaşıldığı üzere, söz konusu Yahudi sermayesi ve onunla paralel olan masonik örgütlenmeler, ya da bir başka deyişle Judeo-masonik kompleksti.

Doğu Avrupa'da yaşanan bu akımın belki tersten bir yorumu da yapılabilirdi; söz konusu liderlerin Batı kapitalizmine egemen olan Judeo-masonik komplekse yakınlaştığı yorumunun yanında, bu kompleksin bu liderleri özel olarak "seçmiş" olması ihtimali de göz önünde tutulabilirdi. Petre Roman ve Havel gibi kıdemli masonların komünizmin yıkılmasından hemen sonra ortaya çıkarılmalarının ve Batıdan destek görmelerinin altında yatan neden, belki de bu "seçilmişlik"ti. Doğu Avrupa'ya yeni bir düzen getirmek isteyen -ve en başta CFR, Bilderberg ve Trilateral gibi örgütlenmelerle kendini ifade

eden- Judeo-masonik kompleks, bu yeni düzene lider olarak "kendinden" ya da en azından "kendine yakın" isimleri seçip öne sürmüş olabilirdi.

Ve tüm bu tablo, bizi asıl soru ile karşı karşıya bırakıyordu: Trilateral'in "Şark Seferi'nin ya da "Masonların Doğu'yu Fethi"nin Yugoslavya'daki düzenlemesi ne olmuştu acaba? Yugoslavya, 1989'daki devrim dalgasından nasibini almayan Avrupa'daki yegane sosyalist ülkeydi. Ama ülke iki yıl sonra devrimden çok daha büyük siyasi gelişmelere sahne olmuş ve patlak veren kanlı savaş nedeniyle herhangi bir Doğu Avrupa ülkesinden daha büyük bir stratejik önem kazanmıştı.

Peki acaba Judeo-masonik kompleksin Yugoslavya'da kendisi için seçtiği ve zirveye taşıdığı bir lider var mıydı? Petre Roman ya da Havel gibi "mason" olan bir lider, İsrail'le yakın ilişkiler kuracak bir lider, Judeo-masonik kompleksle organik ilişki içinde olacak bir lider...

Kuşkusuz akla hemen David Rockefeller'ın "yakın dostu" ve de kıdemli bir mason olan Slobodan Milo§evi¡ gelmektedir. Nitekim Milo§evi¡'in öyküsünü detaylı bir biçimde incelediğimizde, Çetniklerin bu yeni "voyvoda"sının Judeo-masonik kompleksle ve o kompleksin ağır topu Henry Kissinger ile olan olağanüstü ilişkileri su yüzüne çıkmaya başlamaktadır.

Milo§evi¡'in Öyküsü IV: Kissinger Bağlantısı

Slobodan Milo§evi¡, 1980'lerin başlarında Beograska Bank'ın çiçeği burnunda başkanı olarak ABD'ye ziyaretlerde bulunur ve David Rockefeller'la dostluk geliştirirken, bir yandan da ABD'nin Belgrad Büyükelçisi ile yakın bir ilişki içine girmişti. Lawrence Eagleburger adlı Büyükelçi, finans konularından iyi anlayan bir adamdı ve Sırbistan'ın en büyük bankasının başkanı olan Milo§evi¡ ile yolları doğal bir biçimde birleşti.

1983 yılında Beograska Bank, Yugoslavya'nın en büyük araba üretim projesinin finansmanını üstlendi. Söz konusu "Yugo" marka arabalar, Yugoslavya'nın ihraç amaçlı olarak ürettiği ilk otomobildi. Yugo projesinin finansmanını üstlenen Milo§evi¡, doğal olarak hemen araba için pazar arama işine girişti. Ve Amerikan Büyükelçisi Lawrence Eagleburger, Yugo arabalarına Amerika'da pazar bulmayı öngören kapsamlı bir teklif ile Milo§evi¡'in karşısına çıktı. Milo§evi¡, Eagleburger'ın teklifini çok cazip buldu ve bu iki adam kısa bir süre sonra iş ortağı haline geldiler.[42] Alman gazeteci Hans Peter Rullman, 1989 yılında yazdığı *Krisenherd Balkan* adlı kitapta, Eagleburger'ın Belgrad Büyükelçisi olduğu o yıllarda "Yugo arabalarının en hızlı satıcısı" haline geldiğini yazacaktı.[43]

Bu, ilk başta basit bir iş ortaklığı gibi gözüküyordu, ama biraz daha zaman geçtikçe önemli bir siyasi boyut kazanacaktı. Bunun nedeni ise, büyük ölçüde Eagleburger'ın siyasi kariyeriydi. Çünkü Eagleburger, sıradan bir büyükelçi değildi. 1970'lerin ilk yarısında Dış İşleri Bakanlığının en üst kademelerinde görev yapmıştı. O dönemin Dış

İşleri Bakanı ise Henry Kissinger'dı. O yıllarda Eagleburger, bakanlık içinde Henry Kissinger'ın "sağ kolu" haline gelmiş ve aralarında bir baba-oğul ilişkisi oluşmuştu. Nitekim Kissinger 1982 yılında Kissinger Associates'i kurduğunda Eagleburger da hemen şirketin yönetim kurulunda yer almış, Belgrad'daki görevinden döndükten sonra da Kissinger Associates'in yönetim kurulu başkanlığını yapmıştı.

Eagleburger'ın Milo§evi¡ ile ortaklık kurduğu yıllarda, ABD'nin Belgrad Büyükelçiliği'nde görev yapan ve yine "Slobodan" ile dostluk geliştiren bir ikinci isim daha vardı; Elçilikte askeri ataşe olarak görev yapan Brent Scowcroft. Ve işin ilginç yanı, Scowcroft da aynı Eagleburger gibi, "Kissinger'ın takımı"ndandı. Bu ikisi, Washington kulislerinde "Kissinger's yes-men" (Kissinger'ın evet-efendimcileri) olarak bilinirdi.[44] Scowcroft, Carter yönetiminde Silah Kontrolü Genel Danışma Dairesi üyesi iken Kissinger'a "tabi" olmuş ve sonra o da Eagleburger gibi kurulan Kissinger Associates şirketinin yönetim kurulunda yer almıştı. Eagleburger Kissinger Associates'in yönetim kurulu başkanlığını yürütürken, Scowcroft da başkan yardımıcısıydı. Her ikisi de Kissinger'ın "adamları" olan Scowcroft ile Eagleburger arasında da doğal olarak yakın bir dostluk vardı. Özel sohbetlerinde zaman zaman Sırbo-Hırvatça konuşurlardı.[45]

Eaglebuger-Scowcroft ikilisi ile Milo§evi¡ arasında kurulan dostluk ve ortaklık, kısa süre sonra Washington'a da taşındı. Yugo şirketinin danışmanlığını Kissinger Associates yapmaya başladı ve söylenenlere göre, bu işten oldukça kar etti. Kissinger Associates'in Sırbistan'daki ortağı olan Milo§evi¡ de Yugo işinden epey kar elde etmişti. Elde edilen döviz gelirlerini Sırbistan'da alıkoyarken, Hırvat ve Sloven taşeron firmalara değersiz Yugoslav dinarı ile ödeme yapıyordu. 1986 yılında Eagleburger, Belgrad bağlantısına bir halka daha ekleyerek Yugoslavya'daki Ljubljanska Bank'ın Amerika'daki partneri olan LBS-Bank'ın yönetim kurulu üyeliğini üstlendi. LBS Bank hakkında kara para aklama operasyonları yürüttüğü için iki yıl sonra ABD'de mahkumiyet kararı alınacaktı.[46]

İşte Yugo ticaretinin hızla yürüdüğü Kissinger ve ekibi, Milo§evi¡'in çok iyi bir "ortak" olduğunu ve çok "parlak" bir gelecek vadettiğini fark ettiler. Bu tarihten sonra, gerek Washigton'daki gerek Belgrad'daki çeşitli kaynakların bildirdiğine göre, Eagleburger, Milo§evi¡'i siyasete atılması için teşvik etmeye başladı.[47] Ve o zamana kadar Komünist Parti'nin Belgrad sorumlusu olan Milo§evi¡, KP'nin 1986 yılındaki kongresine adaylığını koydu ve kazandı. O, artık Sırbistan Komünist Partisi'nin lideriydi ve Washington'da David Rockefeller'dan Henry Kissinger'a kadar uzanan önemli bir dostlar listesine sahipti.

Kissinger'ın ekibi, ilerleyen yıllarda da Milo§evi¡'e yardımını sürdürecekti. 1988 yılında göreve gelen Bush yönetimi, bunun için mükemmel bir fırsat oluşturdu. Kissinger'ın adamları Bush yönetiminin en kilit noktalarına yerleşmişlerdi, çünkü Brent Scowcroft Ulusal Güvenlik Danışmanı, Lawrence Eagleburger ise Dış İşleri Bakan Yardımcısı olmuştu. Dahası, Eagleburger, Başkan Bush tarafından Aralık 1989'da Doğu Avrupa İşleri Koordinatörlüğü'ne atandı ve "Doğu Avrupa Demokrasilerini Destekleme Yasası" uyarınca kurulan bir fonun sorumluluğuna getirildi. Trilateral'in "Şark Seferi"nin

bir parçası sayılabilecek olan fonun emrinde milyonlarca dolar vardı. İlgili kaynakların bildirdiğine göre Eagleburger, fonu kısa süre içinde Henry Kissinger ve dostlarının yararlandıkları bir kuruluş haline getirdi. Fonun yapacağı yardımları düzenlemek için kurulan Ulusal Demokrasi Vakfı (National Endowment for Democracy Act) adlı vakıf, Eagleburger'ın ve dolayısıyla Kissinger'ın kontrolündeydi. Vakfın başına ise Kissinger'ın temsil ettiği Judeo-masonik komplekse uygun bir isim getirilmişti: Carl Gersham. Gersham, Amerika'daki en ünlü Yahudi örgütü olan ADL'nin (Anti-Defamation League of B'nai B'rith) eski başkanıydı.

Söz konusu fon yoluyla Doğu Avrupa ülkelerindeki çeşitli "demokratik" siyasi gruplara büyük para yardımları yapıldı. Bu "demokratik" kelimesi, "Amerika'nın çıkarlarına uygun" anlamına geliyordu elbette ve desteklenen grupların gerçek anlamda demokratik olmalarına da gerek yoktu. Amerikalı araştırmacı Eustace Mullins'e göre, 1990 ve 91 yılları içinde Sovyetler Birliği'ndeki bazı bürokratlara söz konusu fondan büyük paralar (rüşvetler) aktarılmıştı, ama bunların hemen hiçbirinin komünist sistemin çöküşüne öncülük eden gruplarla bir ilgileri yoktu.[48]

Acaba Kissinger ekibinin kontrolündeki Ulusal Demokrasi Vakfı, Yugoslavya'da kimi seçmişti desteklemek için?

Milo§evi¡'i elbette. Bu konu, Sırbo-Hırvat savaşının patlak vermesi ve böylece gözlerin Yugoslavya'ya çevrilmesiyle birlikte gündeme gelmişti. Ve ısrarlı sorular sonucunda, Ulusal Demokrasi Vakfı'nın bir sözcüsü, "Sırp lider Milo§evi¡ ile çok yakın ilişkiler kurduk" demişti.[49] Yardım yalnızca parasal yönden değildi, Çetnik liderlerine "taktik" yardım da yapılıyordu. Söz konusu sözcü, vakfın Sırp liderlere "grup dinamiği", "sıfır toplam oyunu" ve "çatışma kararlılığı" gibi yöntemler üzerinde eğitim verdiğini de söylemişti.[50] Bu yöntemler, İngiltere'deki Tavistock kliniğindeki sosyo-psikoloji uzmanları tarafından geliştirilmişlerdi ve liderlerin toplum üzerindeki kontrollerini artırmaya yönelikti.

Kissinger ekibinin, özellikle de Eagleburger'ın Milo§evi¡ ile olan ilişkisi, ilerleyen dönemde sık sık gündeme geldi. Mart 1989'da, Eagleburger'ın bakan yardımcılığının onaylanması görüşmeleri sırasında Senatör Larry Pressler, Eagleburger'a "anladığım kadarıyla siz Sırbistan Komünist Partisi'nin başıyla yakın dostsunuz" demişti. Senatör, Milo§evi¡'i kastediyordu.[51] Eagleburger'ın Milo§evi¡'le ve diğer Sırp devlet erkanıyla olan tüm bu ilişkileri, bir süre sonra -ünlü "Lawrence of Arabia"ya nispeten- "Lawrence of Serbia" olarak anılmasına yol açacaktı.[52] Hırvat-Amerikan örgütleri de, Eagleburger'ın bu "Sırp yanlısı" kimliğinden ve icraatlarından duydukları kaygıyı aynı sıralarda dile getirmeye başladılar. Bu yorumlara göre, Eagleburger -ve de Scowcroft- Sırpların krizdeki rollerini bilinçli olarak yanlış değerlendiriyor ve Washington'ı yanıltıyorlardı.[53]

Eagleburger ise Milo§evi¡ ile olan dostluğunu hep inkar etme yoluna gitti. Oysa daha 27 Şubat 1990 tarihinde Yugoslavya'ya yaptığı gezi sırasında Milo§evi¡ ile görüşmüş ve onu Beyaz Saray'a davet etmişti. Bu bilgi, Hırvatistan'da yayınlanan *Vecernyi List* gazetesinin 3 Mart 1990 tarihli sayısında da yazılmıştı.

Bush yönetiminin Sırp saldırganlığına tepkisiz kalmasının, dahası çanak tutmasının en büyük nedeni, "Kissinger ekibi" ile Belgrad arasındaki söz konusu gizli ittifaktı. Eski ABD Romanya Büyükelçisi David Funderburk, kendisiyle yapılan bir röportajda, "bugün Bosna'da ve bütün Yugoslavya'dakileri yakıp yıkan Sırp liderlere karşı güttüğümüz politikanın sebebi Eagleburger ile Milo§evi¡ arasındaki ilişkidir" diyordu.[54]

Aslında Milo§evi¡ ile Judeo-masonik kompleks arasındaki ilişki, yalnızca Bush yönetiminin değil, ondan sonraki Clinton yönetiminin, ABD devlet aygıtının ve hatta genel olarak tüm bir Batı dünyasının Yugoslavya'ya karşı izlediği politikanın sebebi olacaktı. CFR, Trilateral, Bilderberg gibi örgütlenmelerle kendini ifade eden ve Kissinger ekibi kanalıyla Belgrad'a uzanmış olan bu Judeo-masonik kompleks, uluslararası topluluk içinde bir "gizli el" gibi çalıştı ve krizin başından sonuna dek Milo§evi¡'in ve onun Çetniklerinin gizli destekçiliğini üstlendi. Masonluk, II. Dünya Savaşı'ndan yıllar sonra, Belgrad ile Batı arasında bir kez daha katalizör rolü oynuyordu.

Ancak Judeo-masonik kompleksin Belgrad'a destek olmasının tek nedeni, Kissinger ekibi ile Milo§evi¡ arasındaki gizli ilişkiler değildi kuşkusuz. Bu ilişkiler iki taraf arasındaki ittifakı kolaylaştırmıştı, ama ittifakın bir de kendi içinde stratejik bir mantığı vardı. Ve bu mantık, Belgrad'dan değil, Saraybosna'dan, Saraybosna'daki "Yeşil Tehlike"den kaynak buluyordu asıl.

Yeniden Yeşil Tehlike

Belirttiğimiz gibi, masonluğun içinde katalizör görevi yaptığı bu ilişkinin bir de stratejik bir mantığı vardı. Kissinger ve ekolü, İslam'a karşı olan "şahin"likleriyle bilinirlerdi. Ve şimdi Yugoslavya'nın orta yerinde, Bosna-Hersek'te onlara göre ciddi bir "İslami tehlike" doğuyordu. Daha önceleri Bosna-Hersek Komünist Partisi tarafından hedef alınan ve önceki sayfalarda değindiğimiz gibi 1980'lerin ortasında "bastırılan" bu tehlike, komünizmin tarihe karışmasıyla geri dönmüştü. Bu, ne Kissinger'ın ekolüne bağlı olan Amerikalılar, ne de Yugoslavya ile geleneksel olarak ilgili olan Avrupa ülkeleri -en başta da İngiltere- için olumlu bir gelişme değildi.

Milo§evi¡, işte bu Yeşil Tehlike'ye karşı stratejik bir denge unsuru olarak da görülüyordu. Zaten o da en büyük misyonunun bu olduğunu her fırsatta ortaya koyuyordu. Osmanlı'yla savaşmış olan Prens Lazar'ın veliahtlığına soyunmasının anlamı buydu.

Peki neydi bu Yeşil Tehlike, Bosna'da neler oluyordu?

Alija Izetbegovi¡, 1983 yılındaki Saraybosna Mahkemesi'nin ardından Bosna-Hersek'teki İslami hareketin sembolü olarak iyice zihinlere yerleşti. Yugoslavya'nın en kötü hapishanesinde "taş kırarak" geçen 6 yılın ardından 1988'de dışarı çıktığında, Bosna toplumu içinde büyük bir karizma sahibi olmuştu. Mayıs 1990'da Müslümanlar tarafından kurulan Demokratik Eylem Partisi'nin (SDA) genel başkanlık koltuğuna adeta

"doğal lider" olarak oturdu. SDA'nın İslami kimliği son derece belirgindi. Yeşil bayraklar, hilaller, mitinglerde söylenen ilahiler, Bosna'da 40 yıldır baskı altına alınmış ve unutturulmaya çalışılmış olan inancın yeniden doğuşunu simgeliyorlardı. Izetbegovi¡'in İslam Deklarasyonu'nda yazdığı aşağıdaki satırlar da, belirli çevreler için yeterince uyarıcıydı. "Bilge Kral", Batının Müslümanlar hakkındaki stratejik bakışını şöyle özetliyordu:

Artık ordularla üzerimize gelmiyorlar. Ancak ellerindeki sermayeyi ve ideolojileri yeni bir etki yöntemi içinde kullanıyorlar ve yine o aynı hedefe ulaşmaya çalışıyorlar: Kendi egemenliklerini güvence altına almak ve bunun için de Müslüman milletleri ruhsal bir çöküntü ve maddesel bir bağımlılık içinde tutmak.[55]

Ancak Izetbegovi¡'in tüm bu fikriyatı, onun fanatik bir anti-Hıristiyan ya da anti-Batı düşünce taşıdığı anlamına gelmiyordu hiçbir zaman. Aksine, Batının tahakküm edici ve saldırgan karakterine karşı, İslam'ın hoşgürü ve barışçılığını vurguluyordu Izetbegovi¡. Nitekim kurduğu parti de çoğulcu bir Bosna-Hersek'in devamını savunuyor, Hırvat ve Sırp toplumlarıyla barış içinde birlikte yaşamayı hedefliyordu.

SDA'nın ardından Bosna'daki Sırplar ve Hırvatlar da kendi partilerini kurdular. Sırplar, Saraybosnalı bir psikiyatrist olan Radovan KaradΩi¡'in önderliğinde SDS adlı Sırp Demokratik Partisi'ni oluşturdular. Hırvatların partisi ise, aynı Hırvatistan'daki Hırvat partisi gibi, HDZ (Hırvat Demokratik Birliği) adını taşıyordu. Aralık 1990'da yapılan seçimlerde, 240 sandalyeli meclise Izetbegovi¡'in partisinden 86, SDS'den 72 ve HDZ'den 44 parlamenter girdi. Bir parti daha vardı mecliste, 13 sandalye elde etmişti; Izetbegovi¡'in muhalifi olan Adil Zulfikarpa§i¡'in liderliğindeki MBO (Bosna Müslüman Organizasyonu).

Önceki sayfalarda 1970'li ve 80'li yıllarda Bosna'daki İslami kanada karşı bir de seküler kanat olduğundan söz etmiştik. Zulfikarpa§i¡, işte bu seküler kanadın yeni temsilcisiydi. Uzun yıllar İsviçre'de ticaret yaparak büyük bir servet elde eden ve 1980'lerin sonunda Bosna'ya dönen Zulfikarpa§i¡, önce SDA saflarında siyasete başlamıştı. Ancak seçimlerden üç ay önce, Eylül 1990'da, kendisine bağlı olan bir grupla birlikte SDA'dan ayrılarak MBO'yu kurdu. Kurduğu partinin isminin aksine, tümüyle din-dışı bir program oluşturmuştu. Ona göre insanlar dini veya etnik kimliklerine göre değil, siyasi görüşlerine göre (liberal, sosyalist ve benzeri) oy vermeliydiler. Oysa bu, Müslümanların birliğini bozarak Bosna'ya zarar getirecek kökten yanlış bir girişimdi. Izetbegovi¡, bu konuda bir gazeteciye şöyle demişti:

Komünistler kurdukları baskı rejimi ile, insanlarda dini kimliklerini açıkça ifade etmek için bir özlem yarattılar. Belki dört ya da beş yıl sonra bu kamplaşmayı aşarak sivil toplum düzeyine gelebiliriz. Ama şimdilik, partimiz Müslümanları kapsayan bir parti olmak zorunda. Herkesi temsil etmeye çalışan partiler, küçük ve zayıf düşeceklerdir. Burada gerçek bir iç savaş tehlikesi vardır ve amacımız Bosna-Hersek'i birarada tutabilmektir.[56]

Zulfikarpa§i¡'in partisi, Izetbegovi¡'in de tahmin ettiği gibi zayıf ve küçük bir parti olarak kaldı, ilerleyen dönemde ise yavaş yavaş yok oldu. Ama bu "din-dışı" Boşnak iş

adamı, Izetbegovi¡'i "Yeşil Tehlike" olarak algılayanlardan büyük destek görecekti. İlerde değineceğiz.

Izetbegovi¡ yönetimi, seçildiği Aralık 1990'dan Bosna'daki savaşın başladığı Nisan 1992'ye kadar dengeleri korumaya çalıştı. Çünkü Yugoslavya her geçen gün biraz daha savaşa doğru yaklaşıyordu.

Krajina'daki Prova

Izetbegovi¡'in yönetimi devraldığı sırada, Yugoslavya çoktan ısınmıştı. Hırvatistan'ın Krajina bölgesinde çoğunluğu oluşturan Sırplar, hükümet tarafından tanınmayan bir "otonomi" ilan etmişler ve tansiyon oldukça yükselmişti.

Krajina ilginç bir bölgeydi. Bosna'nın tüm Batı sınırını bir hilal gibi çevreleyen bu bölgede ezici yoğunlukta bir Sırp nüfusu yaşıyordu. Bunların buraya nasıl geldikleri sorusunun cevabı da ilginçti: Osmanlı'nın Batıya doğru ilerleyişi sırasında Bosna-Hersek'i kaybeden Avusturya, Osmanlı fetihleri nedeniyle Sırbistan'dan ayrılan Sırpları korumaya almış ve Bosna'nın sınırındaki bu bölgeye özel olarak yerleştirmişti. Çünkü bu Sırplar, Osmanlı egemenliği altında yaşamayı reddeden radikal, savaşmaya yatkın Sırplardı. Avusturya Krallığı bunları silahlandırarak sınıra yerleştirdi ve böylece Osmanlı'ya karşı bir tampon bölge oluşturdu.

İşte bu Krajina, Yugoslavya kurulduğunda Hırvatistan sınırları içinde yer almıştı. Sırbistan'daki yayılmacı fikirlerin hedefi ise her zaman için Krajina Sırplarını "anavatan"la birleştirmek oldu. II. Dünya Savaşı'nda Mihailovi¡ tarafından uygulanmaya çalışılan bu Anschluss, 1990'larda Milo§evi¡ tarafından bir kez daha deneniyordu.

Krajina'daki, ya da öteki adıyla Knin'deki Sırplar, Nisan 1990'daki Hırvatistan genel seçimlerine Sırp Demokratik Partisi (SDS) adıyla kurdukları partileriyle katılmışlardı. Milo§evi¡'in bu durumdan memnunluk duyduğuna kuşku yoktu, ama bu büyük ölçüde yerel bir girişimdi. Krajinalı Sırplar Hırvatistan içinde asimile olarak kimliklerini yitirmekten korkuyorlardı. Ancak Krajina SDS'si içinde giderek radikal unsurlar güçlenmeye başladı. Milo§evi¡'le yakın ilişki içinde bulunan bu radikaller, Hırvatların bir "Ustaşa" devleti kurma hazırlığında oldukları yönündeki Belgrad kaynaklı propagandayı yayıyorlardı. Bu "Ustaşa" korkusuna dayalı propaganda, II. Dünya Savaşı'nın kanlı mirasını uyuduğu uykudan uyandırmak için kullanılabilecek en etkili araçtı.

Milo§evi¡'in Krajina'ya uzanan bu soğuk eli, 1990 yazında iyice belirginleşti. Krajina SDS'sinin yönetimi, Belgrad'la çok yakın bağlantılar içindeki radikal bir Sırp tarafından ele geçirildi. Tansiyon hemen tırmandırıldı. Ağustos ayında Krajina'nın "otonomisi" için bir referandum yapılacağı ilan edildi. Zagreb hükümeti referandumu yasa dışı ilan etti. Bunun üzerine ilk kez silahlar ortada gözükmeye başladı. Krajina caddelerinde Sırp milis birlikleri gezmeye başladı. Bu milisler, Sırpların kontrolündeki Yugoslav Federal ordusundan da açıkça destek görüyorlardı. (O bölgedeki Federal ordu

garnizonunun başındaki general ise, sonradan Bosna'daki katliamları ile ünlenecek olan Ratko Mladi¡'ti.) Milislerin oluştuğu sıralarda bir yandan da, hem Belgrad medyası hem de Krajinalı Sırp liderler tarafından, "Ustaşalar'ın Krajina'da bir Sırp katliamı için hazırlık yaptıkları" yaygaraları kopartılıyordu. Kargaşalar çıktı ve bölgedeki bazı Hırvat polisler vuruldu. Ocak 1991'de yerel Sırp liderler "Krajina Otonom Sırp Bölgesi"nden söz ediyorlardı. İki ay sonra, Krajinalı Sırp milisler, "otonom bölge"lerinin sınırlarını genişletmek isteyince Hırvat polisleri ile geniş kapsamlı bir çatışma başladı ve Belgrad'ın denetimindeki Federal ordu müdahale etti. Çatışmanın çapı giderek büyüyordu.

Milo§evi¡, propaganda, provokasyon ve entrika kullanarak Krajina'daki Sırpları kısa bir süre içinde radikalize etmiş, büyük ölçüde yapay bir çatışma meydana getirmişti. Balkan uzmanı Noel Malcolm, Milo§evi¡'in bu radikalizasyon için kullandığı üç temel yöntemin varlığından söz eder.[59] Bu yöntemler önemlidir, çünkü kısa bir süre sonra ufak değişikliklerle Bosna'da da uygulanacaktır.

Söz konusu yöntemlerin ilki, Sırp nüfusu radikalize etmek içindir. Medya ve Belgrad'ın kuklası olan yerel Sırp politikacılar aracılığıyla bir "dezenformasyon bombardımanı" yapılır, büyük bir korku dalgası yayılır. Hırvatistan yönetiminin yaptığı her hareket, bu yöntemle Krajinalı Sırplara "Ustaşalar'ın katliam hazırlığı" olarak gösterilmiştir.

İkinci yöntem, fiili çatışma meydana getirmek için kullanılan geleneksel bir milis taktiğidir: Bir köyün yanından geçmekte olan karşı tarafın bir grup askerine köydeki provokatörler tarafından ateş edilir. Askerler bir süre sonra yanlarına takviye de alarak ateş edenleri bulmak için köye dönerler. Ancak bu arada provokatörler, köye dönmüş ve halkı "askerler hepinizi öldürmek için buraya geliyorlar" diye hareketlendirmiştir. Köy halkı elinde silahla bekler ve askerler geldiklerinde yine provokatörün sıkacağı ilk kurşunla büyük bir çatışma çıkar. Fransız direnişciler ve Vietkong gerillaları tarafından sıkça kullanılmış olan bu yöntem, Milo§evi¡'in desteği ile Krajina'da kurulan Sırp milisler tarafından da işletilmiştir. Bir keresinde bir kamyon dolusu Hırvat polisine bir köyün yakınından ateş edilmiş, sonra da köydekilere polislerin köye saldırmaya geldikleri söylenerek silah dağıtılmıştır.[58]

Üçüncü yöntem ise daha basittir. Yapay çatışmalar üretilmiş, sonra da "barışı sağlaması" için Feredal ordu davet edilmiştir. Ancak Milo§evi¡'in emrindeki bu sözde "federal" Sırp ordusunun işlevi, "barışı sağlamak" değil, "Sırplığı büyütmek" olmuştur kuşkusuz.

Krajina'daki bu başarılı "prova" ile -bu bir provadır, çünkü aslı daha sonra Bosna-Hersek'te daha geniş çapta uygulanacaktır- Milo§evi¡'in "Büyük Sırbistan" rüyasının önemli bir aşaması başarıyla gerçekleştirilmiştir. Sıra ikinci aşamaya, yine Bosna-Hersek için bir "prova" teşkil edecek olan Sırbo-Hırvat savaşına gelmiştir.

Yugoslavya'nın Ölümü

Hırvatlar ve Slovenler tarihsel olarak hep aynı safta ve aynı kültürel eksen içinde yer aldılar. Her iki halk da Katolikti ve, Ortodoks ve "Doğulu" olan Sırpların aksine, Batı Avrupa'nın kültürel iklimine yakındılar. Yugoslavya içinde de diğer cumhuriyetlerden farklı bir yapı içinde olmuşlardı. Bu iki cumhuriyetin ekonomik düzeyi, diğer dört federal cumhuriyetin hepsinden daha iyiydi. Kısacası, daha Batılı, daha modern ve daha zengindiler.

Bu nedenle de, önlenemez bir biçimde giderek yükselen Sırp milliyetçiliği, bu iki cumhuriyeti giderek Yugoslav birliğinden ayrılma düşüncesine itiyordu. Milo§evi¡'in Sırbistan'ı giderek güçleniyor ve Yugoslavya'yı bir "Sırboslavya" haline getirme yolunda ilerliyordu ve bu iki cumhuriyet Sırp egemenliği altında yaşamamaya kararlıydılar.

Bu ayrılıkçı eğilim, her iki cumhuriyette de Sırp milliyetçiliğine paralel olarak gelişen milliyetçi akımlar tarafından besleniyordu. 1980'lerde Sırp milliyetçiliği yeniden uyanırken, öte yanda Hırvatlar ve Slovenler'de de ciddi bir hareketlenme yaşanmıştı. Özellikle Hırvatistan'daki milliyetçi yeniden doğuş oldukça güçlüydü. Bu hareketin lideri, eski bir Partizan ve ordu generali olan Franjo Tudjman'dı. Tudjman, aynı zamanda da bir tarihçiydi, hem de revizyonist bir tarihçi; II. Dünya Savaşı'nda Ustaşalar tarafından yapılan Sırp katliamının sayısının, Hırvat halkını mağdur etmek amacıyla fazlasıyla abartıldığını öne sürüyordu.

Yugoslav sisteminin Doğu Avrupa'daki liberalleşme dalgasına paralel olarak çok partili hale gelmesiyle birlikte Tudjman, Hırvat milliyetçilerinin kurduğu Hırvat Demokratik Birliği (HDZ) adlı partinin liderliğini üstlendi. 1990 baharında yapılan seçimlerde ise iktidara oturdu. Aynı tarihlerde seçime giden Slovenya'da da bir milliyetçi-liberal koalisyonu iktidara gelmişti.

Hırvatistan'daki bu milliyetçi uyanışa karşı, Milo§evi¡ de boş durmadı ve az önce değindiğimiz Krajina krizini ortaya çıkardı. Bununla, hem Hırvatistan sınırları içindeki Krajina Sırplarını "anavatanla" birleşme yönünde tahrik etmeyi, hem de bu Sırpları Hırvat yönetimine karşı savaş aracı olarak kullanmayı hedefliyordu. Çünkü savaş, Milo§evi¡'e göre, kaçınılmazdı. Haziran 1990'da Kosova'daki meclisi tek yanlı olarak feshedip, eskiden "otonom bölge" olan bu Arnavut yoğunluklu toprak parçasını Sırbistan'ın sıradan bir idari bölgesi konumuna getirerek dişlerini de göstermişti.

1990'ın ikinci yarısında Hırvatistan ve Slovenya ile Sırbistan arasındaki gerginlik giderek tırmandı. Krajina krizinin üstüne yenileri eklendi. Birisi ekonomikti; Milo§evi¡'in federal bütçenin çok büyük bir bölümünü haksız olarak Sırbistan'a aktardığı ortaya çıktı. Bu "milli yolsuzluk", Yugoslavya'nın giderek büyüyen enflasyonunu düşürmek için Federal Başbakan Ante Markovi¡'in yaptığı ekonomik reform planını da kökünden sarsmıştı. Aralık 1990'da Slovenler Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlık ilan etme konusunda bir referandum yaptılar; seçmenlerin %90'ından fazlası katıldı ve %89'u bağımsızlıktan yana oy kullandı.

1991'in hemen başında ise, Milo§evi¡ sahneye yeniden çıktı ve, Yugoslavya'nın federal yapısını, bağımsızlık şöyle dursun, daha zayıf bir konfederal yapıya dönüştürmek için yapılacak herhangi bir girişime karşı, Hırvatistan ve Bosna'yı ilhak edeceğini duyurdu. Bu arada kendi iktidarını sağlamlaştırmak için çeşitli "saray darbeleri" de düzenlemekten geri kalmıyordu. Mart 1991'de Belgradlı öğrencilerin kendisi aleyhinde yaptıkları gösterilerin üzerine, Federal Başkan Borislav Jovi¡'i ülkede acil durum ilan etmesi için ikna etmeye çalışmış, ama Jovi¡ buna direnmişti. Bunun üzerine Milo§evi¡, hem Jovi¡'i hem de Karadağ, Voyvodina ve Kosova'nın federal temsilcilerini istifaya zorladı. Daha sonra da televizyona çıktı ve Sırbistan'ın bundan böyle Federal Başkan'a itaat etmeyeceğini açıkladı. Jovi¡ düşmüş gibi görünüyordu. Birkaç gün sonra toparlandı ve makamına geri döndü, ama Milo§evi¡'in Sırbistan lideri olarak Federal Başkan'dan çok daha güçlü olduğu ve Başkan'ı "tanımadığı" ortaya çıkmıştı.

Mayıs ayında bardağı taşıran son damla da düştü. Anayasaya göre dönüşümlü olarak el değiştiren Federal Başkanlık koltuğuna bir Hırvat'ın, ~tipe Mesi¡'in oturması gerekiyordu. Sırbistan, bunu kabul etmeyeceğini açıkladı. Artık ortada anayasal bir federasyon kalmamıştı, Sırbistan ve onun "Büyük Sırbistan"a katmak istediği cumhuriyetler vardı yalnızca.

Bu durumda Hırvatistan kararını verdi. Tudjman yönetimi 19 Mayıs'ta bağımsızlık konusunda referandum düzenledi; %92 "evet" oyu çıktı. Artık düğmeye basılmıştı. 25 Haziran'da hem Hırvatistan hem de Slovenya bağımsızlık ilan ettiler. Ertesi gün Federal ordu tankları Slovenya'ya girdi.

Milo§evi¡'in bu denli kararlı bir biçimde Hırvatların ve Slovenlerin üzerine gitmesinde, dış güçlerden aldığı örtülü desteğin önemli bir rolü vardı. Sırp lideri, masonik ilişkileriyle desteklediği ABD bağlantısına, bir de geleneksel Sırp-İngiliz dostluğundan kaynaklanan bir İngiltere ilişkisi eklemiş ve Almanya'dan destek gören Hırvat-Sloven ittifakına karşı bu sayede şahin davranabilmişti. Açık diplomatik temaslar bile bunu gösteriyordu. Avrupa Ekonomik Topluluğu, henüz Nisan ayında, "Yugoslavya'nın birliğine ve toprak bütünlüğüne olan bağlılığını" ifade ederek Milo§evi¡'in tezine destek olmuştu. AET, ayrıca Hırvat-Sloven krizinin alevlendiği günlerde, Sırbistan'a 750 milyon ECU'luk bir kredi vererek ağırlığını Belgrad'ın arkasına koymuştu.[59]

Ancak daha da anlamlı bir destek Atlantik'in öteki yakasından, "Kissinger bağlantısı"nın etkili olduğu ABD'den gelmişti. ABD Dış İşleri Bakanı James Baker, 20 Haziran'da Belgrad'a kadar gelerek Milo§evi¡'le görüşmüş ve ona, "Bush yönetiminin Soğuk Savaş sonrası dünyanın mini devletlere bölünmesini istemediğini" söylemişti.[60] Bush yönetiminin bu tür diplomatik bir lisanla Milo§evi¡'e yeşil ışık yakmasının ardında, "Kissinger'ın adamları"nın, yani Dış İşleri Bakan Yardımcısı Lawrence Eagleburger'ın ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Brent Scowcroft'un büyük etkisi vardı elbette.

Milo§evi¡ işte bu desteklerle Slovenya'ya Federal ordu tanklarını yolladı. Bir blitzkrieg ile bu küçük ülkeyi zaptedeceğini ve diğerlerine bir "ibret-i alem" mesajı vereceğini hesaplıyordu. Ancak Slovenler etkili bir direniş gösterdiler, Belgrad'ın

hesaplarını boşa çıkardılar. Bu noktada Milo§evi¡ Slovenya üzerine gitmekten vazgeçti. Çünkü Slovenya, sınırları içinde hemen hemen hiç Sırp barındırmıyordu ve hiçbir zaman da "Büyük Sırbistan" hesaplarının içinde yer almamıştı.

Ancak Hırvatistan için durum farklıydı. Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan ayrılması, içindeki Krajina merkezli Sırp nüfusu da Sırbistan'dan ayırıp götürmesi anlamına geliyordu. Bu nedenle Hırvat bağımsızlığına karşı Belgrad'ın verdiği cevap çok daha sert oldu.

Hırvatistan'ın bağımsızlık ilan etmesiyle birlikte patlak veren Sırbo-Hırvat savaşında Milo§evi¡ iki yönlü bir strateji belirlemişti. Bir yandan Hırvatistan üzerine genel bir saldırı başlatılacak, öte yandan da Hırvat sınırları içinde Sırp nüfusunun yoğun olduğu "cep"lerdeki paramiliter güçlerle savaş yürütülecekti. Ağustos 1991'de bu iki taktik birden tam anlamıyla harekete geçirildi. Federal ordu, Hırvatistan'ın Sırbistan sınırındaki Slavonya bölgesini işgale başladı. Eylül'de, bu kez güneydeki turistik Dubrovnik kenti Sırp topçusu tarafından bomba yağmuruna tutuldu.

Bu işgal ve bombalama, Federal ordu ile yürütülüyordu. Ancak stratejinin ikinci yönünü, yani Sırp "cep"lerini ayaklandırma ve genişletme taktiğini uygulayanlar, başta da belirttiğimiz gibi paramiliter, yani orduya bağlı olmayan silahlı güçlerdi.

Ve ilginçtir, bu paramiliter güçler, 50 yıl öncesinin kanlı mirasının yeniden uyandığını ilan edercesine, kendilerine "Çetnik" adı vermişlerdi.

Neo-Çetniklerin Örgütlenmesi; Arkan ve ~e§elj

Bir gözlemci, Eylül 1991'de Sırp paramiliter güçlerinin Hırvatistan içinde gözettikleri stratejiyi şöyle özetlemişti: "Yaptıkları şey, Sırp yerleşim bölgelerini oluşturan cepleri, aradaki Hırvat nüfusu terör ve korku yoluyla kaçmaya zorlayarak, birbirleriyle birleştirmek."[61] Gerçekten de, önce Krajina'da uygulanan ve daha sonra da Bosna'da devreye sokulacak olan "etnik temizlik" kampanyası, asıl olarak bu paramiliter güçlerce yürütüldü.

Bu silahlı çeteler, 1990 yılının başından beridir Hırvatistan'ın Sırp kontrolündeki bölgelerinde faaliyet gösteriyorlardı. 1991'in hemen başında, Belgrad'daki İç İşleriBakanı Mihalj Kertes, bu tür bir grup için askeri bir eğitim kampı kurmuştu. Kendini "Gönüllü Sırp Muhafızları" olarak adlandıran grup, "Arkan" takma lakabıyla tanınan Ûeljko Raznjatovi¡ tarafından komuta ediliyordu. Arkan, Interpol tarafından yıllardır aranan bir mafya suçlusuydu ve yaygın bir inanışa göre de uzun zaman Yugoslav Gizli Servisi adına yurt dışındaki muhaliflerine suikast düzenleme işini yürütmüştü. Arkan, çetesini kurduğu sıralar bir süre Sırbistan İç İşleriBakanlığı tarafından finanse edilmeye devam edecek, ancak daha sonraları savaştan elde ettiği yağmalarla kendi kendini finanse eder hale gelecek, bir yandan da İsrail bağlantılı çeşitli bankalarla yakın ekonomik ilişkiler kuracaktı.

Arkan'ınkinden daha da büyük olan başka bir paramiliter grup ise, Sırp Radikal Partisi tarafından örgütlenen ve II. Dünya Savaşı'nın mirasından hareketle kendilerine "Çetnikler" adını veren birlikti. Sırp Radikal Partisi, Vojislav ~e§elj adlı aşırı milliyetçi

bir Sırp tarafından yönetiliyordu. ~e§elj, 1985 yılında, Yugoslavya'nın Hırvatistan ve Sırbistan şeklinde iki parçaya ayrılmasını ve Bosna'nın da bu ikisi arasında paylaşılmasını öngören fikirlerini yayınladığı için tutuklanmış biriydi. Bu "ateşli" milliyetçiliği, Sırplığın yeni "prensi" Milo§evi¡'in gözünden kaçmamış ve "Slobo", iktidara geldikten sonra ~e§elj'i el altından desteklemiş, kurduğu Sırp Radikal Partisi'ne de yardımda bulunmuştu. Nitekim 1991 Temmuzu'nda yapılan seçimlerde de ~e§elj'in parlamentoya girmesindeki en büyük pay, "ustası" olan Milo§evi¡'e ait olacaktı.

~e§elj, Milo§evi¡'in çizdiği "ana plan"da "kötü adam" rolünü üstlenen ve Sırp milliyetçiliğinin en radikal söylemini seslendiren kuklaydı. II. Dünya Savaşı'ndaki Çetnikleri yalnızca isim olarak değil, ideolojik yönden de aynen izliyordu. Ağustos 1991'de Alman *Der Spiegel* dergisinin kendisiyle yaptığı bir röportajda, Çetniklerin geleneksel "Büyük Sırbistan" formülü tekrarlamıştı. Anlattığı plana göre, Sırbistan; Bosna, Makedonya ve Karadağ'ın tümünü ve Hırvatistan'ın da büyük bölümü kapsayacak biçimde genişleyecekti. "Zagreb Katedrali'nin tepesinden ne kadar toprak gözüküyorsa, Hırvatlara o kadar bırakacağız" diyordu. Bosna hakkındaki soruya da şöyle diyordu: "Bosna'daki Müslümanlar, gerçekte İslamlaştırılmış Sırplardır". "Peki ya onlar Sırplıklarını kabul etmezlerse" sorusuna ise şöyle cevap veriyordu: "O zaman onların hepsini Bosna'dan kovarız. Nereye mi? Anadolu'ya..." [62]

~e§elj, Çetniklerin yalnızca ideolojik bir taklitçisi değil, aynı zamanda tescillenmiş bir devamıydı. Ona bu sıfat, "resmi" olarak verilmişti: II. Dünya Savaşı'nda Mihailovi¡'in kumandanları arasında yer almış olan "hayattaki en yaşlı Çetnik önderi" Mom¯ilo Djuyi¡, ~e§elj'e "voyvoda" ünvanını bahşetmişti. Kaliforniya'da yaşayan bu son "Çetnik kalıntısı"nın ~e§elj'e verdiği bu paye, araştırmacı Tanıl Bora'ya göre, "eski Çetniklerin 19. yüzyıldan II. Dünya Savaşı'na uzanan mirası üzerindeki haklarını tescil ettirmek bakımından" ~e§elj'e ve onun neo-Çetniklerine büyük bir avantaj sağladı.[63]

Sırbo-Hırvat Savaşı, Lord Carrington
ve Sırpları Destekleyen "Gizli El"

Milo§evi¡'in Federal ordu ve söz konusu neo-Çetnikler aracılığı ile Hırvatistan'a karşı başlattığı savaş oldukça kanlı geçti. Slavonya ve Krajina Sırp güçleri tarafından tamamen ele geçirildi ve dahası, etnik yönden "temiz" hale getirildi. Neo-Çetnikler özellikle bu işi üstlenmişlerdi. Slavonya'nın en önemli kenti ve Sırbo-Hırvat savaşının da en önemli cephesi olan Hırvat kenti Vukovar Sırpların eline düştüğünde, Arkan, "Kaplanlar" adını verdiği adamlarıyla birlikte kenti "temizlemeye" başlamış, yüzlerce sivili hiç gözünü kırpmadan öldürmüştü. Vukovar sokaklarına yayılan Hırvat cesetleri, neo-Çetniklerin 1945'te yarım bıraktıkları işe geri döndüklerini gösteriyordu.

Bu arada yine aynı 1940'lı yıllarda olduğu gibi, dış güçler de Balkanların ortasındaki karmaşaya müdahil olmuşlardı. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Ekonomik Topluluğu kanalıyla gerçekleşen bu müdahil oluş, Batının savunageldiği adalet, egemenlik, özgürlük gibi ilkeleri korur gözükürken, bir yandan da stratejik hesaplar ve geleneksel yakınlıklar nedeniyle Belgrad'a destek olacak şekilde gelişiyordu. Batılı güçlerin Milo§evi¡'e örtülü destek veren bu uygulamalarının en önemlisi, kuşkusuz, Eylül 1991'de BM tarafından tüm Yugoslav toprakları üzerine konulan silah ambargosu oldu. Bu silah ambargosunun, Avrupa'nın dördüncü büyük ordusu olan ve büyük bir silah endüstrisine ve cephane yığınağına sahip bulunan Federal orduya, ya da "etnik temizlik" için çoktan beridir hazırlanan Sırp paramiliterlerine pek bir etkisi olmadı. Ancak aynı durum Hırvatlar için geçerli değildi. Aksine, ambargo, yeni yeni bir ordu oluşturmaya çalışan ve büyük bir silah açığı içindeki Hırvat güçlerine darbe vurdu. Vukovar'ın düşmesi, Hırvat güçlerinin ambargo nedeniyle çektikleri silah ve cephane sıkıntısının bir sonucuydu. (BM'nin her türlü itiraza rağmen 1995'e kadar tavizsiz uygulayacağı bu ambargo, daha sonra da Sırplara karşı Bosnalı Müslümanların elini kolunu bağlayacaktı.)

Sanki uluslararası topluluk içinde Sırplara destek veren bir "gizli el" vardı. Nitekim, bu "gizli el"in ambargodan önce de Belgrad'a yardım ettiğini; Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun henüz Nisan ayında, "Yugoslavya'nın birliğine ve toprak bütünlüğüne olan bağlılığını" ifade ederek Milo§evi¡'in tezine çanak tuttuğunu hatta, Hırvat-Sloven krizinin alevlendiği günlerde, Sırbistan'a 750 milyon ECU'luk bir kredi vererek ağırlığını Belgrad'ın arkasına koyduğuna değinmiştik.

AET'nin bu Belgrad yanlısı politikasını en etkin bir biçimde yürüten kişi ise, Topluluk tarafından Yugoslavya için ara bulucu olarak atanan eski İngiliz Dış İşleri Bakanı Lord Carrington'dı. Carrington, Hırvat ve Slovenlerin bağımsızlıklarının tanınmaması için elinden geleni yapmış, hatta mevcut altı cumhuriyetin yine Yugoslav çatısı altında bir başka formülle birleşmesi -yani Milo§evi¡'in arayıp da bulamadığı şey- için kapsamlı bir plan hazırlamıştı.[64] Sonradan Bosnalı Müslümanlar tarafından da "Sırp dostu" olmakla suçlanacak olan Carrington, gerçekten de Milo§evi¡'in diplomatik alandaki en istikrarlı destekçisi rolünü uzun süre oynadı.

Carrington'ın kimliği ise, uluslararası topluluk içinde Sırplara destek veren "gizli el"in kimliğine ışık tutması açısından son derece önemliydi. Çünkü Carrington, Yugoslavya ile çok daha uzun süredir ilgilenen çok önemli bir ismin, Henry Kissinger'ın temsilcisiydi bir anlamda. Carrington ile Kissinger'in Kissinger Associates'den gelen bir ortaklıkları ve dostlukları vardı; şirketi birlikte kurmuşlar ve uzun yıllar birlikte çalışmışlardı.[65] Dahası, birlikte çevirdikleri kirli işler de vardı; Uzakdoğu'da Çinli afyon baronları ile uyuşturucu ticareti yapmışlardı.[66] Carrington, Kissinger'ın bir başka yakın dostu olan ünlü İngiliz Yahudi sermayedar Rothschild ile de akrabalık bağı taşıyordu. Bu önemli "bağlantıların" sahibi olan Carrington, doğal olarak büyük bir masonik kariyere de sahipti. İngiliz localarındaki üst düzey derecelerinin yanında, masonluğun modern siyasi türevi olarak tanımlanabilecek olan Bilderberg Grup'un da daimi ve seçkin bir üyesiydi. Hatta, 6-9 Haziran 1992'de Almanya Baden-Baden'de yapılan Bilderberg toplantısına Carrington başkanlık yapmıştı.[67] Lord'un masonik bağlantıları İtalya'ya kadar uzanıyordu; yönetim kurulunda olduğu Yahudi sermayeli Hambros Bank'in, İtalya'da 1980 yılında ortaya çıkan ünlü P2 Locası ile yakın ilişki içinde olduğu ortaya çıkmıştı.[68] Carrington'ın ortağı ve dostu olan Kissinger da P2'nin bir üst locası olan Monte Carlo Komitesi'ne üyeydi.[69]

İşte Carrington'ın tüm bu Kissinger bağlantıları ve masonik kariyeri, Belgrad'daki Milo§evi¡ yönetimine verdiği örtülü diplomatik desteği açıklıyordu. Kissinger Associates'in adeta Belgrad temsilcisi olan ve masonik kimliği ile de Batı mahfillerinde puan toplayan Milo§evi¡'in, Carrington gibi Kissinger ortağı bir "birader"in elinden yardım görmemesi düşünülemezdi. Aynı II. Dünya Savaşı yıllarında Anglo-Sakson masonlarından destek bulan "Anglophile" Mihailovi¡ gibi, Milo§evi¡ de Anglo-Sakson masonik kompleksin yardımlarıyla yolunda ilerliyordu. Batıdaki Sırp dostu "gizli el", işte bu Anglo-Sakson masonik kompleksti.

Sırplarla tarihsel bir yakınlığa sahip olan Fransa da, yine masonik bir "katalizör" aracılığı ile, bu "gizli el"in bir parçasıydı; Hırvat Devlet Başkan Yardımcısı Toma¡, Eylül 1991'de "Milo§evi¡ ile Fransa arasındaki gizli bağlar"dan söz etmişti.[70]

Ancak Hırvatlar, Sırbo-Hırvat savaşının ilerleyen aylarında, uluslararası topluluk içindeki bu "gizli el"in etkisini geleneksel müttefikleri olan Almanya'nın yardımıyla aştılar. Almanya'nın Aralık 1991'deki büyük ısrarlarının sonucunda, AET, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığını tanımaya yanaştı ve bu kararı 15 Ocak 1992'de deklare etti. Bu arada Hırvatlar, eski Varşova Paktı ülkelerinden ve Ortadoğu'dan gizli yollarla silah almaya da başlamışlardı. Sonunda Şubat başında BM tarafından ara bulucu olarak atanan Cyrus Vance'in de araya girmesi ile bir ateşkes durumu sağlandı. Sırplar tarafından işgal edilen Hırvat bölgeleri BM tarafından denetlenecek "güvenlikli bölgeler" haline getirildi ve son derece istikrarsız bir zemin üzerinde de olsa Sırbo-Hırvat savaşı sona erdi.

Hırvatların Milo§evi¡'ten bu şekilde "kurtulmalarında", Almanya'nın desteği büyük rol oynamış, Soğuk Savaş sonrası Avrupa'da büyük bir güç olarak ortaya çıkan bu "IV. Reich", Sırplara destek olan Anglo-Sakson masonik kompleksin etkisini kırabilmişti.

Ancak Milo§evi¡'in bir sonraki hedefi için böyle bir avantaj söz konusu değildi. Çünkü bir sonraki hedef, hem Almanya gibi güçlü bir hamiden yoksundu, hem de Hırvatistan'a göre çok daha önemliydi Belgrad için. Hem Milo§evi¡, hem de global Yeşil Tehlike'den çok rahatsız olan ve Balkanlar'da da bu tehlikenin bir uzantısını teşhis etmiş olan Anglo-Sakson masonik kompleks, bu hedefin "asıl hedef" olduğu konusunda hem fikirdiler.

Bu "asıl hedef", Bosna'ydı kuşkusuz.

IV. BÖLÜM
Savaş, Katliam ve Diplomasi 1992-95

Ûnaite, moyi druzi boyni...
Ta, c nama ye sva Evropa!
(Bilin, ey silah altındaki yoldaşlarım...
Tüm Avrupa bizim yanımızda!)
— Milliyetçi Sırp şairi Vlada, Papovi¡, 1914

46 yaşındaki Bosnalı Müslüman Sulejman Besi¡, Bosna'nın kuzeybatısındaki Trnopolje adlı toplama kampında Sırp gardiyanların Müslümanlara yaptıkları işkenceleri anlatırken oldukça zorlanıyordu. Anlattığına göre, bir gün, Du§an Tadi¡ adlı Çetnik, bir Müslüman kadının yanına gitmiş ve önce bağırarak ona kocasının nerede olduğunu sormuştu. Daha sonra kadına soyunmasını, yoksa öleceğini söylemiş, kadın da namlu tehdidi altında bir yandan ağlayarak soyunmaya başlamıştı. Ancak bir dakika geçmeden Tadi¡ tarafından kafasından vurularak öldürülmüştü. Aynı Çetnik, birkaç dakika sonra kadının az ileride ellerinden bağlı olan oğlunu alıp getirerek, ona ölü olan annesine tecavüz etmesini emretmişti. Genç Müslüman bu tehdide kulakları parçalayan bir çığlıkla cevap vermiş ve o da hemen oracıkta Du§an Tadi¡ tarafından vurulmuştu.

Cesetler öldürüldükleri yerde uzun süre kalmışlardı. Ancak bu durum toplama kampındaki genel manzara içinde pek de olağandışı bir görüntü oluşturmuyordu. Sulejman Besi¡'in anlattıklarına göre, kamptaki yaralı bazı Müslümanların durumu korkunçtu; bazıları baygın yatıyorlardı ve açık olan yaralarında kurtlar kaynıyordu. Açıkta bekleyen cesetlerin ve bu tür "kurtlanmış etlerin" kampa yaydığı koku, dayanılmaz bir iğrençlikteydi.

Sulejman Besi¡, Trnopolje toplama kampında kaldığı sürede şahit olduğu bu olayları, eski Yugoslavya topraklarında işlenen savaş suçlarını kovuşturmak ve sanıkları yargılamak için Hollanda'nın Lahey kentinde kurulan Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'nde anlatmıştı. Ve anlattığı bu korkunç olaylar, Bosna-Hersek topraklarında Sırplar tarafından Müslümanlara karşı uygulanan sistematik işkence ve katliamın binlerce çarpıcı örneğinden yalnızca biriydi.[1]

Bu vahşet, kısa bir zaman dilimi ve küçük bir coğrafya içinde gerçekleşmişti belki, ama kökeni daha eskilere dayanıyor ve çok daha geniş bir coğrafyadan destek görüyordu. Vahşetin arkasında, yalnızca Saraybosna'nın hemen doğusundaki Pale kentinde merkez kurmuş olan Bosnalı Sırp birliklerinin, ya da Belgrad'daki iktidar odağının değil, aynı zamanda Batılı başkentlerin diplomasi koridorlarında gezinen "Anti-İslami Enternasyonal"in de parmağı vardı. Atlantik'in her iki yakasında da etkili olan bu örtülü "Enternasyonal", Bosna'daki savaşı çok ustaca ve sofistike bir biçimde Belgrad lehine yönlendirdi.

İlerleyen sayfalarda, bu yönlendirmenin hikayesini birlikte keşfedeceğiz.

Savaşın Ayak Sesleri

Sırbo-Hırvat savaşı, Almanya'nın Hırvatlar lehine ağırlığını koyması ve onun tarafından sürüklenen Avrupa Topluluğu'nun da Zagreb'in bağımsızlık kararını tanıması üzerine, 1992 başında sona erdi. Hırvatistan'ın doğusundaki Slavonya, "göbeğindeki" Krajina ve Adriyatik sahilindeki bazı bölgeler Sırp işgali altında kalmıştı belki, ama sonuçta akan kan durmuştu. "Kim kazandı?" sorusuna kesin bir cevap vermek mümkün değilse de, ibrenin Belgrad'dan yana olduğu söylenebilirdi. Milo§evi¡, Slavonya ve Krajina'daki kazançlarıyla "Büyük Sırbistan" yolunda önemli bir adım atmış, Hırvatistan ise en azından bağımsızlığa kavuşarak bu "Büyük Sırbistan"dan "kurtulmuştu."

Sırbo-Hırvat savaşının sona erdiği nokta, çanların Bosna için çalmaya başladığı noktaydı aynı zamanda. Milo§evi¡, Hırvat cephesindeki işini tamamladıktan sonra, gözünü Bosna'ya dikmişti. Bosnalılar içinse, her ikisi de aynı derecede kötü gözüken iki seçenek vardı; ya Yugoslavya'nın içinde kalmaya devam ederek "Büyük Sırbistan"ın egemenliği altında yaşamayı kabul edeceklerdi, ya da bağımsızlık ilan ederek Hırvatistan'ın izlediği tehlikeli yolun daha da tehlikesini izleyeceklerdi.

Bosnalı Sırpların düşmanca tutumları da durumu giderek kötüleştiriyordu. 1991'in Mayısı'nda, Bosnalı Sırpların partisi olan SDS, Bosna'da Sırp nüfusun yoğun olduğu dört bölgeyi tek taraflı olarak "Sırp otonom bölgesi" ilan etti. Bu, Krajina'da uygulanan senaryonun ilk basamağının aynısıydı. Daha da önemli bir gelişme ise Temmuz 1991'de yaşandı; Milo§evi¡'in emri ile, Sırbistan İç İşleriBakanı Mihalj Kertes, Bosnalı Sırpların lideri Radovan KaradΩi¡'e yüklü bir silah sevkiyatı yaptı.[2] Bu durum, Milo§evi¡'in KaradΩi¡'in "patronu" olduğunun açık bir göstergesiydi. Nitekim, Ağustos ayında Federal Başbakan Ante Markovi¡, Milo§evi¡ ile KaradΩi¡ arasında geçen bir telefon konuşmasının gizlice alınmış ses kayıtlarını ortaya çıkardı. Konuşmada, Milo§evi¡, KaradΩi¡'e bir sonraki silah sevkiyatını Banja Luka'daki Federal ordu komutanı General Nikola Uzelac'tan alması gerektiğini söylüyordu.[3] Milo§evi¡'in KaradΩi¡'i uzaktan kumanda ile yönettiğine hiç kuşku yoktu. KaradΩi¡ bile, "haftada en az birkaç kez" Milo§evi¡ ile telefonda konuştuğunu açık açık söylüyordu.[4]

Eylül ayında ise, Bosnalı Sırplar yeni bir adım daha atarak ilan etmiş oldukları "Sırp Otonom Bölgeleri"ni koruması için Federal ordunun müdahalesini istediler. Buna gerekçe oluşturmak için de söz konusu bölgelerde küçük bir iki silahlı çatışma meydana getirdiler. Bu, Krajina'da denenmiş olan "prova"nın aynen tekrarıydı. Senaryodaki rolünü oynamayı bekleyen Federal ordu ise, tabi Milo§evi¡'in emri ile, Batı Hersek'e yaklaşık 5.000 asker yığdı. Eylül ayının sonunda, bu federal birlikler, "Hersek Sırp Otonom Bölgesi"nin sınırını oluşturmuş durumdaydılar. Burayı halen sürmekte olan Sırbo-Hırvat savaşının önemli bir cephesi olan Dubrovnik'e karşı giriştikleri saldırılar için bir üs olarak kullanıyorlardı aynı zamanda. Hersek'te üslenmiş olan bu Federal ordu

birlikleri bir keresinde Müslüman ve Hırvat siviller tarafından durdurulmak istenmiş, bunun üzerine de bu sivillerin üzerine ateş açmışlardı.

1992'ye gelindiğinde Bosna hükümeti işte böylesine kritik bir pozisyonun içindeydi. Bağımsızlık ilanının çatışma olmadan Sırplar tarafından kabullenilmeyeceği açıktı, ama Sırbistan'ın demir pençesi altında yaşamayı kabul etmek de Bosnalılar adına kabul edilebilir gözükmüyordu. Çünkü eğer Soğuk Savaş sonrası yaşanan kabuk değişiminin bir sonucu olan bu karmaşa sırasında bağımsızlık elde edilemezse, bir daha onu elde etmek çok daha zor olurdu. Hem dünyada hem de bölgede yaşanan kaos durulduğu ve Balkanlar'daki siyasi dengeler yerine oturduğu sırada eğer Bosna hala Belgrad'ın egemenliği altında kalmış olursa, bir daha kolay kolay o egemenlikten kurtulacak fırsat bulamazdı.

Hırvatistan fırsatı değerlendirmiş ve "diyetini" (savaşta akan kanları ve -geçici de olsa- Krajina ve Doğu Slavonya'yı vermekle) ödeyerek bağımsızlığını elde etmişti. Bosna da belki bu yolu izleyebilirdi. Ancak Hırvatistan ile Bosna arasında önemli bir fark bulunuyordu. Hırvatların uluslararası topluluk içinde sözü geçen güçlü bir hamileri vardı; Almanya. Bu Cermen desteği, Sırbistan'ı uluslararası topluluk içinde destekleyen "gizli el"i dengelemiş ve Hırvatlara bir çıkış yolu açmıştı. Ama Bosnalılar için böyle bir hami yoktu; Sırbistan'a ve onu destekleyip manipüle eden "gizli el"e karşı tek başlarınaydılar.

Bu "gizli el"in yaptığı müdahalelerden biri ise son derece hayati bir önem taşıyordu. Bu müdahale, Bosna'ya bağımsızlık konusunda verdikleri sahte güvenceydi. Avrupa Ekonomik Topluluğu, bağımsızlık ilan etme konusunda kararsız olan Izetbegovi¡ yönetimine, eğer Bosna bağımsızlık ilan ederse hem AET hem de BM tarafından tanınacağı ve böylece "Hırvatistan formülü" ile, yani birkaç "sıyrık"la, Belgrad'ın gazabından kurtulacağı konusunda garanti vermişlerdi. Bosna hükümetine, bağımsızlık konusunda bir referanduma gitme tavsiyesinde bulunmuşlar, bu "demokratik" yolun Bosna'yı uluslararası topluluğun himayesi altına sokacağı izlenimini vermişlerdi.[5]

Bu bir aldatmacaydı. Bir yandan Belgrad'ın tüm saldırgan ve yayılmacı politikalarına yeşil ışık yakarken, bir yandan da Bosna'ya "siz bağımsızlık ilan edin, biz sizi tanırız, Sırplar da bir şey yapamaz" mesajını veriyorlardı. Ancak Bosnalılar için alternatif yoktu; uluslararası topluluk içinde, Milo§evi¡'e "biraderlik" bağı ile bağlı olan bir "gizli el"in var olduğunun farkına varmaları o anda mümkün değildi. Bunun yanında, birkaç yüzyıldır kültürel etkisi altında oldukları Batının, "insani değer"leri gerçekten biraz da olsa önemsediğini ve bu yüzden biraz da olsa "ilkeli" davranacağını sanıyorlardı.

Bu, en büyük yanılgılarıydı ve üç buçuk yıllık savaşın sonunda elde edecekleri en büyük ders de, bu yanılgıdan kurtulmak, Batı dünyasının içinde yer alan "gizli el"in gerçek kimliğini tanımak olacaktı.

İlk Kurşunlar

AET tarafından teşvik edilen referandumun sonuçları 2 Mart 1992 sabahı açıklandı. Bosnalı Sırpların büyük bölümü tarafından boykot edilen oylamada, ezici bir çoğunluk bağımsızlık istiyordu. Bu, sonucu bekleyen Bosnalı Sırp paramiliterler için adeta bir başlama vuruşuydu. Hemen Saraybosna'daki Parlamento binasının yakınlarına barikatlar ve "sniper" (keskin nişancı) mevzileri kurdular. Mazeretleri, önceki gün düzenlenen bir düğün töreninde bir Sırp'ın sıradan bir anlaşmazlık nedeniyle iki Müslüman genç tarafından vurulmuş olmasıydı. Bu olay üzerine kendilerini korumak için siper tuttuklarını söylediler. Bosna'daki "iç savaş" görünümlü işgal artık başlamış gibiydi.

Ancak Saraybosnalı halktan binlerce kişinin "barış" adına sokaklara dökülüp Sırp barikatlarının önünde gösteri yapması, tansiyonu biraz düşürdü ve söz konusu işgali birkaç hafta daha geciktirdi.

Fakat bu kısa dönemde Bosnalılar için oldukça tehlikeli bir gelişme daha yaşandı. Mart ayı içinde Hırvat lideri Tudjman ile Milo§evi¡ biraraya geldiler ve Yugoslavya'nın bölünmesi hakkında önemli bir görüşme yaptılar. Gündemdeki en önemli madde ise "Bosna'nın paylaşılması" planıydı. Bu konuda ciddi bir uzlaşmaya varılmadı ama yine de bu zirve, Bosnalıların en büyük kabusunun, yani Sırp ve Hırvatların birleşerek Bosna'yı paylaşmaları felaketinin ilk habercisiydi. Burada atılan bu ilk adım, savaşın ortalarına doğru bir süre için de olsa fiili bir duruma dönüşecek ve Bosna için en zor stratejik pozisyon, yani hem Sırplar hem de Hırvatlarla savaşma durumu ortaya çıkacaktı.

Müstakbel bir Sırp-Hırvat ittifakına zemin oluşturan bu zirveye rağmen, yine de savaşın başında Müslümanlar ile Hırvatlar aynı saftaydılar. Nitekim Belgrad'daki provokatör Sırp medyası da, Bosna'da bir "Ustaşa-köktendinci koalisyonu" kurulduğunu ve yerel Sırpların ölüm tehdidi altında olduğunu yazıp duruyordu.

6 Nisan 1992 günü Bosna-Hersek Avrupa Topluluğu tarafından egemen bir devlet olarak tanındı. Aynı gün, Sırp paramiliter birlikleri bir ay önce referandum sonuçlarının açıklandığı gün yaptıkları şeyi tekrarlayarak barikatlara ve "sniper" pozisyonlarına yerleştiler. Yine halktan çok sayıda kişi, 50 ila 100 bin Bosnalı, Saraybosna sokaklarına döküldü ve bu cepheleşmeyi protesto etti. Bir tanesi, kameralara karşı "bütün Sırp şovenistleri Sırbistan'a, Hırvat şovenistleri de Hırvatistan'a gitsin, biz burada mutluyuz" diyordu ki, sözleri otomatik tüfek sesleri ile kesildi. Sırp milisler, ateşe başlamışlardı. İlerleyen bir iki hafta boyunca, Banja Luka, Bosanski Brod, Mostar gibi önemli kentlerde silah sesleri ve bombalar duyulmaya devam etti. Sırp paramiliterler, Müslüman kentlerinde korku ve terör estirmeye başlamışlardı.

Krajina'da provası yapılan operasyon aynen uygulanmaya başladı. Sırpların ateşlediği çatışmalar üzerine, Federal ordu yine Sırplar tarafından "davet" edildi. Federal ordu generali AdΩi¡, 30 Mart günü, birliklerini "açık saldırganlığa karşı" yerel Sırpları korumak için müdahaleye hazır olduğunu açıklamıştı zaten.

Ancak bu küçük çatışmaların bir Müslüman katliamına dönüşmesi, bu iş için yıllardır Sırbistan'da hazırlanmakta olan neo-Çetniklerin gelmesiyle oldu. Bu işi onlardan daha iyi kim yapabilirdi ki?

Neo-Çetnikler ve Blitzkrieg (Yıldırım Harekatı)

Nisan ayının ilk günlerinde çok önemli bir gelişme yaşandı. Hırvat kenti Vukovar'ı "temizleme" işini henüz yeni bitirmiş olan Arkan'ın paramiliter grubu, kuzeydoğu Bosna'daki Müslüman ağırlıklı Bijeljina kasabasında beliriverdi birdenbire. Oldukça iyi silahlanmış olan grubun üyelerinin hemen hepsi, Bosnalı değil, Sırbistanlı Sırplardı. Mart ayının sonunda Vukovar'dan güneye inerek Bosna'daki en önemli Sırp ağırlıklı kent olan Banja Luka'da bir süre boy göstermişler, ellerindeki AK-47'ler (Kalaşnikof) ve üzerlerindeki el bombaları ile şov yapmışlardı. Şimdi ise, biraz daha doğuya kayarak, Bijeljina'ya ayak basmışlardı.

Şehre girer girmez terör estirmeye başladılar. İlk hedefleri büyük bir hınçla saldırdıkları camiydi. Sokaklarda gezen Müslümanları tartaklamaya, dipçiklemeye başladılar ve bazılarını da herkesin gözü önünde vurdular. Öte yandan şehrin elektriğini de kesmişlerdi. Birkaç gün içinde kasabanın yerlisi olan Müslümanlardan rastgele pek çok kişiyi öldürdüler. Dışarı ulaşan haberlerde, Bijeljina sokaklarında Müslüman cesetlerinin yattığı söyleniyordu. Daha sonra hazırlanan raporlar, birkaç gün içinde yaklaşık yüz Müslümanın katledildiğini haber verecekti.

Amaçları şehirdeki tüm Müslümanları öldürmek değil, aralarından bazılarını "rastgele" öldürerek tümünü şehri terk etmeye zorlamaktı. Bir yandan da şehirde yaşayan Sırplara "Müslümanlar sizi öldürmeye hazırlanıyorlardı" diye hikayeler anlatıyor ve Sırp gençleri paramiliter birliklere katılmaya çağırıyorlardı. Üç-beş gün içinde, Müslümanların tümü kasabayı terk etti. Bijeljina etnik olarak "temizlenmiş"ti.

Kısa süre sonra Bijeljina'nın neden ilk hedef olarak seçildiği anlaşıldı. Bu Müslüman kasabası, Sırpların iki eksen üzerinde devam edecek olan işgallerinin çıkış noktasıydı. Söz konusu eksenlerden biri, Sırbistan'ın kuzeyinden batıya doğruydu; bu yolla Sırbistan'ın, Banja Luka'daki Sırp askeri üssü ve daha sonra da Hırvatistan'ın Sırp işgali altındaki Krajina bölgesi ile birleştirilmesi düşünülüyordu. Böylece, Belgrad'dan Krajina'ya kadar uzanan geniş bir koridor açılacaktı. İşgalin öteki ekseni bu birinci hatta 90 derece dik bir çizgi üzerindeydi; Sırbistan sınırı boyunca uzanan tüm Doğu Bosna'nın işgal edilmesi ve böylece Sırp sınırlarının büyük bir hat üzerinde Batıya doğru genişlemesi planlanıyordu.

Nitekim Bijeljina'nın "temizlenmesi"den birkaç gün sonra, Doğu Bosna'daki pek çok Müslüman ağırlıklı kent ve kasaba daha saldırıya uğradı. Bu iş için, Arkan'ınkilerin yanında öteki neo-Çetnik grupları da devreye girmişlerdi. ~e§elj'in Çetnikleri ve Mirko Jovi¡'in kendilerine "Beyaz Kartallar" denen gerillaları bunların en ünlüleriydi.

Bu "Çetnik" birlikleri, "ince iş", yani Müslüman ahalinin etrafa büyük bir korku salacak şekilde vahşice öldürülmesi için kullanılıyordu. Daha geniş çaplı askeri operasyonlar içinse Federal ordu birlikleri devreye girdi. Nisan'ın ikinci haftasında Zvornik kentine tank ve topçu ateşiyle gerçekleştirilen saldırı bunun ilk belirgin örneğiydi. Federal ordunun işin "kabasını" bombalarla halletmesinin ardından ise, "ince iş" için yine Çetnikler devreye giriyorlar ve şehri, karşılarına çıkan her Müslümanı kadın-çocuk ayrımı yapmadan boğazlayarak etnik yönden "temiz" hale getiriyorlardı. Bu terörün neden olduğu korku dalgası sonucunda, Zvornik, Vi§egrad ve Fo¯a kentlerinin yer aldığı güneydoğu Bosna bölgesindeki Müslüman nüfusun %95'i birkaç hafta içinde evlerini terk ederek orta Bosna'ya doğru kaçtılar.

Tüm bu olayların Belgrad'da planlanan sofistike bir strateji dahilinde yürüdüğüne kuşku yoktu. Nitekim Bosnalı Sırp ahaliyi radikalize ederek onları Çetnik tarafına kazandırmak için yapılan "kara propaganda" da yine Belgrad'dan yayılıyordu; Belgrad Radyo-Televizyonu, Çetnikler Müslümanları boğazlamaya başladığı sıralarda, Bosna'daki Sırpları "Ustaşaların ve köktendincilerin başlattıkları cihadın vahşetinden korunmaya" çağıran yayınlar yapıyordu. Bir yandan da Müslüman Sırpları kesmek için hazırladıkları, ama Çetniklerin "kurtarıcı" müdahalesi ile son anda engellenmiş olan "cihad planı" ile ilgili söylentiler yayılıyordu Bosnalı Sırpların arasında. Çetnik propagandası ile beyni yıkanmış bir kadın, Reuters muhabirine Drina nehri kıyısındaki bir mıntıkayı göstererek heyecan içinde şunları anlatıyordu:

Şu alanı görüyor musunuz? Cihad işte buradan başlayacaktı. Fo¯a da Müslümanların yeni Mekkesi olacaktı. Öldürülmek için seçilmiş olan Sırpların adlarının tek tek yazdığı listeler vardı Müslümanlarda. Benim her iki oğlumun adı da bu ölüm listesinde geçiyordu, domuzlar gibi boğazlanacaklardı. Bense tecavüz edilecek kadınlar listesindeydim.[6]

Bu kadının ya da onun Sırp komşularının hiçbiri söz konusu "liste"leri görmemişlerdi ama hepsi de bunların varlığına kesinlikle inanıyorlardı. Milo§evi¡, kurduğu etkili kara propaganda yöntemi ile, Çetnik terörünün katlettiği Müslümanların Bosnalı Sırpların önemli bir bölümü tarafından "yeşil tehlike" olarak algılanmasını sağlamıştı.

Bir Doğu Bosna bölgesi bir de Kuzey Bosna'daki Bijeljina-Banja Luka-Krajina hattı olmak üzere iki eksen üzerinde yürütülen bu işgal operasyonunun ilk beş haftası sonunda, Federal ordu ve Sırp paramiliterler (neo-Çetnikler), Bosna-Hersek topraklarının %60'ını işgal ettiler. Kalan %40'lık kısım ise Müslümanlar ve Hırvatların elindeydi. Savaşın başındaki bu blitzkrieg ile elde edilen bu toprak dağılımı ilerleyen aylarda çok büyük bir değişime uğramadı. Sırplar, ele geçirdikleri her iki ekseni de biraz daha genişletmek ve böylece Müslümanları orta Bosna'da kıstırmak için yeni saldırılar düzenlediler, ancak en fazla %10'luk bir toprak daha elde ederek tüm ülkenin %70'ine ulaştılar.

Savaşın ilk birkaç haftasında bu denli büyük bir işgal yaşanmasının ve bu status quo'nun uzun süre -Ağustos 1995'e kadar- ciddi bir değişiklik yaşamamasının en büyük

nedeni, Müslümanların askeri durumuydu. Sırplar Nisan ve Mayıs ayları içinde hızla ülkenin büyük bölümünü ele geçirmişlerdi, çünkü herhangi bir orduya hatta ciddi bir silahlı varlığa sahip olmayan Müslümanlar önemli bir direniş gösterememişlerdi. Ancak ilk şok atlatıldıktan sonra, önce paramiliter Müslüman savunma birlikleri, sonra da düzenli Bosna-Hersek ordusu (Armija BiH) oluşturuldu. Sırplar bu sayede durduruldu ve ilk safhasında bir yağma ve katliamdan ibaret olan askeri durum, bir süre sonra iki ayrı cephenin var olduğu bir "savaş"a dönüşebildi.

Ama, Bosna'nın kurtuluşunun en önemli, hatta yegane anahtarı olan Armija BiH'i oluşturmak ve daha sonra da dev Sırp ordusu karşısında etkili hale getirmek, hiç kolay olmadı. Çünkü Milo§evi¡'in biraderlerinin uluslararası topluluk içinde oluşturdukları "gizli el", Yugoslavya topraklarına uygulanan silah ambargosuna Bosna-Hersek'i de dahil etti ve hiçbir zaman bu ambargonun Müslümanlar lehine kaldırılmasına izin vermedi. Müslümanlar ancak, başta İran olmak üzere İslam ülkelerinden gelen ve kendi imkanlarıyla silah tüccarlarından elde ettikleri silahlar ile savaştılar. Gizli yollardan Bosna'ya sokulan bu silahlar, doğal olarak ancak hafif silahlardı. Bosnalılar, Sırp tanklarına karşı kalaşnikoflarla savaşmak zorunda kalıyorlardı. Silah ambargosuna ve bunun savaşa olan etkisine ilerleyen sayfalarda daha ayrıntılı olarak değineceğiz.

Etnik Temizlik mi, "İç Savaş" mı?

Bosna'da yaşananlar, bazı siyasi yorumcular tarafından uzun süre kasıtlı bir biçimde bir "iç savaş" olarak tanımlandı ve öyle gösterilmeye çalışıldı. Oysa yaşanan olay bir iç savaş değil, Bosna-Hersek'in Sırbistan tarafından işgaliydi.

Bosnalı Sırplar tarafından çatışmalardan bir süre önce kurulan "Sırp Otonom Bölgeleri"nde yerel Sırp güçlerinin oluşturulduğu ve bunların Nisan 1992'de başlayan etnik temizliğe katıldıkları doğruydu. Ama operasyonu asıl gerçekleştirenler, Belgrad'ın emrindeki Federal ordu birlikleriyle Sırbistan'dan gelen paramiliter gruplar, yani neo-Çetniklerdi. Milo§evi¡ ve Federal ordu komutanları ise, herkesle alay edercesine, bunun tam aksini savunuyorlardı. Federal ordu uçakları Kupres, Doboj ve Tuzla gibi Müslüman kentlerini bombalarken, onlar ordunun Bosna'da "asayişi sağlamak" ve yerel silahlı güçler arasındaki çatışmaları önleyerek barışı korumak amacıyla bulunduğunu söylüyorlardı. Milo§evi¡, Sırbistan'dan hiçkimsenin Bosna sınırını geçerek bu ülkedeki çatışmaya katılmadığını bile söyleyebiliyordu gazetecilere karşı. Bunun yalan olduğunu ise herkes biliyordu. Sırbistan'da eğitim görmüş paramiliter gruplar ellerini kollarını sallayarak Bosna'ya giriyorlardı, dahası, Sırbistan-Bosna sınırına giden gözlemciler, "büyük konvoylarla silah ve cephane taşındığını, çok sayıda askerin Bosna'ya sevk edildiğini" haber veriyorlardı.[7]

27 Nisan günü Sırbistan ve Karadağ yönetimleri, bu iki devletten oluşan Yeni Yugoslavya adlı federal devletin kuruluşunu ilan ettiler. Bu gelişme, Bosna'daki Federal ordu birliklerinin gerçekte bir işgal gücü olduğunu açıkça tescil ediyordu aslında; Yeni

Yugoslavya'da yer almayan bağımsız Bosna-Hersek devletinin topraklarında Belgrad'ın emrindeki bir Federal ordunun savaş operasyonları yürütmesinin başka bir anlamı yoktu. Milo§evi¡, diplomatik açıdan kendisini zor durumda bırakan bu sorunu çözmek için, Sırbistan'ın Bosna topraklarındaki Federal ordu ile olan bağlarını kesmeye karar verdi; tabi yalnızca göstermelik olarak. Mayıs başında Yeni Yugoslavya vatandaşı olan tüm askerlerin Bosna'dan geri çekileceği Milo§evi¡ tarafından açıklandı. Sırbistan vatandaşı olan subayların boşalttığı yerlere Bosnalı Sırplardan kişiler seçildi, ordunun genel komutası ise Bosnalı bir Sırp olan General Ratko Mladi¡'e devredildi.

Tabi general seviyesinde gerçekleşen bu "devir teslim"in ordu genelinde yapıldığını gösteren ve sayıları 80 bini aşan Sırbistan ve Karadağlı askerlerin gerçekten Bosna'dan çekildiğini belirleyen hiçbir delil yoktu. Mladi¡'in devraldığı ordu, tüm ihtiyaçları hala Sırbistan tarafından karşılanan, tüm silah ve cephanesini Sırbistan'dan alan bir orduydu. Mladi¡'in Milo§evi¡ tarafından atandığı ise son derece açıktı. Kısacası bütün tablo, Sırbistan'ın Bosnalı Sırplar liderliğindeki ordusunu kullanarak Bosna-Hersek'i işgal ettiğini ve etnik yönden "temiz" hale getirmek için sivil halka karşı katliam uyguladığını açıkça gösteriyordu.

Ama bazıları bu açık gerçeği görmemek, daha doğrusu gizlemek istediler. Milo§evi¡'in uluslararası toplululuk içindeki gizli biraderleri, Bosna'da bir katliam, bir etnik temizlik, bir soykırım başlatıldığını değil, bir "iç savaş" yaşandığını savunuyorlardı. Bu mantığa göre, ortada ülkedeki etnik gruplar arasında geçen bir "iç savaş" olunca da, hiçbir etnik grup diğerine göre daha suçlu sayılamıyordu. Bu masalı ilk kez ciddi bir biçimde ortaya atan kişi, İngiliz Dış İşleri Bakanı Douglas Hurd oldu. Hemen ardından İngiliz *The Times* gazetesinin eski editörü, Bosna'da yaşanan olayın "tipik bir iç savaş" olduğunu savunan bir seri makale yazdı. *BBC* ise, yayınlarında sürekli olarak, Bosna hükümeti de dahil olmak üzere, ülkedeki her üç tarafı da "savaşan taraflar" olarak tanımlıyordu. Hatta kimi zaman durum, bir "anarşi vakası" gibi anlatılıyor, "kanun ve düzenin ortadan kalkması" diye tanımlanıyordu. 1992 Nisanı'nın sonlarında, altı Birleşmiş Milletler yardım kamyonu Sırp paramiliterleri tarafından yağmalandığında, *BBC*, herhangi bir "yüz kızartısı" yaşamadan, "kamyonların kanun ve düzendeki çöküntü tarafından yağmalandığını" söyleyebiliyordu. İngiliz Balkan uzmanı Noel Malcolm'un dediği gibi, "bu, tarihte, bir 'çöküntü' tarafından yağmalanan ilk kamyondu".[8]

İngiltere'deki bu inanılmaz yorumların nedeni, adalıların Bosna'da yaşananları anlamakta güçlük çekmeleri değildi. Çünkü herşey, herhangi bir "yanlış anlama"ya imkan vermeyecek kadar açık bir biçimde yürüyordu. Dolayısıyla, ortada bilinçli bir çarpıtma ve açık bir taraf tutma vardı. Milo§evi¡'in biraderlerinin oluşturduğu Sırp yanlısı "gizli el", en çok masonluğun beşiği olan İngiltere'de güçlüydü çünkü. Lord Carrington tarafından en iyi biçimde temsil edilen bu ekol, Atlantik'in öteki yakasında ise Henry Kissinger ve adamları tarafından sürdürülüyordu.

Bu iki Anglo-Sakson merkez dışında, Milo§evi¡'le masonluk ve "anti-İslamizm" gibi iki önemli ortak paydayı taşıyan başka bazı isimler de bu "gizli el"in birer üyesiydiler.

Mısır'ın eski Dış İşleri Bakanı, Kıpti Hıristiyan ve mason olan BM Genel Sekreteri Butros Butros Gali[9], bu isimlerin en önemlilerinden biriydi. Mayıs ayının sonunda, Milo§evi¡'in yalanlarına çanak tutarak, "Bosna'daki paramiliter Sırp güçlerinin Belgrad'la hiçbir ilişkileri olmadığını" söylemişti.[10]

Aynı "gizli el", o sıralarda gündeme gelen Sırbistan'a ekonomik yaptırımlar uygulanması tekliflerine karşı da ısrarla direniyordu. "Majesteleri'nin Hükümeti"nin yanına, "sosyalist mason" François Mitterand[11] da katılmıştı; İngiltere ve Fransa, "Bosna'daki şiddeti durdurabilmesi için Milo§evi¡'e biraz daha şans tanınması" gerektiğini savunuyorlardı.[12] Orwell'in "çift düşünce" tekniği ile konuşuyor gibiydiler; "Bosna'da daha çok insan öldürebilmesi için Milo§evi¡'e biraz daha şans verelim" diyorlardı aslında. (Söz konusu yaptırımlar 30 Mayıs 1992'de uygulamaya kondu ama Sırbistan üzerinde hemen hiçbir askeri etkileri olmadı. Yunanistan'dan ve Tuna nehri üzerinden Rusya ve Ukrayna'dan gelen her türlü malzeme kolaylıkla Sırbistan'a ulaşabildi.)

Milo§evi¡'in işini çeşitli dolaylı ve diplomatik yardımlarla kolaylaştıran bu enternasyonal masonik "gizli el"in ürettiği dezenformasyonlar, yalnızca Sırpları aklamakla kalmıyor, aynı zamanda Bosnalıları da "suçlu" konuma sokmayı hedefliyordu. Henry Kissinger'in iş ortaklığı, Rothschild'ın akrabalığı, İngiliz localarının "üstadlığı" ve Bilderberg Grup'un üyeliği gibi çok önemli referansların sahibi ve dolayısıyla enternasyonal masonik kompleksin önde gelen bir ismi olan Lord Peter Carrington, bu konuda başı çekiyordu. "Gizli el"in beyin takımından olan Carrington, yine hiç "yüz kızarması" yaşamadan, "Bosna-Hersek'te yaşanan vahşette tarafların hepsinin aynı derecede suçlu olduğunu" söylemiş ve "ateşkesi sağladığımızda ortada suçlanması gereken her hangi bir taraf olmayacak" demişti.[13] Bununla hem Sırplara, uluslararası topluluk tarafından suçlanmayacaklarına dair bir garanti veriyor hem de ortaya bir "ateşkes" umudu ve beklentisi atarak onlara zaman kazandırıyordu. Yıl sonuna kadar yaklaşık 100 kez ateşkes ilan edilecek ve bunların hiçbiri birkaç saatten daha uzun ömürlü olamayacaktı. Milo§evi¡, Anglo-Sakson biraderlerinin yönetimindeki "gizli el"in daima kendisini desteklediğini bilmenin rahatlığı içindeydi çünkü.

Sırp İlerleyişinin Durdurulması ve Müslüman-Hırvat İttifakı

Önce de belirttiğimiz gibi, Sırplar, 1992 Nisanı'nın başında işgal ve etnik temizlik operasyonuna giriştiler ve 5-6 hafta içinde de Bosna'nın %60'ını ele geçirdiler. Ama daha fazla ilerleyemediler.

Sırpları Bosna'nın tümünü ele geçirmekten alıkoyan ve onları belli bir noktanın ötesine geçirmeyen direniş ise, Müslümanların yeni kurmuş oldukları ve toplam milis sayısı 3.500'ü aşmayan yerel savunma birliklerinin yanında, asıl olarak ülkedeki Hırvat güçlerinden gelmişti. Hırvatlar, Sırp işgaline Müslümanlardan daha hazırlıklı yakalanmışlardı. Birkaç ay öncesine kadar Hırvatistan toprakları üzerinde devam eden Sırbo-Hırvat savaşına katılan ve savaş sona erince de evlerine dönen Bosnalı Hırvat milisler, Federal ordu ve Çetnik birliklerinin durdurulmasında çok önemli bir rol oynadılar. Özellikle doğu Hersek bölgesindeki yerel Hırvatlar tarafından kurulan ve HOS adı verilen milis gücü Sırplara karşı oldukça başarılı bir direniş gösterdi.

Daha sonra kurulan HVO (Hırvat Savunma Konseyi) ise daha da profesyonel bir örgütlenme ve 15 bini aşan milis sayısı ile ciddi bir askeri varlık gösterdi. HVO birlikleri, Mayıs ayının sonunda Federal orduya karşı bir karşı-saldırı başlatarak Hersek'in orta bölgelerini, özellikle de Mostar kenti ve çevresini işgalden kurtardılar. Bu harekat sırasında Hırvatistan'dan destek için gelen milislerin yanlarında taşıdıkları tank ve topları da kullanmışlardı. Yalnızca Hersek bölgesinde değil, kuzey Bosna'da da Hırvat milisler başarılı bir direniş göstermişler, özellikle Hırvatistan sınırına yakın Posavina bölgesinde Sırpların ilerleyişini büyük ölçüde engellemişlerdi. (Zaten bu nedenle Kuzey Bosna'daki Sırplarla Belgrad arasındaki bağlantıyı sağlayan "Posavina koridoru" savaşın sonuna kadar çok dar bir geçit olarak kalacak ve Sırplar adına bir stratejik zaaf olacaktı.)

HVO'nun Federal orduya karşı gösterdikleri bu başarılı direniş, doğal olarak Müslümanlarla Hırvatlar arasında bir yakınlaşma doğurdu. 16 Haziran'da Tudjman ve Izetbegovi¡ biraraya gelerek iki ülke arasında resmi bir askeri ittifak anlaşması imzaladılar.

Hırvatlarla Müslümanlar arasında pürüzler yok değildi elbette. Hırvatlar, Bosna'yı Hırvatistan'ın hamiliği altında yaşayacak bir devlet olarak tasarlıyorlar, buna karşılık Izetbegovi¡ bağımsız Bosna fikrinden taviz vermiyordu.

Bu arada Bosnalı Hırvat liderliğinde Ocak 1992'de gerçekleşmiş olan iktidar değişimi de iki tarafın arasında sorun doğurabilecek bir zemin oluşturmuştu. O tarihe kadar, Bosnalı Hırvatların siyasi temsilcisi olan HDZ'nin (Hırvat Demokratik Partisi) liderliğini, Bosna'nın sınırlarını korumaya kararlı olan ve milliyetçiler tarafından savunulan Hırvat "enosis"i fikrine itibar etmeyen Stjepan Kljui¡ yürütüyordu. Ancak Hırvatistan Başkanı Tudjman tarafından desteklenen ve ateşli bir Hırvat milliyetçisi olan Mate Boban Ocak ayında sivil ve sessiz bir darbe ile Kljui¡'i koltuğundan indirdi ve HDZ'nin liderliğini üstlendi.

Bosna-Hersek'in önemli bir bölümünün (yaklaşık %30'unun) uzun vadede Hırvatistan'a ilhakını hayal eden Boban ve ekibi, Müslümanlar için ebedi bir stratejik müttefik olamazdı. Ama yine de "düşmanımın düşmanı dostumdur" formülü bu iki taraf arasında sağlam bir taktik ittifak oluşturmuştu. Dolayısıyla, tarihsel ve kültürel nedenlerle de Sırplara göre birbirlerine çok daha yakın olan bu iki taraf arasındaki ittifak, kalıcı gibi görünüyordu. Sırp tehdidi devam ettiği sürece, Hırvat-Müslüman beraberliği de sürecek gibi duruyordu.

Mayıs 1992'nin sonlarından itibaren, hızlı ve başarılı bir askeri örgütlenme kuran Müslümanlar ile Hırvatlar, Sırplara karşı ortak bir strateji izlemeye başladılar. İlerleyen dokuz ay boyunca, Sırp birlikleri ciddi bir askeri ilerleme kaydedemediler ve dahası bazı bölgelerde geri püskürtüldüler. Mayıs ve Haziran'da GoraΩde çevresindeki, sohbaharda kuzey Bosna'da yer alan "Br¯ko koridoru" civarındaki, Ocak 1993'te ise Drina vadisindeki bazı bölgelerde konuşlanmış olan Sırp birlikleri geri çekilmek zorunda kaldılar.

Aslında eğer Bosna güçleri daha donanımlı olsalardı, bu "geri püskürtme" harekatı çok daha geniş bir çapta gerçekleşebilir ve Bosna'nın çok büyük bir bölümü Sırp işgalinden kurtarılabilirdi. Sırplar, "Büyük Sırbistan" hedefine ulaşmanın mümkün olmadığını açıkça görebilir ve bazı yorumcuların tahliline göre, "savaş 4-6 ay içinde sona erebilirdi".

Ama böyle olmadı. Çünkü Bosna'nın elini-kolunu bağlayanlar vardı. Müslümanlar, yalnızca Federal ordu ve Çetnikler tarafından değil, aynı zamanda Milo§evi¡'in uluslararası topluluk içindeki biraderleri tarafından da kuşatılmışlardı. Batının içindeki "gizli el", Müslümanların muhtemel bir zaferini engellemek için çok önemli iki taktik izledi.

Biri, silah ambargosuydu.

Silah Ambargosu

Belirttiğimiz gibi, eğer Bosna ordusu (Armija BiH) donanımlı olsaydı, Sırpları püskürtebilirdi. Donanımsız kalmalarının yegane nedeni ise, silah ambargosuydu. Birleşmiş Milletler tarafından Eylül 1991'de tüm Yugoslavya üzerine konan ambargo, Bosna'da akan Müslüman kanlarının en önemli sorumlusu oldu.

Aslında ambargonun Bosna'ya uygulanması için herhangi bir hukuksal zemin yoktu. BM, ambargoyu "Yugoslavya"ya koymuştu. Oysa Bosna-Hersek Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan etmiş ve 22 Mayıs 1992'de de BM tarafından tanınmıştı. BM'ye üye olan her ülke gibi o da silahlanma ve kendini koruma hakkına sahip olmalıydı; ama buna izin verilmedi. Ambargo, Bosnalıların ve Bosna'nın müttefiklerinin tüm ısrarlı çabalarına karşı hiçbir zaman kaldırılmadı.

Ambargo Sırbistan'a da uygulanıyordu elbette ama bunun hiçbir anlamı yoktu. Sırplar, Soğuk Savaş sırasında Avrupa'nın dördüncü büyük ordusu olan Federal ordunun

tamamına yakınına ve gelişmiş bir silah endüstrisine sahiptiler. Bosna topraklarındaki büyük silah ve cephane üretim merkezlerinin büyük kısmı da onların eline geçmiş durumdaydı. Dahası, ambargo konmadan kısa bir süre önce Ortadoğu'dan 14 bin ton ekstra silah ve mühimmat satın almışlardı.[14] Bu nedenledir ki, Sırp komutanlar, Bosna'daki savaşı gerekirse 6-7 yıl daha sürdürecek silah ve cephaneye sahip olduklarını söyleyerek Müslümanları tehdit etmeye çalıştılar birkaç kez.

Tüm bunların yanında, ambargoyu delerek silah ya da cephaneye ulaşmak da çok kolaydı Sırplar için. Slav ve Ortodoks dostları onları desteklemek için can atıyorlardı. Bu nedenle, savaş boyunca, Yunanistan'dan ve Tuna nehri üzerinden Rusya ve Ukrayna'dan bol miktarda silah, cephane ve ambargo kapsamına giren diğer malzemeleri alabildiler. Ambargoyu denetlemek için Adriyatik denizine ve Tuna nehrine yerleştirilen uluslararası güçler sadece göstermelikti. *Newsweek* bile, "Blockade is a Joke" (Ambargo Bir Hikaye) başlıklı bir haberinde konuyu şöyle vurgulamıştı:

Denizden yapılan abluka elek gibi delinmiş, "bu bir şaka diyor" NATO plan memuru. Bir Amerikan bahriye subayı ise, "Dalmaçya kıyı limanlarına giren gemilerle ilgili hiçbir araştırma yapılmıyor" diyor. İlgili devriyeler yalnızca "ne taşıyorsunuz?" diye soruyorlar. Ayrıca Sırbistan'a ait ve dolu olan mavnalar Tuna nehrinde tampon tampona duruyorlar.[15]

Oysa Bosnalıların durumu çok sıkışıktı. Öncelikle, Sırpların aksine, onların savaş öncesinden kalan hiçbir ciddi silah yığınakları yoktu. Sırp işgali başladığında tüm askeri güçleri, başta AK-47'ler (Kalaşnikof) olmak üzere hafif silahlarla donatılmış olan 3.500 milisten ibaretti. Tek bir tanka ya da tek bir ağır topa sahip değildiler, savaş uçağı ise hayallerin bile ötesindeydi. Silaha sadece Hırvatistan üzerinden ulaşabiliyorlardı. İslam ülkelerinden ya da anlaştıkları silah tüccarlarından gelen silahlar gemi ya da uçak yoluyla Adriyatik sahiline, çoğu kez Split'e ulaşıyor, buradan da karayoluyla Bosna'ya taşınıyordu. Ancak silahların hepsi de onlara ulaşmıyordu; Hırvatlar bir kısmına "vergi" olarak el koyuyorlardı.

Müslümanların zaten sorunlu olan bu silah yolu, çoğu zaman da ambargoya takılıyordu. Adriyatik'te gezen NATO ya da Batı Avrupa Birliği gemileri, Bosna'ya yapılan silah sevkiyatını engellemek için çalışıyorlardı. CIA bile bu "kutsal görev"e katılmıştı; İran tarafından Bosna'ya ulaştırılmak üzere Ekim 92'de Zagreb'e yollanan bir uçak dolusu silaha CIA'nın ihbarı üzerine el konmuştu.[16]

Ambargo yüzünden Müslümanlar bir türlü Sırp saldırılarını durdurmalarını ve geri püskürtmelerini sağlayabilecek olan ağır silahlara ulaşamıyorlardı. Hafif silahları elde etmekte dahi sıkıntı çekiyorlardı. Bosna-Hersek Başkan Yardımcısı Eyup Gani¡, 92 yazı ortasında şöyle diyordu:

Elimizde çok az tüfek var. Gençlerimiz tüfekleri sırayla kullanıyorlar. Mermiler de giderek azalıyor. Dayanma gücümüzün sonuna geldik. 1-1,5 aydan daha fazla dayanamayız. Üç aydır abluka altındaki GoraΩde düşerse herşey biter. Sırplar Saraybosna'yı süratle ele geçirirler. Bizle savaşın demiyoruz. Sadece silah verin, Sırp saldırılarını durduralım.[17]

Yine de, Bosna ordusu, illegal yollardan gelen ve bazı bölgelerde (örneğin Tuzla'da) Sırp ordusundan ele geçirdiği silahlarla Sırp saldırılarına karşı kahramanca direndi. Sırplar ile aralarındaki askeri güç farkına bakıldığında bunu nasıl başardıklarını anlamak bile zordu; Eylül 1992'de, Bosnalıların yalnızca iki tankı ve iki zırhlı personel taşıyıcısı vardı. Bosna'daki Sırp ordusu ise; 300 tanka, 200 zırhlı taşıyıcıya, 800 topa ve 40 uçağa sahipti.[18]

Durum çok açıktı. Bosna-Hersek'in kendini savunabilmek için silaha ihtiyacı vardı, Bosnalılara silah verilmediği takdirde Sırpların "etnik temizlik" operasyonunu daha ileri noktalara götüreceklerine kuşku yoktu. Nitekim tam da bu yüzden uluslararası topluluk içindeki "gizli el", ambargonun kalkması için yapılan girişimlerin başarıya ulaşmasına asla ve asla izin vermedi. Özellikle İngiltere, ambargonun kaldırılmasına şiddetle karşı çıktı. İngiliz Dış İşleri Bakanı Douglas Hurd, Bosnalılara silah vermenin, "çatışmaları artırmaktan başka bir işe yaramayacağını" söyleyip duruyordu. Bu, "Sırplar fazla çatışma çıkmadan işlerini rahatlıkla halletsinler" demenin bir başka yoluydu.

Ancak başta da belirttiğimiz gibi, Nisan ayındaki blitzkrieg'den sonra Sırplar durduruldular ve uzun süre ciddi bir ilerleme kaydedemediler. Bunun da en büyük nedeni, yine belirttiğimiz gibi, Müslümanlar ile Hırvatlar arasındaki askeri ittifaktı. Bu ittifak bozulmadığı sürece, ambargoya rağmen ele geçirilen silahlar sayesinde, askeri durum Sırpların lehine daha fazla dönemezdi.

Bu engelin Milo§evi¡ tarafından aşılması pek mümkün değildi. Henüz ateşi küllenmemiş olan Sırbo-Hırvat savaşının üzerine birdenbire Hırvatlarla anlaşarak Müslüman-Hırvat ittifakını bozması zor görünüyordu. İşte bu nedenle onu baştan beri destekleyen "gizli el", bu noktada da devreye girdi. Milo§evi¡'in Anglo-Sakson biraderleri, Müslümanlara silah ambargosu uygulayarak ona çok büyük bir stratejik avantaj sağlamışlardı. Şimdi ise Bosna'ya ikinci darbeyi vurabilmek ve Müslüman-Hırvat ittifakı nedeniyle "kilitlenen" etnik temizliğe yeni bir kapı açmak için tekrar devreye gireceklerlerdi.

"Gizli El"in Adamları: Cyrus Vance ve Lord Owen

İlk Sırp saldırısının ardından 92 Mayısı'nda oluşan statüko, 93 başında hızlı bir biçimde bozuldu. Bunun nedeni, sözde barış için çalışan iki ara bulucunun, BM tarafından atanan Cyrus Vance ile AT'nin görevlendirdiği David Owen'in birlikte hazırladıkları ve Vance-Owen Planı olarak anılan "çözüm" önerisiydi.

Bu planın sonuçlarına bakmadan önce, mimarlarını tanımakta yarar var.

Cyrus Vance, Başkan Carter döneminde ABD Dış İşleri Bakanlığı görevini yürütmüş ve İsrail ile Mısır arasında imzalanan Camp David barışında önemli rol oynamış emekli bir diplomattı. Ancak kariyeri yalnızca bu tür resmi görevlerle sınırlı değildi. Yüzyılın başında yedi Yahudi finansör tarafından kurulmuş olan ve ABD dış politikasına perde arkasından yön veren Council on Foreign Relations'ın (CFR) ve "CFR'nin patronu" olan David Rockefeller tarafından 70'li yılların başında kurulan Trilateral Komisyonu'nun önde gelen üyelerinden biriydi. (Öyle ki 1968 ve 1976 yıllarında iki kez CFR'nin başkanlığını yürütmüştü.) Bu iki örgütün de önemli özelliği, üçüncü bölümde de belirttiğimiz gibi, "masonik" bir karakter taşımaları ve başta Rockefeller hanedanı olmak üzere Yahudi sermayesi tarafından yönlendirilmeleriydi. Cyrus Vance'in bir dönem Rockefeller Vakfı'nın yöneticiliğini yapmış olması da masonik hiyerarşi içindeki üstün konumunun bir göstergesi sayılıyordu.[19] Vance, CFR ve Trilateral'in yanı sıra, masonluğun Avrupa merkezli en üst düzey kurumu olarak bilinen ve toplantılarını büyük bir gizlilik altında düzenleyen Bilderberg Grup'un da yine önemli üyelerinden biriydi.[20]

David Owen ise, İngiliz diplomasisinin parlak bir beyni olarak İşçi Partisi hükümetinde Dış İşleri Bakanlığı yapmış tipik bir İngilizdi. İşin önemli yanı, o da Vance ya da selefi olan Carrington gibi yine masonik örgütlenmelerin içinden gelen birisiydi. ABD, Avrupa ve Japonya arasında ekonomik ve "masonik" bir elit üçgeni meydana getirmek için David Rockefeller tarafından kurulan Trilateral Komisyonu'nun seçkin bir üyesiydi.[21]

Kısacası, hem Cyrus Vance hem de Lord Owen, ABD'deki Judeo-masonik kompleksin birer üyesiydiler.

Kuşkusuz bu gerçek Bosna'daki durum açısından son derece önemliydi. Çünkü söz konusu kompleksin üyeleri, başta Kissinger Associates'in beyin takımı olmak üzere, Milo§evi¡'i Milo§evi¡ yapan, Sırp liderinin önce siyasi yükselişini sağlayan sonra da diplomatik alanda ona destek sağlayan kişilerdi. Milo§evi¡'i 1980'lerin başından beri "dost" olarak belirleyen ve o zamandan bu yana her fırsatta destekleyen "gizli el", David Rockefeller, Henry Kissinger ya da Lawrence Eagleburger gibi isimlerin temsil ettiği söz konusu Judeo-masonik kompleksti. Bosna'daki savaşı "çözüme kavuşturmak" için seçilen ara bulucuların tümünün bu güç odağının içinden geliyor olmaları ise bir tesadüf olamazdı. Anlaşılan, Milo§evi¡'in biraderlerinin oluşturduğu "gizli el", "ara buluculuk" işini de üstlenmişti.

Lord Carrington'ın önceki sayfalarda değindiğimiz Kissinger Associates ve Bilderberg bağlantıları, bu durumu "açıkça" gösteriyordu. Nitekim Carrington da

üstlendiği görevi başarı ile yürütmüş, önceki bölümde değindiğimiz gibi, krizin en başından beri üst üste Milo§evi¡'in elini güçlendirecek hareketler yapmıştı. Carrington'ın bu "kutsal" görevi Owen'a devretmesi ise, "gizli el"in gizlilik prensibi içinde gerçekleşti. Carrington, Sırplara açıkça destek veren tutumu ile Müslümanlardan ve Hırvatlardan büyük tepki görüyordu. Bu nedenle Avrupa Ekonomik Topluluğu, diplomatik lisana uygun bazı gerekçeler öne sürerek, Carrington'ı bu görevden almaya karar verdi. Tam o sıralarda da, İngiliz siyasetinde belli bir ağırlığı olan Lord Owen, Bosna'yla yakından ilgilenen, dahası Sırplara karşı sert yaptırımlar uygulanmasını savunan makaleler yazmaya başladı İngiliz basınında.

1992 Ağustosu'nun son haftasında AET ile BM tarafından ortaklaşa düzenlenen ve Londra'da toplanan Yugoslavya konulu konferansta ise, Lord Carrington'ın görevden alınıp, yerine son günlerde gösterdiği "ateşli" performansı ile dikkat çeken Lord Owen atandı. Bu, Carrington'dan yılmış olan ve bu yeni ara bulucunun bir süredir savunduğu görüşlerden memnunluk duyan Bosnalılar ve Hırvatlar tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirildi.

Ancak Lord Owen'in "anti-Sırp" görünümü gerçekte "gizli el"in uyguladığı bir aldatmacaydı. Bunun böyle olduğu da çok kısa bir süre içinde anlaşıldı. Çünkü, Balkan uzmanı İngiliz yazar Noel Malcolm'un da vurguladığı gibi, Lord Owen yeni görevinin başına geçer geçmez bir süredir savunduğu ve Sırplara sert müdahaleyi öngören görüşlerini tümüyle bıraktı ve Sırpları, "Bosnalılarla aynı derecede meşru taleplere sahip olan eşit bir taraf" olarak kabul etmeye başladı.[22] Çünkü Owen'ın misyonu, etnik temizliği durdurmak değil, ona imkan sağlamaktı.

Cyrus Vance ile birlikte ürettiği "barış planı" ile de bunu büyük ölçüde başardı.

Vance-Owen Planı ya da
Müslüman-Hırvat İttifakının Parçalanması

92 Ekimi'nin sonlarına doğru Cyrus Vance ile Lord Owen, Bosna'da "barış"ın sağlanmasına yönelik ilk kapsamlı planı ortaya koydular. Plan, Bosna-Hersek'in 9 ayrı "otonom bölge"ye ya da kantona ayrılmasını ve bunların da etnik yoğunluk göz önünde bulundurularak Müslümanlar, Sırplar ve Hırvatlar arasında paylaşılmasını öngörüyordu. Merkezi hükümet yalnızca ulusal savunma ve dış ilişkilerle ilgilenecekti. Ancak söz konusu paylaşım, Sırp işgalini meşrulaştırır biçimdeydi. Planda, Bosna içindeki nüfusları %30'u aşmayan Sırplara, ülkenin neredeyse yarısının bırakılması öngörülüyordu. Sırplar daha da bastıracaklar ve planın 1993 Ocak ayında Cenevre'de sunulan versiyonunda savunmanın da merkezi hükümetin işlevi kapsamından çıkarılmasını sağlayacaklardı.

Bosnalı Doç. Dr. Fikret Kar¯i¡, planı şöyle analiz etmişti:

Vance-Owen planının temel varsayımı eski Yugoslavya'daki krizin Sırp-Hırvat ilişkilerindeki problemden kaynaklandığı ve bu krizin bu iki etnik grup arasında toprağın ayrılmasıyla çözülebileceğiydi. Bosna Müslümanlarının da içinde olduğu

üçüncü gruba etnik ya da dini azınlık statüsü verilecekti. Bu yaklaşıma göre, bağımsız Bosna-Hersek ancak bu şekliyle kabul edilebilirdi. Bu yaklaşımsa gelecekte Müslümanların çoğunlukta olduğu bir devletin oluşumunu önleyecektir. Planı ortaya koyanlar Müslümanların Bosna-Hersek nüfusu içindeki payının çok yüksek (%44) olduğunu dikkate almışlar ve bundan dolayı da Sırpların "etnik temizlik" sürecini tamamlamalarına izin vermişlerdir...

Planın yapımcıları Hırvatların genel nüfus içerdeki oranlarının (%17) çok düşük oluşuna da dikkat etmişler; bu durumu Merkez Bosna'da geniş toprakların kontrolünü onlara vererek telafi etmek istemişlerdir. Bunun yanı sıra planın yapımcıları Müslümanları kendi topraklarında Hırvatlara bağımlı hale getirmiş ve böylece de Adriyatik denizine ve Batılı ülkelere geçişin Hırvatların kontrolündeki bölgeler vasıtasıyla mümkün olabilmesini sağlamışlardır. Şu açıktır: Vance-Owen planı Bosnalı Müslümanları olmayacak saçma bir konuma getiriyor. Yani onları kendi topraklarında mülteci haline getiriyor ve kendi bölgelerinde Kızılderililer gibi yaşamaları sonucuna sebep oluyor. Planın yapımcıları Bosnalı Müslümanların bu planı ancak büyük bir baskı altında kabul edebileceklerini biliyorlar. Bu nedenle, Bosnalı Müslümanların kendilerini silahlandırmalarına izin vermiyorlar.[23]

Kar¯i¡, "Vance-Owen Planı'ndan Daha Kötü Olan Şey Nedir?" başlıklı makalesinde de yine aynı gerçeği dile getiriyor, makalenin başlığındaki soruya da şöyle cevap veriyordu: "Vance-Owen Planı'nın uygulanması!" Kar¯i¡'in yorumu şöyleydi:

Askeri açıdan Vance-Owen planı her iki tarafı da silahsızlandırmak istemekle Bosna-Hersek ordusunun savunan güçleriyle, saldırgan askeri güçleri (bu güçler Sırbistan ve Karadağ'ın düzenli ordularıyla Bosnalı Sırpların düzensiz birliklerinden oluşuyor) aynı kefeye koyuyor. Ve aynı zamanda, Vance-Owen Planı gelecekteki Bosna Devleti'nin de bir orduya sahip olmasına izin vermiyor, oysaki düşman komşusu güçlü bir orduya sahiptir.[24]

Bir başka deyişle, Vance-Owen Planı, uluslararası topluluk içindeki "gizli el"in Sırplara örtülü destek vermek için uyguladığı diplomatik girişimlerden biriydi. Planı ortaya koyan Vance ve Owen'ın az önce değindiğimiz kişilikleri de bunu doğruluyordu. Dahası, Henry Kissinger da sahneye çıkmış ve *CNN*'de yayınlanan yorumlarında, bu planın ne kadar başarılı bir biçimde hazırlandığını ve sorunun çözümüne ne denli büyük katkılarda bulunacağını anlatmıştı.[25] Kissinger'ın kastettiği "çözüm"ün Bosna'nın cenazesi olduğuna kuşku yoktu elbette.

Kısacası, plan Sırplara moral desteği sağlamaktan ve onlara zaman kazandırmaktan başka pek bir işe yarayacak değildi. Nitekim öyle de oldu. Plan hayata geçirilmedi ama Noel Malcolm'un sözleriyle "Müslümanların, Sırpların yaptıklarına karşılık uluslararası topluluk tarafından ödüllendirildiklerini düşünmelerine, Sırpların ise, eğer daha çok bastırırlarsa daha çok kazanabileceklerine inanmalarına yol açtı."[26]

Ancak Vance-Owen Planı'nın sözünü ettiğimiz tüm bu sakıncaları, planla hedeflenen asıl ve gizli amacın yanında çok daha zayıf kalıyordu. Evet, plan Sırplara

moral ve zaman kazandırmıştı ama, bunun da ötesinde çok daha hayati bir stratejik sonuç da doğurmuştu; Müslüman-Hırvat ittifakının bozulması.

Planın Kissinger tarafından özellikle desteklenen Ocak 1993 versiyonunda, oluşturulması önerilen kantonlara etnik etiketler verilmişti. O zamana kadar Müslüman ve Hırvat bölgeleri arasında bir sınır olmadığı ve iki taraf askeri bir ittifak içinde savaştığı halde, Vance-Owen planı şimdi Müslüman ve Hırvat bölgelerini birbirinden ayıran bir düzenleme öne sürüyordu. Dahası, Noel Malcolm'un da vurguladığı gibi, "planın düzenleyicileri, toprak paylaşımının henüz tamamlanmadığı ve önerilen statünün nihai şekil olmadığı izlenimini vermişlerdi".[27] Bu, doğal olarak Müslümanlarla Hırvatlar arasında bir "toprak kapışma" düşüncesinin uyanmasına yol açıyordu. Özellikle, şimdiye kadar Hırvat ve Müslümanların birlikte yer aldıkları Orta Bosna, ciddi bir "kapışma alanı" olarak ortaya çıkıyordu. Ve, yine Malcolm'a göre, bu gelişme, "planı üretenler tarafından kolaylıka önceden tahmin edilebilecek" bir gelişmeydi.[28] Bir başka deyişle, Vance-Owen Planı, Müslümanlar ile Hırvatlar arasında bir çatışma oluşturmak amacıyla kasıtlı olarak üretilmişti.

Birkaç ay içinde açıkça görülecekti ki, Vance-Owen Planı, Batıdaki "gizli el"in silah ambargosundan sonra Sırplara verdiği ikinci büyük stratejik destekti.

Vance-Owen Planı'nın 1993 Ocak ayında "etnik bölünmeli" versiyonuyla ortaya sürülmesinden kısa bir süre sonra Hırvatlar ile Müslümanlar arasında Orta Bosna'da ciddi çatışmalar çıktı. Şubat ayında birden bire Gornji Vakuf bölgesindeki Müslüman güçler HVO birlikleri tarafından abluka altına alındılar. Vance-Owen Planı'nda "ihtilaflı bölge" olarak gösterilen Vitez ile Kiseljak arasındaki bölgede de Müslüman ve Hırvat güçler arasında ciddi çatışmalar çıktı, hatta Hırvatlar tarafından "etnik temizlik" girişimleri oldu. Nisan ayında ise, Orta Bosna'daki Travnik-Vitez-Zenica üçgeninde iki taraf arasında son derece büyük çarpışmalar yaşandı.

Amerikalı siyaset bilimci Robin A. Remington'ın da belirttiği gibi, bu bölgedeki çatışmalar, 12 Nisan günü, Hırvat Savunma Bakanının, ezici çoğunluğu Müslüman olan Travnik kentinde Hırvat bayrağının dalgalanması için ısrar etmesiyle başlamıştı; Bakan, bu ısrarına neden olarak Travnik'in Vance-Owen Planı'nda Hırvatlara bırakılmış olmasını gösteriyordu.[29] Bu bayrak tartışmasının çıkardığı kıvılcım ile başlayan çatışmalar, Hırvatlar tarafından yer yer sivillere yönelik etnik temizlik operasyonlarına çevrilecekti. Mayıs ayında Birleşmiş Milletler insan hakları gözlemcisi Tadeusz Mazowiecki bir rapor yayınlayarak, Vance-Owen Planı'nın "etnik temizliği" teşvik ettiğini açık açık söyleyecekti ama artık çok geçti.[30] Orta Bosna'da iki taraf arasında başlayan çatışmalar, zaten sorunlu olan Mostar bölgesine de sıçrayarak devam etti.

Hırvatların Vance-Owen Planı'nın ardından Müslümanlara karşı uyguladıkları etnik temizlik o denli vahşi boyutlara varmıştı ki, Hırvatistan'da bile buna tepki geldi. Zagreb Baş Piskoposu Kuhari¡, Orta Bosna'da Hırvatlar tarafından gerçekleştirilen katliamları kınayan ve Hırvatları ağır dille suçlayan bir barış çağrısı yaptı.[31]

Vance-Owen Planı, ortaya sürdüğü "etnik temelli kanton" projesi ile iki tarafın ilişkilerini daha da kötüleştirirken, Sırplar da kendileri için özel olarak oluşturulan bu

durumdan yararlandılar elbette. Ocak 1993'te tamamen durdurulmuş olan Sırp saldırıları, ilerleyen aylarda Müslüman ve Hırvatların birbirlerine girmeleri üzerine tekrar başladı. Bu, ikinci büyük "etnik temizlik" dalgasıydı ve ilkinde "yarım bırakılmış" olan bölgeler üzerinde yoğunlaşacaktı.

Sırp Tarafının Anatomisi ve İkinci Etnik Temizlik Dalgası

Sırplar, özellikle de Milo§evi¡ tarafından "kötü polis" rolüne atanan Bosnalı Sırplar, Batılı dostlarının kendilerine destek sağlamak için ortaya attıkları Vance-Owen Planı'nın uygulanmasını kabul etmediler; çünkü planın asıl amacı, uygulanması değil, plan yüzünden oluşan toprak çekişmesi sayesinde Hırvat-Müslüman ittifakının bozulmasıydı. Planın Bosnalı Sırplar tarafından reddedilmesi, Batı ile Sırp liderliği arasındaki gizli ittifakın gizli tutulmaya devam etmesi için de yararlıydı kuşkusuz.

Hem zaten bu ittifak yalnızca Milo§evi¡ ve onun Batılı biraderleri arasındaydı; Bosnalı Sırpların bu tür ince işlerle bir ilgileri yoktu. Bosnalı Sırp liderliği, Milo§evi¡ tarafından kontrol edilen ve işin iç yüzünden habersiz olan, bu nedenle de Batıyı kendilerine düşman sanan bir grup radikalden oluşuyordu. Radovan KaradΩi¡'in belki bir parça daha "bilinçli" olduğu söylenebilirdi, ama Pale'deki "Sırp Parlamentosu", Belgrad'da belirlenen stratejinin içinde yer alan, ancak stratejinin çok azını kavrayabilmiş olan kaba bir kalabalıktan oluşuyordu. (Bu yüzden, Batıdaki "gizli el", Milo§evi¡'i kurtarırken, Bosnalı Sırp liderliğini kolaylıkla feda edebilecekti bir süre sonra.)

Bu yüzden, Sırpların giriştikleri ikinci etnik temizlik operasyonu, Belgrad'da ve Pale'de çok farklı düşüncelerle başlatılmıştı. Milo§evi¡, Batılı biraderlerinin başarılı operasyonu sayesinde Müslüman-Hırvat ittifakının bozulduğunu görmüş ve Bosnalı Sırplara bu ikinci operasyonu başlatmaları için gereken askeri desteği zaman kaybetmeden yollamıştı. Pale'dekiler ise, kendilerini kazandıkları toprakların bir kısmını bırakmaya zorlayan Vance-Owen Planı'na karşı iyi bir ders vermek üzere saldırdıklarını düşünüyorlardı.

İkinci operasyon, 1993'ün ilk aylarında kademeli bir biçimde uygulamaya kondu. Hedef, birinci işgal sırasında ele geçirilememiş ve işgal bölgelerinin içinde birer "ada" konumunda kalmış olan Doğu Bosna'daki Müslüman kentleriydi. Drina vadisi boyunca uzanan bu kentler, sırasıyla; ˚erska, Srebrenica, Ûepa ve GoraΩde'ydi. Müslümanların elindeki geniş bölgeden izole edilmiş olan bu kentler oldukça zor durumdaydılar. Diğer köy ve kentlerden kaçarak buralara sığınan Müslümanlar nüfusu birkaç kat artırmış, ikmal yollarının da kapalı olması nedeniyle ciddi bir açlık ve susuzluk baş göstermişti. Ortaçağ'ın sonlarında tüm Balkanlar'ın en zengin birkaç şehrinden biri olan Srebrenica, şimdi kesif bir insan dışkısı kokusuyla kaplı olan sokaklarıyla dev bir toplama kampı görünümündeydi. Savaştan önce nüfusu 30 bin olan kentte, çoğu sokaklarda olmak üzere, şimdi 80 bin kişi yaşıyordu. Ûepa, ayrı bir faciaydı. Su tesisatı bulunmayan bu

küçük kasabaya sıkışan 8 bini çocuk 40 bin Müslüman, hem Sırp saldırıları hem de açlık ve susuzlukla boğuşuyorlardı.

İşte Sırpların işgal ettikleri bölgelerin arasına sıkışmış olan bu Müslüman "cep"leri en kuzeydeki ˚erska'dan başlayarak birer birer Sırp ordusuna hedef oldular.

˚erska'nın Düşüşü ve "İnsani Yardım"ların Öteki Yüzü

Bosna'daki savaş sürerken, 1993 başında ABD'de iktidar değişikliği yaşandı. Bush'un yerine Beyaz Saray'a oturan yeni Başkan Clinton, seçim propagandası boyunca, Bush yönetiminin Bosna'daki vahşete karşı duyarsız kalmakla eleştirmiş ve kendi iktidarında ABD'nin Balkanlar'a el atacağını vaat etmişti. Beyaz Saray'a oturduğunda ise, bir şeyler yapmak, daha doğrusu yapıyor gözükmek zorunda hissetti kendini.

İkinci etnik temizlik dalgası, tam bu sıralara denk geldi. Sırpların Doğu Bosna'yı tam olarak "temizlemek" için başlattıkları operasyon, bu konuda taahhüd altına girmiş olan Clinton'ı iyice zorlamaya başladı. Başta Bosnalıların büyük kısmı olmak üzere, çoğu insan, ABD'den Sırplara karşı askeri bir müdahale bekliyordu. Ama böyle bir şey mümkün değildi elbette; "gizli el" buna asla izin vermezdi. Bu yüzden Clinton yönetimi, "bir şeyler yapıyor görünmenin" en kolay yolunu seçti; Sırp kuşatması altında can çekişen Doğu Bosna kentlerine havadan "insani yardım" paketleri atmaya karar verdi.

Ancak havadan atılan bu yardım paketleri, Müslümanların yaşamasına değil, ölmesine neden olacaktı. ˚erska, Sırplara, "insani yardım" paketleri yüzünden düştü çünkü.

Srebrenica'nın biraz kuzeyinde yer alan küçük ˚erska kenti, aylardır Sırp kuşatması altında oluşunun doğal bir sonucu olarak açlıkla boğuşuyordu. ABD uçakları, Mart ayı başında ˚erska üzerinde süzülerek Müslümanlara yardım paketleri attılar. Ancak, nedense, bu yardım paketlerinin çok büyük bir bölümü, kentin dışına düştü.[32] Müslümanlar, bunlara ulaşabilmek için Sırp top ve makinalılarının menziline girmek zorundaydılar. Ancak açlık galip geldi ve aralarında kenti savunan askerlerin de bulunduğu çok sayıda Müslüman, yiyeceklere ulaşmaya çalıştılar. Sonuç tam bir felaketti, Sırplar yiyeceklere doğru ilerleyen Müslümanların çoğunu öldürdüler. Kentin ön cephesini savunan askerlerin çoğunun bu şekilde ölmesinin ardından asıl felaket geldi; Sırplar, zayıflayan savunma hattını yararak ˚erska'ya girdiler ve kadın-çocuk ayrımı yapmadan karşılarına çıkan her Müslümanı katlettiler. Tuzla'daki Müslümanların denetimindeki hükümetin Enformasyon Bakanı Mirza Kulugi¡, ˚erska'nın "insani yardımların" kent dışına atılması yüzünden düştüğünü açıkça ifade etti.[33] Clinton'ın "insani yardımı" bir Müslüman kentinin Sırpların eline düşmesine neden olmuştu.

Bu durumun, paketleri atan Amerikalılar tarafından bilinçli olarak mı yapıldığını, yoksa paketlerin sadece bir "kaza" sonucunda mı kentin dışına düştüğünü bilmek mümkün değildi kuşkusuz. Ancak benzeri bir olayın Ûepa'da da yaşanmış olması ve kentin sırf bu nedenle ˚erska'da olduğu gibi "düşme" tehlikesi yaşaması ister istemez kuşku uyandırıyordu.[34] Acaba daha önce silah ambargosu ve Vance-Owen Planı ile

Sırplara örtülü destekler vermiş olan "gizli el", bu kez daha da "sinsi" bir teknik mi kullanmıştı? Baştan beridir çok sofistike taktiklerle Belgrad'a yardımcı olan "gizli el", bu kez "insani yardım" adı altında Sırplara destek için bir başka sofistike yol mu bulmuştu?

Savaşın başından itibaren Batının Bosna'ya yaptığı yegane olumlu iş gibi görünen "insani yardım" hakkındaki bu kuşku, başka örneklerle de güçleniyordu. Belki başka bölgelerde ˚erska'da olduğu gibi "düşme" nedeni olmamıştı, ama yine de yeterince mide bulandırıcı yönlere sahipti.

Bu mide bulandırıcı yönlerden biri, gönderilen yardımın niteliğiydi. Sanki, hiçbir işe yaramamaları için özel olarak seçilen malzemeler yollanılıyordu Müslümanlara. Örneğin, kuşatma altındaki en zor günlerde, içinde yüzlerce yaralının barındığı GoraΩde'ye yollanan az sayıdaki yardım paketinin içinden, "kanser, sıtma ve mide yanması"na karşı kullanılacak ilaçlar çıkmıştı yalnızca. Bir Kızılhaç yetkilisi, "paketler açılınca doktorlar hayalkırıklığına uğruyor. Her gün çok sayıda kişinin silahla ölüp yaralandığı GoraΩde'de, örneğin kanser ilacı ne işe yarayacak?" diye haykırıyordu.[35] Müslümanlara ulaştırılan "insani yardım"lardaki bu "isabetsizlik", kuşku duymaya yetecek kadar abartılı derecedeydi. Açlık çeken kentlere havadan prezervatif ya da maden suyu dolu sandıklar atılmış ya da insanlar sebze ve meyve eksikliği çekerken büyük kısmı bozuk olan un ve makarna gönderilmişti.[36] Daha da garip olaylar vardı; bazı kentlere kullanım tarihi geçmiş, hatta "fosilleşmiş" ilaçlar yollanmıştı, cüzzam tedavisi için kullanılan bozuk ilaçlar bunların başında geliyordu.[37] Hatta, İngiliz gazetesi *Sunday Times*'ın yazdığına göre, bazı "ilaç" kolilerinin içinden kimyasal zehirler çıkmıştı; Almanya'nın Doğu kesiminde kapanan fabrikaların depolarındaki zehirli maddeler yollanmıştı Bosna'ya, "ilaç" olarak.[38]

Tüm bu olaylar, Kuzey Amerika topraklarının tümünü ele geçirirken Kızılderilileri "etnik temizlik"e tabi tutan "beyaz adam"ın kullandığı ilginç bir yöntemi hatırlatıyordu: Beyaz adam, Kızılderilileri toplama kampı niteliğindeki rezervasyonlara topladıktan sonra, "üşümesinler" diye onlara battaniyeler dağıtıyordu; ancak battaniyelerin üzerlerine çiçek hastalığının mikrobu bulaştırılmıştı bilinçli bir biçimde.[39]

BM'nin düzenlediği bütün bu "yardımlar" ise, bu uluslararası gücün gerçekte "karşı tarafın" safında olduğunu gayet iyi gösteriyordu Bosnalılara. Saraybosna halkı, şahit olduğu benzeri olaylar üzerinde, kentte dolaşan Barış Gücü UNPROFOR'a "SERBOFOR" (Sırp Gücü) adını katacaktı. Sokaklarda dolaşan beyaz BM araçlarına da "Sırp taksileri" adı verilmişti.[40]

Öyle görünüyordu ki, "insani yardım", Batılı yönetimlerin yalnızca dünya kamuoyundan ya da kendi seçmenlerinden aldıkları tepkiyi azaltmak için kullandıkları bir yöntemdi. Ancak bu iş yapılırken, Müslümanlara mümkün olduğunca az yardım edilmeye çalışılıyor, mümkün olduğunca işlerine yaramayacak malzemeler yollanılmasına özen gösteriliyordu.

Avrupa devletleri tarafından izlenen bu politika, aslında ABD tarafından da paylaşılıyordu. Ağustos 1992'de ABD Dış İşleri Bakanlığının Bosna-Hersek'le ilgili bürosundaki görevinden istifa eden uzman George Kennedy, *The Washington Monthly*

dergisinde bunu açıkça anlatmıştı. Kennedy'e göre, Dış İşleri Bakanlığı, "kamuoyu çalışmasını" savaşın başından beri iki nokta üzerinde odaklaştırmıştı: Birincisi, Bosna'da olanların boyutunu toplumun gözünde olabildiğince küçültmek, ikincisi ise ABD'nin yapabileceği herşeyi en etkin biçimde yaptığı izlenimini vermek ama asla somut bir şey yapmamak.[41]

"İnsani yardım" kapsamında bazen işe yarar malzemeler de gönderilmiyor değildi, ancak bu "yardım" bu sefer de Bosna hükümeti üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılıyordu. Bunun en belirgin örneklerinden biri, Sırplar ile Hırvatlar arasındaki "şer cephesi"nin en ateşli günlerinde Belgrad ve Zagreb tarafından öne sürülen "barış planı" sırasında yaşanmıştı. 1993 Mayısı sonunda, Milo§evi¡ ve Tudjman "Bosna'yı paylaşmak için" anlaşmaya vardıklarını duyurmuşlar, Müslümanlar'a %10-15'lik bir toprak vermeyi öngören bir plan ortaya atmışlar ve bu plan uluslararası ara bulucular Owen ve Nisan sonunda Vance'den "görev"i devralan Stoltenberg tarafından da destek görmüştü. Ancak, Fikret Abdi¡ gibi "liberal"lerin ve Sırp-Hırvat üyelerin oluşturduğu Başkanlık Konseyi'nden çatlak sesler gelse de, Izetbegovi¡, bu "Bosna'yı paylaşma planı"nı reddetmişti.

İşte "insani yardım" bu noktada gerçek amacını açığa vurdu. Tam Izetbegovi¡'in planı reddettiği sırada, Batılı devletler, Saraybosna'ya yapılan "insani yardım"ı yarı yarıya azaltacaklarını duyurdular. Bosna-Hersek Başkan Yardımcısı Eyup Gani¡'in ifadesiyle "insani yardım" böylece Bosnalılar üzerinde "bir baskı unsuru" olarak kullanıldı. Bosna-Hersek'in BM daimi temsilcisi Muhammed ~akirbey de BM'de düzenlediği bir basın toplantısında, uluslararası konferansın ara bulucularının -yani Owen ve Stoltenberg'in- bürosundan, hükümetine, "planı kabul etmemeleri halinde insani yardımın kesileceği tehdidi" geldiğini bildirdi.[42]

Alija Izetbegovi¡, Aralık 1994'de Budapeşte'de yapılan AGİK zirvesinde oldukça sert ve kararlı bir konuşma yapmış ve Batı'nın söz konusu iki yüzlülüğünü açıkça ortaya koymuştu. Bosna lideri konuşmasının bir yerinde, "insani yardım"ın ne olduğunu ortaya koyarak şöyle diyordu:

Birçoğunuz için umulmadık ve izah edilemez bir direnme gösterdik. Sadece hafif silahlarla donanmış 20 ila 150 silahlı kişiden oluşan gruplarla başladık ve on binlerce saldırgan askeri nötralize eden ve binden fazla tank ve zırhlı araçlarını tahrip eden 150 bin askerlik bir ordu oluşturduk. Savunmamız güçlendikçe, bize yardım niyetiniz giderek azaldı. Niçin? Bunun bir cevabı var mı?

Izetbegovi¡'in sorduğu soru önemli ve anlamlıydı: Bosnalılar güçlendikçe, Barış Gücü'nden gelen "insani yardım" azalmıştı. Elbette bunun tek bir cevabı vardı: Batı, Bosnalıların Sırplara karşı galip gelmesini istemiyordu. Yapılan "insani yardım", yalnızca Batı ile Sırplar arasındaki gizli ittifakı örtmek ve "tarafsız" gözükmek içindi. Bunun için de, ekonomideki "marjinal kar" prensibi kullanılıyor, "insani yardım" yapıyor gözükmenin vereceği propagandatif faydaya karşı, Müslümanlara en az yardım yapılmaya çalışılıyordu. Ancak Müslümanlar güçlenmeye başladığında, Izetbegovi¡'in vurguladığı gibi, bu "insani yardım" tümüyle duruyordu.

Hem "insani yardım"lar, hem de Batılı güçlerin Bosna yanlısı gibi gözüken diğer girişimleri, yalnızca "Müslümanlara yardım eder gözükmek ama gerçekte hiçbir yardım yapmamak için özen göstermek" prensibine göre düzenliyordu. Bunun da ötesinde, bazı "insani" girişimler, doğrudan Müslümanlara yönelik bir tuzak niteliğindeydi. En önemlilerinden biri de, "güvenli bölgeler"di.

Güvenli Bölgeler Tuzağı, Srebrenica'nın Öyküsü ve Morton Abramowitz'in Misyonu

Vance-Owen Planı Hırvat-Müslüman ittifakını bozduktan sonra, Sırplar yalnızca Doğu Bosna'da değil, ülkenin başka bölgelerinde de askeri kazançlar elde ettiler. Öte yandan Hırvatlar da eskiden Müslümanlara ait olan Orta Bosna'daki bazı bölgeleri ele geçirdiler. Bu gelişme, Vance-Owen Planı'nda öngörülen harita paylaşımını "bile" mümkün kılmıyordu. Bu noktada Batılı güçler, daha doğrusu Batının içindeki "gizli el", yeni bir "çözüm" geliştirdi. İlk bakışta Müslümanları Sırpların elinde ölmekten kurtarmak gibi bir amaç taşıyan bu yeni "çözüm", gerçekte aynı Vance-Owen Planı gibi Sırplara büyük bir stratejik avantaj sağlayacak şekilde tasarlanmış bir tuzaktı.

Bu yeni "çözüm", 22 Mayıs 1993'te Washington'da toplanan ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve İspanya'nın ortak kararı ile şekillenmişti ve Müslümanların kuşatıldığı altı kentte (Saraybosna, Tuzla, Ûepa, GoraΩde, Srebrenica ve Biha¡) "güvenli bölgeler" oluşturulmasını, bu bölgelerin Sırp saldırılarına karşı BM Barış Gücü tarafından korunmasını öngörüyordu. Bu karar, Bosna-Hersek yönetiminde çok büyük bir tepkiye neden oldu. Güvenli bölge sayılan altı şehir dışında, tüm Bosna-Hersek'teki Sırp işgalinin bu yeni "çözüm"le birlikte meşrulaştığını söylüyorlardı. Haklıydılar; gerçekten de bu karar Sırplara verilmiş yeni bir diplomatik tavizdi. Ancak bu durum, buzdağının yalnızca görünen kısmıydı; asıl tuzak ise bir süre sonra ortaya çıkacaktı.

Bu tuzak şuydu; "güvenli bölgeler", Sırplar bu şehirleri işgal edemesinler diye değil, aksine daha rahat edebilsinler diye kurulmuştu! Özellikle Sırplar için büyük stratejik önem taşıyan Doğu Bosna'daki üç Müslüman "cep" (Srebrenica, Ûepa ve GoraΩde) bu amaçla "güvenli bölge" kapsamına alınmıştı.

Özellikle Srebrenica, Sırplar ile "gizli el" arasındaki ittifak açısından çok önemliydi.

Aslında bu ikili ittifakın Srebrenica üzerindeki manevraları, "güvenli bölgeler" uygulamasından da önceye dayanıyordu. 1993 Baharı'ndaki ikinci etnik temizlik dalgasında, ˚erska'nın düşmesinin ardından Sırplar hedef olarak çok büyük bir stratejik önem taşıyan bu antik Müslüman kentini belirlemişlerdi. Srebrenica, son derece stratejikti, çünkü Sırpların iki işgal ekseninin de -yani hem doğu Bosna bölgesinin hem de kuzeydeki Belgrad-Banja Luka-Krajina hattının- kesiştiği noktada yer alıyordu. Özellikle doğu Bosna açısından kentin önemi büyüktü. Srebrenica Müslümanlarda kaldığı sürece, kuzeydoğu Bosna'nın "Büyük Sırbistan"a katılması hayali gerçekleşmiş

sayılamazdı. Dolayısıyla Srebrenica'nın ayakta kalması, Sırplar açısından kabul edilemez bir durum, Bosna yönetimi açısından da vazgeçilmez bir stratejik gereklilikti.

Ancak Srebrenica üzerinde strateji hesapları yapanlar, yalnızca Müslümanlar ve Sırplar değildi. Clinton'ın Beyaz Saray'a oturmasından sonra Bosna'yla daha yakından ilgilenmeye başlayan ABD'nin de Srebrenica hesapları vardı: Basına sızan habere göre, ABD yönetimi, Srebrenica'nın Sırplara bırakılmasını uygun görmüştü! *Newsweek*, konuyla ilgili haberinde, "Bill Clinton bir süredir Bosna hakkında sert konuşmalar yapıyor. Ama bir bürokratın sızdırdığı bilgiye göre, Amerika, çatışmalara müdahale etmeyerek Doğu Bosna'yı Sırplara bırakma kararı aldı" diye yazıyordu.[43]

ABD'nin bu kararının fiili etkileri de kısa süre içinde ortaya çıktı. Kullanılan yöntem, bu sefer de "insani yardım"dı: Nisan ayının başında, BM güçleri, Müslümanları Srebrenica kentinden tahliye etme çalışmalarına giriştiler. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, 6 Nisan günü, kentte bulunan 15 bin Müslüman sivili tahliye etmek için Srebrenica'ya bir konvoy gönderdi. BM konvoyu Müslüman siviller için getirdikleri yardım malzemelerini boşalttıktan sonra, her zaman olduğu gibi "boş" dönmek yerine, bu kez mültecileri kamyonlara yüklemek istedi. Ancak kentte bulunan Müslüman yetkililer buna kesinlikle izin vermediler. Talimatları Bosna-Hersek Devlet Başkanı Izetbegovi¡'ten aldıklarını belirterek, kenti Sırplara bırakmak niyetinde olmadıklarını söylediler. Anlaşılan Izetbegovi¡, BM tarafından uygulanması düşünülen "Srebrenica'yı boşaltma" planının gerçekte Sırp tarafına verilen stratejik bir destek olduğunun farkındaydı. Nitekim Srebrenica'ya giren BM konvoyu boş olarak kentten ayrılmak zorunda kaldı. Kentteki Müslüman yetkililer ise BM'yi "Sırplar adına etnik temizlik yapmak"la suçladılar.[44]

Ancak tüm bunlara karşın Srebrenica dayandı. Ve işte bu noktada da "güvenli bölge" kıskacına alındı. "Güvenli bölgeler"in en önemli özelliklerinden biri, BM tarafından silahsızlandırılmalarına karar verilmiş olmalarıydı. Sırplar, "biz bu şehirleri kuşatıyoruz, çünkü içlerindeki silahlı Müslümanların dışarı yayılıp bize saldırmalarından korkuyoruz" gibi komik bir iddia öne sürerek Batıdaki dostlarına bir "pas" atmışlardı. "Gizli el", bu "pas"ı "gol"e dönüştürecek hamleyi işte bu "silahsızlandırma" kararı ile yaptı. Sözde, "iki taraf da birbirinin askeri gücünden çekindiği için", hem güvenli bölgenin içindeki Müslümanların hem de güvenli bölge çevresindeki Sırpların silahları BM tarafından toplanacaktı.

Bunun bir aldatmaca olduğu apaçık ortadaydı. Sırplar, silahlarını göstermelik olarak güvenli bölgenin çevresinden uzaklaştırabilirler ve bir süre sonra da tekrar gelebilirlerdi, nitekim öyle de yapacaklardı. Müslümanların ise, silahlarını BM'ye teslim etmeleri halinde bir daha silaha ulaşma şansları yoktu.

Müslümanların tüm direnmelerine karşın, BM bu "silahsızlandırma" uygulamasını kısmen de olsa gerçekleştirdi. BM Güvenlik Konseyi üyelerinden Venezüella'nın daimi temsilcisi Büyükelçi Diego Aria, Konsey Başkanı Pakistan Büyükelçisi Cemşid Marker'a gizli olarak gönderdiği bir mektupta, bu durumun anormalliğini vurguluyordu. BM'nin etnik temizliğe arka çıktığını vurgulayan Aria şöyle diyordu:

Srebrenica'daki BM Gücü'nün görevi, şehri teslim etmek ya da Müslümanları silahsızlandırmak değildir. Aksine, şehri istila eden Sırplara karşı güvenliği sağlamaktır. BM öldürülenlerin kendilerini savunmak için gönderilen silahları imha ediyor. Nasıl olur da katledilenler silahtan mahrum edilip, saldırganın kucağına bırakılır?[45]

Nitekim 1995 yazının ilk yarısında her ikisi de güvenli bölge statüsünde olan Srebrenica ve Ûepa birbiri ardına Sırpların eline geçti. Srebrenica'yı "güvenli" kılmakla görevli olan Hollandalı Barış Gücü birliği, yoğun bir saldırı ile şehre giren Sırplara hiçbir müdahalede bulunmamıştı. BM güçlerinin, daha doğrusu onların temsil ettiği "gizli el"in gerçek misyonu, Srebrenica'ya giren Sırp General Ratko Mladi¡ "fethini" kutlarken Barış Gücü komutanı Ton Karremans'ın da kendisine eşlik etmesi ile görsel bir açıklama da kazanıyordu. Biri Müslümanları etnik temizliğe tabi tutmak için görevlendirilen, diğeri ise bu stratejik hedefi "güvenli bölge" tepsisi içinde ötekine sunmakla yükümlü olan iki komutan, birlikte kadeh kaldırıp şampanya içtiler. Srebrenica'daki katliamdan kaçarak Tuzla'ya sığınabilmiş olan bir Müslüman kadın, kentte onları şöyle anlatıyordu:

Hollandalılara sığınmıştık. Onların görevi bizi korumaktı. Bize sürekli "sorun yok, sorun yok" diyorlardı. Ama Sırp askerleri onların gözleri önünde mazlumları alıp götürüyorlardı. Bu arada komutanlarından biri de Sırp komutanı General Mladi¡ ile birlikte içki içiyordu. Sırplar da resmini çekiyorlardı.[46]

Srebrenica'nın bu şampanya partisi ile kutlanan işgalinin ardından kentteki Müslümanlar etnik temizliğe tabi tutuldu; kadın ve çocukların çoğu Tuzla'daki Müslüman bölgesine kaçabildiler, erkeklerin büyük bölümü ise (yaklaşık 10 bin kişi) Sırplar tarafından katledildi ve toplu mezarlara dolduruldu. "Güvenli bölge" işlevini görmüştü.

Benzer bir senaryo, Bosna'nın öteki ucundaki Biha¡ için de uygulanmak istenmişti. Alija Izetbegovi¡, Aralık 1994'de Budapeşte'de yapılan AGİK zirvesinde yaptığı konuşmada, bu gerçeği Batılı liderlerin yüzüne şu sözlerle vurmuştu:

Biha¡ bölgesine yapılan son saldırının 6 ay öncesinden itibaren halk, kasten açlığa mahkum edildi: İnsani yardım taşıyan konvoyların bölgeye girişi engellendi (143 konvoydan ancak 12'si bölgeye girmeyi başarırken, 131 konvoy geri döndürüldü). Saldırıdan önce Fransız taburu Biha¡ bölgesinden geri çekilerek, yerine hem daha küçük hem da yetersiz donanımlı Bangladeş birlikleri yerleştirildi. Bölgeyi adeta abluka altına almış olan medya, geride bir tek yabancı gazeteci kalmaksızın Biha¡'ı terk etti. Dahası, saldırganların sayısı ve şiddeti UNPROFOR raporlarında sürekli olarak küçük gösterildi. Bütün bu seri hadiseler, ardarda gelen tesadüfler olabilir mi?

Izetbegovi¡'in Biha¡'ta yaşananlarla ilgili olarak söyledikleri son derece çarpıcı ve düşündürücü gerçeklerdi. Ve gerçekten de bunların "tesadüf" olarak yorumlanması mümkün değildi. BM, bu kenti kasıtlı olarak "güvenli bölge" ilan ederek önce kendi denetimi altına almış, sonra da Sırp saldırısı yaklaşmakta iken yine kasıtlı bir biçimde kenti savunmasız ve izole bırakmıştı.

Srebrenica ve Biha¡ örnekleri, Bosna'daki savaşta 1993 yılından itibaren uygulanmaya konan "güvenli bölgeler" uygulamasının gerçekte bir tuzak olduğunu gösteriyordu. Evet, "güvenli bölgeler", BM'nin Müslümanlara karşı uygulamaya koyduğu bir tuzaktı; sözde bu bölgeler silahtan arındırılıyor ve BM'nin komutasındaki Barış Gücü'nün koruması altına alınıyorlardı. Oysa olaylar hiç de öyle gelişmedi. Barış Gücü, "güvenli bölgeler"de Müslümanların silahlarını toplamaya kalktı, böylece Müslüman savunması kırılmış oluyordu. Oysa Sırplara hiçbir ciddi yaptırım uygulanmadı. Sırplar bu "güvenli bölgelere" saldırdıklarında ise Barış Gücü yalnızca seyretti. Zaten "güvenli bölgeler" birer birer Sırpların hedefi haline geldiler. Önce Srebrenica, sonra Ûepa ve GoraΩde, daha sonra Saraybosna ve Biha¡. 1995 yazında Srebrenica ve Ûepa Sırplar tarafından işgal edildi ve bu iki kentteki Müslümanlar etnik temizliğe tabi tutuldu; diğerleri ise ayakta kalmayı başarabildiler ama 20. yüzyılın en acı verici kuşatmalarını yaşayarak...

Peki bu "güvenli bölgeler" tuzağının mimarı kimdi?

Oldukça ünlü bir isim: Morton Abramowitz. Evet, Bosna'da "güvenli bölgeler" oluşturulması fikrini ilk gündeme getiren kişi, bir süre ABD'nin Ankara Büyükelçiliği görevini de yürütmüş olan ABD'li diplomat ve stratejisyen Morton Abramowitz'di. Ertuğrul Özkök, *Hürriyet*'te "Safe Haven Mimarı Şimdi de Bosna'da" başlığıyla yayınlanan bir yazısında bu konuya dikkat çekmiş, daha önce başka kriz bölgelerinde de "güvenli bölgeler" uygulaması yapmış olan Abramowitz'in şimdi aynı şeyi Bosna'da yapmaya çalıştığını duyurmuştu. Gerçekten de bir süre sonra "güvenli bölgeler" tuzağı uygulamaya kondu. Ama bu "güvenli bölgeler", Özkök'ün empoze ettiğinin aksine, az önce incelediğimiz gibi, Müslümanlar için bir tuzaktan başka bir şey değildi.

Peki bu Abramowitz kimdi?

Morton Abramowitz, Yahudi kimliği oldukça belirgin olan eski bir CIA görevlisiydi. Hatta o nedenle Amerika'da bazı kimseler onun bir "Mossad ajanı" olduğunu öne sürmüşlerdi. Nitekim yine Washington kaynaklı bilgilere göre, CIA ile Mossad arasındaki koordinasyonun genişletilmesinde önemli bir rolü olmuştu.[47] Daha sonraki yıllarda çeşitli ülkelerde Büyükelçilik görevi yürütmüş, ancak bazı ülkelerden "diplomatik" bir lisanla kovulmuştu. Mısır, Malezya ve Pakistan bu şahsın ülkelerine büyükelçi olarak gönderilmesine karşı çıkmışlardı. Her üç ülkenin Washington'a bildirdikleri gerekçe şuydu: "Söz konusu kişi CIA ajanıdır. Görev yaptığı ülkelerin içişlerine müdahale etmeyi alışkanlık haline getirmiştir. İstemiyoruz!" Morton Abramowitz kriz ülkelerinin büyükelçisi olarak tanınıyordu. Ve Tayland örneğinde olduğu gibi Abramowitz'in kriz çözme yöntemi darbe planlamaya kadar gidebiliyordu.

Abramowitz daha sonra Ankara'ya Büyükelçi olarak atandı. Türkiye'ye gelir gelmez yaptığı ilk özel ziyaret ise sahip olduğu bilinçli Yahudi kimliğine son derece uygundu; yeni Büyükelçi Jak Kamhi'nin evine gitmişti. Bu ilginç duruma, *Sabah* gazetesi de şaşırmış ve "Abramowitz Türkiye'deki ilk özel ziyaretini acaba neden Jak Kamhi'nin evine yaptı?" diye sormadan edememişti.[48] İlginç Büyükelçi, bundan hemen sonra da Hahambaşı David Asseo'yu ziyaret etmişti.

Soner Yalçın, *Aydınlık* gazetesindeki yazısında şöyle diyordu: "Abramowitz'in, İsrail ve Mossad'la özel bir yakınlığı olduğu da biliniyor. Abramowitz'in Türkiye'ye gelirken belirlenen misyonu da ABD-İsrail-Türkiye üçgenini güçlendirerek Ortadoğu'da Amerikan hakimiyetini pekiştirmek."[49] Aynı gazetede, Ferit İlsever, Abramowitz'in Kürt ve Kuzey Irak sorunlarıyla olan kuşkulu bağlantılarından söz ettikten sonra şöyle yazıyordu:

Bütün bu gelişmeler içinde net bir biçimde ortaya çıkan gerçek şudur: ABD, Ortadoğu'da "Yeni Dünya Düzeni"ni halkları birbirine düşman ederek ve kanla kuruyor. Abramowitz'in "barış" ve "insan hakları" şovlarının ardında bölge halkları için yeni tuzaklar hazırlanıyor. Kafkaslar'da Balkanlar'da ve dünyanın diğer bölgelerinde de aynı senaryo uygulanıyor.[50]

İşte "Abramowitz'in 'barış' ve 'insan hakları' şovlarının ardında bölge halkları için hazırladığı tuzaklar"ın başında, Bosna'daki güvenli bölgeler uygulaması geliyordu. Ona böyle bir misyonu yükleyen şey ise, kendisini Batıdaki Sırp yanlısı "gizli el"in bir parçası haline getiren İsrail bağlantısıydı. ABD'ye döndükten sonra başına geçtiği ünlü think-tank Carnegie Endowment da "gizli el"in en önemli kurumu olan CFR'ın velayeti altındaydı zaten. ABD'deki Judeo-masonik kompleksin önemli bir üyesi olan Abramowitz, bu güç odağı tarafından yürütülen Sırplara örtülü destek verme işinin bir parçasını da kendi özel yetenekleri ve vizyonuyla yüklenmişti.

"Tepkisizlik" ile "Kasıt" Arasındaki Fark

Batı medyası, Bosna'daki savaş boyunca, kendi hükümetlerini, pasif ve kararsız davranmakla suçladı. Buna göre, ABD ve onun Avrupalı müttefikleri, Sırp saldırganlığını durdurmak için yeterince etkin davranmamışlar, Müslümanları kurtarmak için ellerini taşın altına koymamışlardı. Bu durum ise, Batının Bosna'da herhangi bir ekonomik çıkarının olmayışı ile açıklandı. "Bosna'da petrol olsaydı böyle olmazdı" şeklindeki argüman, bu nedenle Batı medyasının dilinde sakız haline geldi. Bizdeki medyanın büyük bir kısmı da söz konusu "Batının tepkisizliği" masalına uydu.

Oysa bu "Batının tepkisizliği" masalı, işin iç yüzünü gizleyebilmek için bilinçli olarak öne sürülen bir aldatmacadan başka bir şey değildi. Çünkü Batı, daha doğrusu Batılı güçleri Bosna konusunda büyük ölçüde yönlendirmeyi başaran "gizli el", gerçekte tepkisiz değildi. Aksine, olayla son derece ilgiliydi; Sırpları son derece sofistike yöntemlerle destekliyordu. Bu nedenle Batının gerçekte "tepkisizlik" değil, Müslümanlara yönelik bir "kasıt" içinde olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak başta belirttiğimiz "Bosna'da petrol yok ki" masalları ile uyutulan çoğunluk bunu göremedi. Vance-Owen Planı buna iyi bir örnekti. Bu plan, başta Batı medyası olmak üzere hemen herkes tarafından eleştirildi. Ama eleştiriler, planın hazırlayıcılarının Sırplara karşı fazla tavizkar davrandıkları, adaletli bir toprak paylaşımı gerçekleştiremedikleri gibi "yüzeysel" ve "safça" eleştirilerdi; planı hazırlayanların Sırplara karşı yeterince "tepkili" davranamadıklarını düşünüyorlardı. Oysa, önceki

sayfalarda değindiğimiz gibi, planı hazırlayanlar, "tepkisiz" ve "saf" kişiler değildiler; aksine ne yaptıklarını çok iyi biliyorlardı ve savaşın akışını tümüyle değiştiren bir fitili ateşleyerek Müslüman-Hırvat ittifakını parçalamışlardı.

Güvenli bölgeler tuzağı ise, Batının sahip olduğu "kasıt"ın bir başka göstergesi oldu.

Batının içindeki "gizli el" tarafından etki altına alınan uluslararası topluluğun izlediği daha pek çok politikada "kasıt" izleri görülebiliyordu. Öncelikle, perde arkasında yaşanan gerçek diplomasi, dünya kamuoyuna sunulan ve "Müslümanları desteklemek istiyorlar, ama yeterince etkili davranamıyorlar" imajı veren diplomasi görüntüsünden oldukça farklıydı. Örneğin Cyrus Vance ve Lord Owen, dünya kamuoyuna tarafsız imajı vermeye çalışsalar da, kapalı kapılar ardında sürekli Sırpların hamiliğini yapıyorlardı. Tanıl Bora şöyle diyor: "ABD'li ve Avrupalı politikacılar, kamuoyu önünde Izetbegovi¡'e gayet sıcak davranırken, müzakerelerde onu sürekli tavize zorladılar. Özellikle askeri müdahale ihtimalini aklından çıkarması gerektiğini zorlayıcı bir etmen olarak hep vurguladılar."[51]

Batılı ara bulucular tarafından yürütülen barış görüşmelerinin gerçekte Sırplara avantaj sağlamayı hedeflediği, Bosnalı liderler tarafından da birkaç kez açıklanmıştı. Başbakan Haris Sladzi¡, Temmuz 1992'de yaptığı bir açıklamada "Görüşmelerin, Sırpların Bosna-Hersek'teki toprak gaspları için araç olarak kullanıldığını" söylemiş ve eklemişti; "her görüşmenin ardından daha fazla insanımız ölüyor, evlerinden sürülüyor ve daha fazla acı çekiyoruz. Sadece ateşkes ihlal edilmekle kalmıyor, kitle katliamları, kitle sürgünleri devam ediyor. Buradaki görüşmeler, Bosna-Hersek'te Sırpların toprak gaspı için vasıta olarak kullanılıyor".[52]

Yalnızca ara buluculardan değil, doğrudan Batılı mason liderlerden de Bosna yönetimine yönelik baskı ve tehditler gelmişti. François Mitterand, Müslümanlara gözdağı vermeye çalışan "birader"lerden biriydi. Izetbegovi¡, Ankara'da MÜSİAD toplantısında yaptığı bir konuşmada, "Mitterand, bana, 'biz Avrupa'nın ortasında bir Müslüman devleti istemiyoruz' demek için gelmişti" diyerek, Fransız liderin Saraybosna'ya yaptığı medyatik ziyaretin gerçek amacını açıklamıştı. Mitterand'ı Saraybosna sokaklarında kafasındaki kaskla gören dünya kamuoyu, ortada çok daha "insancıl" düşünceler olduğunu sanıyordu halbuki.

Mitterand'ın söz konusu Saraybosna ziyaretinin bir başka "hikmeti" de, Sırplar aleyhinde oluşan uluslararası tepkiyi kırması ve zirvede olan askeri müdahale taleplerini susturmasıydı. Çünkü Mitterand, Saraybosna'ya gittiğinde kentin hemen dışındaki havaalanını kontrol altında tutan Sırp birlikleri ile görüşmüş ve onları bu bölgeyi boşaltmaları konusunda ikna etmişti. Bunun sonucunda havaalanına "insani yardım" uçuşları başlamış, göz boyamak ve var olan "kasıt"ı gizlemek için düzenlenen bu operasyon sayesinde de askeri müdahale talepleri gündemden hızla inmişti.[53] Mitterand, muhtemelen, "eğer insani yardım uçuşlarına izin verirseniz, biz Batı kamuoyunu daha uzun süre oyalayabiliriz" gibisinden bir mesaj götürmüştü Sırplara.

Izetbegovi¡ ve diğer Bosnalı liderler gerçeklerin farkındaydılar elbette, ama bunu yalnızca MÜSİAD'daki gibi "dost sohbetleri"nde söylüyorlardı. Eğer Batılı hükümetlerin Sırplara destek olduklarını açık açık ilan etseler, bu kez milliyetçi damarları ağır basan Batı kamuoyunu da karşılarına alacak ve belki de karşı tarafın daha da sert bir tepki vermesine yol açacaklardı.

Batılı güçlerin "kasıt" içinde olduklarını ortaya koyan bir başka gösterge de, Sırp vahşetinin ortaya çıkmasını engellemek için gösterdikleri çabaydı. Sırpların Bosna'nın çeşitli bölgelerinde kurdukları ve içlerinde akıl almaz işkencelerin yaşandığı toplama kamplarının varlığı, Birleşmiş Milletler yönetimi ve başta ABD olmak üzere bazı Batılı hükümetler tarafından, 1992 Haziranı'nın başında öğrenilmişti. Fakat bu kampların varlığı ile ilgili haberler, ancak Temmuz sonunda dünya kamuoyuna ulaşabildi. Aradaki zaman boyunca, ABD ve BM, kampların varlığını mümkün olduğunca gizli tutmaya çalışmışlardı. İngiliz *The Guardian* gazetesinin Ağustos ayında ortaya çıkardığı bir habere göre, ABD, bölgeye gönderilen ajanların ve casus uydularının edindikleri bilgiler ışığında kampların varlığını tespit etmiş, ancak Bosna hükümetinin bu kamplar hakkında verdiği bilgilerin "inandırıcı" olmadığı açıklanmıştı.[54]

Batılı güçlerin Bosna'daki savaş boyunca birkaç kez Sırplara karşı düzenledikleri bombardımanlar da yalnızca ve yalnızca göstermelikti ve var olan "kasıt"ı örtmek amacıyla düzenlenmişlerdi. Bu bombardımanların hiçbirinde Sırplara hiçbir ciddi zarar verilmedi. Bir keresinde NATO uçakları Bosnalı Sırpların sözde başkenti olan Pale'yi bombalamışlardı. Bir süre sonra NATO'nun şehirdeki Sırp cephaneliklerinin yerini bilmesine karşın, yalnızca iki boş evi bombaladığı ortaya çıktı. NATO, 1995 baharında bir Amerikan uçağını düşüren Sırp füze rampalarını bile, yerlerini çok iyi bilmelerine karşın, bombalamamıştı. 1995 Eylülü'nde Sırplara karşı girişilen NATO bombardımanlarında da yine etkili hedefler vurulmadı. Harekata katılan Amerikalı pilotların bazıları, ülkelerine döndükten sonra kendilerine "Sırp hedeflerine fazla zarar vermeme" emri verildiğini açıkladılar.

Batıdaki "gizli el"in stratejisi, Bosna'ya yönelik "kasıt"larını her diplomatik girişimin içine enjekte etmek, ancak sofistike yöntemlerle de bu durumu gizlemekti. ABD tarafından Yeni Yugoslavya Başbakanlığı görevine "ithal" edilen Milan Pani¡'in misyonu, bunun bir başka örneği olacaktı.

Pani¡ Senaryosu ya da İyi Polis Numarasının İlk Örneği

27 Nisan 1992'de Yugoslavya Federal Parlamentosu'nda yalnız kalan Sırp ve Karadağlı üyeler, Sırbistan ve Karadağ'dan müteşekkil olan Yeni Yugoslavya Cumhuriyeti'ni ilan ettiklerinde, bu yeni ülkenin anayasasında Yugoslavya için bir Federal Cumhurbaşkanı, bir de Federal Başbakan seçilmesini öngörmüşlerdi. Yani Sırbistan Cumhuriyeti'nin devlet başkanı olan Milo§evi¡'in dışında da sahneye yeni oyuncular katılacaktı.

Bu iki makamın mümkünse aynı cumhuriyetten kişilerce doldurulmamasının daha uygun olduğu da anayasada belirtilmişti. Bu madde uyarınca cumhurbaşkanının Karadağlı, başbakanın ise Sırp olması bekleniyordu kulislerde. Ancak sürpriz bir şekilde, cumhurbaşkanlığı için Dobrica ˜osi¡'in ismi ortaya atıldı ve ˜osi¡ 15 Haziran 1992'de bu koltuğa oturdu.

˜osi¡'e önceki bölümlerde değinmiştik. Sırp milliyetçiliğinin uyanışındaki en önemli isimlerden biriydi. Henüz 1960'lı yıllarda "Sırp halkının tarihsel bir hedefi olan tüm Sırpların tek bir devlet içinde birleştirilmesi" hedefinden söz etmişti. Sırp Bilimler Akademisi'nin önde gelen üyelerinden olan ˜osi¡ 1985 yılında da, Çetnik ideoloğu Dragi§a Vasi¡'i büyük bir kahraman olarak tasvir eden bir roman yayınlamıştı. (Vasi¡, II. Dünya Savaşı sırasında Çetniklerin uyguladığı "etnik temizlik" programını formüle eden iki masondan biriydi.) Çetnik ideolojisinin merkezi sayılan Sırp Bilimler Akademisi'nin 1986'da yayınladığı ve Milo§evi¡'in programının özünü teşkil eden ünlü Memorandum'da en çok emeği geçenlerin başında da yine ˜osi¡ geliyordu. Bunu izleyen dönemde de, "Arnavut ayrılıkçılığına" ve "Bosna'daki militan İslam'a" karşı yürüttüğü ateşli propaganda ile dikkat çekmişti.

Dolayısıyla Sırbistan Devlet Başkanı koltuğunda oturan Milo§evi¡'in yanına Yugoslavya Devlet Başkanı olarak yakışacak en ideal isim, oydu. Belgrad'daki masonik iktidar odağı ve onun Batılı dostları açısından, ˜osi¡ oldukça uygun bir isimdi.

Yalnız, bu durumda, anayasada da öngörüldüğü gibi, bu kez Federal Başbakanlık koltuğuna Karadağlı birisinin oturması gerekiyordu. Fakat böyle olmadı. ˜osi¡, bu makama, Milo§evi¡'in de onayıyla, uzun yıllar Amerika'da kalmış bir Sırp olan Milan Pani¡'i atadı.

"Temayüllere aykırı" bir biçimde gerçekleşen bu başbakanlık seçimi, belli ki, o temayülleri ve hatta anayasayı umursamayacak bir güç tarafından yaptırılmış olabilirdi. Bu ise, Yeni Yugoslavya içinde, ancak Belgrad'daki iktidar odağı olabilirdi. Milo§evi¡'in önderliğindeki bu masonik "establishment" (devlet aygıtı), kurduğu otoriter rejim sayesinde ülke içindeki herşeye hakimdi çünkü. Nitekim resmi olarak Pani¡'i bu göreve atayan ˜osi¡ de aynı kadronun bir parçasıydı.

Ancak hepsi bu kadar değildi. Belgrad'daki masonik iktidar odağının Batıdaki "gizli el" tarafından desteklendiğini biliyoruz. Pani¡, işte o "gizli el" tarafından da bu iş için seçilmiş, hatta "pompalanmıştı". Tanıl Bora, Pani¡'in "ABD bağlantısı"nı şöyle anlatıyor:

Milan Pani¡ bir "Amerikan Sırpı" idi. 1956'da milli bisikletçi iken Avrupa'da yapılan bir turnuvadan istifade ABD'ye kaçmıştı. 1963'de ABD vatandaşlığını kazanmış, yerleştiği Kaliforniya'da zengin olmuştu. 1991 cirosu yaklaşık yarım milyar olan bir biyokimya firmasının sahibiydi. Amerika'dayken, ön yüzünde ABD bayrağının bulunduğu önlü arkalı 6 sayfalık "küçük" bir kartvizit kullanıyordu. ABD-merkezli "entelektüel magazin" dergisi New Perspectives Quarterly'nin (NPQ) ilk yönetim kurulu üyeleri arasında yer almıştı. ABD'nin "iktidar seçkinleri" ile de sıkı ilişkileri vardı. Hırvatistan Devlet Başkanı Tudjman'ın ricalarına rağmen, ABD vatandaşı olan hiçbir Hırvat'a Hırvatistan'da resmi bir makam işgal etmesi için izin vermeyen ABD yönetiminin,

"yurttaş" Pani¡'e üstelik Federal Başbakanlık gibi ramp ışıkları altındaki bir görev için derhal izin vermesi, bu yakınlığın en açık göstergesi oldu.[55]

Fakat hem Belgrad'daki iktidar odağı, hem de ABD'nin "iktidar seçkinleri" tarafından Federal Başbakanlık koltuğuna oturtulan Pani¡, kısa bir süre sonra oldukça ilginç bir görüntü çizmeye başladı. Elde etmek istediği görüntü, Milo§evi¡'e ve Bosna'daki Sırp saldırganlığına karşı çıkan barışçı ve Batılı bir adam görüntüsüydü. İlk çıkışını Milo§evi¡'e, Sırbistan Cumhurbaşkanı olarak Yugoslavya politikasına karışmamasını, 'sadece kendi işine bakmasını' söyleyerek yaptı.

Aynı sıralarda ilginç bir manevra da ˜osi¡'ten geldi. O da birden bire Milo§evi¡'e karşı muhalefet sesleri yükseltmeye başladı. "Ülkenin savaştan yorulduğunu ve barışın herşeyden daha önemli hale geldiğini" söylüyor, "görevim ülkedeki yangını söndürmektir" diyordu. Dahası, Sırp milliyetçiliğinin uyanışında oynadığı rolü de küçük göstermeye çalışıyor, Memorandum'un "şovenist" bir metin olmadığını, hatta "Milo§evi¡'in çizgisi ile Memorandum'un ilgisi bulunmadığını" öne sürüyordu. Uzun yıllardır ağzından düşürmediği "Büyük Sırbistan" kavramından bile, bunun politik bir hedef olarak değil "tarihsel-romantik bir mecaz" olarak anlaşılması gerektiğini söyleyerek, çark etti.

Kısa bir süre sonra ˜osi¡-Pani¡ ikilisi ile Milo§evi¡'in yolları tamamen ayrıldı. Pani¡ özellikle öne çıkarak, Sırbistan'ı uluslararası baskılardan kurtaracak ve Bosna'daki savaşı durduracak adam profili çizmeye başladı. 1992 Ağustosu'nun başında, Saraybosna'ya giderek Müslüman yönetimine bir barış önerisi götürdü. Plan, Bosna-Hersek'in Sırbistan tarafından tanınması için, Bosna'nın fiili olarak Sırpların elinde olan %60'ının resmen Sırplara bırakılmasını öngörüyordu. Doğal olarak, Müslüman yönetimi tarafından kabul edilmedi.

Ancak Pani¡'in tüm bu anti-Milo§evi¡ ve "barışçı" görüntüsü, pek inandırıcı durmuyordu. Çünkü Federal Başbakan, elinden geldiğince Milo§evi¡ çizgisinin suçlarını ört-bas etme eğilimindeydi. Sırpların Bosna'da yaptıkları katliamı mümkün olduğunca gizlemeye çalışıyordu. Örneğin, içinde korkunç işkencelerin yaşandığı Sırp toplama kampları Pani¡'e göre birer hayal ürünüydü. Bu konuda o denli ısrarlıydı ki, "Sırplar tarafından açılmış tek bir toplama kampı bulan gazeteciye 5 bin dolar vereceğini" söylemişti.[56]

Pani¡'in en büyük çabası, Bosna'da Federal ordu ve Çetniklerin elele gerçekleştirdiği etnik temizliğin suçunu bu iki tarafın da elinden almaktı. Özellikle, sürekli olarak Federal orduyu temize çıkarmaya çalışıyor, Bosna'da şiddetin, Belgrad tarafından kontrol edilemeyen çetelerce gerçekleştirildiğini söylüyordu. Temmuz 92'de yaptığı bir açıklamada, "1.200 sokak serserisi, kelimenin gerçek anlamıyla çeteciler var, kimseyi dinlemiyorlar" diyordu.[57] Öte yandan bu "1.200 sokak serserisi"nin suçunu da elinden geldiğince örtemeye çalışıyordu, Batıdaki "gizli el"in temsilcileri, örneğin Douglas Hurd tarafından sık sık söylenen "savaşan her üç taraf da aynı derecede suçlu" masalını tekrarlıyordu. Temmuz 92'de, çatışan üç tarafın da hatalı olduğunu kabul

etmek gerektiğini belirterek, "insanları öldürüyorlarsa, bu katilliktir, kimin ne kadar öldürdüğü ise önemli değil" diyebilmişti.[58]

Yugoslav ordusunun Bosna'daki savaştaki rolü, BM Genel Kurulunun Eylül ayındaki bir toplantısında gündeme gelmişti. Kürsüye çıkan Pani¡, Belgrad hükümetinin Müslüman Bosnalılara uyguladığı etnik temizlik eylemlerini inkar ederek, "bu korkunç ve asla kabul edilemez bir olaydır. Savaşı Yugoslav askerleri değil, hükümetinin emrini dinlemeyen başıbozuk militanlar sürdürüyor. Tüm Yugoslav askerleri Bosna'dan çekildi. Biz harp değil, barış istiyoruz" demişti, "Ağlamaklı bir sesle ve yaşlı gözlerle" Genel Kurul'a hitap eden Pani¡, çarpışan taraflara silah yardımı yapılmamasını isteyerek, Bosnalı Müslümaların kendilerini savunma hakkına da karşı çıkmıştı. Pani¡'in ardından konuşan Izetbegovi¡ ise, bu "ABD'den ithal" Başbakanın gözyaşlarının ne denli gerçek olduğunu ortaya koyuyordu. Bosna lideri, "her gün Yugoslav uçakları Bosna üzerinde uçuyor, yeni birlikler üzerimize sürülüyor" diyerek Pani¡'i yalanlamış ve Federal ordunun tüm birimleriyle savaşın içinde olduğunu vurgulamıştı.[59]

Pani¡, savaşın sorumluluğunu Müslümanların üzerine atabilmek için çeşitli "hile"ler yapmaya çalışmış, bir keresinde kabul edilmesi mümkün olmayan bir barış planını Izetbegovi¡'in önüne koyduktan sonra, "Izetbegovi¡'le anlaşamazlarsa, dünyanın hangi tarafın savaşı sürdürmek istediğini öğreneceğini" söylemişti.[60]

Tüm bunlar, Pani¡'in yürüttüğü barış misyonunun yalnızca göstermelik bir manevra olduğunu ortaya koyuyordu. Gerçekten barış isteyen birisinin, Bosna'da Sırplar tarafından yapılan katliamları ve bunların ardındaki Belgrad kontrolünü inkar etmesi mümkün değildi çünkü.

O halde Pani¡'in gerçek misyonu neydi? Neden Milo§evi¡'e karşı muhalefet bayrağı açmak için kalkıp Amerika'dan gelmişti? Dahası, neden bu muhalefeti yürütürken, Milo§evi¡'i ve onun sevgili Çetniklerini zor durumda bırakacak gerçekleri açıklamak yerine bunları gizlemeye ve suçu Müslümanların üzerine atmaya çalışıyordu? Bu soruların cevabı, Bosna-Hersek yönetimi tarafından verilmişti aslında. Tanıl Bora şöyle yazıyor:

Müslüman politika yorumcularının çoğu (ve kısmen Hırvatlar) ˜osi¡-Pani¡ ikilisi ile Milo§evi¡-KaradΩi¡-~e§elj üçlüsü arasındaki çelişki görüntüsünün sahte olduğu üzerinde birleşiyordu. Buna göre, iki grup arasında bir tür iş bölümü vardı; ˜osi¡-Pani¡ ikilisi, Batıyı oyalayarak Milo§evi¡-KaradΩi¡-~e§elj eksenine soluk aldırıyordu.[61]

Aslında aynı yorum, Sırbistan'daki Milo§evi¡ muhaliflerinin en önemlisi olan Sırp Diriliş Hareketi lideri Vuk Dra§kovi¡ tarafından da paylaşılıyordu. Dra§kovi¡, Fransız *L'Evenement du Jeudi* dergisine verdiği demeçte, "Pani¡'i Sırbistan'a getirenlerin Milo§evi¡'e sadık kişiler olduğuna" işaret ederek, onun gerçekte Milo§evi¡ tarafından yönetilen bir kukla olduğunu söylüyordu.[62]

Nitekim Pani¡'in başta Milo§evi¡ olmak üzere Belgrad'daki iktidar odağı ile çok yakın bağlantıları da vardı. Tanıl Bora şöyle yazıyor:

Pani¡'in Sırbistan'daki iş ilişkileri, hakkında şaibe doğurmaktaydı. "İthal Başbakan", Mayıs 1991'de Yugoslavya'nın en büyük kimya sanayi işletmesi olan

Galenika'nın %75 payla ana ortağı olmuştu. (Galenika'nın Başkan Yardımcısı, Reagan döneminin ABD Belgrad Büyükelçisi John Douglas Scanan idi!) *Pogled* dergisi, Galenika hisselerinin Pani¡'e değerinin çok altında satıldığını ortaya çıkarttı. 50 milyon dolarlık bedelin en fazla üçte biri ödenmişti. Paranın üstünü Sırbistan yönetimi "halletmiş"ti; karşılığında Galenika'nın örtülü kaynaklarından (Milo§evi¡'in liderliğindeki) SSP'ye (Sırbistan Sosyalist Partisi) düzenli para akıyordu. Bu tablo, Pani¡'in "tam zıttı" göründüğü SSP ve devlet kodamanlarıyla gayet maddi bir göbekbağı olduğunun resmiydi! 63

Bu tablo, Milo§evi¡'in temsil ettiği iktidar odağı ile ˜osi¡-Pani¡ ikilisi arasındaki çatışmanın, gerçekte ünlü "iyi polis-kötü polis" senaryosunun bir versiyonu olduğunu gösteriyordu. Belgrad'daki iktidar odağı, Batı kamuoyunu oyalamak için bu klasik taktiği kullanmaya karar vermişti.

Ancak hepsi bu kadar değildi. Bu senaryonun bir ucu da Washington'a, oradaki "gizli el"e kadar uzanıyordu. Çünkü başta da belirttiğimiz gibi, Pani¡, ABD'den "ithal" edilmiş bir Başbakandı. Dahası, "ABD'nin 'iktidar seçkinleri' ile de sıkı ilişkileri vardı" ve "Hırvatistan Devlet Başkanı Tudjman'ın ricalarına rağmen, ABD vatandaşı olan hiçbir Hırvat'a Hırvatistan'da resmi bir makam işgal etmesi için izin vermeyen ABD yönetiminin, 'yurttaş' Pani¡'e üstelik Federal Başbakanlık gibi ramp ışıkları altındaki bir görev için derhal izin vermesi, bu yakınlığın en açık göstergesi"ydi. Bir başka deyişle, "ABD'deki iktidar seçkinleri", ki bunlar kuşkusuz büyük ölçüde CFR-Trilateral masonik kompleksinden ve "Kissinger ekolü"nden oluşuyordu, Milan Pani¡'i iyi polis-kötü polis numarasını oynasın diye Belgrad'a yollamışlardı. Milo§evi¡ ile onun Batılı "biraderleri" arasındaki gizli ittifak, Batı kamuoyunu oyalamak ve Çetniklere zaman kazandırmak için sahnelenen bu oyunu birlikte planlamıştı.

Fakat bu oyun ancak belli bir noktaya kadar sürdürülebildi. Çünkü zaman ilerledikçe Bosna'daki savaşın yükü daha fazla ağırlaşıyor ve kötü polis rolünü oynamayı kabullenmiş olan Milo§evi¡ giderek daha fazla sıkışıyordu. Bu nedenle de, iyi polis rolüne kendisi soyunmaya karar verdi. Bunun için de önce ˜osi¡ ve Pani¡ ikilisinin tasviye edilmesi gerekiyordu. Pani¡, siyasi bir intiharla bu işi kendi başına üstlendi. 1992 sonunda Sırbistan'da yapılacak olan Başkanlık seçiminde Milo§evi¡'e rakip olmaya karar verdi. Sahip olduğu "ABD uşağı" imajıyla da doğal olarak 20 Aralık günü yapılan seçimi kaybetti. ˜osi¡ ise 1993 yazında Milo§evi¡ tarafından verilen bir emirle, Yugoslav Meclisindeki SSP ve SRP (~e§elj'in yönettiği Sırp Radikal Partisi) oylarıyla görevinden uzaklaştırıldı.

Milo§evi¡, Pani¡ ve ˜osi¡'i temizlemekle, iyi polislik makamı için kendine yer açıyordu. Ancak bu manevrayı tek başına planlıyor değildi. Belgrad'da uygulanan bu stratejinin, "gizli el" tarafından düzenlenen bir de uluslararası boyutu vardı. "Gizli el", Milo§evi¡'in bu siyasi manevrasıyla eş zamanlı bir biçimde, uluslararası platformda geniş çaplı bir "Milo§evi¡'i kurtarma" operasyonu düzenledi.

Milo§evi¡'in yıllardır sahip olduğu görüntüyü ve Bosna'daki savaşın kaderini kökten değiştirecek olan bu operasyon ise, "gizli el"in geleneksel buluşma yerlerinden birinde, bir Bilderberg toplantısında hesaplandı ve uygulamaya kondu.

Atina'daki Bilderberg Toplantısı ve Milo§evi¡'in Metamorfozu

1993 Nisanı'nın sonlarında, Atina'da Bilderberg Klüp'ün yıllık toplantısı düzenlendi. Bosna'daki savaşın hemen yanı başında yer alan ve Sırpların hem tarihsel hem de güncel bir müttefiki olan Yunanistan'ın başkentinin böyle kritik bir zamanda Bilderberg toplantısı için seçilmesinin bir anlamı olmalıydı kuşkusuz. Nitekim basına sızan haberlere göre, toplantının ana konusu, eski Yugoslavya topraklarındaki siyasi ve askeri durumdu.[64]

Toplantı Bilderberg'in her zamanki gizlilik prensibi içinde basına kapalı bir biçimde yürütüldüğü, hatta dışarı "kuş bile uçmadığı" için, görüşmelerin detaylarını öğrenmek ve alınan kararlardan haberdar olmak mümkün değildi kuşkusuz. Ancak Bilderberg'in "gizli el" içindeki müstesna yeri, bizlere bu toplantıda ciddi kararlar alınmış olması gerektiğini gösteriyordu.

Nitekim "Sırp tarafı" tam tekmil katılmıştı toplantıya; en başta Milo§evi¡'i Milo§evi¡ yapan adam, yani Henry Kissinger vardı. Sırplara verdikleri örtülü desteklerini incelediğimiz Lord Carrington ve Lord Owen da yerlerini almışlardı. Bunların yanı sıra, NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner ve Clinton'un "sağ kolu" Vernon Jordan gibi politikacılar da vardı. ABD'deki masonik kompleksin en önemli ismi olan Yahudi asıllı finansör David Rockefeller ya da P2 mason locasıyla olan ilgisi basına yansımış olan İtalya'nın en zengin sanayicisi Giovanni Agnelli gibi isimler en önde yer alıyorlardı doğal olarak.[65] Bir de, ev sahibi olarak Atina'yı temsil eden iki önemli kişi katılmıştı toplantıya; Yunan Başbakanı Mitçotakis ve Dış İşleri Bakanı Michael Papkonstandinov.[66]

Sırpların geleneksel müttefiki olan Yunanistan'ın bu iki yetkili ismi, "Sırp tarafı"nın Kissinger, Carrington ya da Owen gibi temsilcileri ile biraraya geldiğine ve toplantının konusu da "eski Yugoslavya toprakları" olduğuna göre, Atina'daki bu Bilderberg toplantısında önemli bazı kararlar alınmış olmalıydı.

Nitekim kısa bir süre sonra Mitçotakis tarafından başlatılan diplomatik atak, Bilderberg'in ne planladığı hakkında fikir verdi. "Gizli el", Yunan Başbakanı'nı bir tür "ara buluculuk"la görevlendirmişti. Ve bu ara bulucunun misyonu da, Carrington ya da Owen'ınkinden farklı olmayacaktı.

Bilderberg toplantısından kısa bir süre sonra, Atina'da ikinci bir toplantı, bir zirve oldu. Mitçotakis'in girişimleri sonunda Sırp ve Hırvat liderler, Izetbegovi¡ ve ara bulucular biraraya geldiler. Bu arada, Mitçotakis'in bu "büyük başarısı" Batı basınında övgüyle anılıyor, zirvenin ne denli önemli ve yararlı olduğu Batı medyasının sütunlarını dolduruyor, herkes Mitçotakis'in böyle bir girişimle elde ettiği "sükse"den bahsediyordu.

Bu denli iyi planmış bir zirvenin önemli bir sonucu olmalıydı da zaten. Nitekim sonuç hemen ortaya çıktı: Bu zirve, Milo§evi¡'in "iyi polis" koltuğuna oturmasının başlangıcıydı.

Toplantıya hem Belgrad'daki "ustalar", yani Milo§evi¡ ve ˜osi¡, hem de Pale'deki "aparatçik"ler, yani KaradΩi¡ ve ekibi çağrılmıştı. Ve Belgrad, ilk kez açık bir biçimde Pale'ye karşı tavır aldı. Milo§evi¡, KaradΩi¡ ve öteki Bosnalı Sırpları Vance-Owen Planı'nı kabul etmeleri için ikna etmeye çalışan adam görüntüsüne büründü. Bu tiyatronun bazı vurucu "sahne"leri de Batı medyasına ulaştırılıyordu hemen; basında çıkan haberlere göre, zirve sırasında Milo§evi¡ ile KaradΩi¡ bir odada baş başa görüşürlerken, Milo§evi¡'in "bu planı kabul etmemekle kendinizi intihara sürüklüyorsunuz" şeklindeki öfkeli bağırtıları ve "yapmayın, etmeyin" gibisinden sözleri dışardakiler tarafından duyulmuştu.

Sonunda öyle başarılı bir "iyi polis" görüntüsü oluşturuldu ki, Milo§evi¡ KaradΩi¡'i ikna ederek Pale'nin Vance-Owen planına "evet" demesini sağladı. Ancak KaradΩi¡ de "ustası"nın tekniğinden bir şeyler kapmış ve topu Pale'deki sözde Sırp Parlamentosu'na atmıştı. Sırp Parlamentosu ise referandum kararı aldı. Bosna'nın radikal Sırpları da, beklendiği gibi, planı reddettiler ve "Batının Sırplığı yok etme planlarına" karşı taviz vermeyeceklerini söylediler. Milo§evi¡ ise, "barışa bir türlü ikna edemediği" Bosnalı Sırplara ambargo koyduğunu açıkladı!...

Tüm bu senaryo, birkaç ayrı yönden Belgrad'a yarıyordu:

I) Öncelikle, baştan beri söylediğimiz gibi, Milo§evi¡ hızlı bir metamorfoz geçirerek "Balkanlar'ın Kasabı"ndan Belgrad'daki barış havarisine dönüşmüştü. Bundan sonraki her aşamada da bu görüntüyü koruyacaktı. Savaşın ve katliamın asıl sorumlusu, Batılı biraderlerinin yardımı ile böylece, en azından savaşın sonuna dek koltuğunu garanti altına alıyordu. Bir Batılı diplomatın deyimiyle Milo§evi¡'e neredeyse Nobel ödülü verilecekti.

II) Milo§evi¡'in bu dönüşümü, hem Belgrad'a hem de Pale'ye zaman kazandırdı. Atina'daki zirve öncesinde geniş kapsamlı bir askeri müdahale ile Sırplara derslerini vermekten söz eden Clinton, zirvenin ardından tüm askeri müdahale laflarını gündemden kaldırdı. Ortaya atılan mantığa göre, "en son çözüm" olan askeri opsiyona gerek yoktu; Milo§evi¡'le iş birliği yapılarak Pale'deki radikaller köşeye sıkıştırılabilirdi.

III) Tüm bunlar olurken Vance-Owen Planı'nın gerçek misyonu da çok profesyonel bir biçimde gözlerden gizlenmiş oluyordu. Plan, önceki sayfalarda incelediğimiz gibi, asıl olarak Müslümanlar ve Hırvatlar arasındaki ittifakı bozmak için ortaya atılmıştı. Ancak bu misyonunu yerine getirmesi için Sırplar tarafından onaylanmasına da gerek yoktu. Sırplar planı onaylamamış oldukları halde, Müslümanlar ile Hırvatlar planın kalıcığına inanmışlar ve birbirlerine girmişlerdi zaten. Sırpların, gerçekte kendilerine büyük stratejik avantaj sağlayan bu planı reddetmeleri ise, planı gerçek amacının tam tersi bir görüntüye kavuşturdu. Batı medyası, planın hiçbir tarafı tatmin etmediğini ama en çok Sırpları zararlı çıkardığı için Hırvatlar ve Müslümanlar tarafından "ehven-i şer" olarak kabul edilirken Pale'de reddedildiğini öne süren yorumlarla doldu.

Milliyet ise, olayın dış görünümündeki garipliğin etkisiyle, şöyle yazıyordu:

Atina'da Sırpların büyük baskılarla kabul ettiği Vance Owen Planı'na bakarsak, bu plan Bosna'yı 10 parçaya bölüyor. Dolayısıyla da baştan beri Boşnakların lehine değildir.

Ama Sırplar, oyunu öyle oynadılar ki; şimdi 4-5 ay önce yapılan tartışmaları kimse hatırlamıyor ve adeta tek kurtuluş yoluymuş gibi herkes bu plana sarılıyor. Bosna-Hersek Devlet Başkanı Alija Izetbegovi¡'in aylar önce reddettiği bu formülü katliamı durdurmak için kabul etmekten başka şansı yok doğrusu. Bir Türk diplomatının deyimiyle "bu formül, aslında Sırpların durumunu konsolide ediyor (destekliyor) ve Türkiye gerek ABD'ye gerekse diğer Batılı ülkelere bunu aylar önce söylemiş durumda. Bu tabloya rağmen, neden Sırplar planı kabul etmiyorlar, anlamak mümkün değil".[67]

Sırplar neden planı kabul etmiyorlardı? Vance'in, Owen'ın ve "gizli el"in öteki üyelerinin gerçekte kimin yardımcısı olduğunun belirginleşmemesi için böyle danışıklı anlaşmazlıklar gerekiyordu da ondan.

Bosnalı Sırplar, bu planı reddetmelerinin ardından yeni bir barış planı hazırlanmasını istediler. Planın hazırlayıcısı için uygun gördükleri isimler ise ilginçti: Henry Kissinger ve Mihail Gorbaçov.[68] Kremlin'in eski sakini olan Gorbaçov, Moskova'nın geleneksel Sırp yanlısı kimliğini temsilen seçilmişti kuşkusuz. Henry Kissinger ise, Batıdaki "gizli el"in müstesna temsilcisi olarak uygun görülmüştü.

Kissinger'ın Pale'de bile böyle bir sempati toplaması oldukça anlamlıydı elbette. Bu şekilde, "gizli el", belli ölçülerde gizlilikten de sıyrılmaya başlamıştı. Olayı yakından ve dikkatli bir biçimde izleyen birisi, Henry Kissinger'ın oynadığı rolü fark etmekle, bu "gizli el"in kimliğini de keşfedebilirdi hatta.

Kissinger Yine Sahnede ya da "Belgrad Mafyası"

ABD'deki masonik kompleksin en önemli birkaç isminden biri olan Henry Kissinger'ın savaş öncesinde Milo§evi¡'le kurduğu gizli ilişkileri, daha doğrusu Milo§evi¡'i Milo§evi¡ yapışının öyküsünü bir önceki bölümde incelemiştik. Ancak Kissinger, Milo§evi¡'i yalnızca savaş öncesinde desteklemekle kalmayacaktı. Savaşın başlamasından sonra da, kimi zaman kendi girişimleriyle, kimi zaman da "adamları"nı kullanarak, Belgrad'a yardımcı oldu.

Kissinger'in en kıdemli adamlarından biri olan Carrington'ın icraatlarına önceki sayfalarda değinmiştik. Bunun yanında, Vance ve Owen da "Kissinger ekolü"nün temsilcileriydiler. Bunun yanı sıra, Kissinger'ın Washington'daki "adamları" da önemli roller üstlendiler. Kissinger ve onun Bush yönetiminde son derece etkin olan iki "sağ kolu", Lawrence Eagleburger ve Brent Scowcroft, Sırplara karşı her türlü müdahaleyi engelleyen "statükocu" politikanın başta gelen savunucularıydılar. Öyle ki, Tanıl Bora'nın da vurguladığı gibi, Kissinger ve Eagleburger-Scowcroft ikilisi, Sırplara verdikleri büyük diplomatik destek nedeniyle Washington kulislerinde "Belgrad Mafyası" diye adlandırılıyordu.[69] *Milliyet* de, "Engel Eagleburger" başlığıyla verdiği haberde bu konuya değinmiş ve "ABD'deki siyasi çevreler, Bosna'ya müdahalenin olanaksızlığını Dış İşleri Bakan Vekili Lawrence Eagleburger'ın varlığına bağlıyorlar. Bu çevrelere göre, Belgrad'da dört yıl ABD Büyükelçiliği yapmış olan Eagleburger, çok yakın bir Sırp dostu" diye yazmıştı.[70]

"Belgrad Mafyası" başka ilginç üyelere de sahipti. *The New York Times*, konuyla ilgili bir haberinde bu grubun üyelerini sayarken Eagleburger ve Scowcroft'tan sonra ABD'nin eski Belgrad Büyükelçisi John Scanlan'ı saymıştı. İşin ilginç yönü ise, Scanlan'ın bağlantılarının, Milo§evi¡ tarafından "iyi polis"lik rolü için ABD'den ithal edilen Milan Pani¡'e kadar uzanmasıydı: Scanlan, 1992 yılının yazında Milan Pani¡'in şirketi ICN Pharmaceuticals'ın Yugoslavya şubesi ICN Galenika'nın başkan yardımcılığına getirilmişti.[71]

Amerikalı Gazeteci Patrick Buchanan, 29 Haziran 1991 tarihinde Belgrad Mafyası ve onun duayeni sayılan—ve adı "Lawrence of Serbia"ya çıkmış olan—Eagleburger ile ilgili olarak şöyle yazıyordu: "Yönetimin ahlak dışı realpolitik'inde, Kissinger Associates'in iki numaralı kişisi iken Dış İşleri Bakanlığının iki numaralı kişisi haline gelen Eagleburger'in zarif eli ortaya çıkıyor. Eski bir Yugoslavya elçisi olan Eagleburger, Belgrad'daki çete ile derin siyaset ve iş ilişkilerine sahip."[72]

Eagleburger, herhangi bir müdahaleye karşı çıkarken, "Bosna'daki savaşın her üç tarafın da suçu" olduğunu söylemiş ve yapılacak en iyi işin bu işe hiç karışmamak olacağına dayanan argümanlar öne sürmüştü. Aynısı, "gizli el"in Douglas Hurd gibi başka üyeleri tarafından da tekrarlanan ve amacı Müslümanları da Sırplar kadar saldırgan göstermek olan bu safsata, Eagleburger'ın ağzından şu "dramatik" kelimelerle dökülmüştü:

Bazen bilgelik, yeteneklerimizi aşan sorunların var olduğunu kabul etmektir. Bu trajik bir durumdur ve insanların yüksek bir bedel ödemesi gerekir. Ama bu sorunun nihai nedeninin, soruna dahil olanların çılgınlığı oluşu, suçluluk duygularını yumuşatıyor. Bir tımarhane boşaldığında, geri çekilip işleri oluruna terk etmekten başka bir şey yapılamaz.[73]

George Bush'un seçimleri kaybetmesi ve dolayısıyla Eagleburger ve Scowcroft'un da yönetimden çekilmesi sonucunda bazıları "Belgrad mafyası"nın etkinliğini yitirdiğini düşündü. Ama bunun yanlış bir değerlendirme olduğu ve Kissinger'ın yönetimindeki "Belgrad mafyası"nın Clinton yönetiminde de etkin olduğu daha sonra ortaya çıkacaktı.

Milo§evi¡'in "Büyük Birader"i Kissinger, Vance-Owen Planı'nın ölmesinin ardından 16 Haziran 1993'te Lord Owen tarafından ortaya atılan ve Bosna-Hersek'in savaşan üç taraf arasında bölünmesini öngören "Cenevre Planı"na büyük destek vermişti. Müslümanlara, Sırplar ile Hırvatlar arasında sıkışmış bir "getto" vermekten başka bir özelliği olmayan ve Bosna yönetiminin şiddetle karşı çıktığı bu plan, Kissinger'a göre oldukça ideal bir çözümdü. Ancak "Büyük Birader", bu planı bile eksik buluyor ve planla birlikte Bosnalı Hırvat ve Sırplara "ana vatanlarına" bağlanma hakkı tanınmasını da tavsiye ediyordu. Bu, "Büyük Sırbistan"ın kurulması demekti. Tanıl Bora'nın yazdığına göre, uluslararası topluluğun Cenevre'de bu yönde ortaya koyduğu tercih—yani "Büyük Sırbistan"ın tanınması—"Kissinger'ın önerdiği 'çözüm'e gelinmesi" demekti. Bora, bu durumun, "Belgrad mafyasının Amerikan politikası üzerindeki etkisini koruduğunun bir göstergesi" olduğunu söylüyordu.[74]

Nitekim o sıralar Kissinger, bir yandan da açık açık Başkan Clinton'a "Amerika'nın Bosna'ya hiçbir müdahalede bulunmaması gerektiği" konusunda öğütler veriyordu. Sırplara karşı bir askeri harekat düzenlenmesine ısrarla karşı çıkmış ve—aslında zaten niyetli olmayan—Başkan'ı bu konuda "uyardığını" açıklamıştı.[75] Kissinger bu konuda telkinler yapmayı sürdürdü. Sırpların büyük hamisi, "samimi olarak söylemek gerekirse, bir Bosna Devleti'nin oluşmasından ABD'nin ne gibi bir çıkarı olacak, bunu göremiyorum. Tarihte Bosna diye bir millet var olmadı" diyordu.[76] Sık sık öne sürdüğü argümanlardan biri de, "Bosna'nın tarihsel olarak bir milletin değil, coğrafi bir bölgenin tanımı olduğu"ydu.[77]

Kissinger, 1995 Haziranı'nda İtalya'nın Como Gölü kıyısındaki Cernobbio kentinde düzenlenen İtalyan-Amerikan İlişkileri Konseyi'nin yıllık seminerinde de yine Sırp-yanlısı propagandasını sürdürerek, Bosnalı Müslümanlara uygulanan silah ambargosunu kaldırma tekliflerine şiddetle karşı olduğunu bildirmiş, "ambargonun kaldırılması düşünülemez" demişti.

Kissinger'ın Sırplara verdiği tüm bu ısrarlı destek, başta da belirttiğimiz gibi, Sırpları kollayan Batı içindeki "gizli el"in kimliğini de aydınlatıyordu. Kuşkusuz, Kissinger tek başına o "gizli el" değildi; "gizli el"in önemli bir temsilcisi ve teorisyeniydi yalnızca.

Bu "gizli el"in Sırplara olan sempatisi ve Müslümanlara olan antipatisi nereden kaynaklanıyordu acaba? Önceki bölümde buna değinmiş ve "gizli el"i Belgrad'a

yaklaştıran stratejik faktörün Bosna'daki "Yeşil Tehlike" olduğunu belirtmiştik. Peki Yeşil Tehlike'nin, hem de Bosna gibi küçük bir ülkede "semptomlarını" göstermesi, Judeo-Masonik kompleks açısından neden bu kadar önemliydi?

"Gizli El" ve Yeşil Tehlike

Önceki sayfalarda Kissinger'ın temsil ettiği ve Batılı güçlerin Sırp yanlısı eylemlerinin gerçek mimarı olan "gizli el"in kimliğini analiz etmiştik. Bu güç odağı, CFR, Trilateral Komisyonu ya da Bilderberg Grup gibi örgütlenmelerle kendini temsil eden Judeo-masonik kompleksti. Tarihsel ve yapısal yönden tam anlamıyla masonik bir hareket olan Çetnik hareketiyle kurduğu dirsek teması, bu masonik bağlantının bir sonucuydu. II. Dünya Savaşı yıllarında Sırp masonlarının önderlik ettiği Çetnik hareketi nasıl Batıdaki masonik kompleksten ve onun OSS gibi araçlarından destek bulduysa, Milo§evi¡'in önderliğindeki çağdaş Çetnik hareketi de yine aynı kompleksin araçlarından destek buluyordu.

Peki ama Belgrad'a verilen tüm bu desteğin, "masonik dayanışma"dan başka bir anlamı yok muydu?

Vardı elbette. İki taraf arasındaki örtülü ittifak, yalnızca ortak bir kimliğe ve felsefeye sahip olmalarından değil, aynı zamanda kendilerine aynı düşmanı belirlemiş olmalarından kaynaklanıyordu; Yeşil Tehlike. "Gizli el" ile Belgrad'ı birleştiren iki faktörden biri masonluk, diğeri ise "anti-İslamizm"di. (Aslında bu iki faktörün de birbirleriyle çok yakından ilgili olduğu söylenebilir).

Aslında bu ikinci faktör "gizli el"in yalnızca Balkanlar'da değil, çok daha geniş bir coğrafyada izlediği stratejinin bir parçasıydı. "Gizli el", ya da daha açık konuşmak gerekirse Batıdaki masonik kompleks, uzunca bir süredir kendisine yönelen en büyük global stratejik tehdidin İslam'dan geldiğini düşünüyordu. Hatta bu kompleksin en önemli kurumlarından biri olan Trilateral Komisyonu'nun kurulmasında da bu endişenin önemli bir yeri vardı. Komisyon, önceki bölümde değindiğimiz gibi, o zamana kadar dünya siyasetini belirleyen Doğu-Batı çatışmasını ortadan kaldırıp, "Güney"den gelen tehdide karşı zengin Kuzey ülkelerini tek bir safta toplamayı öngörüyordu. Bu "Güney"in en önemli içeriği ise İslam'dı.

Önce İran Devrimi, sonra da Soğuk Savaş'ın bitimi, Yeşil Tehlike'yi gündemin en üst sırasına taşıdı. Batı medyası hep bir ağızdan İslam'ın komünizmin ardından Batı'nın yeni düşmanı olduğunu söylemeye başladı. Bu retoriği en radikal biçimde dile getirenler, hep söz konusu masonik kompleksin üyeleriydi. Batı'nın global bir zafer kazandığını, geride kalan tek pürüz olan İslam'ı da kısa süre sonra yola getireceğini iddia eden Francis Fukuyama, ya da onun tezini revize ederek yakın gelecekte Batı ve İslam medeniyetleri arasında büyük bir çatışma çıkacağı kehanetinde bulunan Samuel Huntington, masonik kompleksin söz konusu üyeleri içinde en çok ünlenen iki isimdi.[78]

İslam, Batıdaki en önemli güç odağı olan Judeo-masonik kompleksin en büyük global hedefi haline gelmişti hızla.

Söz konusu kompleksin Yahudi kimliği, İslam'ın bu denli büyük bir tehlike olarak algılanmasındaki en büyük faktördü aslında. Çünkü Yahudi demek, çoğu zaman İsrail demekti ve İsrail de dünya Müslümanlarına rağmen varlığını sürdürmeye çalışan bir devletti. Müslümanların topraklarını işgal etmiş, Müslümanları etnik temizliğe uğratmış, Müslümanlarla savaşmıştı. Ortadoğu'daki sorunlu varlığını devam ettirirken Müslümanlarla daimi bir çatışma halinde olacağı ise, değiştirilemez bir gerçekti. İşte bu nedenle İsrail, önce Ortadoğu'daki, sonra Ortadoğu'nun çevresindeki (Balkanlar, Orta Asya ve Kuzey Afrika'daki), daha sonra da tüm dünyadaki İslami hareketleri kendisine yönelik bir tehdit olarak algılıyordu. İsrail'in, Kudüs İbrani Üniversitesi'nden Israel Shahak'ın ifadeleriyle, "anti-İslami bir Haçlı Seferi'nin liderliğini yapmaya" soyunmasının ya da İsrail'in *Yediot Ahronot* gazetesinin yorumcusu Nahum Barnea'ya göre "İslami düşmana karşı girişilecek olan savaşta Batı'nın öncülüğünü yapmak hedefinde" olmasının nedeni de buydu.[79] (İsrail'in global anti-İslami stratejisi için bkz. 5. bölüm)

Yahudi Devleti'nin bu stratejik konumu, onun Batılı "lobi"lerini de etkiliyordu doğal olarak. ABD'de İslam'a karşı en "şahin" politikaları savunan grubun çok dikkat çekici bir ağırlıkla Yahudilerden oluşması bu yüzdendi. "Yahudi kökenlilerin, ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik dış politikalarının belirlenmesinde epeyce etkin oldukları, büyük medya kuruluşlarını ve belli başlı düşünce üretim merkezlerini (think-tank) denetledikleri biliniyor" diyen gazeteci Ruşen Çakır, ABD'de İslam'a karşı farklı eğilimler (şahin, ortalı ve güvercin) besleyen gruplar arasında "şahinler kanadının ağırlıklı olarak Yahudi kökenli ya da İsrail Devleti'yle doğrudan ya da dolaylı ilişki içinde olan Ortadoğu araştırmacılarından oluştuğunu" yazarken bunu açığa vurmuştu.[80]

Bosna, hem İsrail'in stratejik ilgi alanının bir parçası, hem de İslam'ın Batıya coğrafi olarak en yakın temsilcisi olması nedeniyle ideal bir hedefti. Dahası Bosna'daki Müslüman toplumu, İslam dünyasının diğer coğrafyalarında kolay kolay rastlanamayacak kadar seçkin—iyi eğitimli, kültürlü ve şehirli—bir toplumdu.

Tüm bu tabloya bakarak şunu söylemek mümkündü: Belgrad'ın arkasındaki "gizli el"i oluşturan Judeo-masonik kompleksin Bosna konusundaki politikası, global düzeyde uyguladığı anti-İslami stratejinin bir parçasıydı. Sovyetler Birliği'ne karşı uygulanmış olan "kuşatma" (containment) stratejisinin bir benzeri şimdi de İslam'a karşı kullanılıyordu ve Bosna bunun hedefi olmuştu.

Söz konusu kompleksin en önemli beyinlerinden olan Kissinger'ın Bosna dışındaki bölgeler hakkında ortaya koyduğu görüşlere göz attığımızda da bunu teyid eden bir vizyonla karşılaşmak mümkündü. Balkanlar'da Sırplarla elele vererek Müslümanları etnik temizliğe tabi tutmaktan yana olan Kissinger, Orta Asya'da da İslam'a karşı Yeltsin'in Rusyası ile ittifak kurma taraftarıydı. Henüz 1992 yılında yaptığı bir açıklamada, Orta Asya konusunda ABD ile Rusya Federasyonu'nun çıkarlarının uyuştuğunu vurgulayarak "Orta Asya'da İslami radikalizmin yayılması halinde bunun

Ortadoğu'yu da etkileyeceğini" söylemiş, "İslami radikalizmin en şiddetli biçimde Rus çıkarlarına da aykırı olduğunu, dolayısıyla Washington'ın Moskova ile iş birliği yapabileceğini" açıklamıştı.[81]

Kissinger, Sırplardan sonra Rusları da eklediği "müttefikler" listesine, öte yandan Yunanistan'ı da katma eğiliminde gözüküyordu. Bu durum, Yunan lobisinin İngiliz *The Guardian* gazetesinde yayınladığı tam sayfa "açık mektup"ta belli oluyordu. "Avrupa Topluluğu'nun Devlet Başkanlarına ve Hükümetlerine" diye başlayan mektupta Yunan lobisi, paranoid saplantısı durumuna gelmiş olan "Makedonya'nın Makedonya ismiyle tanınmaması gerektiği, bunun Yunanistan'a ait bir ad olduğu" tezini savunuyordu. Mektupta bu konuda çeşitli "neden"ler sıralandıktan sonra, önemli bir "otorite"den, Henry Kissinger'dan şu alıntı yapılıyordu: "Yunanlıların bu ismin (Makedonya) kullanılmasına karşı çıkması bence tümüyle haklıdır. Neden mi? Çünkü ben tarihi biliyorum ve tarih bunu söylüyor."[82]

İşte ABD'nin Balkan politikasını Bosna'daki savaş boyunca Sırplar lehine etkileyen güç, Kissinger tarafından temsil edilen bu Judeo-masonik ve dolayısıyla anti-İslami kompleksti. (Nitekim, "Bosna'nın yanında" gözükmek ve böylece mevcut gerçekleri gizlemek için en yoğun propaganda şovlarını yapanlar da yine aynı kompleksin üyeleriydi, Altıncı Bölüm'de değineceğiz).

Ancak, bu kompleksin gözü kapalı bir "Müslümanları yok etme" taktiği uyguladığı söylenemezdi. Bunu yapmayacak kadar zekiydiler. Bosna'nın uluslararası bir konu haline geldiğini ve burada izleyecekleri politikanın tüm dünyayı, özellikle de İslam dünyasını derinden etkileyeceğini biliyorlardı. Bu hesap Dayton Anlaşması'na yol açtı.

Ağustos'ta Blitzkrieg ve Amerika'nın Verdiği "Dur" Emri

Bosna'daki savaş, 1995 yazına kadar büyük bir askeri değişiklik olmadan sürdü. Bosnalı Müslümanlar ile Hırvatlar arasında, ABD'nin Bosna mantığı nedeniyle kurulan ittifak, Sırplara karşı zafer elde edebilirdi, ancak "gizli el"in müdahaleleri, özellikle de Bosna'ya uygulanan silah ambargosu buna izin vermedi. Dolayısıyla da Bosna-Hersek toprakları üzerindeki paylaşım değişmedi. Doğu ve Kuzey Bosna'nın neredeyse tümünü kapsayan %70'lik bölüm Sırpların elindeydi. Orta Bosna ve Hersek'teki %30'luk kısım ise, Hırvatların yeniden Müslümanlarla ittifak yapması üzerine 1994 baharında kurulmuş olan Müslüman-Hırvat Federasyonu'nun elindeydi.

Bosna'nın en kuzeybatı ucunda yer alan Biha¡ bölgesi ise, Bosnalı Sırplar ile Hırvatistan'daki Krajina Sırpları arasında sıkışmış durumdaydı. Sırp denizinin ortasında bir ada gibi kalan Biha¡'ın bu sıkıntısının üzerine, bir de Fikret Abdi¡'in Bosna hükümetine karşı isyan ederek Sırplarla yaptığı iş birliği eklendi.

Ancak başta da belirttiğimiz gibi, %70'e %30 kısır paylaşımı üzerinde savaşın ilk haftalarından bu yana sürmekte olan statüko, Ağustos 95'te ciddi bir değişime uğradı.

Zincirleme bir reaksiyon ve ani bir saldırı, bir *blitzkrieg* ile önce Krajina'nın tümü sonra da Batı Bosna'nın büyük kısmı Sırp işgalinden kurtarıldı.

Herşey, 4 Ağustos'ta, uzun süredir büyük bir saldırı için hazırlık yapmakta olan Hırvat birliklerinin, 1991'de Sırplara "kaptırdıkları" Krajina'ya ani bir biçimde girmeleriyle başladı. Hırvatlar, Sırpları önlerine katarak büyük bir hızla ilerlediler ve birkaç gün içinde tüm Krajina'yı ele geçirdiler. Bunun Bosna'ya etkisi ise büyüktü. Bir kez, Biha¡ kurtulmuştu; "ada"nın batısındaki Sırp denizini oluşturan Krajina Sırplardan temizlenince, bu küçük toprak parçası da dış dünyayla birleşmişti. Izetbegovi¡ yıllar sonra büyük bir heyecanla halkının sevinç gösterileri altında Krajina'ya girdi. Abdi¡ ise fazla vakit kaybetmeden kayıplara karıştı.

Hırvatların bu başarısı, bizzat Bosna'daki savaşı da etkiledi. Bir kez, "Sırplar yenilmez" efsanesi yıkılmıştı. Biha¡'tan kaçanlar Bosna'ya yığıldılar ama burada da fazla kalmadılar. Çoğu Sırbistan'a yöneldi, Milo§evi¡ bazılarını da zorunlu bir biçimde Kosova'ya yerleştirdi, Arnavutlara karşı Sırp nüfusunun sayısını artırabilmek için.

Bosna-Hersek ordusu (Armija BiH) ise, Krajina'daki Sırpları püskürten Hırvat ordusunun da desteğiyle, Batı Bosna'daki Sırp bölgelerine karşı büyük bir saldırı başlattı. Eskiden yoğun olarak Müslümanların yaşadığı ve üç yıl önce Sırplar tarafından "etnik temizliğe" tabi tutulmuş Batı Bosna şehirleri birer birer kurtarılıyordu. Bu şekilde Eylül ayı ortalarında Güney Batı Bosna ve Batı Hersek'teki Sırp topraklarının önemli bölümü Bosna yönetiminin eline geçti. Dahası Sırplar, stratejik havaalanlarından ve su yollarından, içme suyu, doğalgaz ve elektrik kaynaklarının etraflarından ve Bosna'nın önemli şehirlerini birbirine bağlayan ana yollardan sürüldüler.

Bosna ordusu için en büyük hedef ise, Batı Bosna'daki en büyük şehir ve Sırpların Pale'den sonraki ikinci merkezleri olan Banja Luka'ydı. Eğer Banja Luka ele geçirilseydi, Doğu Bosna hariç tüm Bosna-Hersek'i (yani ülkenin %70'ten fazlasını) Sırp işgalinden kurtarmak mümkün olabilecekti. Banja Luka'ya giden yolda yer alan iki şehir, yani Prjedor ve Omarska da son derece önemliydi. Bu iki şehir, en büyük Sırp toplama kamplarının kurulduğu ve Müslümanlara en korkunç işkencelerin yapıldığı yerlerdi çünkü. Prjedor, Omarska ve Banja Luka üzerinde gerçekleştirilecek bir fetih, Bosna'nın kesin zaferi anlamına gelecekti.

Ama öyle olmadı, Bosna ordusu, ülkenin yaklaşık %50'sini ele geçirdi ve durdu. Daha ileri gidemedi.

Bazıları, bunun Bosna ordusunun yeterince başarılı bir saldırı gerçekleştirememesinin bir sonucu olduğunu sanabilirdi. Oysa gerçek daha farklıydı. Bosna ordusu Banja Luka'ya kadar ilerleyebilirdi, ancak Washington'dan -oradaki Sırp yanlısı lobinin girişimi sonucunda- gelen sert bir "dur" emri buna izin vermemişti.

Bu gerçek, Bosna'ya olan sempatisi ile ünlenen Yahudi asıllı Fransız entelektüel Bernard Henri Lévy tarafından Le Point'a yazdığı bir makalede açıklanmıştı. Lévy, 96 Ekimi'nde Izetbegovi¡'le Paris'te bir görüşme yapmış ve Izetbegovi¡ de ona bir önceki Ekim'de yaşanan olayın iç yüzünü anlatmıştı. 95 Ekimi'nde, Müslümanların Sırplara karşı yürüttükleri taarruzun en şiddetli günlerinde, Izetbegovi¡ ABD Dış İşleri Bakanı

Warren Christopher'dan ve ABD'nin atadığı yeni ara bulucu Richard Holbrooke'tan acil birer çağrı almıştı. Bu ikili, "Sırp milisleri bozgunun eşiğindeler, askeri açıdan onlara üstün gelebilirsiniz" demişler, ancak Müslümanların kazanacakları böyle bir zaferin Belgrad'ı çok rahatsız edeceğini, hatta Milo§evi¡'in Bosna'ya ordu yollamak için hazırlık yaptığını söylemişlerdi. Levy, Izetbegovi¡'e verilen bu mesajı şöyle ifade ediyordu: "Özetle, durmalısınız. Amerika size durmanızı emrediyor! Prjedor ve Omarska'yı geri mi almak istiyorsunuz? Peki, olsun. Ama bunu gerçekleştirmek için sadece iki gününüz var. Sadece iki gün."[83] Lévy, bunun ardından olanları da şöyle anlatıyordu:

İki gün sonra, 13 Ekim'de, Bosna ordusu yıkılmış kentlerin eşiğine geliyor. Izetbegovi¡ bir erteleme istiyor. Bergen-Belsen ölüm kamplarını kurtardığı zaman ABD'nin de böyle tecilden yararlanmış olduğunu hatırlatıyor. Ama istediği reddediliyor. İşte o zaman yüreği kan ağlayan Izetbegovi¡ boyun eğip imzayı atıyor.[84]

Ağustos'taki blitzkrieg'in ardından Richard C. Holbrooke'un taraflar arasında yürüttüğü mekik diplomasisi geldi. Sonunda Holbrooke, Müslüman, Hırvat ve Sırp liderlerini Dayton'daki bir askeri üste biraraya getirdi. ABD baskısı altında geçen üç hafta sonucunda, 1995 Kasımı'nda bir barış anlaşması imzalandı. Anlaşma, Bosna-Hersek'in iki parçaya bölünmesini, bir tarafın Boşnak-Hırvat Federasyonu'na, öteki tarafın da "Republika Sırpska"ya verilmesini öngörüyordu. Anlaşmanın ardından yapılan tüm gözlem ve yorumlarda söylendiği gibi Amerikan baskısı ile parafe edilen anlaşmadan en zararlı çıkan taraf Müslümanlar'dı. Eylül 1995'teki askeri harekat sırasında Bosna ordusu tarafından ele geçirilen ve hem ülkenin en büyük hidroelektrik santralini hem de Saraybosna ile Biha¡ arasındaki ana yollarının büyük bölümünü içerdiği için stratejik önemi büyük olan "Jayce üçgeni", ABD'nin baskısı ile Republika Sırpska'ya bırakılmıştı.

Önünde başka bir seçenek kalmayan Izetbegovi¡, "adalete karşı barış"ı tercih etmişti. Katliamın bir numaralı sorumlusu olan Slobodan Milo§evi¡ ise anlaşma ile tüm suçlardan aklanmış, ya da bir başka deyişle Batılı biraderleri tarafından kurtarılmıştı.

ABD'nin tüm bu diplomatik operasyonunu ve Müslümanları zararlı çıkartan "Bosna Barışı"nı organize eden Dış İşleri Bakan Yardımcısı Richard C. Holbrooke, bu "birader"lerden biriydi: Bir Alman Yahudisi olan Holbrooke, 12 yıl Yahudi sermayesinin ünlü şirketi Lehman Brothers'da genel müdürlük yapmıştı. Ayrıca CFR'ye ve Trilateral Komisyonu'na üyeydi...

Bu "barış anlaşması"nın ne anlama geldiği ile ilgili son sözü ise Kissinger söyledi. Sırpların bu büyük hamisine göre, çok yakında Bosnalı Sırplar Sırbistan'la, Bosnalı Hırvatlar da Hırvatistan'la birleşecek, Bosnalılar ise arada sıkışacaktı. Kissinger, basit bir analiz yapmaktan çok, kendisinin de planlayıcıları arasında yer aldığı senaryoyu açıklıyordu bir anlamda. Senaryo, Izetbegovi¡'in kişiliğinde sembolleşen "Yeşil Tehlike"nin savuşturulmasını öngörüyordu ve bu da Balkanlar'da Müslüman egemenliğinde güçlü bir devlet kurulmasının engellemesi anlamına geliyordu. Dayton, işte bu işi başarmıştı.

Dayton Sonrası, Seçimler ve Gündemden İnmeyen Yeşil Tehlike

Amerika'nın asıl amacının Bosna'daki "yeşil tehlike"yi yok etmek olduğu, Dayton'dan bir süre sonra daha da belirginleşti. ABD yönetimi, Dayton anlaşmasından birkaç hafta sonra, Bosna'ya NATO çerçevesinde 20 bin barış gücü askeri yollayacağını açıkladı. Ancak ilginç bir durum vardı. Amerikalılar, bu askerlerin gönderilmesi için, Boşnakların yanında savaşmak için İslam dünyasının dört bir yanından Bosna'ya gelmiş olan mücahidlerin bölgeden gönderilmesini şart koşmuşlardı. Yapılan açıklamaya göre, ABD mücahidler konusunu Dayton görüşmelerinde Izetbegovi¡'in önüne kesin bir şart olarak koymuş ve Bosna lideri de bunu kabul etmiş, daha doğrusu kabul etmek zorunda kalmıştı.

Dayton Anlaşması'nda öngörülen koşulların birisi, Bosna'da özgür seçimlerin yapılmasıydı. Bu iş için de, bazı ertelemelerin ardından, 14 Eylül 1996 tarihi belirlendi. Ancak seçimlere yaklaşıldığında, öteki koşulların hemen hiçbiri gerçekleştirilmemiş durumdaydı. Bosnalı Sırp liderliğinin savaş suçlusu ilan edilen iki ismi, Radovan KaradΩi¡ ve Ratko Mladi¡, ABD ve NATO tarafından verilen yakalama sözlerine rağmen ellerini kollarını sallayarak dolaşıyorlardı Bosna-Hersek'in içinde. Mülteciler ise Dayton'da verilen sözlerin aksine evlerine dönemiyorlardı. Sırplar, "serbest dolaşım hakkı"nı hiçbir biçimde tanımıyorlar, Republika Srpska'ya geçmeye çalışan Bosnalıları taş, sopa ve kimi zaman da kurşunla karşılıyorlardı.

Dolayısıyla seçim yapılması için ortada anlamlı bir gerekçe yoktu. Ancak ABD ve onun sürüklediği uluslararası topluluk seçimlerin yapılmasında ısrarlı davrandı. Çoğu yorumcunun üzerinde durduğu "Amerikan iç politikası faktörü", yani Clinton'ın yaklaşan Başkanlık seçimleri için puan toplama sevdası, bunda belli ölçüde etkiliydi elbette. Ancak bir de "gizli el"in hesapları vardı Bosna'daki seçimler için yapılan ısrarda. Bu hesapların içindeki iki önemli faktörden biri, Republika Srpska'ya ve dolayısıyla da Belgrad'a vereceği taktik avantajdı. Çünkü seçimler, Sırpların "Dayton ruhu"na karşı yaptıkları tüm haksız uygulamaların yanlarına kar kalması anlamına gelecekti. *Wall Street Journal*'ın yorum köşesindeki dürüst ve tarafsız bir makalede bu durum şöyle analiz ediliyordu:

Bosna'da bulunan herkes, gerçeği biliyor. Mevcut şartlar altında yapılacak seçimler, Bosna'daki etnik ayrışmayı meşrulaştırılacak ve Bosnalı Sırplara ve Hırvatlara Bosna'yı ve onun ağırlıklı Müslüman nüfusunu ortadan kaldırmanın yollarını sağlayacaktır. Demokrasiyi inşa çalışmalarının yalnızca Belgrad ve Bosnalı Sırpların sığınağı olan Pale gibi beklenmedik mekanlardan iyi not alması tuhaf değil. *Der Spiege*l ile bu yazın başında yapılan bir röportajda Slobodan Milo§evi¡, seçimleri "çok önemli" diye niteledi. Savaş sonrası Avrupa'yı vuran en vahşi saldırılarda büyük bir sorumluluğu olan adamın, "Pale'de Dayton Anlaşması'nın uygulanmasına karşı gelen" kimsenin olmadığını söylemesi bir tesadüf değil.

Bosnalı Sırplar, kendilerine bu hediyeyi veren ABD Başkanı'nı korumak için dekoratif bir şeyler yapma zahmetine bile girmiyorlar. Radovan KaradΩi¡'in, *European* gazetesine önceki hafta "seçimlerden sonra artık Bosna-Hersek olmayacak. Sonuçlar bizim liderliğimizi meşrulaştıracak. Bağımsızlık ve iktidarı devralma konularında bir referandum yapacağız. Kendi devletimize, bayrağımıza ve liderliğimize kavuşacağız" şeklindeki sözleri yer aldı. Kabaca çevrildiğinde bu sözler, Eylül ayında yapılacak seçimlerin, Dayton'da nitelendiği gibi bir Bosna federasyonu değil, etnik yönden "temizlenmiş" olan Sırp Bosnası'nın Sırbistan'a katılması anlamına geliyor.[85]

Kısacası, Dayton ile öngörülen ve Müslümanları ikna etmek için öne sürülmüş şartların hiçbiri yerine getirilmediği halde yine de ısrarla istenen seçim, Kissinger tarafından Dayton'ın hemen sonrasında yapılan kehaneti, yani Bosna'nın parçalanmasını hızlandırmak içindi.

Ancak bu, seçimlerden beklenen iki önemli sonuçtan yalnızca biriydi. "Gizli el", belki daha da önemli olan bir ikinci hedefin daha peşindeydi; Izetbegovi¡'i Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı koltuğundan indirmek.

Bosna-Hersek'te Dayton Anlaşması uyarınca Eylül 96'da yapılan seçimler öncesinde, Alija Izetbegovi¡'in SDA'sına karşı ilginç bir muhalefet yükseldi: Eski Başbakan Haris Sladzi¡, sözde "köktendinci" Izetbegovi¡'e karşı, eski komünistlerin, "Müslüman" kimliğiyle pek ilgisi olmayan Boşnakların, "Yugoslav"ların ve diğer "renksizlerin" oylarına talip olan Bosna-Hersek Partisi'nin kurarak seçim yarışına katıldı. Ve tüm kulislerde söylendiği gibi, Haris Sladzi¡ arkasındaki en büyük destek ABD'ydi. Ancak çektiği acılar Bosna halkına en büyük değeri, yani "bilinci" yeterince vermiş olacak ki, Izetbegovi¡'in SDA'sı seçimden büyük bir zaferle çıktı.

Sladzi¡'in Izetbegovi¡'e karşı galip gelmesi zaten hiçkimsenin beklemediği bir şeydi. Ancak Sladzi¡'ten beklenen misyon, Izetbegovi¡'in oylarını bölmesiydi. Böylece KaradΩi¡'in halefi olan Mom¡ilo Krajisnik Izetbegovi¡'ten daha çok oy alabilir ve Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı koltuna oturabilirdi. Bu seçim yenilgisinin Izetbegovi¡'in düşüşünün başlangıcı olacağı düşünülmüştü büyük olasılıkla.

Ama Bilge Kral galip geldi. Izetbegovi¡, yeşil bayraklı SDA mitingleriyle birlikte, seçime girdi ve kazandı.

Fakat "gizli el", Izetbegovi¡'ten duyduğu rahatsızlıkta ısrarlıydı. Seçimin hemen ardından Bosna liderini yıpratmak ve orta ya da uzun vadede de düşürmek için yeni ve etkili bir kampanyanın düğmesine bastı. Batı medyası "Bosna'daki sözde İslami tehlikeyi" ve Izetbegovi¡'in bundaki büyük rolünü işleyen ve böylece muhtemel bir eylem için "zemin" oluşturan haberlerle dolmaya başladı. Noam Chomsky'nin "manufacturing consent" (rıza oluşturma) dediği teknik kullanılıyordu: Düşürülmek istenen lider, yaygın ve etkili bir propaganda ile önce başta ABD olmak üzere Batı kamuoyunun gözünde "öcüleştiriliyor"du; bu şekilde oluşturulacak bir "rıza", Izetbegovi¡'in planlanan tasviyesi için kullanılacaktı.

Tüm bu durum, Bosna'nın savaşının henüz bitmediğini gösteriyordu. "Gizli el", Sırpları bir yanda "yedekte" tutarken, Bosna'yı Bosna yapan kimliği, Boşnakların manevi değerlerini erozyona uğratmaya çalışıyordu.

Görünen odur ki, Bosna, bundan sonra da Müslümanlara karşı global bir savaş yürütmekte olan Anti-İslami Enternasyonal'in ara vermeden saldıracağı sıcak bir cephe olmaya devam edecektir.

V. BÖLÜM
İsrail Bağlantısı

Politikacılarımız II. Dünya Savaşı'na atıfta bulunuyorlar. Bu savaşta Sırpların Yahudilerin yanında yer aldıklarını, Hırvat ve Müslümanların ise Yahudilere karşı Nazilerle iş birliği yaptıklarını iddia ediyorlar. Bu mantıktan hareketle, bugün de bizim Sırpların yanında yer almamız, onların Müslüman ve Hırvatlara karşı giriştikleri katliamları desteklememiz gerektiği söyleniyor.
— Kudüs İbrani Üniversitesi'nden
Igor Primorac

13 Şubat 1996 tarihli *Yeni Yüzyıl* gazetesinin birinci sayfasında ilginç bir haber vardı. *Yeni Yüzyıl* muhabiri Barış Bil, Bosna-Hersek ordusunun ikinci adamı olan General Jovan Divjak ile uzun bir röportaj yapmıştı. "Çetnik" olan Sırplara karşı, Bosnalıların yanında savaşan "iyi" Sırplardan biri olan Divjak, röportajda bazı ilginç ve önemli bilgiler veriyor, Sırp ordusunun dışarıdan aldığı desteklerden söz ediyordu. Buna göre, Ukrayna, Rusya ve Kazakistan'dan gelen çok sayıda gönüllü, Sırp tarafında Müslümanlara karşı savaşmışlardı. Ancak General'in verdiği bir diğer bilgi, oldukça şaşırtıcıydı. General, "Mossad'ın Sırplara çok yardımı oldu" demişti. Röportajı yapan muhabirin bu konuda daha ayrıntılı bilgi istemesine karşılık, şimdilik bu konuda daha fazla konuşamayacağını söylemiş ve "elimizdeki bilgi ve belgeleri belki 10 yıl sonra açıklayabiliriz" diye eklemişti. Generalin üzerinde fazla konuşmak istemediği, yalnızca laf arasında söylediği bu "Mossad bağlantısı"nın gerçekte oldukça önemli olduğu açıktı kuşkusuz. Nitekim bu yüzden olacak, *Yeni Yüzyıl*, söz konusu röportajı "Sırplara Mossad Yardım Etti" başlığı ile ilk sayfada manşetten vermişti.

Haberi okuyan pek çok kişi, büyük olasılıkla, "Mossad'ın Sırplarla ne ilgisi olabilir ki" diye düşünmüş, sonra da fazla kafa yormadan bu konuyu unutmuştu. Bosna'daki gelişmelerle başından beridir ilgilenenler ise, General'in bu ifadesinin şimdiye kadar gözleri önünde canlanan tabloyla çeliştiğini düşünmüşlerdi belki; çünkü o ana kadar, medyada, Batıdaki Yahudi örgütlerinin Bosna konusunda hassas olduklarına, Müslümanlara destek verdiklerine dair haberlerle karşılaşmışlardı muhtemelen. Hatta belki İsrail'in 80 kadar Bosnalı çocuğu Bosna'dan Tel-Aviv'e getirip koruma altına aldığını da duymuş olabilirlerdi. Batılı Yahudilerin ve İsrail'in bu "sevimli" görüntüsünün yanında, Bosna-Hersek ordusunun ikinci komutanının Sırplar ile İsrail gizli servisi arasında yakın ilişki olduğunu bildiren demeci biraz uyumsuz duruyordu. Nitekim bu "İsrail bağlantısı"nı diğer Bosnalı liderlerin ağzından şimdiye dek pek duymamışlardı. Bu nedenle, haberi gören ve Bosna'yla az çok ilgilenen okuyucuların çoğu, Divjak'ın ifadelerinin bir yanlış anlamanın sonucu olduğunu, belki General'in şahit olduğu bir olayı abarttığını, belki de General'in ifadelerinin abartıldığını düşündüler.

Ancak "İsrail bağlantısı"nı bu şekilde kestirip atmak mümkün değildi gerçekte. Çünkü Divjak, bu konuda bir devlet olarak şimdi açıklayamadıkları ama "belki 10 sene sonra" açıklayacakları bilgi ve belgelerden söz etmişti. Demek ki ortada çok müşahhas bağlar vardı ve belki de Bosna hükümeti, başta ABD olmak üzere uluslararası topluluk üzerinde büyük bir etkisi olan İsrail'i doğrudan karşısına almamak için bu bağları şimdilik -"belki 10 sene sonra açıklamak üzere"- görmezlikten geliyor olabilirdi.

Dolayısıyla gerçeği bulabilmek için, olayı derinlemesine araştırmak gerekiyordu. Belki o zaman, General Divjak'ın Bosna hükümeti adına açıklamayı şimdilik uygun bulmadığı o "bilgi ve belgeler" bulunabilir ve Sırplara verilen çok gizli bir destek ortaya çıkarılabilirdi. Bu, Sırpları Batı içinde destekleyen "gizli el"in kimliğini tespit etmek için de yardımcı olabilirdi belki.

Kitabın bu bölümünde, Sırplarla İsrail arasındaki örtülü ilişkiyi ispatlayan o "bilgi ve belge"lerin bir kısmını birlikte inceleyeceğiz. İlk yapılması gereken iş, Yahudi Devleti ile Sırbistan arasında gizli bir askeri ittifak oluşmasına zemin hazırlayan sosyo-psikolojik bağları keşfetmektir.

"İki Halk Arasındaki Ebedi Dostluk..."

Kitabın önceki bölümlerinde Sırplar ile Yahudiler arasındaki tarihsel ilişkiye değinmiştik. Seçilmişlik ve ezilmişlik komplekslerinin neden olduğu ortak bir sosyo-psikolojiye bağlı olan bu iki halk arasındaki ilk iş birliği, Osmanlı dönemindeki ilk Sırp isyanını yürüten ayaklanmacıların ülkedeki Yahudiler tarafından silahlandırılması ile kurulmuştu. Daha önemli bir kültürel ve stratejik yakınlaşma, her iki halkın da devlet kurabilmek için Osmanlı'nın cenazesini bekledikleri dönemde gerçekleşmişti. Sırpların Osmanlı'dan kazandıkları bağımsızlık, Siyonistler'in ilham kaynağı olmuştu.

En önemli ve somut iş birliği ise, II. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleşti. İkinci bölümde incelediğimiz gibi, bu dönemde Nazi Almanyası ve Faşist İtalya tarafından işgal edilen Yugoslavya'da, genel olarak Sırplar ve özel olarak da Çetnikler ile Yahudiler arasında ciddi bir ittifak oluştu. Çetniklerin Batıdan aldıkları destekte, örneğin OSS bağlantısında da payı bulunan bu Sırp-Yahudi iş birliği, Çetniklerin masonik kimliği ile de çok büyük bir uyum içindeydi. Kudüs'te toplanan Sürgündeki Hükümet ya da yine aynı şehirde kurulan Çetnik radyo istasyonu, bu ilişkinin bir "nişane"siydi adeta. Bu iş birliğinin kime karşı yapıldığı da kuşkusuz önemliydi. Çetnikler, daha önce de incelediğimiz gibi, kendilerine üç büyük düşman belirlemişlerdi; Tito'nun Partizanları, Müslümanlar ve Hırvatlar. Yahudiler açısından Partizanların bir tehlikesi yoktu, ancak diğer iki grup, onların gözünde de düşmandı.

Birbirleriyle benzer ulusal psikolojilere sahip olan ve tarih boyunca da hep aynı tarafta yer alan bu iki halk arasında geleneksel bir dostluk ve sempati oluşması doğaldı kuşkusuz. Nitekim öyle de oldu; Yahudilerin gözünde, Yugoslavya topraklarında Sırplar

geleneksel bir dost ve müttefik, Müslümanlar ve Hırvatlar ise geleneksel birer düşman olarak belirlendiler.

İki halk arasındaki bu tarihsel yakınlık, Arnold Sherman'ın *Perfidy In The Balkans: The Rape of Yugoslavia* adlı 1993 basımı kitabındaki temel temalardan birini oluşturur. Sherman, New York doğumlu bir Yahudidir. Yaşamının çeyrek yüzyılını İsrail'de geçirmiş, dört kez İsrail için savaşmış ve üç çocuğunu savaşa göndermiştir.[1] İsrail'in El Al havayollarında uzun yıllar çalışmış, sonra Hayfa Üniversitesi'nde akademik kariyerini ilerletmiştir. Kısacası hem Yahudi, hem de "İsrailli"dir ve bu iki kimliğin Sırplara bakış açısını tanımak için ideal bir örnek oluşturmaktadır. Kitabının başında "Yugoslavya hakkında tarafsız yazmasının mümkün olmadığını" belirtir, çünkü Sırplara karşı büyük bir sempatisi vardır. Nitekim *Perfidy In The Balkans*, tam anlamıyla bir Çetnik propagandasıdır. Kitabı okuyan bir kişi, "Müslümanların sözde saldırganlığı karşısında kendilerini korumaya çalışan Sırplar"ın kapsamlı bir tasvirinden başka bir şey bulamaz. Bu tasvirin içinde önemli bir yer tutan bir diğer konu ise, bu "mazlum halk"ın bir başka "mazlum halk" olan Yahudilerle dostluğudur.

Sherman bu geleneksel dostluktan söz ederken, "iki kadının hikayesi"ne özellikle dikkat çeker; Belgrad Belediye Başkanı Slobodanka Gruden ve Sırp-Yahudi Dostluk Derneği Başkanı Klara Mandi¡.

Slobodanka Gruden, yüzlerce yıllık geçmişe sahip olan Belgrad şehrinin ilk kadın belediye başkanıdır. Sırp bir babanın ve Yahudi bir annenin kızı olarak dünyaya gelmiş ve damarlarında gezen Yahudi kanını hiçbir zaman göz ardı etmemiştir. "Sırplar her zaman Yahudilerle olan dostluklarından gurur duymuşlardır" der. Ona göre bu iki halk arasındaki yegane fark, Sırpların biraz daha "saf" olmasıdır: "Yahudiler belki affederler ama asla unutmazlar" demektedir, "ama Sırplar hem affederler, hem de unuturlar."[2]

Gruden, İsrail'i ilk kez 1990 yılında Sırp-Yahudi Dostluk Derneği'nin düzenlediği bir geziyle ziyaret etmiş, burada İsrailli meslektaşlarıyla yakın dostluklar geliştirmiş, o sıralarda İsrail'de yapılan Sırp Kültür Festivali aracılığıyla 20 İsrail ve Sırbistan şehri arasında "kardeş şehir" bağlantıları kurulmasına öncülük yapmıştır.

İki ülke arasındaki ilişkinin gelişmesinde çok daha büyük bir rol oynayan ikinci kadın, yani Sırp-Yahudi Dostluk Derneği Başkanı Klara Mandi¡ ise çok daha kapsamlı bağlantılara sahiptir. Sherman'a göre, Mandi¡, "Belgrad'daki en karizmatik ve en etkili kadın"dır. Kendi kimliğini ve misyonunu ise şöyle anlatır: "Ben bir Yahudiyim, bir Sırp Yahudisi ve bundan büyük bir gurur duyuyorum. Bu nedenle, Sırbistan ile İsrail arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine adadım kendimi. Çünkü Tito, 1967 savaşı sonrasında İsrail'le olan tüm ilişkilerimizi kesmişti."[3]

Mandi¡, bu "kutsal" misyonunu gerçekleştirmek için 1980'lerin ikinci yarısında harekete geçer. İsrail ile Sırbistan arasında köprü görevi görecek bir kurum oluşturmak için lobi yapmaya başlar. Kendisine en büyük yardım ise, doğal bir müttefikten, yani Sırbistan'daki masonik odaktan gelir: Masonik Sırp milliyetçiliğinin mirasçısı ve neo-Çetniklerin genel kurmayı niteliğindeki Sırp Bilimler Akademisi, Mandi¡'in en büyük destekçisi olur. Sırp-Yahudi Dostluk Derneği Mayıs 1988'de kurulduğunda, yirmi kurucu

üyeden on altısı Akademi üyesidir.[4] Dernek kısa sürede Sırbistan'daki elitlerin önemli bir bölümünü saflarına katar. Bir yıl içinde üye sayısı 10 bine ulaşır. Dernek bir yıl sonra Amerika'da ve İsrail'de de örgütlenecek, Tel-Aviv, Los Angeles, Chicago ve Toronto'da şubeler açacaktır. Üyeleri arasında 1986 Memorandumu'nun yazarlarından Dobrica ˜osi¡ de vardır.[5]

Derneğin bu denli yüksek bir popülarite ve saygınlık kazanmasıyla birlikte, Klara Mandi¡, "bir sonraki adım"ı atır. Bu "bir sonraki adım", İsrail ile Sırbistan arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasıdır. Bu ise oldukça "devrimci" bir gelişmedir. Çünkü tarih henüz 1989'dur; Sırbistan Yugoslavya Federasyonu içindeki 6 federal devletten biridir ve Federal Hükümet'in resmi politikasını bir kenara bırakıp İsrail'le tek başına diplomatik ilişki kurması Anayasa'ya aykıdır. Fakat Mandi¡, yakın dostu olan Milo§evi¡'in bu konuda istekli davranacağından emindir. ABD'deki Judeo-masonik örgütlenmenin David Rockefeller ya da Henry Kissinger gibi en kilit isimleriyle çok yakın ilişkiler kurmuş bulunan ve kendisi de bir mason olan Milo§evi¡'in İsrail'e sıcak bakmaması mümkün değildir zaten.

Arnold Sherman'ın anlattığına göre, Mandi¡ bu konuyu görüşmek üzere Milo§evi¡'e gider ve "İsrail ile Sırbistan'ın diplomatik ilişkiye geçmesinin yolunu açmak istiyorum, benimle birlikte hareket edecek kadar cesur musun?" der. Milo§evi¡, "federal hükümetin resmi politikasına rağmen mi?" diye sorar ve "evet" cevabını alır. Ve Sırbistan lideri biraz düşündükten sonra şöyle der: "Klara, sonuna kadar arkandayım. Eğer İsrail Sırbistan ile diplomatik ilişki kurmak istiyorsa, Sırbistan bundan büyük mutluluk duyacaktır. Bu konuda bir sorunla karşılaşacak olursan, hiç çekinmeden benden yardım iste."[6]

Arnold Sherman, Milo§evi¡'in, verdiği bu "cesur" karar nedeniyle siyasi rakiplerinden büyük tepkiler aldığını ama tüm bunlara "göğüs gererek" İsrail bağlantısından geri adım atmadığını yazar. Klara Mandi¡, iki ülkenin bu hızlı yakınlaşmasını anlatırken, "eğer Milo§evi¡ olmasaydı, hiçbir şey yapamazdık, herşeyi ona borçluyuz" demektedir.[7] Diplomatik ilişki kurulmasından bir önceki adım, bir "İsrail Seferi" düzenlemektir; Kalabalık bir Sırp heyetinin Yahudi Devleti'ne gösterişli bir ziyaret yapmasına karar verilir. Ve bu ziyaret de yine Milo§evi¡'in aktif desteği sayesinde gerçekleşir. Politikacılardan, iş adamlarından ve entelektüllerden oluşan 440 kişilik kalabalık heyet Klara Mandi¡'in "önderliğinde" İsrail'e uçar, Milo§evi¡ ise heyete Sırbistan Başbakanı'nı, kendi oğlunu ve hükümetindeki altı bakanı daha ekleyerek ziyaretin resmi niteliğini kesinleştirir.[8] Kalabalık Sırp heyetinin İsrail'e yaptığı bu gezi sırasında, az önce de değindiğimiz gibi, başta Belgrad ve Tel-Aviv olmak üzere 20 Sırp ve İsrail kenti kardeş şehir ilan edilir ve İsrail'de bir Sırp Kültür Festivali düzenlenir. Söz konusu İsrail gezisi, Türk Yahudi cemaatinin gazetesi olan Şalom'un bir haberinde de uzun uzun anlatılır.[9]

Sırbistan'ın bu "İsrail seferi"nin hemen ardından bu kez İsrailli bir heyet Belgrad'ı ziyaret eder ve Milo§evi¡ tarafından kabul edilir. Görüşmenin önemli bir bölümü kapalı kapılar ardında gerçekleşir, ancak daha sonra Milo§evi¡ heyetle birlikte Belgrad

televizyonuna görüntü vermekten ve böylece iki taraf arasındaki "dostluğu" dosta-düşmana duyurmaktan çekinmez. İlerleyen dönemde karşılıklı ilişkiler hiç ara soğutulmadan sürer. ABD ile Irak arasındaki Körfez Savaşı sırasında Sırbistan belediye başkanlarından oluşan—ve Belgrad'ın Yahudi asıllı Belediye Başkanı Slobodanka Gruden'in öncülüğünde hareket eden—heyet, İsrail'e bir "dayanışma ziyareti" yapar.[10]

1990 baharında yaşanan tüm bu gelişmeler, "iki halk arasındaki ebedi dostluk"un Yugoslavya'nın külleri arasından yeniden dirilip ortaya çıktığının bir göstergesidir. Tito'nun Üçüncü Dünyacı dış politika mentalitesi nedeniyle kopmuş olan ilişkiler, Sırbistan'ın geleneksel "Çetnik" kimliğine geri dönmesi ile birlikte yeniden ortaya çıkmıştır.

Dahası, 1989 sonrasındaki Sırbistan'a bakan bir gözlemci, kolaylıkla, bu iki halk arasında "psikolojik bir ittifak" kurulduğunu söyleyebilir. Bu psikolojik ittifak, Sırp toplumundaki milliyetçi kanadın neredeyse tümü ve hatta "sokaktaki adam" için dahi geçerlidir. İsrail'de yayınlanan *The Jerusalem Report* dergisinin Belgradlı Yahudiler ile ilgili yaptığı bir araştırma bu konuda ilginç bilgiler ortaya koymaktadır. Dergi muhabiri Vince Beiser'in Belgrad'da görüştüğü insanların hemen hepsi, Sırplar ve Yahudiler arasındaki tarihi dostluk ve yakınlıktan söz etmektedir.

Örneğin Vojkan Abraham Simsi¡ adlı, Saraybosna doğumlu bir Sırp şöyle demektedir: "Bizler ve Yahudiler tarih boyunca aynı düşmanlara sahip olduk: Almanlar, Hırvatlar ve Müslümanlar."[11] Belgrad hahamı Danon da aynı görüşe katılır ve Sırp ve Yahudilerin birbirlerine karşı duydukları "tarihsel sempati"den bahseder.[12]

The Jerusalem Report'un haberinde, İsrail'in askeri gücünün Sırplar tarafından hayranlık ve takdirle izlendiği de vurgulanmaktadır. Sırplar, kendilerini Müslümanlara karşı "cesurca" savaşmış militer bir ulus olarak görmekte ve İsrail'i de kendilerine benzetmektedirler. Belgrad Yahudi cemaatinin lideri Brane Popovi¡ şöyle demektedir: "Altı Gün Savaşı'nın ertesinde tüm Sırp komşularımız bizi sokaklarda tebrik etmişlerdi. İsrail'in zaferinden çok hoşlanmışlardı. Bu, anladıkları bir dildi."[13]

Belgradlı Yahudiler Bosna-Hersek'teki savaşta da oldukça ateşli bir biçimde Sırpları tutmaktadırlar. Eski bir Tito Partizanı ve şu anda Belgrad Yahudi cemaati sekreteri olan Albert A§kenazi, savaşta Müslümanların değil, Sırpların mağdur olduğunu savunmakta, ancak gerçeklerin çarptırıldığını iddia etmektedir.[14]

İki halk arasındaki bu psikolojik ittifak, Arnold Sherman'ın *Perfidy In The Balkans* adlı kitabında da çok açık bir biçimde gözlemlenmektedir. Kendisi "Sırp hayranı bir İsrailli" olan Sherman, "İsrail hayranı Sırplar"la yaptığı görüşmeleri uzun uzun aktarır. Örneğin Kosova'daki Piriştine Üniversitesi'nin Sırp Rektörü Prof. Radivoje Papovic ateşli bir Milo§evi¡ taraftarıdır ve İsrail'e de büyük bir sempati beslemektedir. Sırplar ile Yahudiler arasındaki ilişkiyi "aynı oyunun farklı oyuncular tarafından oynanması" olarak tanımlar. Aynı görüşler Sherman'a rehberlik eden Bosko Drobjak adlı Sırp gazeteci tarafından da paylaşılmaktadır.[15]

İki halk arasındaki psikolojik ittifakı paylaşan çok önemli bir başka isim ise, General Ratko Mladi¡'tir. Bosnalı Sırpların askeri lideri ve on binlerce Müslüman sivilin

ölüm emrini veren bir savaş suçlusu olan General Ratko Mladi¡, "dünyada bir tek Yahudilerin Sırpların uğradıkları zulümlerin benzerlerine uğradıklarını, ancak tüm bunlara karşı kahramanca direnip hayatta kaldıklarını" anlatır.[16] Ve ekler: "Kader Yahudiler ile Sırpları birbirine bağlamıştır. Biz de aynı onlar gibi hiçbir savaşı kaybetmeye tahammül gösteremeyiz, çünkü mağlubiyet yok oluşumuz anlamına gelir."[17]

Arnold Sherman'a göre, Sırpların İsrail'e ve Yahudilere karşı duydukları tüm bu sempati, iki halk arasında "asırlardır sürmekte olan sıcak ve yakın ilişkilerin" ve bundan kaynaklanan "ebedi dostluğun" bir sonucudur.[18] Nitekim biz de, kitabın ilk bölümlerinde bu dostluğun nasıl bir tarihsel süreç içinde geliştiğine değinmiştik.

Ancak bizim için burada asıl önemli olan soru şudur: Acaba Sırplar ile Yahudiler arasındaki geleneksel dostluk ve iş birliği, 1990'larda Bosna'da yaşanan savaş boyunca bir "askeri iş birliği" niteliği de kazanmış mıdır?

Bu konuyu araştırmadan önce, askeri iş birliği kavramının mantığına değinmek gerekir. İki toplum birbiriyle dost olabilir, tarihsel miras ve jeo-stratejik konum itibarıyla birbirine yakınlık duyup kültürel ve ticari işbirlikleri geliştirebilir. Fakat askeri bir iş birliğinin oluşabilmesi için, mutlaka bir ortak düşmana ihtiyaç vardır. Tarihsel ve kültürel bağlar, ancak bu tür bir ortak düşmanın belirmesiyle askeri bir ilişkiye dönüşüp, "kanlı" sonuçlar verebilir.

Nitekim Sırplar ile Yahudiler arasındaki geleneksel dostluğun askeri bir iş birliğine dönüşmesinin tarihteki en büyük örneği, yani II. Dünya Savaşı yılları da ortak düşman kavramına sahiptir. Savaş yıllarında Çetnikler ile Yahudiler arasında gelişen askeri iş birliği, ortak düşman olan Ustaşa'ya karşı birlikte savaşma mantığından hayat bulmuştur.

1990'larda Sırplar ile Yahudiler yine ortak bir düşman belirlemişler midir, diye sormak gerekir bu noktada. Klara Mandi¡'in hemen her konuşmasında atıfta bulunduğu bir "ortak düşman" hemen dikkati çeker. *Jerusalem Report* muhabirine konuşurken, "Milo§evi¡ Yahudilerin gerçek bir dostu" cümlesini sık sık tekrarlayan Klara Mandi¡ öte yandan sürekli Bosna'daki Müslümanların "Sırplığı" yok etmek istediklerinden söz etmekte ve "Sırplar, hiçbir zaman bir Müslüman devletinin parçası olmayı kabullenmeyeceklerdir" demektedir.[19] Mesaj açıktır; ortak düşman, Bosna'daki "Yeşil Tehlike"dir.

İsrail'in Stratejisinde Yeşil Tehlike'nin Yeri

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, bilindiği gibi, Batı dünyası komünizmin yerine kendine yeni bir düşman bulmakta gecikmedi. İslam, hem kültürel hem de siyasi düzeyde Batı'nın yeni düşmanı olarak tanımlandı ve Batılı, özellikle de ABD'li hükümetler ya da think-tank'ler, Yeşil Tehlike adını verdikleri bu tehdidi "kuşatmak" için stratejiler üretmeye başladılar.

Bu propaganda savaşına öncülük eden kişi ve kurumların ise, özellikle ABD'de, ilginç bir ortak özellikleri vardı. Hemen hepsi, ya Yahudi kimliklerinden ya da bir başka nedenden dolayı İsrail ile bir şekilde yakından ilişkiliydiler. ABD'de, İslami gelişmelere karşı en sert tedbirleri savunanlar, İslami rejimlere karşı en şahin politikalara öncülük edenler, ağırlıklı olarak İsrail lobisinin elemanlarıydı. Bu durumu teşhis eden Kudüs İbrani Üniversitesi Profesörü Israel Shahak, yurttaşı olduğu devletin "Anti-İslami bir Haçlı Seferi"nin liderliğini yapmaya soyunduğunu söylüyor ve şöyle ekliyor: "İsrail, İslami düşmana karşı girişilecek olan savaşta, Batı'nın öncülüğünü yapmak hedefindedir."[20]

İsrail'in bu stratejisinin anlaşılabilir bir nedeni vardı. Yahudi Devleti, Ortadoğu'da bir Müslüman denizinin ortasındaki bir ada gibi yaşıyordu ve varlığını devam ettirebilmesi, bu "bünye"nin kendisini kabul etmesine bağlıydı. Şimdiye dek ABD'nin gücü sayesinde kendisine yöneltilen tehditleri kolaylıkla püskürtebilmişti, ama uzun vadede ABD garantisi de bulanıklaşıyordu. 20 sene, 30 sene ya da 50 sene sonra, içinde yaşadığı Müslüman denizinin daha güçlenmiş ve bütünleşmiş bir biçimde kendisini Akdeniz'e dökemeyeceğinin herhangi bir garantisi yoktu.

Potansiyel olarak her İsraillinin beyninin bir köşesinde var olan bu korku, İsrailli psikoloji profesörü ve siyaset bilimci Benjamin-Beit Hallahmi'ye göre bir tür "Hıttın Sendromu"dur. Hıttin Savaşı, Kudüs'te kurulan ve bir asırdan fazla yaşayan Haçlı Krallığı'nın Selahaddin Eyyubi'nin orduları tarafından bozguna uğratıldığı savaştır. Büyük bir askeri güç sayesinde Batıdan gelerek Kudüs'ü alan Haçlılar, sonuçta bünye tarafından kabul edilmeyen bir organ gibi, Filistin'den atılmışlardır. Aynı şeyin uzun vadede İsrail'in başına gelemeyeceğini ise kimse garanti edemez. Benjamin Beit-Hallahmi şöyle der:

1187 yılındaki Hıttin Savaşı, bugün Ortadoğu'daki hemen hiç,kimse tarafından unutulmuş değildir. Bu, Selahaddin'in Haçlı ordusunu yendiği büyük savaştır. Hıttin bugün İsrail'de, Taberiye yakınlarındadır. Ancak bu büyük savaşın yapıldığı yere, yoldan geçenlere bu tarihsel olayı hatırlatacak hiçbir işaret, hiçbir yazı konulmamıştır. Çünkü İsrailliler Hıttin'i hatırlamak istemezler, Hıttin hakkında düşünmek istemezler. Çünkü bu savaş, onlara Hıttin'in yeni bir benzerinin kendi başlarına gelebileceği ihtimalini hatırlatmaktadır.[21]

Bu nedenledir ki, İsrail'in uzun vadeli stratejisi, önce Ortadoğu'daki, sonra da Ortadoğu'nun çevresindeki (Balkanlar, Orta Asya ve Kuzey Afrika'daki), daha sonra da tüm İslam dünyasındaki İslami hareketleri etkisiz hale getirmektir. İsrail'in Ortadoğu'da uygulamaya koyduğu barış süreci ise, ancak kısa ya da orta vadeli bir stratejidir ve İsrail'in asıl stratejisi olan ve 1982 yılında Oded Yinon'un ünlü raporunda ortaya konan *divide et impera* (böl ve yönet) stratejisine zaman kazandırmak için vardır ancak.[22]

İsrail'in hem Ortadoğu'da hem de İslam dünyasının başka bölgelerinde kurmaya çalıştığı de *facto* "Anti-İslami Enternasyonal", bu stratejik hesapların bir ürünüdür. Yahudi Devleti, bu "Enternasyonal" çerçevesinde; İran'a karşı ABD aracılığıyla büyük baskılar uygulamakta; Sudan'daki İslami rejime karşı isyan eden güney Sudanlı

Hıristiyan ayaklanmacıları silahlandırmakta ve askeri eğitimden geçirmekte; Keşmir'deki İslami direnişi yok edebilmeleri için fanatik Hindu gruplarını hem askeri yönden hem ABD'deki lobisi aracılığıyla diplomatik açıdan desteklemekte; Uzakdoğu'daki Burma, Tayland, Filipinler gibi anti-İslami rejimlerle yakın stratejik bağlantılar kurmaktadır.[23]

İsrail'in Orta Asya'daki Türki Cumhuriyetler'e olan ilgisi de, asıl olarak bu "Müslümanları kuşatma" ya da nötralize etme stratejisinin bir uzantısıdır. İsrail-Orta Asya ilişkilerini ayrıntılı olarak inceleyen bir uluslararası ilişkiler uzmanı şöyle yazıyor: "İsrail'in (bölgeye girmekte) erken davranmasındaki en önemli sebep, Müslüman karakterli Orta Asya ve Kafkasya bölgesine Arap aleminin nüfuzunu önlemek ve İslami fundamentalizmin bölgeye yayılmasının önüne set çekmektir."[24]

Tüm bu tabloya bakıldığında, İsrail'in İslam'ı kuşatma ya da nötralize etme stratejisini tüm İslam dünyasında uyguladığı anlaşılmaktadır. İsrail'in, Kudüs İbrani Üniversitesi'nden Israel Shahak, İsrail'in "Anti-İslami bir Haçlı Seferi"nin liderliğini yapmaya soyunduğunu bu nedenle söyler.[26] Göze çarpan bir diğer nokta, İsrail'in bu "Anti-İslami Haçlı Seferi" çerçevesinde yerel anti-İslami güçlerle -Keşmir'de Hindularla, Güney Sudan'da Hıristiyan milislerle- iş birliği yapıyor oluşudur.

Bu durumda doğal olarak akla Balkanlar'ın durumu gelmektedir. Acaba Bosna'daki İslam da, İsrail'in "Yeşil Tehlike" haritasına dahil midir? İsrail'in oluşturmaya çalıştığı ve Fas'tan Endonezya'ya kadar uzanan de facto "Anti-İslami Enternasyonal", Bosna'yı da hedef tahtasına oturtmakta mıdır?

Kitabın önceki bölümlerinde, Bosna-Hersek'te 1980'li yıllarda başlayan İslami yükselişin farklı çevreler tarafından "Yeşil Tehlike" olarak algılandığına değinmiştik. Alija Izetbegovi¡'in kişiliğinde odaklaşan bu İslami gelişim, önce Komünist Parti, sonra seküler "Müslümanlar", daha sonra Sırplar ve en son olarak da Batıdaki "gizli el" tarafından bir tehdit olarak algılanmış ve çeşitli yöntemlerle sindirilmek ya da yok edilmek istenmişti.

Böylesine sözde ciddi bir "tehlike"nin, Fas'tan Endonezya'ya uzanan coğrafyada bir "Anti-İslami Enternasyonal" oluşturma çabası içindeki İsrail tarafından atlanması mümkün değildi.

Çünkü Bosna'nın lideri Alija Izetbegovi¡, "Fas'tan Endonezya'ya kadar uzanan coğrafyada, siyah Afrika'dan Orta Asya'ya kadar uzanan" ve "seküler olmayan" bir İslam Federasyonu'nu savunuyordu. 1970 yılında yazdığı İslam Deklarasyonu'nun özeti buydu. Dahası, Izetbegovi¡, Filistin direnişinin tüm Müslümanların omuzlarına yüklenmiş olan kutsal bir mücadele olduğunu anlatıyordu:

Kudüs'ü ellerinde tutmak için Yahudilerin İslam'ı yenmeleri gerekirdi. Allah'a şükür ki güçleri yetmiyor... Ancak şimdi olduğu gibi istikbar içinde dolaşmaya devam ederlerse, İslam hareketi ve dünyadaki tüm Müslümanlar için tek bir çözüm vardır: Mücadeleyi sürdürmek, genişletmek, gün be gün, yıl be yıl, bedeli ne olursa olsun çalınan toprakların her karışını geri almak.[27]

Kudüs'ü elinde tutmak için global bir Anti-İslami Enternasyonal kurmaya çalışan İsrail'in, Kudüs'ün kurtarılması için global bir "İslami Federasyon" kurulmasını savunan Izetbegovi¡'e karşı neler düşündüğünü tahmin etmek hiç de zor değildir.

Bu durumda, İsrail'in, kurmakta olduğu Anti-İslami Enternasyonal'e Sırpları da dahil etmesi son derece doğal, hatta gerekli bir gelişmeydi. Zaten Yahudiler ile tarihsel bir ittifak içinde olan Sırplar, sanki II. Dünya Savaşı'ndaki Çetnik-Yahudi dayanışmasının bir tekrarı gibi, yine bir "Kudüs bağlantısına" kavuşmuş oluyorlardı bu sayede.

Bosna-Hersek ordusunun ikinci komutanı General Divjak'ın sözünü ettiği "Mossad bağlantısı", buydu işte. Bu bağlantının varlığını ispatlayan "bilgi ve belge"lerin ilk örneği ise Bosna'daki savaştan birkaç yıl önce Kosova'da ortaya çıktı.

Kosova'daki Zehirli Gaz

1990 yılının Mart ayında Kosova'daki Arnavut ortaokul öğrencilerinde kitleler halinde anlaşılmaz bir hastalığın belirtileri görülmeye başlandı. Yüzleri kızarıyor, ağızları köpürüyor, göz bebekleri küçülüyordu. Gözyaşı ve sinir belirtileri had safhadaydı. Ardından karın ve mide ağrıları geldi. Çocuklar otobüslerle toplu halde hastanelere götürülüyorlardı. Arnavut doktorlar, çocuklardaki belirtilerin ciddi bir zehirlenmenin göstergesi olduğunu söylüyorlar, Sırp doktorlar da bunu onaylıyor ama pek yüksek sesle konuşamıyorlardı. Sırp yetkililere göre ise, çocuklar "ortalığı karıştırmak için" numara yapıyorlardı. Ancak "numara yapan" bu hasta çocukların sayısı kısa sürede 7 bin 500'e yükseldi. Ortada sistemli bir zehirlenme, hatta bir zehirleme vakası olduğu çok açıktı.[28]

Hastalık, fabrikalarda çalışan Arnavut gençlerde de görülüyordu. Kısa bir süre sonra bunun nedeni anlaşıldı: Fabrika'da doktor olarak görevli olan Jakovitzalı Müslüman bir doktorun tesbitine göre, hastalık kimyasal bir madde nedeniyle ortaya çıkıyordu ve genç kızların gebe kalmasını ömür boyu önleyecek bir etkiye sahipti. Bunun üzerine Müslümanlar ilginç bir ayrıntıya dikkat ettiler: Kosova'daki fabrikalarda uygulanan prosedüre göre fabrikayı önce Sırp işçiler terk ederdi, onların hepsi çıktıktan sonra Müslümanlar çıkardı. Müslüman işçilere bu sırada kokusuz ve renksiz bir çeşit kimyasal gaz püskürtülmüş olduğu görüşü yaygınlaştı.

Daha sonra bölgeye Helsinki Watch'dan bazı tarafsız gözlemciler geldi. Gerçekten de Müslümanlara karşı bu tür bir gaz kullanıldığını doğruladılar. Bu arada bu gazın tanımını da yaptılar. Helsinki heyetinin yayınladığı rapora göre, bu gaz daha önce de İsrail tarafından Filistinlilere karşı kullanılmış bir tür kimyasal silahtı ve İsrail tarafından üretiliyordu.[29] (Aynı gerçeği Kosova'da açıklayarak "bu bir savaş zehiridir" diyen doktorlar ise Sırp yönetimi tarafından işlerinden atıldılar.)

Aylık *İzlenim* dergisinde "Kanlı Ova: Kosova" başlığı ile yayınlanan bir yazıda, Kosova'da yaşanan bu olaya değinilmiş ve olaydaki İsrail bağlantısına dikkat çekilerek Balkanlar'da gizli bir "Sırp-Siyonist iş birliği" kurulmuş olduğu yazılmıştı. Yazıda, ayrıca

Sırp liderlerin Bosna'daki savaşın patlak vermesinden kısa bir süre öncesine kadar sık sık "İsrail ziyaretleri" yaptıkları da vurgulanıyordu.[30]

Olaydaki İsrail bağlantısı, Bosna-Hersek Başbakan Yardımcısı Muhammed Cengi¡'in, Türkiye'de bulunduğu sıralarda verdiği bir demeçte de vurgulanmıştı. İsrail'in Balkanlar'daki İslami yükselişten rahatsız olduğunu söyleyen Cengi¡, Kosova'da İsrail yapımı zehirli gazların kullanılmış olmasının Sırp-İsrail iş birliğinin örneklerinden biri olduğunu bildiriyordu.[31]

1990 yılında -ve tam da Sırbistan ile İsrail arasında heyetlerin gidip gelmeye başladığı sıralarda- yaşanan bu olay, Sırplar ile İsrail arasında gizli bir ilişkinin var olduğunun ilk işaretiydi. Anlaşılan Sırbistan ile İsrail arasında kurulan "kültürel" ilişkiler, perde arkasında askeri bir nitelik de kazanıyordu.

Kosova'daki zehirli gaz, çok küçük bir örnekti. Zaman ilerledikçe, "Kudüs bağlantısının" varlığını ve çapını gösteren çok daha kesin bilgiler ortaya çıkacaktı.

Çetnikler ve İsrail

Klara Mandi¡'in kurduğu Sırp-Yahudi Dostluk Derneği'nin önceki sayfalarda değindiğimiz faaliyetleri, yalnızca "kültürel" boyutla sınırlı değildi aslında. "Sırplar nefret etmeyi ve öç almayı yeterince bilmiyorlar, onlara bu duyguyu öğretmek istiyorum" diyen[32] Mandi¡, Sırbistan'a "askeri" yönden de katkıda bulunmak hedefindeydi. Bu amaçla da, o sıralarda henüz oluşum safhasındaki paramiliter Çetnik gruplarını eğitmek üzere yurt dışından profesyonel askerler getirmeye karar verdi. Bu kampanyanın en görünür sonucu, Kaptan Dragan adıyla bilinen Dragan Vasikovi¡'ti.

Dragan, çocuk yaşta Sırbistan'ı terk etmiş ve farklı ülkelerde paralı askerlik yapmış profesyonel bir katildi. Sırbistan'a gelmeden önce uzun yıllar boyu Avusturalya'da çalışmıştı, ancak "mesai" yaptığı ülkelerin arasında İsrail de vardı.[33] Ve Sırbistan'da dolaşan bazı söylentilere göre, Dragan gerçekte Yahudi asıllıydı.[34]

Krajina bölgesinde savaşa hazırlanmakta olan Çetnik gruplarını eğitmesi için çağırılmıştı Kaptan Dragan. Onu çağırtan ve "sponsorluğunu" üstlenen kişi ise Klara Mandi¡'ti. Öyle ki, Dragan Sırbistan'a geldiğinde, gerekli bürokratik işlemler tamamlanana dek Mandi¡'in evinde kalmıştı.[35] Birlikte geçen bu birkaç haftadan sonra Mandi¡ Dragan'ı basına tanıtmaya karar verdi. Büyük bir basın toplantısı düzenlendi ve Dragan "gülümseme kavramını tanımayan yüzü" ile kameralar önünde boy gösterdi. Ancak Mandi¡ bir de ilginç bir şov hazırlamıştı; basının karşısına çıkmadan birkaç dakika önce kendi boynundaki altı köşeli siyon yıldızını Dragan'ın boynuna görünür şekilde asmıştı. Neden böyle yaptığı sorusuna ise daha sonraları şöyle cevap veriyordu: "O kolyeyi Dragan'ın boynuna taktım, çünkü Tudjman'ın kabuslar görmesini istedim. Yahudi bir Kaptan Dragan'ın İsrailli komandoların başında Krajina'dan Zagreb'e kadar ilerlediğini görmesini istedim. Hikayeyi daha sonra Milo§evi¡'e anlattığımda ise birlikte dakikalarca güldük."[36]

Kaptan Dragan'ın siyon yıldızlı kolye ile basının karşısına çıkması tüm medya tarafından görüntülendi ve Batılı kaynaklarda da yer aldı. Çoğu yorumcu ise bunu pek bir anlam içermeyen basit bir şov olarak algıladı. Oysa bu şov, gerçekte çok önemli bir mesaj içeriyordu; Mandi¡, bir "antisemit" olarak tanınan Tudjman'a, "İsrailli komandolar"ın Çetniklerin arkasında olduğuna dair çarpıcı bir imada bulunmak ve böylece onu tehdit etmek istiyordu. (Bu tehdit, Çetniklerin bir yıl sonraki hedefi olacak olan Müslümanlara da yönelikti elbette.) Çünkü Çetnikler ile İsrail arasındaki ilişki, su yüzüne çıkan bu "Dragan analojisi"nden çok daha geniş bir boyuta sahipti. Dragan'ın boynundaki kolye, buzdağının su üstündeki küçük bir parçasıydı yalnızca.

Sırbo-Hırvat savaşının öncesinde ve savaş sırasında Belgrad basınını dikkatli bir biçimde izleyenler, bu konuda önemli ipuçları yakalayabilirlerdi. O sıralarda Çetniklerin İsrail'de eğitildiğine dair Sırp gazetelerinde küçük küçük haberler çıkmaya başlamıştı çünkü. Sırp Radikal Partisi lideri Vojislav ~e§elj, yaklaşık iki bin Çetnik milisinin İsrailli askeri uzmanların eğitiminden geçtiğini açıkça söylemişti.[37] ~e§elj, diğer pek çok faşist gibi, İsrail'le bağlantılar kurmuş olmaktan dolayı övünüyordu. Anlaşılan, Sırp-Yahudi Dostluk Derneği'nin başlattığı mekik diplomasisi kanalıyla İsrail ile Sırbistan arasında gidip-gelen heyetler, askeri uzmanları da içeriyordu. Nitekim, "ticari" ya da "kültürel" ilişki görüntüsü altında istihbari ve askeri bağlantılar kurmak, Yahudi Devleti'nin en iyi becerdiği işlerden biri olmuştu on yıllardır.[38]

Çetniklerin İsrail'le olan bağlantısını ortaya koyan diğer bazı ilginç göstergeler 1990-91 döneminde zaman zaman ortaya çıktı. Körfez Savaşı'nı izleyen aylarda Belgrad'daki sol gruplarca düzenlenen Amerika ve İsrail aleyhtarı bir gösteri sırasında bağlantı iyice aşikar hale gelmişti; Saddam lehine sloganlar atan solcu göstericiler, Amerikan Büyükelçiliği'ne ve Sırp-Yahudi Dostluk Derneği'ne doğru yürümeye başlamışlar, ancak bu sırada bir grup militan, göstericilerin üzerine yürümüş, sopalar ve demir çubuklar kullanarak onları dağıtmıştı. Bu "birileri", ~e§elj'in Sırp Radikal Partisi'nin "muhafız"larıydı, yani Çetnikler.[39]

Savaştan bir süre önce Türkiye'ye yerleşmiş bir Bosnalı Müslüman olan Muhammed Bosnavi ise, Sırp-İsrail bağlantıları ile ilgili oldukça ilginç bir olay aktarıyordu. Anlattığına göre, Bosna'daki katliam başlamadan kısa süre önce Belgrad radyosunda, Belgrad'daki Etnoloji Müzesi'nde düzenlenen bir toplantıdan naklen yayın yapılmıştı. Toplantıda Dobrica ˜osi¡'e kadar uzanan bir büyük Sırp yönetici kadrosu yer alıyordu. Toplantı sırasında kürsüye Avi Weiss adlı bir kişi çağrılmıştı. Bu isim bir Sırp ismi değildi. Bosnavi, bu ismin belki bir Alman ismi olabileceğini düşünmüştü. Kürsüye gelen Weiss, konuşmasının sonunda Sırplara şu cümleyi söylemişti: "Siz seçilmiş bir halksınız, kutsal bir halksınız. Misyonunuz var ve bunu gerçekleştireceksiniz." Bosnavi, o zaman bu misyonun ne olduğunu o kadar iyi anlayamadığını söylüyordu. Çünkü savaş henüz başlamamıştı. Ancak Bosnavi, bu Avi Weiss ismini aylar sonra bir başka yerde daha duymuştu. *Daily News* gazetesinde, iktidarı yitirdikten sonra ABD'ye yaptığı bir ziyaret sırasında Sovyet Yahudileri ile ilgili bir konuda Gorbaçov aleyhine yapılan bir gösteriden söz edilmişti. Gösteriyi düzenleyen, fanatik haham Meir Kahane'nin kurduğu

radikal dinci Yahudi örgütü Jewish Defence League idi. İşin asıl önemli yanı ise, Jewish Defence League'e bağlı protestocuların başında Haham Avi (Avraham) Weiss'in yer almasıydı! Bosnavi şöyle diyordu: "Meğer Alman sandığım, Sırplara 'seçilmiş ve misyon sahibi bir halk' olduklarını söyleyen bu adam bir hahammış!"[40]

Çetniklerin sahip oldukları "İsrail bağlantısı"nı gösteren bir başka ayrıntı da, kullandıkları İsrail yapımı silahlardı. Uzi, AK-47'den sonra, ellerinde en çok gezen silahların başında geliyordu. Çetniklerin İsrail yapımı silahlara sahip oldukları, ilk kez Sırp-Hırvat savaşı sırasında Hırvatistan'ın Pakra¯ kentine düzenlenen Sırp saldırısı sırasında dikkat çekmişti. Fransız Le Nouvel Observateur dergisi ise "˚eko" adlı Çetnik liderinin komutası altındaki 3 bin kişilik Çetnik grubunun yoğun olarak Uzi taşıdıklarını yazmıştı.[41] Bosnalı Müslüman milislerin liderlerinden Edin Begovi¡ ve Suleyman ˚elikovi¡ de, Türk basına yaptıkları bir açıklamada Çetniklerin bir kısmının İsrail'de eğitim gördüğünü ve İsrail silahları taşıdıklarını bildirmişlerdi.[42] İsrail askeri eğitiminden geçtiği söylenen Çetnik grupları arasında, Bosna'da uyguladıkları vahşetle tanınan Dragoslav Bokan'ın adamları da vardı.[43]

Çetniklerin sahip oldukları tüm bu İsrail bağlantıları, Yugoslavya toprakları içindeki Yahudilere karşı özel bir dostluk göstermelerine de neden olmuştu. İngiliz *The Times* gazetesinin haftalık eki *The Times Magazine*'deki bir yazıya göre, Çetnikler 1992 Nisanı'nda Saraybosna kuşatmasını başlattıkları zaman, Belgrad'ın denetimindeki Yugoslav Hava Kuvvetleri, şehirdeki 2-3 bin kişilik Yahudi nüfusunun büyük bir bölümünü tahliye ederek kurtarmış, şehirde yalnızca gitmeyi reddeden 100 kişilik küçük bir Yahudi grubu kalmıştı.[44] (Ancak savaşın ilerleyen aylarında, Saraybosna'da kalan bu küçük Yahudi topluluğunun bazı üyelerinin de Çetniklerle iş birliği yaptıklarına dair bazı haber yayıldı. Şalom'un, "Saraybosnalı Yahudiler Tutuklandı" başlığıyla verdiği bir habere göre, Bosna ve İsrail pasaportu taşıyan dört Saraybosnalı Yahudi, Saraybosna polisi tarafından tutuklanıp sorgulanmıştı. Tutuklamanın gerekçesi ise, "düşmanla iş birliği yaptıkları" yönünde ortada dolaşan bazı haberlerdi.[45] Şalom, doğal olarak, bunun Saraybosnalı soydaşlarına atılmış bir iftira olduğunu söylüyordu, ancak "duman"ın var olduğu bir noktada "ateş"in de olmasını öngören geleneksel kural, ister istemez akla geliyordu.)

Baştan beridir incelediğimiz bilgiler, İsrail ile Sırbistan arasında Bosna'daki savaşın birkaç yıl öncesinde kurulan iş birliğinin askeri bir boyut da içerdiğini göstermektedir. Ancak bazıları, buna inanmakta ilk başta güçlük çekebilirler. Belki "böyle bir şey olsaydı, çoktan ortaya çıkar ve tüm medya da bunu gündeme getirirdi" diye düşünebilirler. Ya da, İsrail'in Çetnikler gibi faşist ve ırkçı katilleri desteklemesini "mantığa aykırı" bulabilir, çünkü Yahudi Devleti'nin faşizmin hiçbir türü ile asla anlaşamayacağını sanıyor olabilirler.

İsrail Devleti'nin dünyanın diğer köşelerindeki gizli bağlantıları, böyle bir tereddüte kapılanların yanıldığını gösteren önemli örneklerdir. Bu örneklere kısaca değinelim.

İsrail'in Öteki Faşist Bağlantıları

Sırplar ile İsrail arasındaki bir ilişkiyi ilk duydukları anda insanlara garip gibi gösteren şey, savaş boyunca Sırplar ile Naziler arasında yapılan analojiydi. Irkçı ve faşist bir düşüncenin ürünü olan "Büyük Sırbistan" ve "etnik temizlik" gibi kavramlar, çoğu insana III. Reich'ın "hayat sahası" *(lebensraum)* ya da "Ari ırkın saflığı" gibi şiarlarını hatırlattı. Aynı şekilde, Milo§evi¡ ile Hitler arasında da benzetmeler yapıldı sık sık. Böyle bir durumda, Nazizm'in modern versiyonu gibi görünen Sırp milliyetçiliği ile, "Nazizm'in en büyük düşmanı" olarak bilinen Yahudilerin kurduğu devletin ilişki içinde olması, eşyanın tabiatına aykırı gözüküyordu.

Oysa bu bir aldatmacaydı. Çünkü, global düzeyde yapılan propagandanın aksine, İsrail liderleri hiçbir zaman faşizmi kendileri için bir tehdit olarak görmemiş, aksine Nazi Almanyası ve Mussolini İtalyası örneğinde olduğu gibi, çoğu zaman faşistlerle ortak hedeflere yönelik stratejik ya da taktik ittifaklar kurmuşlardı. Alman Yahudileri'nin Filistin'e göç etmesini sağlamak için Nazi Almanyası ile Siyonist liderler arasında imzalanan gizli anlaşmalar ve uygulanan gizli ortak programlar, her ikisi de ırkçı temele dayanan Nazizm ile Siyonizm'in ortak çıkarlar üzerinde rahatlıkla iş birliği yapabildiklerinin göstergesiydi.[46]

Soğuk Savaş dönemi boyunca da, İsrail, Arap davasına olan sempatileri nedeniyle kendisi için tehdit olarak algıladığı sol hareketlere karşı ABD ile el birliği yapmış ve bu amaçla Üçüncü Dünya'nın çeşitli bölgelerinde aşırı sağcı güçlere destek vermişti. İsrail'in Üçüncü Dünya faşizmi ile kurduğu bu bağlantının iki önemli coğrafyası vardı; Afrika ve Latin Amerika.

Hayfa Üniversitesi'nden Benjamin Beit-Hallahmi'nin *The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why?* (İsrail Bağlantısı: İsrail, Kimi Neden Silahlandırıyor?) adlı kitabında çok ayrıntılı bir biçimde anlatıldığına göre, İsrail'in Afrika'daki müttefikleri, İdi Amin, Bokassa, Mobutu gibi zalim ve hatta "yamyam" diktatörleri, faşist örgütleri ve tüm sömürgeci güçleri içeriyordu. Afrika, İsrail'in ilgi alanına 1950'li yıllarda girmiş, İsrail bu tarihten sonra kıtadaki tüm faşist rejimleri desteklemiş, silahlandırmış, onların güvenlik kuvvetlerini askeri danışmanları ile eğitmişti. Angola'daki faşist UNITA ve FNLA gerillaları; İdi Amin ve Bokassa'nın özel koruma timleri; Cezayir bağımsızlığına karşı "kontrgerilla" operasyonları düzenleyen Fransız OAS (*Organisation de l'Armée Secrète* -Gizli Ordu Örgütü) grupları; Mozambik'in bağımsızlık savaşına karşı kanlı bir sömürgeci savaş veren Portekiz birlikleri; "Etiyopya İmparatoru" Haile Selassie'nin ölüm mangaları ve en önemlisi Güney Afrika'daki ırkçı beyaz rejimin eli kanlı "güvenlik güçleri" İsrailli askeri uzmanlar tarafından eğitilmiş ve silahlandırılmıştı.[47]

Yahudi Devleti'nin müttefikleri arasında Orta ve Latin Amerikalı faşistler de önemli yer tutuyordu. İsrail, ABD ile birlikte on yıllarca bölgedeki tüm faşist rejim ve örgütlerin, askeri cuntaların, uyuşturucu kartellerinin en büyük destekçisi olmuştu. Benjamin Beit-Hallahmi'ye göre, İsrail bölgede üç büyük rol oynamıştı: Faşist güçlere

büyük oranlarda silah sağlamış, onları "eğitmiş"—ki bu eğitim karşı-gerilla savaşı yöntemleri, sorgu ve işkence metotları, toplumsal hareketleri bastırma teknikleri gibi konuları içeriyordu—ve de bu faşist güçlere "ilham kaynağı" olmuştu. Hallahmi'nin deyişiyle, "Latin Amerika orduları her zaman için İsraillilerin sertliğine, acımasızlığına ve verimliliğine hayrandılar".[48]

Guatemala'da uzun yıllar iktidarda kalan faşist cuntalar, İsrail'in faşist bağlantısını derinlemesine incelemek için ideal bir örnekti. Yahudi Devleti , bu cuntaların bir numaralı silah kaynağı olmuştu. Ayrıca bu faşist rejimlere toplumsal denetim sağlamaları için de yardım etmiş, adı bile halka korku salan Guatemala gizli polisi İsrailli uzmanlar tarafından eğitilmişti. İsrailli uzmanların yardımıyla Guatemala halkının %80'i "fişlenmiş", bilgisayara aktarılan bu bilgiler -ki İsrail bilgisayar sisteminde de Guatemala gizli polisine büyük yardımda bulunmuştu- incelenmiş ve "sakıncalı" yurttaşlar, İsrailliler tarafından eğitilmiş olan "faşist ölüm timleri" tarafından ortadan kaldırılmışlardı.[49] Kırka yakın İsrailli uzman Guatemala gizli servislerinde çalışmış, bu uzmanlar, yerli işkencecilere Hallahmi'nin deyimiyle "korkunç sorgulama yöntemleri" öğretmişti.[50] Ayrıca, Guatemala rejiminin yaptığı "insan hakları ihlalleri" (yani katliamlar) hakkında Amerikan Kongresi'nde yükselen sesler, İsrail lobisinin Guatemala rejimine büyük destek vermesi sayesinde susturulmuştu.[51] Noam Chomsky, bu konuda şöyle yazıyordu:

Guatemala'da İsrailli danışmanlar görev yapmaktadır. Korkunç katliamlardan sorumlu olan rejim, başarısını, çok sayıda İsrailli danışmanın sağladığı güce borçludur. Guatemala'nın kanlı Lucas Garcia rejimi, İsrail'e model olarak duyduğu hayranlığı açıkça dile getirmiştir.[52]

Guatemala'nın hemen güneyindeki El Salvador'un durumu da kuzeydeki komşusundan pek farklı değildi. El Salvador'u yakıp-yıkan ve Oliver Stone'un ünlü Salvador filmine konu olan devlet terörü ardında, Chomsky'nin verdiği bilgilere göre "150 bin adet ceset, açlıktan kırılan milyonlar, ırzına geçilmiş sayısız kadın ve işkence görmüş sayısız insan" bıraktı. Ve faşistlerin değişmez müttefiki olan İsrail yine bu devlet terörünün arkasındaydı. 1980'lerde El Salvador ile İsrail arasında "anti-gerilla güvenlik yardımı" hakkında gizli anlaşmalar yapıldı. Salvador Demokratik Devrimci Cephesi temsilcisi Arnaldo Romas, İsrail'in El Salvador'da 50 askeri danışman bulundurduğunu açıklamıştı. Diğer bazı raporlara göre ise bu sayı 100'dü.[53]

İsrail askeri uzmanları, Salvador ordusunun gerillalara karşı uyguladığı taktiğin değişmesine, daha saldırgan ve daha baskıcı taktikler kullanılmasına öncülük ettiler. İsrailli akıl hocalarından esinlenen Albay Sigifredo Ochoa, saldırgan bir taktik ustası olarak ün kazandı. İsrail, ülkedeki devlet terörünün en büyük sorumlusu olan ve "ölüm mangaları" adıyla da anılan karşı-gerilla ekiplerini eğitiyordu.[54] İç İşleriBakan Yardımcısı Fransisco Guemay Guerra, 1979'da yapılan bir röportajda vahşetleriyle ünlü ANSESAL adlı ölüm mangalarıyla çalışmak üzere İsrailli ajanların Salvador'da istasyon kurduklarını belirtmişti. ANSESAL birliklerinde İsrailliler tarafından eğitilen Roberto

D'Aubisson, daha sonra aşırı sağcı ARENA partisini kurmuş, öte yandan ülkedeki devlet terörünü ve fail-i meçhulleri organize etmeye devam etmişti.[55]

Benzeri ilişkiler Orta ve Latin Amerika'daki tüm faşist güçler için söz konusuydu. İsrail; Honduras'taki faşist gerillaları;[56] Arjantin'deki kanlı askeri cuntanın "güvenlik güçlerini";[57] Şili'deki işkenceleriyle ünlü Pinochet diktasının polislerini;[58] ve Kolombiya'daki kokain kartellerinin kurduğu terör timlerini[59] silahlandırmış ve askeri eğitimden geçirmişti.

Benjamin Beit-Hallahmi, tüm bu bilgilere dayanarak *The Israeli Connection*'da Latin ve Orta Amerika'yı "İsrail'in uzaktaki gölgesi" olarak tanımlıyor ve şöyle diyordu:

Latin Amerika askeriyesinin tümü, İsrail'in sertliğine, vahşiliğine, acımasızlığına ve etkinliğine hayrandır... Orta Amerikalı generaller de genelde İsrail'e hayran olduklarını belirtirler, çünkü gördükleri İsraillileri pratik, etkili ve sert olarak tanımlarlar. İsrail'e hayran oluşlarının en büyük nedeni de, İsrail'i "insan hakları saçmalığını umursamayan bir ülke" olarak görmeleridir. Önde gelen aşırı sağcı bir Guatemalalı politikacı bir röportajında "İsrailliler şu insan hakları meselelerinin işlerini engellemesine izin vermiyorlar" demiştir, "sen parayı ödüyorsun, onlar (silahları) getiriyorlar. Hiçbir soru sorulmuyor, oysa gringolar hiç de öyle değil".[60]

İsrail'in Latin Amerika'daki en önemli müttefiklerinden biri ise Nikaragua'daki Kontra gerillaları olmuştu. Somoza diktasını halk ve Kilise desteğiyle 1979 yılında yıkarak iktidara gelen Sandinista yönetimine karşı CIA tarafından örgütlenen Kontralar, İsrail'den silah ve askeri eğitim almışlardı.[61]

İsrail'in Avrupalı faşistler ve neo-Nazilerle olan yakın ilişkileri de az bilinen ama doğruluğuna kuşku olmayan bir gerçekti. Livia Rokach, İsrail eski Başbakanlarından Moshe Sharett'in özel günlüğüne dayanarak yazdığı *Israel's Sacred Terrorism* (İsrail'in Kutsal Terörü) adlı kitapta bu konuyla ilgili önemli bilgiler aktarıyordu. Buna göre İsrail, Avrupa'daki aşırı sağcı örgütler ve kontrgerilla örgütlenmeleri ile çok yakın ilişkiler kurmuş ve onları farklı yönlerden desteklemişti. Rokach, bununla ilgili olarak Yahudi Devleti'nin, Batı Alman gizli servisinin şefi ve eski bir Nazi generali olan Reinhard Gehlen'in aracılığıyla neo-Nazilerle kurduğu ilişkiyi örnek gösteriyordu.[62]

Gehlen'in İsrail bağlantısına İsrailli yazarlar Dan Raviv ve Yossi Melman, Mossad'ı konu edinen *Every Spy a Prince* adlı kitaplarında da değinirler. Kitapta anlatıldığına göre, Alman Gizli Servisi BND'nin şefi olan Gehlen, Mossad'la çok yakın ilişkiler geliştirmiş ve onun zamanında iki gizli servis arasındaki iş birliği en üst düzeye çıkmıştı. İsrail Gehlen aracılığı ile Alman neo-Nazileriyle yakın ilişkiler kurmuştu. Almanya'daki kontrgerilla hareketinin adının "Gehlen Harekatı" olması da bir başka ilginç noktaydı. Gehlen ve neo-Nazilerle kurulan bu bağlantının İsrail cephesindeki mimarı ise oldukça tanıdık bir isimdi; Schimon Perez.[63]

İsrail'in Avrupa'daki faşist bağlantıları arasında, İtalya'daki ünlü P2 mason locası ve locanın yakın ilişki içinde olduğu kontrgerilla örgütü Gladio da vardı. Eski Mossad ajanı Victor Ostrovsky, çok yankı uyandıran *By Way of Deception* (Aldatmaca Yoluyla) adlı kitabından sonra 1994'te yayınladığı *The Other Side of Deception*'da (Aldatmacanın

Öteki Yüzü), *Mossad-P2-Gladio* bağlantısından söz ediyordu. Ostrovsky'nin yazdığına göre, Licio Gelli, yani P2 mason locasının ünlü üstadı, "Mossad'ın İtalya'daki müttefiki"ydi ve Gelli'nin yönettiği P2 ile yine Gelli'yle yakın ilişkisi olan Gladio örgütü de Mossad'la ittifak içindeydi. Mossad, Gelli-P2-Gladio bağlantılarını kullanarak 80'li yıllarda İtalya üzerinden silah ticareti yapmıştı.[64]

Tüm bu bilgiler, İsrail'in dünyanın dört bir yanındaki faşist güçler ile şimdiye dek çok gizli, ancak son derece kapsamlı ilişkiler kurduğunu göstermektedir. Bu, şu anlama da gelir; İsrail, dünyanın herhangi bir yerindeki bir milis grubunu, dünya kamuoyunun gözlerinden uzak bir biçimde askeri eğitimden geçirme ve silahlandırma yeteneğine sahiptir. Mossad'ın Kfar Sirkin'deki üssünde eğitimden geçirilen bu milis grupları arasında; Hindistan'daki Sih milisler, Sri Lanka'daki Tamil gerillaları, Güney Afrika'daki Inkatha güçleri, Lübnanlı Falanjistler, Angola'daki UNITA gerillları ve İtalya'daki Kızıl Tugaylar da sayılabilir.[65]

Yahudi Devleti'nin işte tüm bu bilinmeyen yüzü, bizlere Çetnik-İsrail bağlantısını çözme konusunda yardımcı olmaktadır. Çünkü Çetnikler, Mossad'ın Kfar Sirkin'deki üssünde eğitim görmüş ya da İsrailli askeri uzmanlar tarafından koordine edilmiş diğer pek çok faşist grubun bir benzeridir. Gerek ideoloji, gerekse yöntem açısından, Latin Amerika'daki Katolik köylülerin boğazlarını kesen faşist gruplarla, Balkanlar'da Müslümanların boğazlarını kesen Çetnikler arasında hemen hiçbir fark yoktur.

Bu durumda da, Çetnik-İsrail bağlantısını, inanılması zor bir çelişki olarak değil, son derece doğal ve eşyanın tabiatına uygun bir ilişki olarak yorumlamak gerekmektedir. Yine bu durumda, İsrail ile Çetnikler arasındaki ilişkinin, "basına fazla yansımamış" olmasının da bir önemi kalmamaktadır. İsrail'in Guatemala'daki ölüm mangaları ile olan ilişkisi de dünya medyasına yansımamıştır ama bir gerçektir.

Çetnik-İsrail bağlantısına dair bilgiler ise, ortada kuşku bırakmayacak kadar açıktır.

Sırplara Yollanan İsrail Silahları

Sırp-İsrail bağlantısı ile ilgili diğer bazı önemli bilgiler, Kudüs İbrani Üniversitesi'nden Profesör Igor Primorac'ın, Ocak 1995 tarihli *Jerusalem Report* dergisinde yazdığı bir makalede ortaya kondu. Primorac'ın yazısı, daha sonra New York'ta yayınlanan 9 Şubat tarihli *Jewish Ledger* dergisinde yayınlandı. *The Washington Report on Middle East Affairs* dergisi ise Primorac'ın makalesini Nisan/Mayıs 1995 tarihli sayısında "İbrani Üniversitesi Profesörü, Sırplara İsrail Desteğini Yazıyor" başlığıyla haber yaptı. Makalenin konusu, Washington Report'un başlığından anlaşıldığı gibi, Bosna-Hersek'te etnik temizlik yürüten Sırplar ile Yahudi Devleti arasındaki gizli silah ilişkileriydi.

Felsefe profesörü olan Yugoslav doğumlu Yahudi Igor Primorac, 1980 yılına dek Belgrad Üniversitesi'nde çalışmış ve o yıldan sonra da İsrail'e göç ederek Kudüs İbrani

Üniversitesi'nde akademik kariyerini sürdürmüştü. *Jerusalem Report*'taki söz konusu yazısında ise eski ülkesi ile İsrail arasındaki gizli ilişkilerden söz ediyordu. Primorac'ın yazdığına göre, Mossad, İsrailli silah tüccarlarını Sırbistan'a uygulanan silah ambargosunu delmeleri için savaşın başından itibaren yönlendiriyor ve Sırplara önemli miktarda silah ve cephane yolluyordu.

Profesör, İsrail-Sırp bağlantısını ortaya çıkaran ilginç bir olayı da aktarıyordu: Uluslararası yardım kuruluşlarına üye olan İsrailli Joel Wienberg, Saraybosna'da şahit olduğu bir gerçeği İsrail'in *Kanal 2* televizyonunda anlatmıştı. Buna göre Wienberg Saraybosna'dayken, bir Birleşmiş Milletler görevlisi Saraybosna havaalanına düşen bir top mermisini bir türlü teşhis edememiş ve bir göz atması için Wienberg'i çağırmıştı. İsrail ordusunda yıllarca görev almış eski bir asker olan Wienberg, mermiye bakar bakmaz üzerindeki "garip" yazıları tanımıştı: Kapsülün üzerindeki yazılar İbranice'ydi ve top mermisi de İsrail ordusu (IDF) tarafından üretilen ve kullanılan 120 mm'lik standart bir mermiydi. Bu mermi uzun süre Saraybosna'nın bombalanmasında kullanılmış ve şehre yapılan insani yardım uçuşları da uzunca bir süre bu bombalamalar nedeniyle sekteye uğramıştı. Wienberg, ayrıca "Sırp saldırganların" (Çetnikler) İsrail yapımı Uzi silahlar kullandıklarına da defalarca şahit olduğunu söylüyordu.[66]

Profesör Primorac, makalesinde Bosna'daki Sırpların İsrail yapımı silahlar kullandıklarına dair daha bunun gibi pek çok görgü tanıklığı olduğunu, ancak İsrailli yetkililerin bu gerçeği birkaç kez resmi olarak yalanladıklarını yazıyordu. Ancak yazarın dikkat çektiği önemli bir nokta daha vardı: Batılı Yahudi örgütleri Sırp saldırganlığını kınayan sayısız açıklama yapmışlardı, ama İsrail yönetiminden Sırpları kınayan tek bir söz bile çıkmamıştı. (İsrailli profesörün Ocak 1995 tarihli bu yazısından kısa bir süre sonra, Başbakan Yitzhak Rabin, Ürdün Kralı Hüseyin'le birlikte Bosna'ya yardım için sembolik bir kampanya başlattı. Bunun amacı, elbette, gittikçe ortaya çıkmaya başlayan İsrail ile Sırplar arasındaki gizli ilişkileri ört-bas edebilmekti.)

Primorac, makalesinde, Klara Mandi¡'in çabaları sonucunda olgunlaşan Sırbistan-İsrail ilişkilerine ve iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilere de değiniyor ve şöyle yazıyordu:

Hükümetlerinin Sırp-yanlısı tutumundan rahatsızlık duyan İsraillilerin tepkisi, en son olarak Sırpların yaptıkları "etnik temizlik" ve katliamları İsrail silahlarıyla yürüttüklerinin ortaya çıkmasıyla had safhaya ulaştı... İsrail hükümeti Yugoslavya'nın parçalanmasından bu yana, uluslararası topluluğa ters bir politika izledi. 1991 sonbaharında, Sırpların Hırvatistan'daki saldırı ve katliamları sürerken, İsrail Belgrad'dan gelen diplomatik ilişki kurma teklifini kabul etti. Ancak BM yaptırımları, Kudüs'te bir Sırp Büyükelçiliği ve Sırbistan'da bir İsrail Büyükelçiliği yapılmasını engelledi. Ama Tel-Aviv'deki "Yugoslav", yani Sırp Büyükelçiliği BM yaptırımlarından önce açılmıştı ve halen faaliyetlerini sürdürüyor.[67]

Profesör Primorac, "hem Likud'un hem de İşçi Partisi'nin Sırp yanlısı bir çizgiye sahip olduklarına" dikkat çektikten sonra, söz konusu Sırp-İsrail yakınlığının tarihsel arka planından söz ediyordu:

Politikacılarımız II. Dünya Savaşı'na atıfta bulunuyorlar. Bu savaşta Sırpların Yahudilerin yanında yer aldıklarını, Hırvat ve Müslümanların ise Yahudilere karşı Nazilerle iş birliği yaptıklarını iddia ediyorlar. Bu, Yugoslav tarihinin açıkça çarpıtılmasıdır... Ancak yine de bu mantıktan hareketle, bugün de bizim Sırpların yanında yer almamız, onların Müslüman ve Hırvatlara karşı giriştikleri katliamları desteklememiz gerektiği söyleniyor.[68]

Primorac, Sırp-İsrail ilişkisi ile ilgili diğer bazı detaylar da veriyordu. Buna göre, İsrail yalnızca Sırbistan'a değil, Bosna'daki katliamı doğrudan yürüten Bosnalı Sırplara da silah veriyordu:

Sırplar İsrail'le olan ilişkilerini hiçbir zaman gizlemeye çalışmadılar. Belgrad'daki eski bir Savaş Bakanlığı görevlisi olan Dobrila Gaji¡-Gli§i¡, 1992'de yayınladığı bir kitabında, 1991 Ekimi'nde, yani Birleşmiş Milletler'in Eski Yugoslavya'ya silah ambargosu koymasından bir ay sonra İsrail ile Sırbistan arasında büyük bir silah anlaşması yapıldığını yazmıştı. Bu anlaşmanın yapıldığı sıralarda Sırplar çoktan Vukovar ve Dubrovnik gibi Hırvat kentlerini bombalamaya başlamışlardı. Aynı sıralarda Yugoslav basınının çeşitli gazetelerinde İsrail ile Sırplar arasındaki silah bağlantıları ile ilgili haberler yayınlanmıştı. 3 Haziran 1993 tarihli *European* gazetesinde ise, Batılı istihbarat raporlarına dayanılarak, Mossad ile Bosnalı Sırplar arasında yapılan yeni bir silah anlaşmasının varlığından söz edilmişti.[69]

Primorac, tüm bu bilgilerin ardından Sırpları Nazilere benzetiyor ve "II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa'da yürütülen ilk soykırımın İsrail silahları ile yürütüldüğünü" yazıyordu.

İsrail'in Bosna'daki savaş boyunca ambargoya rağmen Sırbistan'a silah yolladığına dair bazı bilgiler, Amerikan *Forbes* dergisinde de yer almıştı. Haberde, Joshua Waldhorn adlı İsrailli bir işadamına ait "Orfital" ve "Anne Norco" adlı iki silah yüklü şilebin Adriyatik sahilindeki Yugoslav limanlarına gittiği ve silahların buradan Krayina bölgesindeki Sırplara ve oradan Bosnalı Sırplara yollandığı yazılıydı. Şilepler normalde İsrail'deki Hayfa ve Aşdod limanlarında demirleyen şileplerdi, sahipleri Joshua Waldhorn da Hayfa'da yaşayan, ancak iki farklı isme düzenlenmiş İsrail pasaportları ile sık sık Amerika'ya da giden karanlık bir İsrailliydi. Forbes'in haberine göre, Waldhorn'a "Orfital" adlı şilebi satan J. J. Oliveira, "Waldhorn'un İsrail gizli servisi adına çalıştığından hiç kuşkum yok" diyordu.[70] Anlaşılan Joshua Waldhorn, ünlü İsrailli iş adamı Saul Eisenberg'in bir benzeriydi. Eisenberg'in Uzakdoğu'da Mossad adına kurduğu silah bağlantılarının benzerlerini, Balkanlar'da Sırplarla kuruyordu.[71]

Sırplar ile İsrail arasındaki bu silah ticareti artık neredeyse kurumsallaşmış durumdaydı; Sırplar adına çalışan "İsrail'deki dost çevreler", sırf bu ilişkiyi gizli-kapaklı yürütebilmek için, "Tel Aviv ve Kudüs'te silah ticareti yapan yeni firmalar" kurmuşlardı.[72]

Ve tüm bunlar bizlere İsrail ile Sırbistan arasında 1989'da başlayarak hızla gelişen ilişkilerin 1-1,5 yıl içinde askeri bir iş birliğine, hatta üstü örtülü bir askeri ittifaka dönüştüğünü gösteriyordu. Yahudiler ile Sırplar arasındaki tarihsel dostluk, Yeşil

Tehlike'nin Balkanlar'da birdenbire ortaya çıkmasıyla birlikte yeniden pekişmiş ve kısa zamanda da askeri bir kimlik kazanmıştı. Yahudi Devleti, İslami hareketlere karşı yürüttüğü global mücadelenin Balkanlar cephesinde kendisine partner olarak Sırbistan'ı seçmişti.

Çetnikler ve İsrailli bankerler

Çetniklerin İsrail'le olan bağlantıları, şimdiye dek değindiğimiz askeri ilişkilerden de geniş bir boyuta sahipti aslında. Gerek neo-Çetniklerin gerekse onların perde arkasındaki gerçek liderleri olan Milo§evi¡'in Yahudi Devleti ile çok ilginç bazı finans ilişkileri de vardı.

Milo§evi¡'in iktidara yürüyüşüne kitabın üçüncü bölümünde değinmiş, Kissinger Associates ile kurduğu ilişkilerin Sırp liderinin yükselmesindeki rolünden söz etmiştik. İşte bu iktidara yürüyüşün ardında, Kissinger Associates bağlantısına paralel olan bir İsrail bağlantısı da bulunuyordu.

Bağlantı, Sırbistan'ın iki büyük bankası aracılığıyla kurulmuştu. Söz konusu iki banka, yani Dafiment Bank ve Jugoskandi¡ Bank, Milo§evi¡'in seçim kampanyalarını ve onun himayesi altında kurulan çeşitli Çetnik gruplarını 1987'den başlayarak mali yönden desteklemişti. Savaşla birlikte Sırbistan'a uygulanan ambargonun delinmesinde de bu iki bankanın büyük rolü olacaktı. İlgili bir kaynak, bu iki bankanın Milo§evi¡ ve Belgrad'daki iktidar odağı ile olan ilişkisini şöyle anlatıyor:

Savaşın başlaması ile Milo§evi¡... karanlık bir ekonomik politika izlemeye başladı. Kayıtlara geçmeyecek olan malların girişine yüksek fiyatla da olsa izin verdiler. Devlet tarafından izinli ve destekli bir kaçakçılık ağı kurularak mükemmel işlemesi sağlandı. Milo§evi¡ bu karanlık ekonomiyi Belgrad'da bulunan iki özel banka aracılığı ile mükemmelleştirdi: Dafiment Bank ve Jugoskandi¡ Bank. 90'lı yılların başında yasalara aykırı olarak kurulan bu bankalar Milo§evi¡ için ülkede sükunetin garantisiydiler. Bu bankalar aracılığıyla özel tasarruflardan savaş harcamalarını karşılamak imkanı doğmuştu, aksi takdirde bu para kolay bulunamayacaktı.

Hükümeti istifaya kadar götürecek olan bankacılık skandalı, bankaların yüksek faizle mevduat toplama yarışına girmesi ile başladı. Her iki banka da inanılması güç yükseklikte faizler vererek mevduat topladılar. Jezdimir Vasilievi¡'in sahip olduğu Jugoskandi¡ adlı banka, tek başına miktarları bin ila beş bin Mark arasında değişen ve hepsi de yüksek faizle bankaya parasını yatırmış olan 500 bin mudiye sahipti.

Vasilievi¡'in bankacılık yanında önemli bir işlevi daha olacaktı: Birleşmiş Milletler ambargosu altında yeterli parasal kaynakları temin edemeyen politikacılara ihtiyaç duydukları parayı temin etmek. Siyaset ve para ilişkilerinin iç içe geçtiği bu bağlantıda, üst düzey devlet yetkilileri korkunç boyutlarda rüşvet ve yolsuzluk batağına saplanmışlardı.[73]

Bu iki "kirli" banka, Milo§evi¡'le ilişki içinde oldukları kadar, Hırvatistan ve Bosna topraklarında yaşanan savaşla da ilgiliydiler. "Vasilievi¡'in Sırpları Bosna-Hersek'e karşı savaşa kışkırttığına dair sayısız belgeler" vardı[74] Benzer bir durum, Dafiment Bank için de geçerliydi. Bankanın hisselerinin en büyük sahibi, Dafina Milanovi¡ adlı orta yaşlı bir Sırp kadındı. Milo§evi¡'le kişisel dostluğu olan Milanovi¡'in bankası, "Arkan" takma lakabıyla tanınan Ûeljko Raznjatovi¡ tarafından komuta edilen ünlü Çetnik grubunun da en büyük finansörü olarak biliniyordu.[75]

İlginç olan, bu iki bankanın da İsrail bağlantılı oluşuydu.

Çetniklerin en büyük destekçisi konumundaki Dafiment Bank'ın tek sahibi Dafina Milanovi¡ değildi. İngiliz *The Independent* gazetesinin haberine göre, banka hisselerinin %25'i Israel Kelman adlı bir İsrailli iş adamına aitti. Tel-Aviv'de de büyük bir şubesi bulunan banka, İsrail'de de çeşitli yatırımlara sahipti ve Batı Kudüs'teki iktidar odağı ile yakından ilişkiliydi.[76]

Jugoskandi¡ Bank ise başta belirttiğimiz gibi Jezdimir Vasilievi¡'e aitti. Vasilievi¡, Yugoslav basın ve yayın kuruluşlarından yapılan açıklamalarda Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Milo§evi¡'in seçim kampanyasına en büyük finansal desteği veren kişi olarak geçiyordu. Fakat Vasilievi¡'in ilginç bir özelliği vardı ki, bu ancak 1993 Martı'nda ortaya çıktı. Vasilievi¡ Yahudi asıllıydı ve bu yüzden de bankasının iflas etmesinin ardından "pılıyı-pırtıyı" toplayıp 10 Mart gecesi soluğu İsrail'de almıştı. Tel Aviv'in Ben Gurion hava alanında gazetecilere gülerek poz veren Vasilievi¡, Milo§evi¡'e verdiği paraların kendisinden zorla alındığını iddia etmiş ve Milo§evi¡'e karşı mücadele edeceğini açıklamıştı.[77] Ancak Eski Yugoslavya'daki yorumcuların çoğu, bunun bir danışıklı dövüş olduğu konusunda hemfikirdi.[78]

Sırbistan ve İsrail arasında finansal ilişkiler, savaşın en kızıştığı dönemde de sürmüştü. Bosnalı yetkililer, Sırbistan Merkez Bankası ile İsrail'in Liumi Bankası arasında Sırbistan üzerindeki ambargoya rağmen yakın finansal ilişkiler olduğunu bildirmiş ve bu ilişkinin kesilmesi için çağrıda bulunmuşlardı[79] Belgrad ile Batı Kudüs arasındaki ittifak, siyasi ve askeri boyutunun yanında, bir de bu tip bir finans boyutu içeriyordu.

"Kudüs Bağlantısı" ve "Gizli El"

İsrail'in Sırplarla kurduğu ve önceki sayfalarda detaylarını inceledimiz gizli ittifak, uluslararası topluluk içinde diplomasi yoluyla Sırplara destek veren "gizli el"in kimliği ile de yakından ilişkilidir. "Gizli el", önceki bölümlerdeki çözümlemelerimizde ifade edildiği gibi, asıl olarak "Judeo-masonik" bir kimliğe sahiptir ve dolayısıyla İsrail'in hem sadık bir müttefiki, hem de Batı içindeki en önemli uzantısı olarak işlev yapmaktadır. "Gizli el"in belki de en önemli ismi olan Henry Kissinger'ın, kariyerini İsrail'e destek olmaya adamış bilinçli bir Yahudi oluşu bu gerçeğin sembolik bir ifadesidir.

"Gizli el"in çatısını oluşturan CFR, Bilderberg Grup ya da Trilateral Yahudi sermayesine olan olağanüstü bağlılıklarının ve masonik kimliklerinin bir sonucu olarak yine İsrail'e son derece yakın olan, her zaman için "İsrail çizgisi" ile uyuşan ve hatta bu çizgi ile bütünleşen kurumlardır.

Bu tabloya bakarak şunu söyleyebiliriz; Milo§evi¡'in önderliğindeki aşırı Sırp milliyetçiliğine, ya da neo-Çetnik hareketine verilen dış destek, Sırbistan'ın Rusya ve Yunanistan gibi geleneksel müttefikleri hariç, asıl olarak Batı Kudüs, Washington ve Londra-Paris üçgenine oturmuş olan "Judeo-masonik" siyasi ve ekonomik komplekstir. Sırplara verilen örtülü askeri ya da diplomatik desteklerin hemen hepsi, İsrail'den, İsrail'in Batıdaki uzantısı olan Yahudi lobilerinden ya da masonik örgütlenmelerden gelmiştir.

Ancak kuşkusuz bu kompleks, tarihsel mirasları ve sosyal yapıları ayrı olan Batılı ülkelerin hepsinde ayrı ayrı etkiler göstermiştir. ABD, İngiltere ve Fransa'nın Yugoslavya konusuna gösterdikleri farklı yaklaşım tarzlarının önemli nedenlerinden biri budur. Örneğin İngiltere yönetimindeki "gizli el", Sırplarla tarihsel bir yakınlık mirasına sahip olan İngiliz toplumunun verdiği avans sayesinde, önemli bir kamuoyu tepkisi ile karşılaşmadan Sırpları destekleyebilmiştir. (İngiltere'nin Sırp yanlısı politikasının en önemli mimarı sayılan[80] ve Major kabinesinde önce Savunma sonra da Dış İşleri Bakanlığı görevlerini yürüten, Yahudi asıllı ve "İsrail'in İngiliz Dostları Grubu" Başkanı[81] Malcolm Rifkind'in bu konuda yoğun çabaları olmuştur.)

Sırplarla olan tarihsel ittifakın getirdiği "manevra marjı"nın, Mitterand iktidarı sırasındaki Fransa için de geçerli olduğu söylenebilir. Fransa, Yeşil Tehlike hakkındaki endişeleri ve stratejik hesapları nedeniyle de Batı Kudüs'le aynı kafa yapısındadır. Ve bu nedenle Fransa'nın Mitterand yönetimi boyunca izlediği Bosna politikası, Tanıl Bora'nın da tespitine göre, "İslam" hakkındaki değerlendirmesine dayanmaktadır: Bora şöyle der: "Fransızlar Avrupa'nın içinde İslami bir devletin kurulmasından endişeliydiler. İslami bir devletin Avrupa'daki varlığı, fundamentalizme ivme verebilir, gerek Fransa gerek diğer Avrupa ülkelerindeki Müslüman toplulukları 'beşinci kol' haline getirebilirdi"[82] (Mitterand'ın ardından Elysée'ye oturan Chirac ise, dış politikada farklı bir yol çizdiğini imajını vermek ve asıl olarak da yaptığı nükleer denemeler nedeniyle topladığı büyük tepkiyi Bosna'da "hümanist çizgi" izlediğini göstermekle azaltmak için halefine göre biraz daha "makul" bir politika izledi.)

Ancak İngiltere ya da Fransa gibi Sırp yanlısı bir tarihsel mirasa sahip olmayan ABD'deki "gizli el", Belgrad'ı daha örtülü bir biçimde desteklemek durumunda kaldı. Bunda, İslam dünyasının farklı yörelerinde en büyük düşman olarak algılanan ABD'nin bu imajı daha fazla körüklememe isteğinin de rolü büyüktü. Amerikan yönetimi içinde samimi olarak Bosna’daki insanlık dramından rahatsız olan ve bunu engellemek isteyen bir kanadın varlığını da kabul etmek gerekir. Ancak Washington kulislerinde “Belgrad Mafyası” olarak anılan Kissinger ve ekibi gibi Sırp yanlısı unsurlar (yani “gizli el” uzantıları), ABD’nin Balkan politikasını da dönem dönem Bosnalı Müslümanların aleyhine çevirebilmiştir.

"Gizli el"in tüm bu misyonunun ardındaki asıl faktör olan "Kudüs bağlantısı" ise, önceki sayfalarda incelediğimiz gibi, son derece somut ve kapsamlıdır. Fakat, belki, tüm bunlar buzdağının yalnızca görünen kısmı da olabilir. Buzdağının tümünü görmek içinse, General Jovan Divjak'ın "Mossad'ın Sırplara çok yardımı oldu... Ancak, elimizdeki bilgi ve belgeleri belki 10 yıl sonra açıklayabiliriz" derken kastettiği enformasyonu beklemek gerekmektedir.

Ancak yalnızca elimizdeki bilgilerle bile şunu söylemek mümkündür; Bosna-Hersek'te akan kanların ardında, İslam medeniyetini kendi varlığına karşı bir tehdit olarak algılayan ve bu nedenle de global düzeyde bir de facto "Anti-İslami Enternasyonal" kurmaya çalışan Yahudi Devleti'nin büyük rolü vardır. Sırplar, İngiliz Başbakanı Lloyd George'un kendilerine yüzyılın başında bahşettiği "Kapının Bekçileri" misyonunu, bu kez herkesten önce bu "Enternasyonal" adına üstlenmişlerdir.

VI: BÖLÜM
Propaganda ve İdeoloji

Önceki bölümlerde incelediğimiz bilgiler, Sırp terörünün ardında önemli bir Batılı "gizli el" olduğunu, dahası Batı Kudüs-Washington-Londra üçgeni üzerine oturan bu örtülü ittifakın Belgrad'ın destekçiliğini üstlendiğini göstermektedir. Bu, bir zamanların Komünist Enternasyonali'ni andıran bir de facto "Anti-İslami Enternasyonal"dir.

Ancak 1992'den bu yana Bosna-Hersek'te yaşanan gelişmeleri ve bunun dış dünyaya yaptığı yansımaları medya yoluyla izleyenler, çoğu kez bu durumu fark etmemişler, hatta bunun aksi bir görüntü ile karşılaşmışlardır. Bu çelişkinin nedeni, başarılı bir biçimde yürütülen ve birkaç ayrı boyutta sürdürülen bir propagandadır. Bu sofistike propaganda, gerçek ile onun görüntüsü arasında büyük bir farka neden olmuştur.

Gizlenmeye çalışılan tek şey, "gizli el"in varlığı ve etkisi de değildir yalnızca. Sırpların akıttıkları kanın önemli bir bölümü de gizlenmiştir. Ancak bu yapılırken, hiçbir zaman çok acemi bir yöntem olan "katıksız yalan" tekniği kullanılmamıştır. Çünkü başarılı bir yalan, her zaman için, içine biraz da doğru katılmış, hatta doğrunun içine karıştırılmış olan yalandır. Sırpların Batı ile olan ilişkileri de, işte bu "gri propaganda" yolu ile flulaştırılmış ve toplumun gözlerinin önünden uzaklaştırılmıştır.

Bu arada propagandanın yalnızca gerçekleri örtmek için değil, hayali gerçekler oluşturmak için de kullanıldığına dikkat etmek gerekir. Çoğu kez Bosnalı Müslümanlara, özellikle liderleri Izetbegovi¡'e yöneltilen suçlamalar, bu türdendir. Bu iki propaganda tekniğinin -gerçekleri gizleme ve hayali gerçekler üretme- aynı anda ustaca kullanılmasının sonucunda da, kimin katledilen kimin katil olduğunun iyice karıştığı bir "iç savaş" tablosu üretilmiştir. Taammüden masum bir insanı boğazlayan bir katilin, ölümüne yapılan bir kavga sırasında karşı tarafa galip gelmiş gibi gösterilmesi türünden bir şeydir bu.

Ve tüm bu propagandalar, onları düzenleyen ve onlardan etkilenenlerin sahip oldukları ideoloji ile de yakından ilgilidir. Belgrad sokaklarındaki insanlardan Batılı hükümet ve toplumlara kadar uzanan ortak bir ideoloji, propagandayı etkili kılan en büyük etkendir. İdeolojinin ismi konmaya kalktığında farklı alternatifler bulunabilir, ama tüm bunları birleştiren ve özellikle son dönemde başlı başına bir ideoloji haline gelmekte olan asıl faktör, adına "anti-İslamizm" denebilecek olan bir reflekstir.

Şimdi propagandanın farklı yüzlerini incelemeye ve tüm bunların da söz konusu ideolojiyle olan ilgisini ortaya çıkarmaya başlayabiliriz.

Katillerle Katledilenlerin Bulanıklaştırılması

Katillerle katledilenlerin bulanıklaştırılması, Bosna'daki savaş boyunca yürütülen propagandanın belki de en önemli kısmıydı. Amaç, "akan kanların, yalnızca Sırpların değil, savaşan her üç tarafın da suçu" olduğunu kabul ettirmek ve böylece Bosnalılar ile Sırpları aynı kefeye koyabilmekti. Kuşkusuz bu kampanya "kara propaganda" yöntemi ile, yani saf ve katıksız bir yalan zinciri ile yürütülmedi; Sırplar tamamen masum da, asıl suçlular Müslümanlar gibi gösterilmeye çalışılmadı. Bu tür bir propaganda gerçekleri örtemeyeceği gibi, gerçekleri örtmek için bir çabanın var olduğunu da ayan beyan ortaya koyacaktı. O nedenle "gri propaganda" kullanıldı; Sırpların uyguladığı terör kısmen kabul edildi ama Müslümanlara çamur atma, hatta Sırpların yaptıkları bazı eylemleri onlara atfetme yöntemi ile katille katledilenin birbirine karıştığı bulanık ortam elde edildi.

İngiltere, kendi kamuoyundaki Sırp sempatizanı tarihsel geleneğin kendisine verdiği manevra alanı sayesinde bu propaganda tekniğini en yoğun biçimde kullanan ülke oldu. İngiliz hükümeti, en başta da Dış İşleri Bakanı Douglas Hurd ve Savunma Bakanı Malcolm Rifkind (sonradan Hurd'ün yerine Dış İşleri Bakanı oldu), Bosna'da yaşanan vahşetin üç ayrı silahlı taraf arasında geçen bir "iç savaş" olduğu şeklindeki safsatanın en önde gelen savucularıydılar.

İngiltere'nin Bosna'ya yolladığı ve de "gizli el"in önde gelen üyelerinden olan ara bulucu Lord Owen da bu gri propagandanın ustalarındandı. Owen, hem Yugoslavya ile Batılı merkezler arasında mekik dokuduğu dönemde, hem de "görevi" teslim ettiği 1995 Haziranı'ndan sonra, "iç savaş" mantığının yılmaz savunucusu oldu.

Dahası, kasıtlı olarak Müslümanlara iftira ediyordu. 1994 yılının Nisan ayında 69 Saraybosnalı'nın ölümü ile sonuçlanan pazar yeri katliamı hakkındaki iddiaları buna en açık delildi. Owen, ara bulucuğu bıraktıktan sonra yazdığı *Balkan Odyssey* adlı kitabında, katliama yol açan top mermisinin Saraybosna'nın hükümet kontrolündeki bölümünden atılmış olabileceğine dair bir BM raporundan söz ederek bu katliamın sorumlusunun Sırplara karşı dünyayı kışkırtarak destek kazanmak isteyen Müslümanlar olabileceğini iddia ediyordu. Aslında iddianın gerçek sahibi Radovan KaradΩi¡'ti; 68 kişinin ölümünün ardından yaptığı açıklamada "Müslümanlar kendi vatandaşlarını katletti" demiş ve bunun üzerine BM temsilcisi Yasushi Akashi ve Fransız Barış Gücü komutanı Jean Cot, saldırının "kimin" tarafından yapıldığını araştırmak için (!) Saraybosna'ya gelmişlerdi. Bosna Başkan Yardımcısı Eyup Gani¡, bu traji-komik duruma, "Sırplar hepimizi öldürdüklerinde de, 'topluca intihar ettiler' diyecekler" diye tepki göstermişti.

Owen şimdi de KaradΩi¡'in bu iftirasına arka çıkıyordu. Oysa Owen'ın ustaca görmezlikten geldiği bir nokta vardı; top mermisinin Müslüman kontrolündeki bölgeden atıldığı hiçbir zaman ispat edilememiş, dahası, ikinci bir BM raporu, atılan merminin kuşatma altında bulunan Saraybosna'nın çevresindeki Sırpların elindeki araziden atılmasının da pekala mümkün olduğunu ve birinci raporun yanlış hesaplar içerdiğini göstermişti.[1] Ama Owen bu ikinci rapordan nedense tek kelime bile etmiyordu.

Owen kitap boyunca Bosna'da yaşanan bir "iç savaş"tan söz ediyor ve uzun uzun Milo§evi¡'in bu iç savaşı sona erdirmek için ne kadar uğraştığını anlatıyordu. Milo§evi¡'i kurtarma operasyonunun önemli bir kısmı olan propagandanın kusursuz bir örneğiydi bu.

Owen, Sırpların Müslüman kadınlara karşı uyguladıkları tecavüz politikasını da örtbas etmeye ve bunu sıradan bir savaş dramı olarak göstermeye çalışıyordu. Şöyle yazmıştı: "Savaşlarda kadınlara tecavüz eden askerler zaferle beraber sık sık görülür ve bu Bosna'da her iki tarafta da meydana gelmiştir. Ama Sırpların daha fazla hadiseden sorumlu olması, insanların tecavüzü soykırımla ilişkilendirmesine yol açmıştır."[2] Bu mantığa göre, her iki taraftan da, yani hem Sırplardan hem Boşnaklardan "zafer sarhoşluğu" ile karşı tarafın kadınlarına tecavüz eden askerler olmuştu da, Sırp tecavüzlerinin yalnızca sayıları fazlaydı. Oysa konuyla biraz ilgili olan herkes bunun büyük bir çarpıtma olduğunu biliyordu. Çünkü Sırp tecavüzleri, "zafer sarhoşluğu" sonucunda değil, komutanlar tarafından verilen emirlerin sonucunda sistemli bir biçimde gerçekleşiyordu. Müslümanlar tarafından ele geçirilen ve mahkemeye, hatta Lahey'deki Savaş Suçları Mahkemesi'ne çıkarılan Federal ordu ya da Çetnik askerleri, kendilerine Müslüman kadınlara tecavüz için komutanları tarafından kesin emirler verildiğini, bunun "etnik temizliğin" planlı bir yöntemi olduğunu itiraf etmişlerdi. Tecavüz edilen Müslüman kadın sayısının 50 bini aşıyor olması da, ortada "zafer sarhoşluğu"nun neden olduğu bireysel taşkınlıkların değil, sistemli bir politikanın var olduğunu gösteriyordu.

Owen'ın yanı sıra, "Sırp tarafı"nın diğer bazı Batılı temsilcileri de katillerle katledilenleri bulanıklaştırmak için propagandaya soyunmuşlardı. Kanadalı Barış Gücü Komutanı General Lewis MacKenzie, bunların en ilginçlerinden biriydi.

MacKenzie'nin adı, ilk olarak Saraybosna'nın varoşlarındaki Vogo§¡a'da yaptıkları dünya basınının gündemine geldiğinde dikkat çekmişti. Sırp kontrolünde olan Vogo§¡a'da Çetnikler tarafından kurulan "Sonja'nın Evi" adlı bir tür genelev vardı. Ancak bu ilginç bir genelevdi; içindekiler fahişeler değil, Sırplar tarafından zorla alıkonan Müslüman kadın ve kızlarıydı. Kısacası, burası bir tür paralı tecavüz merkeziydi. Evin ziyaretçileri arasında ise, Kanadalı, Ukraynalı, Fransız ve İzlandalı Barış Gücü askerleri de yer alıyordu. Buraya gelen en yüksek rütbeli komutan ise MacKenzie idi; Çetniklerin kendisine "ikram" ettikleri tutsak Müslüman kadınlara tecavüz etmişti. Müslümanlar tarafından haber alınan bu durum, Bosna-Hersek ordusu askeri savcısı tarafından MacKenzie'nin dört Müslüman kıza tecavüz ettiği de belirtilerek BM'ye iletildi. 93 Ekim başında ise BM, Avusturyalı General Günther Greindi başkanlığındaki 7 kişilik özel bir komisyonu durumu incelemek üzere Saraybosna'ya gönderdi.[3] O sıralar Müslümanlar tarafından esir alınan Sırp askeri Borislav Herak da, MacKenzie'nin oldukça neşeli bir biçimde "Sonja'nın Evi"ne girip çıktığını gözleriyle gördüğünü açıkladı.[4] (*The New York Times*, Borislav Herak'ın itiraflarını 26 Kasım 1992 tarihli sayısında uzun uzadıya yayınlayacak, ama MacKenzie ile ilgili kısmı bilinçli bir şekilde atlayacaktı.) Kısacası,

anlatılanlar doğruydu; Kanadalı komutan, Çetniklerle beraber Müslüman kadınlara tecavüz etmişti.

MacKenzie, tüm bu bilgiler ortaya çıktığında çoktan Kanada'ya dönmüş durumdaydı. Burada da boş durmadı ve az önce sözünü ettiğimiz propaganda misyonunu yüklendi. Chicago'da kurulmuş olan SerbNet (Serbian American National Information Network) adına katıldığı bir dizi toplantıda resmi Sırp görüşünün destekçiliğini yaptı. Bu toplantılarda ortaya koyduğu görüşler, kısaca; Bosna-Hersek'te taraflar arasında kararlaştırılan ateşkeslerin tamamına yakınının Müslümanlar tarafından ihlal edildiği; Sırplara karşı herhangi bir askeri müdahalenin son derece gereksiz ve yersiz olduğu; Müslümanların da en az Sırplar kadar saldırgan ve suçlu oldukları şeklindeki klasik Sırp ve "gizli el" teziydi.[5] Bir "tecavüzcü"nün ağzına da gayet iyi yakışıyordu.

"Gizli El"in İyice Gizlenmesi

Milo§evi¡'in Batılı biraderlerinin oluşturduğu ve ABD'de CFR-Trilateral kompleksi ve "Kissinger çizgisi", İngiliz iktidar odağının neredeyse tümü, Fransa'daki "solcu" masonik örgütlenme ve Batı Kudüs'ün bizzat kendisi tarafından koordine edilen "gizli el", önceki bölümlerde incelediğimiz gibi Belgrad'a çok farklı yönlerden destekler verdi. Ancak bu güç, adı üstünde, "gizli el"di ve gerçek kimliğini ve fonksiyonunu hiçbir zaman açıkça ortaya koymadı. "Gizli el"in hiçbir üyesi, "amacımız Bosna'ya karşı Sırpları desteklemektir" gibi bir açıklama yapmadı doğal olarak. Zaten bu tür bir şey beklemek de büyük saflık olurdu.

Ancak bu tür açıklamalar olmasa da, yürütülen diplomatik prosedüre bakılarak "gizli el"in varlığını hissetmek mümkündü. Dünyanın en büyük askeri güçlerinin, özellikle de yegane süper gücünün, Sırp ordusu karşısında gerçekten eli kolu bağlı kaldığına inanmak mümkün değildi. Bunun da ötesinde, başta silah ambargosu olmak üzere, Müslümanlara karşı ortada "duyarsızlık" değil, "kasıt" olduğunu gösteren açık işaretler vardı.

İşte "gizli el", bu açık işaretleri de örtmek istedi. Ve bunun için, yine gri propagandayı kullandı. Oluşturulmak istenen görüntü şuydu: Batılı ülkeler, ellerini taşın altına koymak istemedikleri—ve "Bosna'da petrol olmadığı"—için ciddi bir eyleme girişmiyorlar ama insani yardım yapmakla vicdanlarındaki sızıyı dindirmek ve biraz da olsun bir şeyler yapmak istiyorlar... Bu tablo, Batı'nın yalnızca bir "tepkisizlik", "duyarsızlık", "iradesizlik" vs. gibi nispeten masum pozisyonlar içinde olduğunu gösterecek ve var olan "kasıt"ı gizleyecekti.

İngiltere, Belgrad'ın en önde giden hamisi olarak, bu gri propaganda da önde gitti.

Majestelerinin hükümetinin düzenlediği "Irma Operasyonu", bunun en iyi örneğiydi. Irma, 1993 Ağustosu'nun ilk haftasında Saraybosna'ya düzenlenen ağır Sırp bombardımanı sırasında ciddi biçimde yaralanmış 5 yaşındaki bir Müslüman kızıydı.

Batı medyası on binlerce katledilmiş insan arasında Irma'yı keşfetti ve böylece de İngiliz hükümetine iyi bir gri propaganda malzemesi sundu. İngiltere, büyük bir medya ablukası altında özel bir uçakla Irma'yı Londra'ya getirtti ve tedavisini üstlendi. İzleyen birkaç hafta boyunca da, başta İngiltere olmak üzere bazı Batılı hükümetler, "Irma Operasyonları"nın yeni versiyonlarına el atarak Saraybosna'dan "çocuk transferi"ne giriştiler.

Ancak İngiltere başta olmak üzere diğer Batılı hükümetlerin giriştikleri bu çocuk transferi, mide bulandıracak bir amaca hizmet ediyordu. İngiltere, "şov" değeri olduğu için tek bir çocuk adına Londra'dan uçak kaldırıyordu ama Bosna'dan hiçbir biçimde mülteci kabul etmemekte kararlıydı. Sayıları 2.5 milyonu bulan savaş mültecilerinin İngiltere ve diğer Kuzey Avrupa ülkelerine yaptıkları başvurular sertçe geri çevriliyordu. Ancak "çocuk şovu" her zaman revaçtaydı; Douglas Hurd, 1992 yazında yalnızca "60 kadar çocuğu" kabul edebileceklerini açıklamıştı.[6] (Aynı sıralarda da Bosna'ya uygulanan silah ambargosunun neden kaldırılmaması ve Sırplara neden askeri müdahalede bulunulmaması gerektiği konusunda hem ısrarlı demeçler veriyor, hem de uzun makaleler yazıyordu.) Bosnalıları Sırplar karşısında eli kolu bağlı bir biçimde bırakan, mülteci olarak kapılarına gelenleri sertçe geri çeviren ve sonra da bunu gizlemek için "60 kadar çocuğu" kabul edebileceklerini açıklayan bir hükümeti tanımlamak için "iki yüzlü" kelimesi oldukça hafif kalıyordu.

"Irma Operasyonu" ve benzerleri gibi, diğer "insani yardım" faaliyetleri de aynı iki yüzlülükle yürütülüyordu. Avrupa devletleri tarafından izlenen bu politika, aslında ABD tarafından da paylaşılıyordu. Ağustos 1992'de ABD Dış İşleri Bakanlığı'nın Bosna-Hersek'le ilgili bürosundaki görevinden istifa eden uzman George Kennedy, önceki sayfalarda da değindiğimiz gibi, *The Washington Monthly* dergisinde bunu açıkça anlatmıştı. Kennedy'e göre, Dış İşleri Bakanlığı, "kamuoyu çalışmasını" savaşın başından beri iki nokta üzerinde odaklaştırmıştı: Birincisi, Bosna'da olanların boyutunu toplumun gözünde olabildiğince küçültmek, ikincisi ise ABD'nin yapabileceği herşeyi en etkin biçimde yaptığı izlenimini vermek ama asla somut bir şey yapmamak.[7]

"Bosna'nın Yanındaki Yahudiler" ve Gerçekler

Savaş boyunca Bosna "lehinde" yapılan propagandanın başını, Batılı ülkelerdeki bazı sivil toplum kuruluşları ve medyanın bir kısmı çekti. Sırp terörüne karşı "pasif" hükümetlerini olayda daha aktif davranmaya davet etmek için çalıştılar. Bildiriler yayınlandı, gösteriler düzenlendi, konferanslar yapıldı, protestolar yükseldi. Bunların çoğu, insan hakları konusunda duyarlı olarak bilinen gruplardan -liberaller, bazı sosyal demokratlar, feministler gibi- kaynaklanıyordu. Ancak bu sivil toplum kuruluşlarının içinde, özellikle Amerika'da, dikkat çekici bir kanat vardı: Yahudi organizasyonları. Özellikle de iki ünlü Yahudi kuruluşu, American Jewish Committee (Amerikan Yahudi

Komitesi) ve American Jewish Congress (Amerikan Yahudi Kongresi), Bosna-Hersek lehinde oldukça aktif bir propaganda yaptılar.

Ancak bu propagandayı bilinçli bir şekilde izleyen bir kimse, ortada bir gariplik olduğunu fark edebilirdi. Bosna lehinde gözüken Yahudi organizasyonları, yani American Jewish Committee ve American Jewish Congress, siyasi yönden fazla etkisi olmayan "kültürel" örgütlerdi. Buna karşılık, Amerika'da Yahudi lobisinin siyasi gücünü en iyi temsil eden örgüt olan AIPAC'in (American-Israel Public Affairs Committee) Bosna-Hersek lehinde hiçbir girişimi olmadı. *Washington Report on Middle East Affairs* dergisi de bir keresinde bu konuya dikkat çekmiş ve "madem Yahudiler Bosna'nın yanındalar, neden AIPAC'in hiç sesi çıkmıyor?" diye sormuştu.

AIPAC'i, "Bosna yanlısı" diğer Yahudi örgütlerinden ayıran en önemli yapısal farklılık ise, birincisinin İsrail'le olan dirsek temasıydı. Kuşkusuz diğer "kültürel" Yahudi örgütleri de İsrail'le çeşitli bağlantılara sahiptiler, ama hiçbirisi, İsrail'in Washington kulislerindeki "irtibat bürosu" işlevini gören AIPAC kadar koordineli değildiler Batı Kudüs'le. AIPAC, İsrail'den gelen "talimatlar" yönünde Washington'da lobi ve baskı yapmak için kurulmuş bir örgüttü ve her zaman İsrail Devleti'nin politikasına paralel hareket ederdi. Oysa diğer iki örgüt, İsrail'in "irtibat bürosu" olarak değil, "Amerikan Yahudiliği"nin kültürel temsilcisi olarak faaliyet gösterirlerdi ve hiçbir zaman ciddi bir siyasi kimlik ve siyasi misyon üstlenmemişlerdi.

Bu durum, "Amerikan Yahudiliği"nin Bosna-Hersek'teki Müslümanlara "kültürel" boyutta destek verdiğini, ancak İsrail'in ve onun siyasi lobisinin bu kampanyadan uzak durduğu anlamına geliyordu. Nitekim ABD'de yayınlanan *Jewish Currents* dergisinde "Amerikan Yahudileri ve Balkan Politikası" başlığıyla ve Alvin Dorfman ve Heather Cottin imzalarıyla yayınlanan bir makalede, tam da bu noktaya dikkat çekiliyordu. Yazarlara göre, American Jewish Committee ve American Jewish Congress Yugoslavya'daki savaşta Müslümanların yanında yer almışlardı, ama bu destek İsrail'deki atmosferle karşılaştırıldığında ortaya "büyük bir kontrast" çıkıyordu. "İsrail belki Hırvatistan'ın bağımsızlığını tanıdı, ama bunu istemeyerek yaptı, Bosna-Hersek'i ise hala tanımış değil" diyen yazarlar şöyle ekliyorlardı; "Buna karşılık İsrail silahlarının Sırpların eline ulaştığı bir sır değil"[8] Yazarlara göre, İsrail'in "Alija Izetbegovi¡ gibi bir Müslümanın önderliğinde olan Bosna'yı desteklemesinin beklenmesi" zaten son derece saçmaydı, bu tür bir destek "intiharsal bir adım" olurdu Yahudi Devleti için.

Alvin Dorfman ve Heather Cottin, Amerikan Yahudileri ile İsrailli Yahudiler arasındaki bu farkı, iki tarafın sahip olduğu farklı "tarihsel perspektif"e bağlıyorlardı. Bu yoruma göre, "Avrupa tarihi hakkında pek bir şey bilmeyen" Amerikan Yahudileri biraz "cahil"diler. Oysa İsrailliler, Avrupa'daki geçmişlerini çok iyi hatırlıyorlardı ve "Yugoslavya'daki yegane dostlarının Sırplar olduğunun" çok iyi farkındaydılar. Dorfman ve Cottin söz konusu "tarihi bilen Yahudiler"dendiler ve "Amerikan Yahudiliği"nin bir kısmının içinde bulundukları "cahillik"ten yakınıyorlardı makale boyunca.[9]

Aylık Yahudi dergisi *Jewish Currents*'ta yayınlanan tüm bu satırlar, kitabın önceki bölümlerinde ortaya konulan tezi teyid ediyordu aslında; Yahudiler ile Sırplar arasında

"tarihsel bir dostluk" vardı ve Bosna'daki Yeşil Tehlike'nin de etkisiyle bu dostluk siyasi-askeri bir ittifaka dönüşmüş durumdaydı. İsrail ve onun Batıdaki siyasi uzantıları, "Ustaşa" Hırvatlara ve Müslümanlara karşı Sırpların yanındaydılar.

Sonuçta, kuşkusuz Bosna'ya yardımcı olmak için girişimde bulunan tüm Yahudileri -ve tabi ki tüm diğer insanları- takdir ediyoruz. Gerçekten de özellikle Batı dünyası içindeki pek çok kişi ve kurum, Sırp vahşetini lanetlemiş, Bosnalılara yardım edebilmek için çaba göstermiş, hükümetlerini Sırp vahşetinin durdurulması için harekete geçmeye çağırmıştır. Bu durum, Batı ve İslam dünyaları arasında bir "medeniyetler çatışması" körüklemek isteyen "Anti-İslami Enternasyonal"in etkisinin Batı toplumları içinde sınırlı olduğunu, iki medeniyet arasında barış, iş birliği ve dostluğun kolayca kurulabileceğini gösteren önemli bir işarettir.

Medeniyetler çatışmasını körükleyen "Anti-İslami Enternasyonal"in beyin takımında ise, başta belirttiğimiz gibi İsrail'in büyük bir etkisi vardır. Bosna konusunda da İsrail ve onun Batılı uzantıları -Siyonist olmayan Batılı Yahudilerin aksine- Sırp yanlısı bir politika izlemişlerdir. Mossad ajanı kimliğine sahip kimselerin yürüttükleri propaganda çalışmaları, bu konuda oldukça aydınlatıcıdır.

Mossad Ajanı Bodansky'nin Propaganda Misyonu

Söz konusu propaganda misyonunun en çarpıcı örneği, 1993 yılında ABD'de yayınlanan Bosna ile ilgili ilginç bir "rapor"du. Rapor, hem İsrail'in ve onun Batıdaki uzantılarının gerçek niyetlerini ortaya koyması, hem propagandanın arkasında yatan anti-İslami ideolojik çatıyı göstermesi, hem de "katillerle katledilenlerin bulanıklaştırılması" yöntemine eşsiz bir örnek oluşturması açısından son derece yol gösterici bir belgeydi.

Son derece gerçek dışı iddialarla Sırplara destek veren söz konusu rapor, ABD Kongresi'ne bağlı "Task Force on Terrorism and Unconventional Warfare" (Terörizm ve Olağandışı Savaşa Karşı İşbirliği) adlı kuruluşun direktörleri olan Yossef Bodansky ve Vaughn S. Forrest tarafından hazırlanmıştı. Iran's European Springboard (İran'ın Avrupa Çıkarması) başlığını taşıyan rapora göre, Alija Izetbegovi¡ ve hükümeti, İran'ın başını çektiği uluslararası bir "İslami komplo"nun parçası olarak, Balkanlar'da bir İslam Devleti kurmaya çalışıyorlar ve bunun için de her türlü kirli yönteme başvuruyorlardı. Raporun yazarları Izetbegovi¡ yönetimine o denli düşmandılar ki, onu karalayabilmek için, Bosna Müslüman güçlerinin Sırplar aleyhinde dünya kamuoyunu provoke edebilmek amacıyla kendi insanlarını öldürdüklerini ve işkenceye tabi tuttuklarını bile iddia edebiliyorlardı. Raporda ayrıca, pek çok Müslüman ülkeden Bosna'ya gelen "İslamcı teröristler"in, Avrupa'da büyük bir "Müslüman ayaklanması" oluşturma hazırlığında oldukları, bu İslam devriminin, Müslümanların Batıya ve liberal toplum yapısına duydukları derin kin ve nefretin bir sonucu olarak gerçekleşeceği öne sürülüyordu. Kullanılan üslup da oldukça ateşliydi. 14 sayfalık raporun içinde "İslamcı terörist" kelimesi tam 27 kez geçiyordu. Rapora göre, İngiliz Dış İşleri Bakanı Douglas Hurd'e 1992 Temmuzu'nda yapılan bombalı saldırının ve ABC televizyonu prodüktörü

David Kaplan'ın Ağustos ayında öldürülmesinin ardında da "özel eğitilmiş Bosna Müslüman güçleri" vardı.[10]

Bosna'da yaşananlar hakkında biraz bir şey bilen herkes anlayabilirdi ki, tüm bunlar birer yalandı. Nitekim, rapordaki iddiaların hiçbirine kaynak gösterilmemişti. Hepsi, Sırp propagandası ile yazarların hayal gücünün karışımının birer ürünüydüler.

Peki bu propagandanın arkasındaki "adres" kimdi? Kim Bosna hükümetinin "propaganda olsun diye" kendi vatandaşlarını öldürdüğünü ve dolayısıyla Sırpların suçsuz olduğunu öne sürüyordu?

Raporun iki yazarından birinin, Yosef Bodansky'nin kimliği bu konuda oldukça aydınlatıcıydı. Bodansky, İsrail doğumlu bir Yahudiydi. Hem oldukça da "bilinçli" bir Yahudiydi. 1970'lerde *İsrail Hava Kuvvetleri* dergisinin editörlüğünü yapmıştı. Daha sonra ABD'ye göç ederek John Hopkins Üniversitesi'ne akademisyen olarak katılmıştı. Amerikalı Yahudi örgütleriyle ilişkisi ise oldukça çarpıcıydı. Kısa adı JINSA olan "Jewish Institute of National Security Affairs"ın (Ulusal Güvenlik İşleri Yahudi Enstitüsü) bülteninde teknik yönetmenlik yapmıştı. Washington kulislerinde ise Bodansky'nin bir "Mossad ajanı" olduğu söylentisi yaygındı. Nitekim Bodansky, Amerikan donanması istihbaratında çalıştığı sırada Amerikan gizli belgelerini İsrail'e aktarırken yakalanan Amerikalı Yahudi Jonathan Pollard'la da çok yakın ilişkilere sahipti. Amerikan EIR (*Executive Intelligence Review*) dergisi, Pollard'ın arkasındaki beynin Bodansky olduğunu bile yazmıştı.

Raporun öteki yazarı Vaughn S. Forrest de Yahudi çevreleriyle son derece içli-dışlıydı. Nitekim bu ikili, Bosna hakkındaki raporları sonucunda Amerikalı Müslümanlardan yükselen haklı tepkilere, Yahudilerin yayın organlarından Washington Jewish Week'te cevap vermeye çalıştılar. Söz konusu gazeteye verdikleri demeçte, yazdıkları raporu ve onun "bilimselliğini" savundular. "Aslında tüm yazılanların kaynağı ve dipnotları var," diyordu Forrest, "... ama güvenlik nedeniyle ve masrafları kısmak için kaynak ve dipnotların olduğu ek bölümü raporla birlikte vermedik". Oysa bu da bir yalandı; Kongre üyeleri Dana Rohrabacher ve Olympia Snowe, bu "kaynak ve dipnotları" görmek istemişler, ancak cevapsız bırakılmışlardı.[11]

Bodansky, bu raporun ardından yine "İslam tehlikesi" ile ilgili bir kitap yayınladı. Kitabın adı *Target America: Terrorism In The USA Today* (Hedef Amerika: Günümüzde ABD'de Terörizm) idi... Ayrıca Forrest ve Bodansky, *The New Islamist International* (Yeni İslami Enternasyonal) adlı 93 sayfalık yeni bir rapor daha yayınladılar. Rapor, Bosnalıların kendi vatandaşlarını öldürdükleri suçlamasını yeniden öne sürüyor, ayrıca "köktendincilerin Bosna-Hersek"teki savaşı Yeni Dünya Düzeni ile Müslümanların geleceği arasında bir çarpışma olarak gördüklerini, İslamcıların yeni intikam savaşları açmaya devam edeceklerini" iddia ediyordu...

Kısacası, bir "Mossad ajanı", Bosna-Hersekli Müslümanlar aleyhinde atılabilecek en alçakça iftirayı, kendi vatandaşlarını öldürüp suçu Sırpların üstüne attıkları iftirasını atmıştı. Ve bu iftira oldukça da etkili oldu. Bodansky'nin geliştirip gündeme getirdiği bu suçlama, önceki sayfalarda değindiğimiz gibi, Batıdaki "gizli el"in Lord Owen gibi

üyeleri ya da BM temsilcisi Yasushi Akashi ve Fransız Barış Gücü komutanı Jean Cot gibi araçları tarafından da Bosna yönetimini zor durumda bırakmak ve Sırpları aklamak amacıyla seslendirilmişti.

Aynı suçlama, Batıdaki "gizli el"in yayın organlarında da revaç buldu. Örneğin Amerika'daki masonik kompleksin en üst kurumu sayılan CFR'nin yayın organı olan *Foreign Affairs* dergisindeki bazı makaleler bu konuda oldukça aydınlatıcıydı. Emekli Amerikalı general Charles Boyd, *Foreign Affairs*'ın sonbahar 95 sayısında yayınlanan makalesinde açıkça Müslümanlara karşı Sırpları savunmuştu. Makalede, eski Yugoslavya'daki iç savaşta tarafların tümünün suçlu olduğu, Boşnakların da en az Sırplar kadar saldırgan davrandıkları iddia ediliyordu. Mossad ajanı Bodansky'nin ortaya attığı "Müslümanların kendi insanlarını öldürdükleri" iftirası ise büyük bir özenle tekrarlanmıştı. Sırp iş birlikçisi Fikret Abdi¡ ise "demokrasi kahramanı" olarak övülüyordu.

Bodansky'nin raporunda öne sürülen tezlerin İngiliz basınındaki en dikkat çekici temsilcisi ise, Yugoslavya yorumcu Nora Beloff'du. Beloff, çatışmanın asıl suçunun "Müslümanlara" ait olduğunu ve Sırpların yalnızca kendilerini savunduklarını öne süren "açık mektup"lar yayınlamıştı İngiliz basınında. Noam Chomsky, Beloff'un bu tutarsız iddialarını teşhis etmiş ve onun ateşli bir "Çetnik taraftarı" olduğuna dikkat çekmişti. Ancak Chomsky'e göre, Beloff'un Müslümanlara yönelik tüm bu faaliyetinin ardında, "bir faktör daha vardı"; Beloff, yine Chomsky'nin deyimiyle, "fanatik bir Siyonistti" ve bu nedenle de Müslümanları her nerede olurlarsa olsunlar suçlu sandalyesine oturtmakla görevli hissediyordu kendini.[12]

İsrail kaynaklı propagandanın Bodansky tarafından ilk kez ciddi bir biçimde ortaya atılan ve yine İsrail ya da "gizli el" bağlantılı yorumcular tarafından da sıkça kullanılan bu ikinci yüzü, açıkça görüldüğü gibi, asıl olarak Bosna'daki Izetbegovi¡ yönetimini karalamaya yönelikti. Izetbegovi¡ ve onun temsil ettiği siyasi hareket, İslam'a inançla bağlıydı ve dolayısıyla en büyük düşmandı. Sırplar bu büyük düşmana karşı durdukları için İsrail'den ve "gizli el"den yeşil ışık almışlardı. "Gizli el"in liderleri, Belgrad'daki iktidar odağını bu iş için yükseltmiş ve koruyup-kollamışlardı.

Bu arada, "gizli el"in üst kademesinde yer almasa da, onun sahip olduğu anti-İslami ideolojiyi paylaşan pek çok kimse, sırf bu ideolojik ve psikolojik nedenden dolayı Sırplara sempati duydu ve söz konusu "propaganda misyonu"na katkıda bulundu. "Büyük Sırbistan hayalinin, Hırvat faşizminin ve İslam'ın zaferinden yeğ tutulmasını" savunan İngiliz İşçi Partisi milletvekili Dennis Skinner, bu psikolojik faktörü en açık biçimde ifade edenlerin başında geliyordu.[13] Daha pek çok milletvekili, pek çok devlet adamı, pek çok gazeteci, Bosna'daki Müslümanları hedef alan "propaganda misyonu"nun parçası oldular. İsrail ve "gizli el", Bosna'daki Müslüman yönetime karşı kullanılacak propaganda malzemelerini—örneğin Bodansky'nin raporunu—üretmişlerdi; anti-İslami ideolojiyi paylaşan pek çok yorumcu bu malzemeleri kullanarak "propaganda misyonu"nun birer parçası oldular.

SONSÖZ
Vahşetin Felsefesi

Bundan tam 9 yüzyıl önce, Papa II. Urban'ın 25 Kasım 1095 günü Clermont Konseyi'nde yaptığı çağrı ile, "Kutsal Toprakları Müslümanlardan almak" ve asıl olarak da Doğunun efsanevi zenginliğine ulaşmak üzere yüz binin üzerinde insan Avrupa'nın dört bir yanından Filistin'e doğru yol çıktı. Uzun ve yıpratıcı bir seferden ve Müslümanlarla yaptıkları kanlı çatışmalardan sonra 1099 yılında gerçekten de Kudüs'e vardılar. Zorlu bir kuşatmanın ardından şehir düştü ve içindeki sivillerin büyük bölümü katliamdan geçirildi. Bu ilk Haçlı ordusu, Kudüs'ü kendisine başkent yaptı ve sınırları Filistin'den Antakya'ya kadar uzanan bir Latin Krallığı kurdu.

On yıllar sonra, etrafındaki Müslüman coğrafya tarafından yıkılmak üzere olan bu Krallığı kurtarmak üzere St. Bernard tarafından II. Haçlı Seferi düzenlendi, ancak Şam'da uğranılan yenilgi sonucunda bu sefer, henüz Filistin'e ulaşamadan fiyaskoya dönüştü. Bunun ardından Ortadoğu'daki tüm Müslüman toplulukları emri altında birleştiren Selahaddin Eyyubi, 1187'deki Hıttin Savaşı'nda Haçlı ordusunu bozguna uğrattı. Hıttin'ın hemen ardından da—tam da Peygamberimizin bir gecede Mekke'den Kudüs'e götürüldüğü kutsal Mirac günü—Kudüs'e girerek 88 yıldır Haçlı işgali altında olan şehri kurtardı. Haçlılar, 88 yıl önce Kudüs'ü aldıklarında içindeki tüm Müslümanları katletmişlerdi ve bu yüzden bu sefer de Selahhaddin Eyyubi'nin aynı vahşeti kendilerine yapacağını bekliyorlardı. Oysa Selahaddin Eyyubi Kudüs'te yaşayan Hıristiyanların hiçbirinin kılına dokunmadı. Sadece, Latin (Katolik) Hıristiyanların şehri terk etmelerini emretti—"Haçlı" kimliğine sahip olmayan Ortodokslar şehirde yaşamaya ve diledikleri gibi ibadet etmeye devam edebilirlerdi.

Bu gelişme, tüm Avrupa'da büyük bir hayalkırıklığı ve aynı zamanda da tepki yarattı. Bunun sonucunda da III. Haçlı Seferi başladı.

Bu Sefer, ilk ikisinden daha "profesyonelce" tasarlanmıştı. Daha küçük ama çok daha yetenekli bir ordu seçilmiş ve kara yerine deniz yolu tercih edilmişti. İki kral vardı seferi birlikte yürüten: İngiliz tarihinin en önemli birkaç kahramanından biri sayılan I. Richard ve Fransa Kralı Philip Augustus. İyi silahlanmış ve "zırhlanmış" şövalyelerden oluşan bu III. Haçlı ordusu, 4 Temmuz 1190 günü denize açıldı ve Haziran 1191'de Filistin sahillerine vardı.

I. Richard Kudüs'ü Selahaddin'den geri almak için yola çıkmıştı. Selahaddin'in Kudüs'teki dindaşlarına adil davrandığını, hiçbir masumun kanını akıtmadığını da biliyordu. Ancak kendisi aynı yolu izlemedi.

Richard'ın komutasındaki Haçlı ordusu Filistin'e ulaştığında, Filistin'de kalan son Haçlı ordusu tarafından iki yıldır kuşatma altında tutulan Akra kentine geldi. Akra Kalesi'nin içinde 3 bin civarında Müslüman, onların çevresinde Haçlı ordusu, Haçlı ordusunun daha ötesinde ise, tüm çabalara rağmen kuşatmayı yarıp Akra'ya yardım ulaştıramayan Selahhaddin Eyyubi'nin orduları vardı. Richard'ın da gelişi ile birlikte

Akra direnişi iyice zayıfladı. İngiliz Kralı, kentin surlarını oluşturan taşlardan getiren her askerine bir parça altın vereceğini ilan etmiş, Haçlılar da bu büyük "moral desteği" ile saldırının şiddetini artırmışlardı. Sonunda, 12 Temmuz 1191 günü Akra düştü. Haçlılar, Hıttin Savaşı'nda uğradıkları hezimetten sonra ilk kez askeri bir başarı kazanmışlardı.

Kentte, yarısından fazlası kadın ve çocuklardan oluşan 3 bin Müslüman yaşıyordu. Richard, esir aldığı bu 3 bin insanın canını bağışlamak için Selahhaddin'e bir ulak yollayarak çok yüklü bir fidye istedi. Selahaddin kabul etti, fakat bu kadar büyük bir miktarı ancak belirli bir zaman dilimi içinde ödeyebilirdi. Fidye taksitlere bağlandı. Bir kısmı ödendi ama Richard Akra'da oturup beklemekten sıkılmaya başlamıştı. Taksitlerin biri biraz gecikince de, 20 Ağustos günü, elindeki tüm esirleri öldürmeye karar verdi. 3 bin Müslüman, çoğu kadın ve çocuk, büyük bir vahşetin kurbanı oldular. Haçlı askerleri, kalenin en öndeki surlarının üstüne kurulan dev bir sehpanın üzerine bu 3 bin insanı tek tek getirdiler ve sırasıyla tümünün boynunu vurdular. Hepsinin bir bir öldürülmesi, üç gün sürdü.

Haçlı seferleri konusunda geniş kapsamlı bir araştırma yapan BBC yorumcusu Terry Johns'a göre, "böyle bir vahşet, hiçbir Müslüman hükümdar tarafından, hiçbir Hıristiyan topluma karşı uygulanmamıştı". Johns şöyle ekliyordu: "Eğer Haçlı seferlerinin asalet ve kahramanlık taşıdığına inanan Batılılar varsa, bu vahşetin ve Haçlı orduları tarafından uygulanan benzeri vahşetlerin bir açıklamasını yapmak zorundadırlar."[14]

Bosna Hersek’te yaşanan olaylar göz önünde bulundurulduğunda, benzer bir açıklamanın Bosna için de yapılması gerekmektedir.

Böyle bir açıklama ise oldukça zordur.

Çünkü bu kitap boyunca incelediğimiz bilgilerin bize gösterdiği kesin bir sonuç vardır: Batının Bosna-Hersek'te izlediği politikayı yöneten "gizli el", Bosna-Hersek'te akan Müslüman kanlarından en az Sırplar kadar sorumludur. Sırplar, "tetikçi", o ise "beyin"dir. "Gizli el"in üyeleri, İslam'ın en batıdaki temsilcisi, adeta bir "uç beyliği" konumundaki Bosna-Hersek'i kanla boğmayı istemişler ve bunun için de Sırp saldırganlığına örtülü destek vermişlerdir.

Batı dünyasının böyle bir vahşete uzunca bir süre seyirci kalmasının önemli bir anlamı vardır. Çünkü bugün Batı medeniyeti, Ortaçağ'ın "karanlık" dönemini çoktan aştığını, hatta diğer tüm medeniyetleri teknik ve kültürel yönden geride bırakarak her anlamda üstün bir seviyeye ulaştığını iddia etmektedir. Buna göre, insan hakları, adalet, barış gibi kavramlar da asıl olarak Batıya aittir ve Batı, ulaştığı "üstün kültür" sayesinde adeta sahibi haline geldiği tüm bu kavramları insanlığın geride kalan bölümüne va'z etmektedir.

Oysa Bosna'da akan kan ve "gizli el"in bundaki rolü, bizlere Batı içinde de vahşeti ve şiddeti destekleyen unsurlar olabildiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, III. Haçlı Seferi ile "gizli el"in "Bosna seferi", aynı derecede barbarcadır.

Peki tüm bunlar bizi hangi noktaya götürmelidir?

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Batı medeniyeti üzerinde yaptığımız bu yorum, yüzeysel bir Batı ya da “emperyalizm” düşmanlığı yapmak amacını taşımamaktadır. Amacımız, Batı'nın "vahşi", Doğu'nun ise "erdemli" olduğu gibi bir iddiada bulunmak da değildir. Sorun bir coğrafya sorunu değildir çünkü. Dikkat çekilmek istenen nokta, Batının da Doğunun da içinde bulunabilecek olan, din ahlakı dışında bir sistem oluşturmak isteyen çevreler ve bu çevrelerin, Bosna örneğinde de olduğu gibi, zaman zaman Müslümanlara karşı kurdukları ittifaklardır.

Çoğu zaman Batı medeniyeti bizlere tüm dünyanın ulaşması gereken ideal model olarak tanıtılırken, Batının ulaştığı teknolojik ve bilimsel düzeyden yola çıkılarak, bu medeniyetin kurmuş olduğu seküler kültürün (modernitenin) her yönden tüm insanlığa örnek olduğu ve en kısa zamanda diğer tüm kültür ve medeniyetler tarafından "ithal" edilmeleri gerektiği savunulmaktadır. Oysa söz konusu seküler kültür, günümüzde Bosna’da olduğu gibi, dünyanın pek çok noktasında yaşanan sorunların temelinde yer almaktadır. Çünkü bu seküler kültüre 19. yüzyıldan itibaren hızla yükselen ateist bir dogma de hakimdir ve bugün “Batı” dediğimiz medeniyet içinde dini ve din dışı iki kültür çatışma halindedir. Batı’nın emperyalizm, ahlaki dejenerasyon, despotizm gibi olumsuz özelliklerinin kaynağı ise, söz konusu ateist unsurdur.

19. yüzyıldan bugüne yaşanan tecrübeler (iki dünya savaşı ve dünyanın çeşitli bölgelerinde dinmek bilmeyen çatışmalar) göstermektedir ki, Batının din dışı kültürünün iddia ettiği gibi insanı insan yapan şeyler, yalnızca maddi zenginlik ve gelişmişlik değildir. Bunlardan daha da önemli olan ve Batıdaki seküler düzen tarafından göz ardı edilen değerler vardır. Bu değerler, gerçek kaynakları olan dinden alınmaz da yapay bir biçimde oluşturulmaya çalışılırsa, büyük bir "doku uyuşmazlığı" oluşur ve sonuçta büyük bir hastalık gelişir. Nitekim bu durum bizzat Batı tarafından da fark edilmiştir. Yakın zamanda Batıda da zihniyet değişikliği olmuş ve seküler kültürün toplumları yıkıma uğrattığı anlaşılarak dine yöneliş süreci başlamıştır. (Detaylı bilgi için bkz. Harun Yahya, *Batı Dünyası Allah’a Yöneliyor*, Kültür Yayıncılık, 2001)

Bosna, işte bu gerçeği gözler önüne sermekte, Batı kültürünün—daha doğrusu, onun temsilcisi olduğu seküler düzenin—içinde çok büyük bir hastalık olduğunu ortaya koymaktadır. Hastalık, salt Batının kendisinden kaynaklanan bir hastalık da değil, tüm insanoğlunu tehdit eden bir hastalıktır. Batı, o hastalığa boğazına kadar battığı için, ısrarla içinden eli kanlı katiller ve iflah olmaz barbarlar çıkarmaktadır.

Dolayısıyla, o hastalığın teşhisi, tüm insanlık için de tedavi edici olacaktır.

Batı'nın Hikayesi

İlk yapmamız gereken, Batı medeniyetini bugünkü seküler düzenine ulaştıran ve Ortaçağ'ın sonundan 19. yüzyıla kadar uzanan değişim sürecine göz atmaktır.

Ortaçağ Avrupası’ndaki toplumun felsefi dayanakları bugünkünden çok daha farklıydı. Avrupa, Kilise'nin ağır otoritesinin altındaydı, taassub tüm zihinlere hakimdi.

Bu skolastik dinin ise, Hz. İsa'nın getirdiği din ile pek çok çelişkisi vardı. İncil'de, "düşmanlarınızı sevin" ya da "bir yanağınıza vurulursa, ötekini çevirin" gibi mesajlar vardı, ama Ortaçağ'ın Hıristiyanları, az önce sözünü ettiğimiz I. Richard ve diğer Haçlı orduları gibi, korkunç vahşetler uygulayabiliyorlardı. Kısacası, Avrupa, özellikle o dönemde büyük bir medeniyet kurmuş olan İslam dünyasına kıyasla, ilkel ve barbardı.

Sonra değişim başladı. Önce hümanizm geldi, Kilise öncesi kaynakların, eski Yunan ve Roma kaynaklarının okunmasına girişildi. Bunu, söz konusu kaynakları sanat ve bilime yansıtan Rönesans izledi. Ardından gelen Reform ve onun doğurduğu "Protestan ahlak", hem Kilise'nin siyasi otoritesine sekte vurdu, hem de kapitalist ekonominin gelişimi için gerekli olan zihinsel değişikliği yarattı. Avrupa'daki dini otoriteye ve onun temeli olan dini düşünceye vurulan son büyük darbe ise Aydınlanma'ydı. Dini kaynakların yol göstericiliğini tümüyle reddeden ve yalnızca insan aklı ve bilgisine dayanan bir dünya kurmayı hedefleyen Aydınlanma, 19. yüzyıl pozitivizmi ile doruğa çıktı.

Bu büyük değişim sonucunda, Avrupa'da yepyeni bir sosyal ve siyasi düzen kuruldu. Ortaya, Ortaçağ'daki Avrupa'dan çok farklı olan yeni bir medeniyet çıkmıştı. Bu medeniyetin en önde gelen özelliği ise, din-dışı oluşuydu. Din, Ortaçağ'daki geriliğin sorumlusu olarak kabul edilmişti. Dolayısıyla dinden uzaklaşıldıkça daha "medeni" ve daha "ileri" olunacağı yanılgısı hakim oldu. Buna göre teknoloji ile birlikte refah da artacak, böylece insanlar daha çok tüketip daha çok mutlu olacaklardı. İnsanın aklını en büyük değer olarak kabul eden bu seküler (din-dışı) medeniyet, ideologlarına göre, dünya üzerindeki tüm diğer medeniyetlerden de daha ileriydi. Bu nedenle, bu "üstün" ve seküler medeniyetin diğer coğrafyalara da "ithali" gerekiyordu.

19. yüzyıl, söz konusu seküler medeniyet için adeta "gala gecesi"ydi. Herkes bu yeni medeniyetin mükemmelliğine inanıyor, akıl ve bilim yoluyla dünyanın gelmiş geçmiş en "ileri" toplumunun yaratılacağını bekliyordu. Karl Marx'tan Emile Durkheim'a, Auguste Comte'dan Sigmund Freud'a kadar pek çok düşünür, aralarında "ideolojik" farklar olsa da, bu yeni seküler medeniyetin doğruluğu konusunda hemfikirdiler.

Din neredeyse tamamen ortadan kalkmıştı. Bir tek, "bizi ve diğer tüm canlıları kim yarattı?" sorusunun cevabı kalmıştı onları rahatsız eden. Onu da Charles Darwin'in ortaya attığı evrim teorisi ile, kendilerince açıklamış oluyorlardı. Oysa evrim teorisi, daha ortaya atıldığı ilk günlerden itibaren kendi içinde pek çok çelişkileri, bilim dışı tutarsız öngörüleri olan bir iddiaydı. Üstelik teorinin sahibi Darwin de bunun farkındaydı. Darwin'in tek umudu ilerleyen bilimin kendi teorisinin açık noktalarını kapatabilecek keşiflerde bulunmasıydı. Örneğin, evrim teorisinin en temel iddiası tüm canlıların aynı ortak atadan türedikleri idi. Bu durumda türlerin birbirine dönüşümünü gösteren pek çok fosil kayıtının olması gerekiyordu. Teoriye destek verebilecek böyle tek bir fosilin bile bulunamaması Darwin'i oldukça zor durumda bırakıyor, Darwin paleontolojinin gelişimi ile birlikte birkaç on yıl içerisinde teorisini destekleyecek pek çok delil ortaya konabileceğine inanıyordu. Aradan geçen 150 yıla rağmen Darwin'in

beklentisi hiçbir zaman gerçekleşmedi. Tam tersine bulunan pek çok fosil kayıtı, farklı türlerin aynı anda ortaya çıktıklarını, yani üstün bir Yaratıcı tarafından yaratılmış olduklarını gösteriyordu. Aynı şekilde biyoloji ve biyokimya gibi diğer bilim alanlarındaki her gelişme de Darwin'in teorisine yıkıcı darbeler indirdi.

Tüm bunlara rağmen evrim teorisi ilk ortaya atıldığı günden itibaren yukarıda değindiğimiz çevreler tarafından ideolojik kaygılarla hep savunuldu. Çünkü evrim teorisinin söz konusu yeni medeniyete verdiği en önemli desteklerden birisi, 'insana ve insani değerlere' karşı kazanılan yeni bakış açısıydı. Evrimci bir bilim adamı Darwin'in teorisi ile birlikte gelişen bu yaklaşımı şu sözleri ile özetliyordu:

İnsan, evrende anlama kapasitesine ve potansiyeline sahip tek varlıktır. Bilinçsiz ve akılsız maddelerin bir ürünüdür. Böylece dünyaya gelişini kendisi başarmış olan insan, sadece kendisine karşı sorumludur. Kendisinin ustası ve amiridir. Bu bakımdan insan, kendi kaderini kendisi belirlemeli ve yönetmelidir.[15]

Aynı anlayış, insanın ahlakını da kendi başına belirmesini öngörüyordu. Eskiden beridir dinin bir parçası olan ahlak, bu kez dinden ayrılıyor, "din var olmadan da bir ahlak kurulabileceği" gibi mantık dışı bir iddia öne sürülüyordu. Öyle ki, Immanuel Kant, Allah'a karşı sorumluluk hissinden kaynaklanan dini ahlaka "korku ahlakı" diyecek kadar ileri gidiyordu. Yeni seküler medeniyete göre, insanlar, yalnızca kendi çıkarlarını gözeten bir ahlak belirlemeli ve ona göre davranmalıydılar. Aynı şekilde; adalet, dürüstlük gibi kavramların da dinle bir ilgisi olmamalıydı. Toplumun dinsiz, fakat ahlaklı, adil ve dürüst olabileceği sanılıyordu. Bu iddianın büyük bir yanılgıdan ibaret olduğu kısa süre içinde açığa çıktı. Dinin toplum hayatından çıkarılmaya çalışıldığı her yerde, büyük toplumsal çöküntüler yaşandı. Ahlaki dejenarasyon ve manevi çöküş bu toplumların en büyük sorunu haline geldi. Ahlakın temelinin din ve Allah korkusu olduğu anlaşıldı.

Anlam Krizi

Yeni seküler medeniyetin hayalleri, I. Dünya Savaşı'na kadar sürdü. Yeni geliştirilen bilim dalları, bu aldatıcı kültüre olan inancı her geçen gün artırıyor, yeni keşiflerin insanoğluna hep iyilik getireceği düşünülüyordu. Ütopyalar çok revaçtaydı. Jules Verne ve H. G. Wells'in romanlarında insanoğlunun bilim yoluyla ulaşacağı mükemmel seviye tasvir ediliyordu. Mükemmel bir topluma ulaşmak, bu batıl düşünceye göre, yalnızca bir zaman ve ayarlama meselesiydi. Belki ölüme de bir çare bulunacağı, tam bir "yeryüzü cenneti" kurulacağı zannediliyordu.

Yeni seküler medeniyet, böylece yalnızca dini ahlakını ortadan kaldırmaya çalışmakla kalmıyor, adeta kendi başına yepyeni bir din haline geliyordu. Öyle ki, "ilerleme, kültür ve medeniyet, 1914 öncesi dönemde başlı başına bir dine dönüşmekte"idi.[16]

Ancak 1914'te patlak veren Dünya Savaşı ile birlikte büyük umutlar bir anda yıkılıverdi. İlerlemenin yapıcı değil, yıkıcı yönde geliştiğinin en sert ifadesi ile karşılaşılmıştı. Yeni kültür ve yeni medeniyet toplumu, uyum, barış ve mükemmelliğe kavuşturmaktansa, onu yok etmişti: İnsanlık tarihinin o ana kadar gördüğü en büyük ve en çılgın savaş, arkasında 10 milyon ceset ve çok daha fazla yıkık hayat bıraktı.

I. Dünya Savaşı'nı izleyen dönem, tam bir hayalkırıklığı dönemiydi. Avrupa toplumlarında geniş çaplı bir nihilizm (hiççilik, hiçliğe iman) egemen oldu. Büyük savaşı izleyen bu yıkık dünya, "Kayıp Nesil" olarak adlandırıldı. Bu arada körü körüne inanılan ve yol gösterici olarak sayılan bilim, kendi içinde sarsılmaya başladı. Newton'ın kesin kanunlara dayalı mekanistik fiziği, Einstein'in rölativitesi ile yer değiştirince, 19. yüzyıl pozitivizmi de zeminini yitirdi.

Tüm bu gelişmelerin en önemli sonucu ise, hayatın anlamının giderek yok olmasıydı. Dini değerler göz ardı edilince, anlam da kalmamıştı. Anlam olmayınca da, toplumu birarada tutan ve insanları "kötü" olmaktan alıkoyan bir güç kalmıyordu. Bizzat bir anlam haline getirilmeye çalışılan kültür, medeniyet ve ilerleme gibi kavramlar da üstte anlattımız şekilde çözülüyorlar, "göreceli" hale geliyorlardı. *The Holy Blood and The Holy Grail*'in yazarları Baigent, Leigh ve Lincoln'ün deyişiyle, büyük bir "anlam krizi" doğmuştu; "hayat herhangi bir anlamdan ve belirleyicilikten tümüyle kopmuş ve hiçbir somut hedefi olmayan tesadüfi bir kavram haline gelmiş"ti.[17]

İki Dünya Savaşı arasındaki dönemde, bu çözülmeye karşı "alternatif" anlamlar ve batıl “din”ler yaratılmaya çalışıldı. Nazizm, dinin yerini almaya çalışan alternatiflerin en önemlilerindendi. Nazi ideolojisi ve Nazi seremonileri tam bir dini ritüel gibi tasarlanmıştı. Hitler, siyasi bir liderden de öte, metafizik bir kurtarıcı, neredeyse bir tür Mesih portresi çiziyordu. Hamburg Valisi bir keresinde şöyle demişti: "Bizim rahiplere ihtiyacımız yok. Tanrı'ya Adolf Hitler aracılığı ile ulaşabiliyoruz."[18] Nisan 1937'de, bir grup Alman ise şu açıklamayı yapıyordu: "Adolf Hitler'in sözü, Tanrı sözüdür. Koyduğu kurallar ve kanunlar, Tanrı'nın otoritesine dayanmaktadır."[19]

Dini ortadan kaldırarak iktidara gelen Leninizm de aynı şekilde davrandı ve bizzat kendisini bir din haline getirmeye çalıştı. Lenin'in devrimci görüşlerinin kaynağı, Marx'tan ziyade, Bakunin'di. Bakunin'e göre devrim, yalnızca siyasi değil, metafizik ve teolojik bir kavramdı.[20] Bakunin aynı zamanda da açık bir Satanist'ti. Şeytanı "tüm devrimcilerin ruhani lideri, insan özgürlüğünün gerçek öncüsü" olarak görüyordu.[21]

Leninizm'in temelinde de bu sapkın inanç yatıyordu. Nitekim Lenin, Komünist Parti'yi bir tür tarikat şeklinde örgütledi. Öldüğünde yoldaşları, ona seslenerek "Yoldaş Lenin, yemin ediyoruz ki emirlerini yerine getireceğiz" şeklinde ritüelik konuşmalar yapmışlardı.[22] Bu, materyalist bir ideolojiden çok, bir pagan dininin üslubuydu. Lenin'in bedeni, tümüyle antik Mısır dinine uygun bir biçimde mumyalandı ve yine antik Mısır mezarlarına benzer bir anıt-mezara kondu.

19. yüzyılla birlikte bu tür garip "din"ler üretilmişti, çünkü başta da belirttiğimiz gibi, din toplum hayatından çıkarılmaya çalışılınca insanlar için hayatın bir anlamı

kalmamıştı. Dini düşünce toplumdan silinince, insan Yaratıcımıza karşı sorumlu olduğunu unutmuştu.

19. yüzyıldaki materyalist aldanışın bir diğer sonucu ise, "çatışma" kavramını insanlığın hem var oluş amacı hem de ilerleme yöntemi gibi göstermesiydi. Bu yanılgının en büyük kaynağı Darwin'in evrim teorisiydi. Darwin doğadaki canlıların çatışma yoluyla evrimleştiğini ileri sürmüş, insanın da yine sözkonusu çatışma kavramı sayesinde ortaya çıktığını ve geliştiğini iddia etmişti. Hiçbir bilimsel dayanağı olmayan bu ideoloji, kısa sürede toplum bilimlerinde aktarıldı. Böylece farklı bireylerin, ırkların, milletlerin ve medeniyetlerin daimi çatışma halinde bulunması gerektiğini iddia eden "Sosyal Darwinizm" ortaya çıktı. Bu ideolojinin uzun vadeli siyasi sonucu ise faşizmin ortaya çıkmasıydı. Bir yandan da Karl Marx ve Friedrich Engels, Darwin'in çatışma kavramını diyalektik materyalizme dönüştürdüler ve komünist ideolojiyi geliştirdiler. Bu ideoloji de sınıflar arasında çatışma olduğunu ve dünyanın kanlı devrimlerle sözde kurtulacağını savunuyordu.

Kısacası 19. yüzyıl Avrupası'nda ortaya çıkan ateist fikirler ve bunlara dayanan seküler kültür tam anlamıyla "çatışmacı"ydı. İnsanlık 20. yüzyılda bu büyük aldanışın korkunç sonuçlarına katlandı. İki büyük dünya savaşı ve diğer pek çok savaş, yüzmilyonlarca insana ölüm ve acı getirdi. Seküler kültürün içinden çıkan faşizm ve komünizm gibi totaliter ideolojiler, tarihte eşi görülmemiş işkence ve korku rejimleri kurdu. Özgür Batı, kendisini bu vahşet ideolojilerinden koruyabilmek için neredeyse tüm yüzyılı savaşla veya soğuk savaşla geçirdi. Ama nedense, özgürlüğü ve barışı tehdit eden bu totaliter ideolojilerin, seküler kültürün doğal birer sonucu olduğunu ve sorunun bu kültürün bizzat kendisinden kaynaklandığını çok az insan fark edebildi.

Yeni Bir Haçlı Seferi mi?

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile birlikte, Batı medeniyeti içindeki din dışı unsurlar çatışmacılıktan vazgeçmediler, bu doğrultuda yeni teoriler ve yeni hedefler belirlediler. Bu yeni yaklaşımın temelini ise, Batı ve Doğu medeniyeti arasında doğabilecek potansiyel bir çatışma fikri oluşturmaktaydı. Buna göre önümüzdeki yüzyılın en belirleyici unsuru 'medeniyetler arası çatışma' olacaktı.

Bu teoriyi ortaya atanlar, 'çatışmanın kaçınılmaz olduğu ve ilerlemenin ancak çatışma ile sağlanabileceği' görüşünden hareket ediyorlardı. Oysa bunun büyük bir yanılgı olduğunun en önemli ispatı savaşlarla geçen yakın geçmişti. Çatışma tarih boyunca insanlığa hep yıkım ve tahribat getirmişti.

Ancak bu fikri ortaya atanların göz ardı ettikleri çok daha önemli bir gerçek daha vardı, teoriye göre çatışma Hıristiyan ve İslam kültürü arasında yaşanacaktı. Oysa her ikisi de vahiy kaynaklı olan bu iki medeniyet arasında çatışma yaşanmasını gerektirecek hiçbir nokta yoktur. Herşeyden önce İslam ahlakı çatışmayı değil, barışı, hoşgörüyü, toleransı emreder. İslam ahlakına göre farklılıklar bir tartışma veya çatışma unusuru

değil, tam tersine bir çeşitlilik unusurudur. Allah, Kuran'da bize farklı milletleri ve ırkları birbirleri ile tanışmaları için yarattığını bildirmiştir. **(Hucurat Suresi, 13)** Bununla birlikte İncil'de de sevgi ve barışı öven çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Dolayısıyla İslam ve Hıristiyan medeniyetleri arasında bir çatışmaya neden olabilecek herhangi bir gerekçe yoktur. Eğer bir mücadele söz konusu ise, bu da ancak din ahlakını yaşayanlar ile din ahlakına karşı olanlar arasında olabilir.

Buna rağmen Batı medeniyeti içindeki din karşıtı unsurlar, Hıristiyan ve İslam dünyası arasında bir çatışma yaşanabilmesi için pek çok girişimde bulundular. Ve tıpkı Bosna örneğinde olduğu gibi, yaşanan çeşitli savaş ve çatışmaları da 'medeniyet çatışması' olarak sunmak istediler. Bosna'da Müslüman halkı hedef alan bir savaş yaşandığı, savaşın tam anlamı ile bir etnik temizliğe dönüştüğü reddedilemez bir gerçektir. Ancak bu Batı dünyası ile Müslümanların savaşı değildir. Seküler düzenin savunucularının koruması altındaki Sırp faşistlerle Müslümanların arasında yaşanan bir savaştır.

Savaş boyunca sıkça gündeme gelen, 'Bosna savaşının modern çağın Haçlı Seferi olduğu' yönündeki iddianın da aynı bakış açısı ile değerlendirilmesi, bu tanımlama yapılırken bu noktaya dikkat edilmesi gerekir. Eğer bu savaş bir Haçlı Seferi olarak adlandırılacaksa, unutulmamalıdır ki bu Sefer Batının Hıristiyan kimliğinden değil, seküler medeniyetinden kaynak bulmaktadır. Çıkış noktası İncil değil, materyalist modernizm düşüncesidir. (Aslında I. Richard'ın seferi de "Hıristiyan" olmaktan çok "seküler"di. Akra kalesinin surları, "her taş koparana bir altın" formülü ile yıkılmıştı.)

Dolayısıyla eğer yeni bir "Haçlı Seferi"nin varlığından söz edilecekse, bunun Hıristiyanlıktan değil, Batı'daki seküler kültürden kaynaklandığını bilmek gerekir. Çünkü medeniyetlerin, milletlerin ve bireylerin çatışması gerektiği düşüncesi, Hıristiyanlığa, İslam'a (veya Yahudilik'e) değil, materyalist felsefeye. Sosyal Darwinizm'e, diyalektik düşünceye, yani sonuçta ateizme aittir.

Vahşetin Felsefesi

Bosna'yı hedef alan yeni Haçlı Seferi'nin nedeni ve kimliği ile ilgili tüm bu bilgilerin ardından, ilk başta sorduğumuz soruya dönebiliriz: Yeryüzünün en üstün kültür ve medeniyetini kurduğunu iddia eden Batı'nın egemenleri, acaba nasıl bu kadar ilkel, barbar ve zalim olabilmektedirler? I. Richard'dan bu yana geçen 8 yüzyıla ve kurulan büyük uygarlığa rağmen, neden yine Müslümanları kadın-çocuk ayrımı yapmadan katledebilmektedirler? Kaliteli elbiseler içinde şık salonlarda oturan "gizli el" üyeleri, nasıl ve neden yüz binlerce insanın kanını dökmekten hiçbir rahatsızlık duymadan, böyle bir vahşete seyirci kalabilmektedirler? Bu vahşetin ardındaki "felsefe" nedir?

Eğer konuya yalnızca siyaset felsefesi açısından yaklaşırsak, bulacağımız cevap kolay ve sıradandır: "Gizli el", "Makyavelizm" dediğimiz prensiple düşünmektedir. Bir toplumun siyasi yönden kendi varlığına tehdit oluşturduğunu ya da kendi çıkarlarını

zedelediğine inanırsa, "rasyonel" bir karar vererek o toplumun askeri bir saldırı ile ezilmesini emretmektedir. Bu "siyasi" operasyon sırasında akan masum insanların kanları, operasyonun kendilerine sağladığı büyük yararın yanında, önemsizdir. Kısacası, Makyavelizm'in ünlü kuralı işlemektedir; amaç, araçları meşru kılmaktadır.

Ancak bu açıklama, belirttiğimiz gibi, konuyu derinlemesine incelemek için yeterli değildir. Evet, sorun "gizli el"in üyelerinin masum insanları boğazlamayı makul görecek kadar Makyavelist oluşlarıdır, ama asıl soru, onların nasıl olup da böyle bir "siyasi felsefe"ye sahip olabildikleridir. Siyasi çıkarlar için yüzbinlerce insanın ölümüne karar veren bir insan, analiz edilmesi gereken bir "insan modeli"dir. Siyaset felsefesinin de ötesinde, bu insan modelinin tüm bir yaşam felsefesini incelemek gerekmektedir.

Batı medeniyeti, başta özetlediğimiz büyük dönüşümü yaşarken, Hıristiyanlıktaki manevi özden tümüyle kopmuş ve tamamen maddeye dayalı bir zihin yapısını benimsemiştir. Bu dönüşümden sonra Batı için yegane hedef maddesel gelişim olmuştur; daha zengin bir toplum, daha çok üretim, daha dengeli bir paylaşım, daha çok ev, araba, yiyecek, lüks vs. Bu motivasyon büyük bir uygarlığın yaratılması ile sonuçlanmıştır.

Batı'ya hayranlık duyanların gözü, işte bu uygarlıkla kamaşmakta ve Batı'yı her yönden ileri bir toplum olarak görmektedir. Oysa bir toplumun maddi yönden "uygar" olması, onun aynı zamanda yüksek bir manevi "kültür"e sahip olduğu anlamına gelmez. İnsanı insan yapan şey ise, asıl olarak bu manevi kültürdür.

İki kavram arasındaki farkı, Izetbegovi¡ şöyle açıklar:

Kültür, dinin insan üzerindeki ya da insanın kendi üzerindeki etkisinden ibarettir, uygarlık ise zekanın doğa ve dış dünya üzerindeki etkisi anlamına gelir... Kültürün amacı terbiye sayesinde kendi kendine hakim olmak, uygarlığın amacı ise bilim sayesinde doğaya hakim olmaktır.[23]

Seküler Batı medeniyeti, maddi yönden yüksek bir uygarlıktır, ama manevi kültür yönünden son derece ilkeldir. Din reddedildikten sonra, insan ruhunun terbiyesi ve eğitimi gibi kavramlar yok olmuş ve bunun sonucunda Batı toplumu gerçekte barbar bir toplum haline gelmiştir. Izetbegovi¡, aynı şeyin Romalılar için de geçerli olduğunu söyler. Ona göre Roma, manevi kültürden yoksun bir yüksek uygarlığın örneğidir ve Romalılar "medenileşmiş barbarlar"dır.[24] Pax Romana bu yüzden barbar ve kanlıdır; büyük bir maddi uygarlık ürünü ve bir mimari şaheseri olan Colesium, içinde insanları aslanlara yedirmek için yapılmıştır. Aynı şekilde Batı medeniyetinin materyalizmden kaynak bulan yönleri de her zaman için kanlı ve saldırgan olmuş, insanlığa sayısız felaket ve acı getirmiştir.

Materyalist Batının bu manevi ilkelliği, başta değindiğimiz "anlam krizi"nin ve bundan kaynak bulan "yapay din"lerin de nedenidir. Batı manevi yönden kültürsüz olduğu için, bir şeylere karşı olarak kendisine kültür ve dolayısıyla anlam bulmaya çalışmakta, derin bir manevi kültür ve anlam sahibi olan İslam'a da aynı nedenle cephe almaktadır.

Batı'nın büyük bir maddi uygarlık kurarken nasıl olup da manevi kültürel yönünden büyük bir ilkelliğe saplandığı sorusunu daha derinden ele almak istersek, karşımıza çıkan cevap, Hümanizm olacaktır.

Hümanizm, 15. yüzyıl Avrupa'sında Kilise'nin insanın mahiyeti hakkındaki kabullerine karşı gelişen düşünce akımıydı. Kilise doktrini, İncil'in verdiği temel doğruların bir sonucu olarak, insanın ruhunda iki ayrı yön olduğunu bildiriyordu. Bir yön, İlahi yöndü ve tüm iyilikler buradan kaynak buluyordu. İkinci yön, Şeytani yöndü. İnsanın bütün hırslarının, bencilliklerinin, günahlarının kaynağı bu ikinci yöndü. Bu "Şeytani" yönden kurtulmak, ancak dinin kurallarına uymakla ve böylece ruhun ıslah edilmesiyle mümkün olabilirdi. Bir başka deyişle, insan sadece "ekmekle" yaşamazdı, onu terbiye edecek manevi bir kültüre ve disipline (yani dine) ihtiyacı vardı.

Hümanizm işte bu "iki yönlü ruh" kavramını reddetti ve Eski Yunan ve Roma kaynaklarından etkilenerek insanın bir bütün olarak iyi, güzel, doğru ve "övülmeye layık" olduğunu kabul etti. Ve madem insanın ruhunda bir sorun yoktu, öyleyse onu ıslah etmek gerekmiyordu. Terbiye edici bir kültür, yani din, bu şekilde gereksiz bir öğreti sanılmaya başlandı. Maddi uygarlığın gelişebilmesi için, gereksiz yere kafa karıştıran ve "ayak bağı" olan bu manevi kültürden kurtulmak gerektiği yönünde büyük bir aldanış yaygınlaştı. Böylece insanın, kendini terbiye etmeye zaman harcamayacağı ve yalnızca daha üstün bir maddi uygarlık kurmak, doğaya daha çok hakim olup daha yüksek bir tüketim seviyesine ulaşmak için durmadan çalışabileceği düşünülüyordu.

Oysa, belirttiğimiz gibi, Hümanizmin ortaya attığı söz konusu "tek yönlü ruh" iddiası, büyük bir aldanmaydı. İnsan, uygarlık kurmak, yani maddesel dünyayı ıslah etmek için çalıştığı kadar, kendi ruhunu ıslah etmek için de çalışmakla yükümlüydü. Eğer böyle yapmaz, ruhunu başıboş bırakırsa, maddi yönden uygar ama manevi yönden ilkel bir insan haline gelir, şehirli bir barbar olurdu.

Çünkü Allah, insanı yaratırken, onun ruhuna hem iyillik hem de kötülük ilham etmişti. İnsan, bu kötülükten kurtulabilmek için, dinin terbiyesine muhtaçtı. İnsan ruhu ile ilgili bu büyük gerçek, insanlığın yegane yol göstericisi olan Kuran'da şöyle haber verilmektedir:

Güneşe ve onun parıltısına andolsun,
Onu izlediği zaman aya,
Onu (güneş) parıldattığı zaman gündüze,
Onu sarıp-örttüğü zaman geceye,
Göğe ve onu bina edene,
Yere ve onu yayıp döşeyene,
Nefse ve ona 'bir düzen içinde biçim verene',
Sonra ona fücurunu (sınır tanımaz günah ve kötülüğünü) ve ondan sakınmayı ilham edene (andolsun).
Onu arındırıp-temizleyen gerçekten felah bulmuştur.
Ve onu örtüp-saran da elbette yıkıma uğramıştır. (Şems Suresi, 1-10)

Ayetlerden de görülmektedir ki, Allah insanı yaratırken onun nefsine (benliğine) hem kötülük, hem de ondan sakınma, yani iyilik ilham etmiştir. İnsanın içinde bu iki güç birden bulunur. İnsanın kurtuluşu (felahı) ise, bu kötülükten sakınmayı seçmesidir. Nefsinde kötülük bulunduğunu kabul etmediği anda da o kötülükten sakınacak bilince sahip olamaz, ayette geçen ifadeyle o kötülüğü "sarıp örter", kendi içinde besler. Dolayısıyla o kötülük, onu yutar. Yalnızca nefsindeki kötülükten ibaret bir canlı haline gelir ki, bu noktada onu insan yapan değerleri de kaybeder. Yalnızca içgüdülerini tatmin etmek için yaşayan bir tür hayvana dönüşür. Bu içgüdülerin tatmini için de kolaylıkla kan dökebilir.

İşte sözde "uygar" materyalist Batı düşüncesinin vardığı nokta, bundan pek farklı değildir.

Materyalist Batı uygarlığının egemen kadrosu olduğu kadar aynı zamanda da bir ürünü olan "gizli el", işte bu nedenle şaşırtıcı derecede zalim, barbar ve kan dökücü olabilmektedir. Sahip olduğu anlamsız uygarlığı koruyabilmek, yani maddesel dünya üzerindeki egemenliğini muhafaza edebilmek için her türlü Makyavelist cinayeti işleyebilir ve bir manevi kültüre sahip olmadığı için bu onu hiçbir biçimde rahatsız etmez. En çok da gerçek bir anlam ve derin bir manevi kültür sahibi olan bir uygarlığı hedef alır ki, bu da İslam'dır.

Bosna'daki kanları da işte bu nedenle hiçbir vicdani rahatsızlık duymadan akıtabilmiştir. "Gizli el"in üyeleri, maddi yönden son derece "uygar" -bilimsel bir eğitim almış, şehirli, "kravatlı"- insanlardır ama manevi kültürden yoksun birer barbardırlar. Sömürgeleştirdikleri topraklarda yaşayan yerlileri katliamdan geçirerek fetheden ataları nasıl uygar birer katil idiyseler, onlar da uygar birer katildirler.

Ve sonuçta şunu da söylemek gerekir: İnsanın "uygar bir barbar" olması, yalnızca Batı medeniyetine özgü bir durum değildir. Batı, bu batağın içine boğazına kadar batmış olduğu için bir örnek teşkil etmektedir. (Batı'yı bunun içine tamamen düşmekten koruyan etken ise, hala sahip olduğu dini inanç ve değerlerdir.) Aynı tehlike, dinden yüz çeviren, dini terbiyeyi ve ahlakı göz ardı eden, kısacası yalnızca "ekmek"le yaşayabileceğini zanneden her toplum ve her birey için geçerlidir.

Bosna'da akan kanların, Batılılara, Doğululara ve tüm insanlığa verdiği en önemli ders bu olmalıdır.

VII. BÖLÜM
Savaşın Karanlık Yüzü

1992-95 yılları arasında tüm dünya, hafızalardan silinmesi zor bir vahşete tanıklık etti. Ve bu vahşet Avrupa'nın hemen yanı başında gerçekleşti. Daha çatışmaların ilk günlerinde yapılabilecek bir müdahale, ancak vahşetin boyutları tüm dünya kamuoyunun dayanma sınırlarını aştığında yapılabildi. Üç yılın sonunda ateşkes sağlanarak savaşa son nokta konuldu.

Ne var ki bu süre zarfında yaşananlar Bosna halkının üzerinde telafi edilemez izler bıraktı. Savaşın bilançosu çok ağırdı; 200 bin Bosnalı Müslüman öldürüldü, 2 milyon Müslüman yurdundan sürüldü, 50 bine yakın kadına tecavüz edildi ve on binlerce insan da Sırp toplama kamplarında işkence görüp, sakat kaldı. Pek çok insan diri diri parçalanıp mezarlara gömülen, topluca kurşuna dizilen ya da evleriyle birlikte yakılıp katledilen insanların korkunç görüntülerine tanıklık etti. Kimisi sevdiklerinin ve yakınlarının işkence ile öldürülmesine, kimisi karısının, kızının ya da annesinin ırzına geçilişine şahit oldu.

Kitap boyunca Batı dünyasının savaş boyunca izlediği politikayı, Balkanlar'ın siyasi ve kültürel yapısını, tarihini ve jeostratejik konumunu göz önünde bulundurarak inceledik. Bu bölümde ise, Bosna'da Müslüman halka yönelik olarak gerçekleştirilen vahşet hakkında bazı detaylar vereceğiz.

Birleşmiş Milletler Denetiminde Katliam: Srebrenica

Srebrenica katliamı, uluslararası gözlemciler tarafından II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa’nın gördüğü en vahşi katliam olarak nitelendirilmektedir. Beş gün gibi kısa bir süre içerisinde yaklaşık 8 bin Müslüman erkek Sırplar tarafından öldürülmüştür. Bu katliamı diğerlerinden ayıran en önemli özellik ise, katliamın, Srebrenica’nın Birleşmiş Milletler tarafından “güvenli bölge” ilan edildiği bir dönemde gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Sırplar Srebrenica’yı 6 Temmuz 1995’de kuşatmaya başladılar. Ancak bölge BM tarafından korumaya alınmış ve mülteciler için özel bir alan haline getirilmişti. Savaştan korunmak isteyen yaklaşık 40 bin kişi bu bölgeye sığınmıştı ve bölgenin korumasını BM’in Hollanda birlikleri sağlıyordu. Tanklar ve ağır silahlar eşliğinde ilerleyen Sırp ordusu 11 Temmuz günü Srebrenica’yı ele geçirdi. Bu sırada Boşnak halkın uluslararası güçlere yaptığı yardım çağrıları cevapsız kaldı.

Srebrenica’da yapılan katliam, hayatta kalanların ifadeleri, NATO ve BM arşivlerinde bulunan belgeler, Bosna, Sırbistan, Washington ve New York’da yapılan

araştırmalarla hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlandı. Basında yer alan haberler ve görgü tanıklarının ifadeleri, Srebrenica'nın BM tarafından Sırplara teslim edildiği gerçeğini ortaya koyuyordu.

Örneğin bölgede bulunan bir BM yetkilisi, *"Acil! Acil! Acil! Sırplar Srebrenica'ya giriyorlar. Birinin onları durdurması ve bu insanları kurtarması gerekiyor. Binlerce insan hastaneye toplanmaya başladı. Lütfen yardım edin"* mesajı ile Cenevre'deki üstlerini yardıma çağırmış, ancak kimseden cevap alamamıştı.[1] Srebrenica Sırpların eline geçerken, bölgeyi korumakla görevli Hollanda Birliği'nin komutanı kendi adamlarının güvenliğini garanti altına almak için Srebrenica kasabı Ratko Mladi¡ ile pazarlık yapıyordu. Zaten Hollanda Birliği'nin, BM Bosna Sorumlusu Bernard Janvier'e yaptığı "Srebrenica'yı kurtarmak için hava saldırısı yapılması" yönündeki teklifi de geri çevrilmişti. BM yetkilileri kuşatma altında olan bir şehri korumayı "riskli" bulmuş ve her koşul altında koruyacaklarını vaat ederek bölgeye topladıkları Müslümanları göz göre göre ölüme terk etmişlerdi.

Srebrenica'nın işgalinden bir iki gün sonra ABD uyduları, bölge yakınlarındaki futbol sahalarında toplu olarak öldürülmeyi bekleyen Müslümanların yerlerini tespit etmişti. Ancak ABD'li yetkililer resimlerin uydudan ellerine 4 Ağustos günü geçtiğini açıkladılar. ABD'n1in uydudan resimlerin geldiğini açıkladığı günlerde Müslümanlar çoktan öldürülmüş, hatta toplu mezarlara yerleştirilmişlerdi bile.[2] Olaylar bu aşamaya gelene kadar gerek BM gerekse ABD yaptıkları tüm açıklamalarda, Sırpların Srebrenica'yı işgal etmeyi planladığını düşünmediklerini, bu nedenle herhangi bir hava saldırısına ihtiyaç duyulmayacağını açıklamışlardı. İnandırıcı bulmadıkları olay gerçekleştiğinde ise artık müdahale etmek için çok geçti. Srebrenica'yı ele geçiren Sırp Birliği'nin komutanı Mladi¡, BM Hollanda Birliği'nin komutanına, hava saldırısı yapılması durumunda, Müslüman esirlere ne yapacağını yakınındaki bir hayvanın boğazını keserek göstermişti.[3]

Aslına bakılırsa BM'in hava saldırısında bulunmak gibi bir niyeti hiçbir zaman olmamıştı. Çünkü Bosna Barış Gücü askerlerinin komutanı Fransız general Bernard Janvier Mladi¡'e hiçbir hava saldırısı olmayacağının garantisini çoktan vermişti bile. Ünlü Fransız dergisi *Le Nouvel Observateur*'de yer alan makalede 'Janvier de Srebrenicada Yaşananlardan Dolayı Yargılanmalı mı?' sorusu soruluyor ve Mladi¡'le Janvier arasındaki gizli görüşmeye yer veriliyordu. France 2 televizyon kanalında yayınlanan *Envoye Special'*(Özel Temsilci) adlı haber programına dayanılarak hazırlanan makalede, general Janvier'nin Srebrenica katliamındaki payından bahsedilirken iki önemli noktanın altı çiziliyordu. Bunlardan birincisi, az önce de değindiğimiz gibi, Sırp ordusundan general Mladi¡ ve general Peri§i¡'le yapılan gizli görüşmelerde, Sırplar tarafından esir alınan Fransız askerlerinin serbest bırakılması karşılığında, Sırplar Srebrenica'ya girerlerse hiçbir şekilde hava saldırısında bulunulmuyacağına söz verilmesiydi. Diğer bir deyişle Fransız General, Srebrenica'yı almaları için Sırplara açık kart vermişti. İkinci önemli nokta ise Sırp saldırısının

başladığı 11 Temmuz günü Hollandalı komutanın ısrarlı taleplerine rağmen, Fransız Generalin hava saldırısı için izin vermemesiydi.[4]

Bu arada Mladi¡'in Hollandalı komutanı tehdit ettiği saatlerde çoğunluğu erkeklerden oluşan, kendilerini ne Sırplara ne de BM'e emanet etmek isteyen, yaklaşık 15 bin Müslüman Srebrenica'dan kaçmaya başlamıştı. Çoğunluğu kadınlardan ve çocuklardan oluşan yaklaşık 25 bin kişi de Poto¯ari'de bulunan Hollanda kampına sığınmayı tercih etmişti.

Ertesi gün otobüsler, kamyonlar ve kameralar eşliğinde Ratko Mladiˆ Poto¯ari'ye geldi. Sırp askerleri, mültecilerin kadınlar ve erkekler olarak ayrılmalarını emrettiler. Barış gücü kuvvetlerinin gözü önünde erkekler bir yana, kadınlar bir yana ayrılıyor ve erkekler kamyonlara dolduruluyordu. Sırp kasabı katledeceği Müslümanları kamyonlara yüklerken "Korkmayın, kimse size zarara veremeyecek" diyor ve kameralara gülümsüyordu.

Kameralara yansıyan bu görüntülerle Srebrenica'da yaşanan gerçekler arasında elbette büyük uçurum vardı. Medecins Sans Frontieres (Sınır Tanımayan Doktorlar)'e bağlı olarak bölgede görev yapan Christina Schmidt, gerçek manzarayı yerel bir radyo aracılığı ile dünyaya şöyle duyuruyordu:

Sırp askerlerinin, mültecileri adeta birer hayvan gibi kamyonlara yüklerken, yüzlerindeki öfke, kin ve nefreti herkesin görmesini isterdim... Bir Sırp askerinin yanında, kucağında bir yaşında oğluyla ağlayarak yanıma gelen bir baba, bakacak kimsesi olmadığı için oğlunu bana emanet etmek istedi. Dehşet bir manzaraydı. Bebeği kollarından aldım ve ismini kaydederken, babanın bir daha oğlunu hiç görmeyeceğini biliyordum.[5]

Kamyonlarla götürülen erkeklerin neler yaşadıkları ise, bu katliamdan kurtulmayı başaran Hurem Suljiˆ'in anlattıklarına dayanılarak, *New York Times* gazetesi tarafından şöyle aktarılmaktaydı:

Hurem Suljiˆ, sağ ayağı aksak olan 55 yaşındaki bir marangoz, Sırplar kadınları, çocukları ve yaşlıları BM'e teslim etmek için götürürken kendisinin alıkonulmayacağını düşünüyordu. Ancak karısı, kızı, gelini ve 7 yaşındaki torunu ile birlikte otobüse doğru giderken bir Sırp askeri onu da kenara (otobüse doldurulacakların yanına) ayırdı. Akşam 19:00 gibi General Mladi¡ gelip, "İyi akşamlar" diye esirlere seslendi. İnsanlar neden orada tutulduklarını öğrenmek istiyorlardı. Mladi¡, Bosna Hükümeti tarafından tutuklanan Sırplara karşılık onları alıkoyduğunu söyledi. Erkekler dışarı çıkarıldı ve BM Barış Gücü askerlerinin önünde otobüslere dolduruldu. Sırp sınırında bulunan Bratuna¡'a götürüldüler ve yüzlerce erkek küçük ve pis bir depoya dolduruldu. Sürekli yeni otobüsler geliyordu. Bir Sırp askeri el feneri ile esirlerin yüzlerine bakıyordu, sanki genç ve sağlıklı görünen birilerini arıyor gibiydi. Bir kişiyi alıp dışarı çıktı. Bir müddet sonra dışarıdan "sanki bir hayvan boğazlanıyormuş" gibi haykırışlar geldi. Bir süre sonra ses kesildi. Daha sonra kırk kişi daha dışarı çıkarıldı ve ölünceye kadar dövüldü... Sonra 10 kişiyi daha aldılar. Gidenler geri gelmiyordu... Herkesi tekrar otobüslere doldurdular ve Zvornik'e doğru yola çıkıldı. Karakaj'a gelmeden hemen önce otobüsler

sağa döndü ve bir okulun önünde durdu. Erkekler spor salonuna götürüldü. Sulji¡'e göre orada yaklaşık 2.500 kişi vardı. 14 Temmuz gecesi gruplar halinde dışarı çıkarıldılar ve gözleri bağlandı. Kamyona yüklendiler. Taşlı bir yolda ilerleyen kamyon bir müddet sonra durdu ve herkese aşağı inmesi ve dörderli olarak sıraya girmeleri söylendi. Sırplar arkadan ateş etmeye başladılar. Vurulanlardan biri Sulji¡'in üzerine düşünce o vurulmaktan korundu. Yerde yatarken etrafının ölü bedenlerle dolu olduğunu gördü. Sürekli yeni insan dolu kamyonlar geliyordu. Hepsi önce sıraya sonra kurşuna diziliyordu.[6]

BM askerlerinin gözü önünde otobüslere doldurulup götürülen ve vahşice katledilen Müslümanlardan hayatta kalmayı başaran NedΩad Avdi¡ ise, kendisiyle yapılan röportajda bir Sırp askerinin insan cesetleri ile dolu araziye bakıp "*iyi işti*" diyerek yaptığı katliamla nasıl övündüğünü anlatıyordu.[7] Sırpların yaptıkları bu işle övünmeleri boşuna değildi elbette. Ne de olsa NATO ve BM güçlerinin kontrolü altında bulunan topraklardan, "güvenli bölge" ilan edilmiş bir şehirden binlerce Müslümanı almış ve dünyanın gözlerinin içine bakarak bu masum insanları katletmişlerdi.

Üstelik Srebrenica'da yaşanan iki yüzlülük ve dram bu vahşetle de son bulmuyordu. Savaşın ardından çoğunluğu halen bir türlü yakalanamayan savaş suçlularının, BM ve NATO görevlilerine rağmen aynı bölgede yaşamlarına devam ediyor olması da olayın bir başka yönüdür. Müslümanları katleden Sırplar kadar, bu zulme göz yuman ve zalimlere destek olanların da unutulmaması gerektiğini, ünlü İngiliz gazeteci Robert Fisk 'Our Shame over Srebrenica' (Srebrenica'daki Utancımız) başlıklı makalesinde şu şekilde dile getirmektedir:

Bu hafta liderlerimiz yaptıkları konuşmalarda bize Sırp savaş suçlularını hatırlatacaklar. Sırpların suçlu olduğu doğru. Ama masumları ölüme terk eden BM'in Hollandalı komutanını, savaş suçlularının yaptıkları katliamlardan sonra da yıllarca Bosna'da cirit atmasına göz yuman BM askerlerini ve Sırpların bir sonraki kurbanlarını korumayı nasıl şiddetle reddettiğimizi gösteren uygulamalarımızı da hiç unutmamız gerekir.[8]

Toplama Kamplarının Varlığı Biliniyordu

ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 2 Kasım 1992 tarihli rapor Bosna'daki soykırımdan Batılı devletlerin haberdar olduğunu ortaya koyuyordu. Soykırımın tüm hızı ile devam ettiği bu tarihte, raporu inceledikten sonra yazdığı yazısında ABD Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Lewis K. Elbinger, Batı dünyasının bu zulme tepkisiz kalmaması ve acilen bir şeyler yapılması gerektiğini şöyle dile getiriyordu:

'Berbat', 'korkunç', 'trajik' gibi kelimeler Bosna Hersek'de yaşananları anlatırken en çok kullanılan kelimeler arasında yer alıyor, ne var ki bu kelimeleri kullananlar bile

Bosna’da yaşanan savaş suçlarının boyutlarının tam anlamı ile farkında değiller. Biz sabah kahvemizi yudumlayıp gazetemizi okurken orada Adolf Hitler veya Pol Pot’un yaptığı katliamlara benzer katliamlar gerçekleştiriliyor. Yarım yüzyıl önce Hitler katliamlarını gerçekleştirirken belki Amerikalıların yapabilecekleri pek bir şey yoktu. Pol Pot barbarlığı için de Amerikalılar bir şey yapamazlardı, çünkü herşey gözden ırak bir bölgede yaşanıyordu. Ama Sırp kıyımı Avrupa’da şu anda yaşanıyor ve ABD Dışişleri’nin bu konuda hazırladığı sekiz rapor var.[9]

Elbinger Batı’yı bir an önce Bosna’ya müdahale etmeye davet etmekte son derece haklıydı. Çünkü hazırlanan raporlarda işkenceler, katliamlar, tecavüzler oldukça detaylı olarak ele alınmıştı. Gerek işkenceyi bizzat yaşayanlar gerekse bölgede bulunan gözlemciler Bosna’da yaşananların gerçek bir soykırım olduğunu Amerikalı ve Batılı yetkililere anlatmışlardı. Üstelik ABD tüm bu anlatılanları destekleyen uydu fotoğraflarına da sahipti. Ancak kitap boyunca üzerinde durduğumuz ‘gizli el’, Amerikan yönetiminin Müslümanlara yapacağı yardımı mümkün olduğu kadar geciktirmeye çalışıyordu. Aynı ‘gizli el’ Sırp katliamlarını dünya kamuoyundan gizlemek için de özel bir çaba göstermekteydi. Bu lobicilik faaliyetleri uzunca bir süre etkisini gösterdi ve NATO’nun Bosna’ya müdahele kararının gecikmesinde etkili oldu. O dönemde Amerikan yönetiminin toplama kamplarının varlığına dair bilgi edinmiş olmasına rağmen, müdahelede tereddütlü davranması basına da şu şekilde yansımaktaydı:

ABD toplama kamplarındaki vahşeti bilmesine rağmen harekete geçmiyor. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Richard Boucher, **'Sırpların, Hırvat ve Müslümanlar için toplama kampları oluşturduklarını ve bu kamplarda işkence ve öldürme olaylarının gerçekleştirildiğini bizim raporlarımız da doğruluyor'** dedi. Bu durum karşısında, ABD'nin pozisyonunu soran bir gazeteciye karşılık Boucher, **"ABD yönetimi, bu konuda özel bir girişimde bulunmayı planlamıyor"** yanıtını verdi.[10]

Bir süre sonra söz konusu ‘gizli el’in yönlendirmeleri nedeniyle Batılı devletlerin, Bosna’da yaşanan drama sessiz kaldıkları ortaya çıktı. Basında yer alan pek çok haber, BM başta olmak üzere uluslararası kurumların, Bosna’da neler olup bittiğini bilmediğinden değil, herşeyi bilmelerine rağmen bir şekilde çekimser kaldıklarından Bosna’ya zamanında müdahale etmediklerini gösteriyordu:

Birleşmiş Milletler kampları biliyordu. Saraybosna'da görev yapan **Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün 3 Temmuz tarihli notu, BM'nin toplama kamplarından haberi olduğu halde hiçbir girişimde bulunmadığını kanıtladı.** BM'nin kampların varlığını bildiği halde sessiz kaldığının ortaya çıkması şok etkisi yarattı. BM yetkilileri, kampların varlığı hakkında kesin kanıt olmadığı için bir şey yapmadıklarını ileri sürdü.[11]

‘Gizli el’in Sırplara verdiği destek, savaşın son günlerine kadar devam etti. Batılı devletlerin, BM’in, NATO’nun içindeki uzantıları sayesinde ‘gizli el’, kimi zaman Bosna'da yaşanan etnik soykırımla ilgili bilgilerin BM Güvenlik Konseyi’nden gizlenmesini, kimi zaman toplu mezarların yerlerini gösteren uydu fotoğraflarının, ulusal güvenlik gerekçesi ile, hem kamuoyuna hem de Savaş Suçları Mahkemesine

verilmesini engelleyerek Sırplara yardımcı oldu. Buna rağmen, Batı’nın özellikle de ABD’nin tamamen konudan uzak kalmasını sağlayamadı. Amerika’nın desteği ile geç de olsa gelen NATO ve BM harekatı, Boşnak halkı için kurtuluş kapısının aralanması anlamına geliyordu.

Sistemli Etnik Temizlik

Savaş boyunca Sırp ordusunun ve diğer paramiliter birliklerin attığı her adım daha önceden planlanmış gibiydi. Nitekim eski Sırp Demokrat Partisi lideri Vladimir Srebov, bu planı "Bosna'yı ekonomik olarak yıkmayı ve Müslüman halkı tamamen yok etmeyi planlayan" bir etnik temizlik programı olarak nitelendirmişti. Daha sonra kendisiyle yapılan bir röportajda ise şunları söylüyordu:

Plan Bosna'nın, biri Büyük Sırbistan'a, diğeri Büyük Hırvatistan'a ait olmak üzere iki parçaya ayrılmasını öngörüyordu. Müslümanlar için öngörülen kaçınılmaz son ise belliydi: %50'sinden fazlası öldürülecek, geri kalan azınlık Ortodoksluğa dönecek, onlardan da geriye kalan ve maddi imkanı olan bir avuç insanın ise kendi halinde yaşamasına izin verilecekti. Asıl amaç Bosna Hersek'i tamamen Müslümanlardan arındırmaktı.[12]

Nitekim bu plan doğrultusunda Bosna'yı işgal eden Sırplar ele geçirdikleri her yerde aynı yöntemleri uyguluyorlardı. Köyler aynı yöntemlerle basılıp yağmalanıyor, insanlar aynı korkunç yöntemlerle katlediliyor, farklı toplama kamplarında aynı işkence teknikleri, aynı tecavüz yöntemleri uygulanıyordu. Yapılan insanlık dışı uygulamalar hakkında fikirleri sorulan Sırp yöneticileri, 'konuyla ilgili herhangi bir bilgileri olmadığını, bu olayların mahalli çeteler tarafından yapıldığını' söylüyorlardı. Oysa yaşananlar bu açıklamaları yalanlıyordu. Bosna'da hiçbir şey rastlantısal olarak gelişmiyordu. Yapılan işkence ve zulümler de 'birkaç kendini bilmezin taşkınlığı değil', Sırpların sistemli bir yok ediş programıydı. Sivil ya da asker olsun savaşa dahil olan tüm Sırplar, Müslümanlara karşı hangi yöntemleri kullanması gerektiği konusunda eğitilmişlerdi.

Üstelik Bosna'daki zulmün rastgele ve kontrolsüz olarak gerçekleştirilmediğini, aksine tüm bunların bir emir komuta zinciri dahilinde, savaş stratejisinin bir bölümü olarak titizlikle uygulandığını Sırp askerleri bizzat dile getiriyorlardı. 21 yaşındaki Sırp militan Borislav Herak'ın "İstenen herşeyi yaptım, çünkü başka seçeneğim yoktu. Emirlere uymak zorundaydım" [13] şeklindeki itirafı bunun bir örneğiydi.

Sırpların savaş stratejisi olarak uyguladıkları yöntemlerden biri de kadınlara yapılan 'sistemli tecavüzler'di. Sırp askerlerinin çeşitli köy ve kasabalara yaptıkları bu tecavüz saldırılarında dikkati çeken bir şey vardı; toplu tecavüzler, bu amaçla kurulan genelevler, hamile kalanların doğum yapana kadar bu evlerde tutsak edilmeleri gibi pek çok vahşi yöntem her bölgede birbirinin aynısıydı. Sırplar -Sırp ordusuna ait birlikler ya da mahalli çeteler- bir köye girdikleri zaman doğrudan bu yöntemleri uygulamaya başlıyorlardı. Bu durum önemli bir gerçeğe işaret etmekteydi: Tecavüzler aşırı hareketlerde bulunan birkaç kişinin suçu değil, Sırpların önemli savaş stratejilerinden birisi idi. Bir Sırp askerinin aşağıdaki sözleri bu konudaki önemli itiraflardandır:

Biz Bosnalı Müslüman kadınlara tecavüz ediyorduk. **Çünkü bizim tecavüz etmemizi bizzat başımızdaki komutanımız istiyordu. Komutanımız bize "her**

Müslüman kadına tecavüz edeceksiniz, böylece onlar da Sırp çocukları doğuracak” diyor; bunun için bizim de durmadan tecavüz etmemiz gerekiyordu.[14]

Bosnalı gazeteci-yazar Seada Vrani¡ ise Bosna’daki tecavüz mağdurları üzerine yapmış olduğu araştırmalar sonucu bu konuya şöyle açıklık getiriyordu:

… Kamplarda yaşananlara bir bakın. Askeri güçlerle birlikte kamplara gelen sivil erkeklere bile yarım saat içerisinde “işlerini bitirmeleri” söyleniyor. Hiçbiri işlerinin ne olduğunu sormaya gerek duymuyor, çünkü hepsi biliyorlar. **Orduda böyle bir şey üst düzeydeki askeri ve politik güçlerin bilgisi ve onayı olmadan gerçekleşemez. Nitekim tacize uğrayan insanlar konuşmaya başlayıp da bu sessiz anlaşma su yüzüne çıktığında da, Sırp otoriteleri tüm bunların ne demek olduğunu çok iyi biliyorlardı.** Zaten hiçbir zaman hesap sormak ve sorgulamak için kimsenin bilgisine başvurmaya gerek duymadılar. Dolayısıyla da aynı olaylar tekrarlandı.[15]

Pulitzer Haber Ödülüne layık bulunan ABD’li gazeteci Roy Gutman, kamplardan kurtulanlarla yaptığı görüşmelerden derlediği *A Witness to Genocide* (Bosna’da Soykırım Günlüğü) adlı kitabında savaşın ayrılmaz bir parçası haline gelen tecavüz olayları için **“Bosna’daki bu tecavüzler Sırplar tarafından bir savaş taktiği olarak kullanılıyor”, “Genç kadınlara tecavüz edenler verilen bir görevi yerine getirmek zorunda olduklarını ifade ediyorlar”** diyordu.[16]

Tecavüzün Sırplar tarafından bir savaş taktiği olarak kullanıldığını, tecavüz mağduru hastaları tedavi etmiş olan Dr. Melika Kreitmayer ve çalışma arkadaşları ise şöyle dile getirmekteydi:

Öyle gözüküyor ki tecavüzlerin tek amacı; Müslüman kadınların onurunu ezmek, onları rezil etmek, şahsiyetlerini yıkmak ve şoka maruz bırakmak. **Bu kadınlara yapılanlar, kadın oldukları için yapılacak doğal duygularla değil, savaşın hedefi olarak yapılmış. Edindiğim kanaat şu: Kesinlikle biri kızlara tecavüz edilmesi için emir vermiş.**[17]

Bu tecavüzlerde mağdur olan kadınlara yardım eden *Zagreb’li Kadınlar Grubu* ile birlikte çalışan Nina Kadi¡ de yine **‘Sırpların tecavüzleri planlı, askeri bir taktik olarak’** uyguladıklarını ifade ediyor ve **‘tecavüzün bomba kullanımından tasarruf edildiği bir savaş metodu’** olduğunu söylüyordu.[18]

Kadınları önce kamplara toplayıp, tecavüz edip ardından da öldürdüklerini belirten Sırp militan Borislav Herak ise, tüm bu katliamları emirlere uymak zorunda oldukları için yaptığını ve kendilerine **'herkesi öldürün, hiç kimse sağ kalmasın'** şeklinde emir verildiğini açıklıyordu:

21 yaşındaki Sırp militan Borislav Herak, **Müslümanları kesmek için canlı domuzlarla tatbikat yaptıklarını ve kadınlara tecavüz ettikten sonra öldürdüklerini itiraf etti.** "İstenen herşeyi yaptım, çünkü başka seçeneğim yoktu. Emirlere uymak zorundaydım" diyen Herak'ın ruhi dengesinin yerinde olduğu belirlendi. Herak şöyle devam etti: **"Geçen Haziran ayında Sırp kamplarına katıldım. Burada eğitim gördüm. Canlı domuzlarla göğüs göğüse savaş tatbikatı yaptık. Onların boğazlarını kestik.** Müslüman esirlerin bulunduğu Donja Bio¡a Kampında 3 mahkumu

avcı bıçağıyla paramparça ettim. Geçen yaz Saraybosna'nın kuzeyindeki Ahatovi¡ Köyü'nde kaleşnikofla 20 kişiyi öldürdüm. **Bize verilen emir, 'herkesi öldürün, hiç kimse sağ kalmasın' şeklindeydi.** Biz de emirleri uyguladık. Boşnak kadınları, Saraybosna'nın kuzeyinde kurulmuş bir kampta toplardık... **Kadınlara tecavüz eder, sonra yenilerine yer açılması için onları öldürürdük.** Ben de yirmi yaşlarında 10 genç kıza tecavüz ettim.[19]

Tüm bunlar bazı Batılı kaynakların ve devlet adamlarının iddia ettiği gibi, Bosna'da yaşanan olayların sıradan bir çatışma olmadığını açıkça göstermektedir. Bosna Savaşı Sırpların asırlardır üzerinde çalıştıkları bir planın hayata geçirilişidir. Ve Sırplar savaşın ilk gününden beri sistemli bir soykırım politikası izlemişlerdir.

SIRP TOPLAMA KAMPLARI

Sırpların Müslümanların psikolojik olarak yıpratılması ve sindirilmesi için kullandıkları araçlardan biri de, Bosna'nın çeşitli bölgelerinde kurdukları ve içlerinde akıl almaz işkencelerin yaşandığı toplama kamplarıydı. Bosna-Hersek BM gözlemcisi Muhammed ~akirbey'in 1992 Ağustos başında, Birleşmiş Milletler'e sunmuş olduğu rapora göre, o günlerde Sırplara ait 105 toplama kampı tespit edilebilmişti. Bu kampların 94 tanesi Bosna'nın çeşitli kesimlerinde, 11 tanesi ise Sırbistan ve Karadağ'da bulunmaktaydı. Kamplarda çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu 120.000'in üzerinde insan tutulmaktaydı. 17.000'i ise çeşitli işkencelerle çoktan öldürülmüştü bile.[20]

Omarska, Keratem, Luka Br¯ko gibi yerlerde kurulmuş olan kamplar, işkenceleri ve zulümleri ile adı en çok duyulanlar arasındaydı. Ancak BM yetkilileri bilinen kampların yanı sıra Bosna'da çeşitli milis gruplarının "özel" esir kampları bulunduğu ve asıl zulmün, sayısının 500 kadar olduğu tahmin edilen bu gayri resmi kamplarda yaşandığı düşüncesindeydiler.

Sırpların kurduğu bu toplama kampları pek çok amaca birden hizmet ediyordu. Öncelikle Sırplar bu yolla kendilerine karşı savaşma ihtimali olan potansiyel askeri gücü kontrolleri altında tutarak, Müslümanların savunma gücünü zayıflatmış oluyorlardı. İkinci olarak, Müslümanların yaşadıkları bölgelerdeki köy ve kasabalardaki sivil halkı esir kamplarına götürerek bu bölgelerde tek bir Müslüman bile bırakmamayı hedefliyorlardı. Bir yandan da buradaki evleri yağmalayıp yakarak bu insanların bir daha topraklarına geri dönebilmelerini engellemeye çalışıyorlardı.

Toplama kamplarına götürülecek kişiler tespit edilirken Sırplar bazı öncelikler belirlemişlerdi: Öncelikli olarak politik, askeri, sosyal ve dini alanda söz sahibi olan, toplumun önde gelen kişilerini ortadan kaldırmaya özen gösteriyorlardı. Bunun için askeri birliklerin ellerine isim listeleri veriliyor ve ilk olarak bu insanların tutuklanıp öldürülmesi amaçlanıyordu. Örneğin Prijedor'da güç ve mevki sahibi olduğu bilinen belli başlı kişiler, zenginler, fabrika yöneticileri, işadamları, aydınlar, politik ve dini liderler, doktorlar, savcılar, öğretmenler yok edilmişti. Bu insanların öldürülmesiyle birlikte Prijedor'un sosyal ve ekonomik gücü de tamamen çökertilmişti.

Kampların Açığa Çıkarılması

Savaşın başlamasından kısa bir süre sonra Bosna'nın çeşitli yerlerinde, Sırplar tarafından kurulmuş olan toplama kampları bulunduğu bilgisi ilgili makamlara gelmeye başladı. Ne var ki gerek Batılı devletler gerekse uluslararası örgütler bu konudaki sessizliklerini uzun süre korudular. Bu gerçek mümkün olduğunca dünya kamuoyundan gizlendi.

Kampların varlığı, yetkililer tarafından 1992 yılının Haziran ayının başında öğrenilmişti. Fakat bu kampların varlığı ile ilgili haberler, ancak Temmuz sonunda dünya kamuoyuna ulaşabildi. Aradaki zaman boyunca, kampların varlığı mümkün olduğunca gizli tutulmaya çalışıldı. İngiliz *The Guardian* gazetesinin haberine göre, ABD bölgeye gönderilen ajanların ve casus uydularının edindikleri bilgiler ışığında kampların varlığını tespit etmiş, ancak buna rağmen Bosna hükümetinin bu kamplar hakkında verdiği bilgilerin "inandırıcı"lığından şüphe ettiğini açıklamıştı. Elbette bu tereddüt, 'gizli el'in Amerikan yönetimini yanlış bilgilendirmesinin eseri idi.[21] Temmuz sonunda uluslararası medyayı Sırp askeri güçlerinin kurduğu toplama kamplarına ilişkin bilgiler kapladı. Kaçmayı başarabilen bazı esirler, kamplara dair korkunç şeyler anlatıyorlardı. Bazı insan hakları örgütleri de, BM'in ve Uluslararası Kızılhaç'ın bu kampların varlığını Temmuz ayının başında tespit ettiği halde bunu yaklaşık bir ay boyunca kamouyuna açıklamadıklarını ortaya çıkardılar. Sırp yetkililer ise, kamplarla ilgili bilgilerin çarpıtıldığını anlatmaya giriştiler. Bu bölgelerde, "Esir kampları değil, Cenevre Anlaşması hükümlerine uygun askeri hapishanelerin bulunduğunu" belirttiler.[22]

Tüm bu gelişmelerle birlikte Amerikan Dışişleri Bakanlığı da Sırp toplama kamplarında öldürme ve işkence olaylarının yaşandığını ifade edince, dünya kamuoyundan tepki sesleri yükselmeye başladı. Kampların içinde yaşanan vahşeti Zagreb'deki ABD elçiliğinden isminin açıklanmasını istemeyen üst düzey bir yetkili şöyle dile getirmekteydi: **"Naziler Sırpların ayağına su bile dökemez. O kadar korkunç vahşetler sergilemişler ki, Dış İşleri Bakanlığı'na 20 yıldır ilk kez böyle bilgiler intikal ediyor."** [23]

Bu arada bir İngiliz televizyon ekibi de Omarska ve diğer kamplarda çektikleri filmleri yayınladılar. Bu görüntüler kamplarda yaşanan olayların gerçek yüzünü yansıtmakta yetersiz kalıyordu, ancak buna rağmen ekrana getirilen kaburgaları çıkmış tutuklu görüntüleri tepkileri daha da artırdı. Diğer yandan dönemin ABD Başkanı George Bush, Uluslararası Kızılhaç'ın kamplara girebilmesi için gereken herşeyin yapılması emrini verdi. Bu baskılar karşısında Bosnalı Sırplar Omarska kampını kapattılar ve buradaki tutukluları diğer kamplara naklettiler. Ağır kamuoyu baskıları yüzünden BM Güvenlik Konseyi ve BM İnsan Hakları Komisyonu da harekete geçmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Londra'da yapılan bir konferansta Sırplar sivillerin bulunduğu bütün kampları kapatacaklarına söz verdiler.[24]

Ancak tüm bu gelişmeler, söz konusu kamplarda korkunç bir vahşet yaşanıyor olması gerçeğini değiştirmiyordu. Kamplarda yapılan kitlesel katliamlardan, işkencelerden ve vahşetten hemen herkes haberdardı. Ne var ki köklü tedbirler almaya çoğu kimse yanaşmıyor, birtakım siyasi ve politik hedefler uğruna bir toplumun yok edilişine seyirci kalınıyordu. Kuşkusuz bu durum, bazı çevrelerin "Bosna'yı gözden çıkarmasının" ardında sadece stratejik beklentiler ve hesaplar değil, çok daha köklü ideolojik değerler olduğunu bir kez daha gözler önüne sermekteydi.

Sırp Kamplarından İşkence Örnekleri

Savaş boyunca kamplarda dayaklardan, infazlardan, hastalık veya açlıktan ölenlerin sayısı on binleri buldu. Bunun yanı sıra bu kamplara götürülmek üzere toplanan, ancak akıbetlerinin ne olduğu bilinmeyen pek çok insan vardı. Çok sayıda tutuklu kamplara sevk edilirken “kaybolmuş”tu. Bu kayıplara ne olduğu ise hala bilinmemektedir.

Sırp toplama kamplarında kitlesel ölümler gerçekleştiriliyor ve Sırp güçleri kadınlara sistemli olarak tecavüz ediyorlardı. Banja Luka’nın kuzeyinde bir demir madeninde oluşturulan Omarska, en korkunç kamplardan biriydi. Kamp adeta herşeyin çamur içinde yüzdüğü bir ‘açık çukur kampı’ydı. Bosna Devleti, Savaş Suçluları Komisyonu’nun BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne sunduğu rapora göre Omarska’daki tutuklu sayısının 11.000 civarında olduğu tahmin ediliyordu. Burası komisyonun varlığından haberdar olduğu 94 kampın en büyüğüydü. Tutukluların sadece üçte biri kapalı yerde bulunuyorlardı. BM’in de doğruladığı, Bosnalı Müslüman Yardım Kuruluşu Merhamet’le görüşen bir görgü tanığının ifadesine göre, Sırplar geride kalan binlerce insanı maden stoğu için kullanılan üzeri açık çukura doldurmuşlardı. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin yayınladığı rapora göre Sırplar **“tutukluları açık havada tutarak öldürmeyi”** planlamışlardı.

Bir Sırp nöbetçi bu planı, **“Kurşunlarımızı onların üzerinde harcayarak israf etmek istemiyoruz. Onları açık havada tutuyoruz. Güneş ve yağmur, gece ayazı, bir de her gün iki öğün dayak atıyoruz. Yiyecek ve su da vermiyoruz. Hayvanlar gibi açlıktan gebersinler.”** sözleri ile aktarıyordu.[25] Bir başka Sırp askeri ise esir tutulan Müslümanlara nasıl davranıldığını şu şekilde ifade ediyordu:

"Çatı yok, güneşli, yağmurlu soğuk geceler ve günde iki kez yapılan işkenceler. Tutuklulara ne ekmek, ne de su veriyoruz. Hayvanlar gibi açıklıkta ölüyorlar.”[26]

Omarska kampında binlerce Müslüman bu çukurların içerisinde, kötü sağlık koşulları altında, çok az yiyecek yiyerek, hareket etme imkanları olmadan tutuluyordu. Günlerce aç ve susuz bırakılan binlerce insan, açık havada ve yakıcı güneşin altında, dikenli teller ardında omuz omuza, sırt sırta metal kafeslerde durmak zorundaydı. Yağmur yağdığında tutuklular kırmızı çamura bulanıyorlardı. Çukurlarda ne tuvalet ne de yatak, hiçbir şey yoktu.

Günde kişi başına sadece 100 gram ekmek ve bir hafta arayla da küçük bir tabak içinde çorba veriliyordu. Civardaki otları yiyerek beslenmeye çalışan tutukluların hepsinde çeşitli hastalıklar başgöstermişti. Sırplar Müslümanlara çok çeşitli psikolojik işkenceler uyguluyorlardı. Yapılan tek iyilik ise sıcak günlerde, bir mahkum tarafından üzerlerine hortumla su fışkırtılmasına izin verilmesiydi.

Bazı tutsaklar taş odalarda uyuyorlar, her dört kişiye eğrelti otundan bir şilte ve bir battaniye veriliyordu. At ahırı gibi olan yeri sekiz kişi paylaşmak zorundaydı. İki haftada bir kez banyo yapma imkanları vardı ve üzerlerinde hala altı hafta önce getirdikleri

elbiseler duruyordu. Kamplarda neler yaşandığına dair en sağlıklı bilgiler, esir alınmış ve daha sonra çeşitli sebeplerle serbest bırakılmış kişilerden alınabilmekteydi. Örneğin Omarska ve Br¯ko Luka'da kalmış bir grup tutuklu, kamplarda öldürme olaylarının çok yaygın olduğunu, her gün onlarca insanın sıradan bir iş gibi katledildiklerini söylüyordu.

Zorlukları ile ünlü kamplardan birisi de Batkovi¡ kampıydı. Buradaki tutuklular karanlık bir hangarın içerisinde, çıplak beton üzerinde tutuluyorlardı. Yüzlerce insan donmamak için birbirlerine sarılarak yaşam mücadelesi vermekteydi. Burada tutukluların faydalanabileği ısı ve ışık yoktu. Kızılhaç yetkilileri kampa yaptıkları ziyarette, tutukluların donmamak için sürekli ayakta durduklarını görmüşlerdi.

Kampların tümünde kötü beslenmeden ve sağlıksız hayat şartları yüzünden dizanteri son derece yaygındı. Ayrıca pek çok tutuklunun vücudunda yedikleri dayaklar yüzünden oluşmuş ve tedavisizlikten iltihaplanmış yaralar bulunuyordu. Öldürüldükleri yerlerde uzun süre kalan cesetlerin, işkenceler sonucunda oluşan enfeksiyonlu yaraların kokusu ve bu yaraları saran kurtların görüntüsü, tutukluların katlanmak zorunda kaldığı bir başka işkence türüydü. Roy Gutman ise kitabında kamp koşullarını şöyle aktarmaktaydı:

Omarska'daki tutuklu sayısı çok fazlaydı. İnsanlar çok sağlıksız bir ortamda birbirlerinin çok yakınında yaşamak zorundaydılar. Kurtulan esirlerden biri **"Yatabilmek mümkün değildi. Ayakta uyumak zorundaydınız. Uyuduğunuzda da yanınızdakinin üzerine yığılıp kalıyordunuz"** diyerek bu durumu açıklıyordu. Vücutları tamamen tükenmiş incecik kalmışlardı... Tutuklular arasında karaciğer iltihabı ve diğer hastalıklar hızla yayılıyordu. Bir Müslüman yetkili burası hakkında şunları aktarıyordu: "Kamptaki yaşam şartlarını anlatayım; **tutuklular kamptaki bütün otları yemişler. Omarska'da her gün 12 veya 16 kişi ölüyor. Yeni getirilen tutuklulara ilk altı gün hiç yiyecek verilmiyor. Kampı ziyaret etmek, yardım götürmek mümkün değil. Tutuklularla ilgili en ufak bir tıbbi işlem yok ve üçte ikisi açık havada tutuluyor. Kaldıkları yer sadece açık bir çukur. Yağmur yağdığı zaman dizlerine kadar çukura batıyorlar"**... Müslüman yardım kuruluşu Merhamet'ten bir yetkili de durumu, **"Cesetler yığılıyor. Yiyecek yok. Nefes almaya hava yok. Tedavi olmaya ilaç yok. Çukurun etrafındaki çimenler bile tüketilmiş, biz öğrendiğimizde küçük dilimizi yutacaktık."** diye anlatıyordu.[27]

Toplama kamplarında Müslüman tutuklular kazıklara geçirilerek, başları demir testerelerle kesilerek, boğazlarında bıçakla delik açılarak, üzerine benzin dökülüp diri diri yakılarak, zehirli gazlarla boğularak, elektrikli matkaplarla göğüsleri delinerek, aç bırakılmış çoban köpeklerine yedirilerek, kapılara çivilenerek, üzerlerinden tanklarla geçilerek ya da kurşuna dizilerek öldürülüyorlardı. İnsanlar husyelerinden motorsiklete bağlanıp çekiliyor, zorla kum yutmaya, motor yağı içmeye zorlanıyor, yaralı tutukluların vücutlarından kesilen eti yemek zorunda bırakılıyorlardı. Kısacası vahşet bu kampların ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Gutman'ın kitabında yer verdiği tanıklıklardan bazıları şu şekildedir:

Kurbanlara devamlı vuruluyordu. Kafalarına, boyunlarına, omuzlarına, sırtlarına, göğüslerine, kalçalarına, ayaklarına, kollarına... her taraflarına vuruluyordu. Bazen bir kişi, bazen üç kişi, bazen de on kişi beraber dövüyorlardı. Bu dayak faslı genellikle gün boyu sürüyordu. Bazen odalarda bazen de dışarda avluda devam ediyordu. Dayaklardan sonra kurbanlar kan içinde kalıyorlardı. Darbeler yüzünden bilhassa sırtları mosmor ve kıpkırmızı oluyordu. (Bosanski Sama¡ toplama kampında kalmış olan ve Survivor takma ismini kullanan 61 yaşındaki bir Müslümanın yazılı ifadesi)[28]

150 yardlık mesafeye iki sıra asker dizmişlerdi. Ellerinde sopalar vardı. Biz aralarından koşarak bu mesafeyi geçmek zorundaydık. Tabii bu arada sopalar inip kalkıyordu. Bu işkence üsulünü, Yugoslav komünistler II. Dünya Savaşı'ndan sonra *"Goli Otok"* toplama kampında uygulamışlardı, takma adı "sıcak tavşan'dı. Bu mesafeyi geçebilmek en az beş dakika alıyordu... (Manja¡a Kampında kalmış olan 17 yaşında bir genç)[29]

Omarska'da bir defasında diğer Boşnak askerlerle birlikte bir odaya alınmışlar. Burada cam kapıdan içeride insanların nasıl dövüldüğünü görmüş. Muhafızların elinde ağaç sopalar ve demir çubuklar varmış. Bunlarla içerdekinin başına, cinsel organlarına, böbreklerine ve belkemiğine vuruyorlarmış. Bazen de tutuklunun başını kaloriferin üzerinde parça parça ediyorlarmış. "Bir sonraki gün kaloriferin üzerine baktığınızda buradaki et ve beyin parçalarını görmeniz mümkündür." (Omarska Kampında kalmış olan Edin Elkaz isimli Müslümanın yaşadılarından)[30]

... Keraterm kampında şahit olduğu iki ayrı vahşet olayını Newsday muhabirlerine şöyle anlatmıştı: Birincisi, **muhafızlardan birisi bir tutsağın kulağını kesmiş ve başka bir tutsağı yemeye zorlamış.** Bir diğeri de, **muhafızlardan birisi yaralı bir tutsağın vücudundan bir parça et keserek kendisine yedirtmek istemiş. Yaralı reddedince de "Niçin yemiyorsun? Senin için özel pişirildi!" diye alay etmiş.** (Toplama kampında yaşadığı olaylardan sonra Londra'da tedavi görmek zorunda kalan Osman Hamuru¡)[31]

Began Fazli¡ toplama merkezinde komşusu SDA partisinin ilçe başkanı Hadzi¡ İlijaz'ın ve ailesinin öldürülüşünü şöyle anlatıyor: **"Elektrikli matkap getirdiler ve bununla göğüslerinde delikler açtılar. 1,3 ve 5 yaşındaki çocuklarını da kazıklara sokarak öldürdüler. Bunları bizzat şu gözlerimle gördüm."[32]**

Nijat Hadzi¡, bir hadım etme olayını anlattı: Muhafızlardan birisi bir gün Hadzi¡'in odasından savaş öncesi polis memuru olan Emir Karabasiç'i öfke dolu bir sesle çağırmış. Muhafız bağırdığında Hadzi¡ uyuyormuş. İrkilerek uyanmış. Karabasi¡'i dışarı çıkarmış ve çöp kamyonlarının bulunduğu hangarın önüne gelince anadan doğma soyunmasını emretmiş. "Beni daha önce dövdüğün zamanı hatırlıyor musun?" diye sormuş. Bu arada bir başka muhafız da babasına karşı kin duyduğu genç bir mahkumu getirmiş ve **orada bulunan eski motor yağını içirttikten sonra Karabasiç'in husyelerini ısırarak koparmasını istemiş. Hadziç devam etti: "Atılan çığlıklara dayanmak mümkün**

değildi! Bir müddet sonra ses tamamen kesildi.” Hadzi¡’in odasından o esnada çıkarılan üç tutuklu daha o adamın hadım edilişine ve demir çubuklarla öldürülüşüne tanık olmuşlar. Olayda kullanılan diğer Müslümanın ise geri döndüğünde yüzü simsiyahmış ve adam 24 saat boyunca hiç konuşamamış.[33]

Müslümanlara yapılan zulümler işkence ve katliamlar da sınırlı değildi. Öldürülen kimi insanların cesetleri hayvan yemi olarak kullanılmak üzere fabrikalara gönderiliyor, kimilerinin cesetleri parçalanıyor ve iç organları özel soğutma sistemleriyle Sırp bölgelerine götürülüyordu. Aşağıda yer alan örnekler Bosna katliamının boyutlarını bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Gardiyanların tutukluların boğazlarını keserken "çılgın kasaplar gibi" olduklarını belirten Alia Lujinovi¡, şöyle dedi: **"Genç adamları boğazlarını kesebilmek için yere yatırıyorlardı. Kaçmaya çalışanı da vuruyorlardı. Sırp gardiyanlar dizlerini yere yatırdıkları tutuklunun beline dayayıp, saçlarından kafalarını yukarıya çekiyorlar, daha sonra da boğazlarını kesiyorlardı."**[34]

Çetnikler, Bratunac bölgesindeki Vuk KaradΩi¡ ilkokulundaki **kampta tutsak olan Müslümanların kanını aldılar ve bunu Sırbistan'a gönderdiler.** Başka bir kasabada Çetnikler **10 cm uzunluğundaki çivilerle kurbanlarını kapılara astılar; kulaklarını, burunlarını ve diğer organlarını kestiler, beyinlerini parçaladılar ve canlı ya da ölesiye dövülmüş tutsakların üzerinden tanklarla geçtiler.** Suç delillerini saklamak için cesetleri buldozerlerle gömdüler. Kadınlarla, genç kızlara ve hatta küçük kızlara tecavüz edip sonrada göğüslerini, cinsel organlarını kestiler ve bağırsaklarını dışarı çıkarttılar. Çocukları öldürdüler, canlı canlı yaktılar, kollarını kesip annelerini bebeklerinin kanlarını içmeye zorladılar.[35]

"6000 Müslüman Bratunac futbol sahasına yığıldı. Sonra kadınlar, yaşlılar ve çocuklar Sekovi¡’e sevk edildi. Fakat geride kalan erkekler ve gençler ise karargahta işkenceye tabii tutuldular. 2000 tanesi öldürülerek cesetleri yakıldı ve Drina Nehri’ne atıldı. Geriye kalanlar Fo¯a’ya götürüldü. Burada da 1000 tanesi kurşuna dizildi."[36]

3,5 sene boyunca binlerce insana uygulanan böylesine bir vahşeti birkaç sayfaya sığdırabilmek elbette mümkün değil. Ancak burada yer verdiğimiz örnekler bile Sırp zalimliğinin anlaşılması için yeterlidir.

BİR DİĞER SIRP VAHŞETİ: ETNİK TECAVÜZ

Bosna Savaşı ile birlikte II. Dünya Savaşı’ndan sonra toplama kampları bir kez daha dünya gündemine gelirken, belki de hiç akıllara gelmeyen bir zulme daha tanıklık etti savaşı yaşayanlar: **“Sistemli Etnik Tecavüz”**. Sırp milisler ele geçirdikleri her Müslüman yerleşim biriminde, genç yaşlı demeden tüm kadınlara mutlaka tecavüz ediyorlar, hatta bu amaçla özel genelevler oluşturuyorlardı.

Bosna'da yaşananlar o kadar inanılmaz boyutlara ulaşmıştı ki, Müslüman kadınlara sistematik olarak tecavüz edildiğine ilişkin anlatılanlar, ilk zamanlarda kimi çevreler tarafından inanılması güç iddialar olarak nitelendirildi. Ancak görgü tanıklarının anlattıkları, en kötümser insanın tahmin edebileceğinden bile daha büyük bir zulüm yapıldığını ortaya koyuyordu. Çeşitli uluslararası ve tarafsız kaynaklar 30 ile 70 bin kadına tecavüz edildiğini tespit etmişlerdi. Zagreb'deki kadın mülteci örgütü *Tre§nyevka* ise esir kadınların şiddet ve baskıyla fuhuşa zorlandığı 17 genelevin varlığını saptamıştı.[37]

Ancak yine de uzmanlar bu rakamların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı konusunda emin değillerdi. Sırp tecavüzlerinde mağdur olan kadınların sayılarının kayda geçenlerden çok daha fazla olduğu sanılıyordu. Tecavüz mağdurlarının çoğu mağdur edildikten sonra öldürülmüş, dolayısıyla da tecavüze uğrayanların ifadelerine başvurmak ve bunların sayısını kayda geçebilmek imkansız hale gelmişti. Bunun yanı sıra mağdurların çoğu yaşadıkları dehşetin etkisiyle, Sırplardan korkmaları ve çevrelerinden utanmaları sebebiyle gerçekleri açıklamaktan çekiniyordu. Tüm bu nedenlerden dolayı, aslında hiç kimse Bosna'da gerçekleştirilen tecavüzler hakkında gerçek istatistiki bilgilere sahip değildi. Bu savaşta Bosna'da on binlerce tecavüz mağduru olduğu konusunda araştırmacıların hiç şüphesi yoktu, ancak gerçekte yaşananların yüz binlerle ifade edilecek kadar fazla olabileceği de belirtiliyordu.[38]

Bosna'da Tecavüz Bir Savaş Stratejisiydi

Bosna'daki tecavüz mağdurları hakkındaki gözlemlerini *'reaking the Wall of Silence* (Sessizliğin Duvarını Yıkmak) adlı eserinde toplayan Bosnalı gazeteci yazar Seada Vrani¡ Bosna'daki durumu tanımlarken şöyle diyordu:

Bir suçun defalarca işlenmiş olması savaş tarihinde karşılaşılan en büyük olay değildir. Ama savaş tarihinde ırza geçme ilk kez askeri stratejinin bir parçası haline gelmiştir. İlk defa insan cinsiyeti, gerçekte klasik soykırımdan başka bir şey olmayan, ama edebi olarak etnik temizlik olarak adlandırılan amaç doğrultusunda kullanılmıştır.[39]

Görüldüğü gibi, Bosna'da yaşanan tecavüz olaylarını diğer savaşlarda yaşananlardan ayıran belli başlı unsurlar vardı. Herşeyden önce Bosna'da tecavüzler sistemli ve planlı olarak uygulanmaktaydı. Ayrıca faşizan duygularla hareket eden Sırp milisleri için tecavüz, etnik bir temizlik gerçekleştirmenin en önemli araçlarından birisiydi. Olaylar esnasında Sırp askerleri tarafından da dile getirildiği gibi, bu eylemler *'Bosna'da Sırp bir nesil oluşturma'* planının bir parçası olarak görülüyor ve üst düzey yöneticiler tarafından teşvik ediliyordu. Mağdur edilen Müslüman kadın sayısının bu denli yüksek olması, beş yaşındaki küçücük çocuklardan elli altmış yaşına gelmiş kadınlara kadar herkese tecavüz ediliyor olması sistemli bir politikanın varlığını açıkça

gösteriyordu. Bosna'nın dört yanında farklı birliklere mensup askerler, paralı milisler veya çeteler tarafından hep aynı şey yapılıyordu. Bu da tecavüz olayların bireysel taşkınlıklar değil, genel bir savaş stratejisi olarak uygulandığını gösteren delillerden bir diğeriydi.

Seada Vrani¡, bu tecavüzleri araştırmaya ilk başladığında, kendisinin de tecavüz olaylarının savaşın kuralsızlığının doğal bir parçası olarak gördüğünü söylemektedir. Ancak elde ettiği bilgiler ve olayların mağdurları ile yaptığı görüşmeler sonucunda kanaati tamamen değişmiştir. Tecavüz olaylarının hükümetin üst düzey yetkilileri tarafından planlanmış, emir komuta zinciri ile gerçekleştirilen sistemli bir hareket ve "Büyük Sırbistan" politikasının bir parçası olduğunu görmüştür. Konuyla ilgili düşüncelerini şöyle aktarmaktaydı:

Mağdurlar sadece kadınlar değildi. Bosna Hersek ve Hırvatistan'daki bu savaşta erkeklerin ve çocukların da ırzına geçildi. Tüm bu mağdurların isimleri ve soyadları belli. **Eğer mağdurların %80'i aynı ulustansa, o halde ortada bir (kaza) yanlışlık olduğundan bahsedilemez. Saldırgan ile mağdurun aynı ulustan oldukları yerde ya da sayılar istatistik olarak önemsiz boyutlarda olduğunda böyle bir ırza geçme de yoktur.**[40]

Öte yandan Sırplar tecavüz mağdurlarını bir başka zorunlu durumla daha karşı karşıya bırakıyorlardı. Müslüman halkın yaşadığı köylerden topladıkları genç kızları ve kadınları özel olarak oluşturdukları tecavüz kamplarına ya da geçici genelevlere götürüyorlardı. Burada kadınlara hamile kalana kadar tecavüz ediyor ve bu çocukları doğurmalarını gerektirecek süre geçene kadar da onları serbest bırakmıyorlardı.[41] Pek çok Sırp askerinin ve Çetnik milisin bizzat kendi sözleriyle de ifade ettikleri gibi, böylece Müslüman kadınlar, Sırp kanı taşıyan bir nesil oluşturmaya zorlanıyordu. Tübingen Üniversitesi'nde Slav uzmanı olan Elizabeth Seitz, Sırpların bu hedefini **"Müslümanların milli kimlikleri tecavüzler vasıtasıyla tahrip edilmek isteniyor"** sözleriyle dile getiriyordu.[42] Sırpların, bu hedeflerine ulaşabilmek için tecavüz ettikleri kadınları doğum yapmak zorunda kalacakları süreye kadar serbest bırakmadıkları ve böylece nefret ürünü bir nesil oluşturmaya çalıştıkları Türk basınında da yer almıştı:

Sırplar tarafından ırzına geçilmiş 50 bine yakın Bosnalı kadından birçoğunun hamile olduğu, bunların çoğunun da bu hamileliklerinden kurtulmak için gerekli kürtaj olanaklarından yoksun bulunduğu belirtildi. Tecavüz kamplarına düşen kadınlara hamile kalana kadar tecavüz edildiği ve hamile kaldıktan sonra bu kadınların hamileliklerinin kürtaj olanaksız hale gelene kadar kampta tutulduktan sonra serbest bırakıldıkları belirtiliyor. **Tecavüzü etnik temizlik amaçlarına hizmet edecek biçimde kullanan Sırplar, "nefret ürünü" bir kuşak yaratmaya çalışıyorlar.**[43]

Hem İşkence Hem Tecavüz...

Müslüman kadınların yaşadıkları zorluklar tecavüz olayları ile sınırlı kalmıyordu. Tecavüzler çoğu zaman toplu gerçekleştiriliyordu. Mağdurlar arasında kendisine yüzlerce defa tecavüz edildiğini söyleyenler bile vardı. Bununla birlikte daha inanılmaz olanı, tecavüzlere insan aklının almayacağı işkenceler de eşlik ediyordu. Savunmasız ve zayıf bırakılmış kadınların, göğüsleri, kulakları, burunları kesiliyor, hamilelerin karınları yarılarak bebekleri dışarı çıkarılıyor, çocuklarını merak eden kadınlara ise çocuklarının kesilmiş başları veriliyordu. Irkçı duygularla gözleri dönmüş olan Sırp milisleri, işlerini bitirdikten sonra Boşnak kadınların bazılarının başlarına veya göğüslerine haç işareti kazıyorlardı. Bosna Savaşı'nın belki de en karanlık, en acımasız yüzünü teşkil eden tecavüz olayları, bu olayları yaşayanlar tarafından şu şekilde aktarılmaktadır:

43 yaşındaki Vasvija Bali¡, şunları anlatmakta: "Sırplar, Mayıs ayının sonunda köyümüzü ateşe tuttular. Adeta kendilerinden geçmiş sarhoş gibiydiler. **Bir hamile kadının karnını yardıklarını ve bu kadının daha sonra kanamadan öldüğünü gördüm.** Caddelerin üzerleri insan cesetleriyle kaplıydı. Kocamı Omarska'ya götürdüler. Ben de diğer kadınlarla birlikte Trnopolje'deki kampa hapsedildim. **Çetnikler 14 yaşındaki kızımı gözlerimin önünde sürükleyerek götürdüler. Kızımı o günden beridir bir daha göremedim. Daha sonra bir Çetnik genelevinde olduğunu duydum.**[44]

Bosnalı Sırp subayları tecavüz ettikten sonra Müslüman bir kadının başına bıçakla haç işareti çizmişlerdi.[45]

Müslümanların partisi SDA'nın İl Başkanı'nın eşi olan Besime ve beraberindeki 120 tutuklu kadına birçok erkek tarafından arka arkaya tecavüz edildi... **şişe ve tabancalar rahmine sokuldu** ve sarhoş birçok adamın cinsi sarkıntılıklarına maruz kaldı. **Besime 8 ile 9 yaşındaki çocuklara da tecavüz edildiğini söylüyordu. Bu çocukların birçoğu ise kanamadan ölüyorlardı. "Bizlere ihtar olsun diye, cesetleri bir gece için odalarımıza atıyorlardı. Toplam olarak bu şekilde 8 tane ceset gördüm."**[46]

Akşam olduğunda Çetnikler, hole lambaları ile geliyor, üzerimize basarak **12, 13 yaştan büyük olmayan kızları arıyorlardı...** Zorla alındıklarından, annelerinin üzerindeki elbiselerin parçaları ellerinde kalıyordu... Bunlara karşı koyamıyorduk, çünkü silahları üzerimize doğrultmuşlardı... **Tecavüz ettikten sonra öldürdükleri kızların cesetlerini, bizim görmemiz için hole bırakıyorlardı...** Sabaha kadar, acıdan kıvranıyor inliyorduk... Epey zaman sonra cesetleri nehre atıyorlardı... Aynı hadiseyi hemen her gün yaşıyorduk... **Önce tecavüz ediyor, sonra da öldürüp, cesetleri nehre atıyorlardı.**[47]

Tecavüzler esnasında Müslüman kadınlarına hakaret ediyorlar, **göğüslerini kesip alıyorlar ve tenasül uzuvlarına kazık sokuyorlardı.** Haftalarca aylarca tecavüz ediyorlardı.[48]

Hadzi¯i Spor Merkezi'nde kadınlara ve kız çocuklarına tecavüz ettiler… Ayrıca **hamile bir kadının karnı yarılarak, çocuğu alındı.**[49]

Tecavüzlerin tek kurbanları sadece kadınlar ve genç kızlar değildi. "Erkekler de birbirine tecavüz etmeye zorlanıyorlardı. Öyle ki, "çocuklar ve babaları" dahi birbirlerine tecavüz etmek zorunda bırakılıyordu.[50]

Kuşkusuz tarih boyunca yaşanan her savaşın en büyük mağdurları her zaman için kadınlar, çoçuklar, yaşlılar ve hastalar olmuştur. Ancak görüldüğü gibi, Bosna'da Müslüman kadınların yaşadığı dramın boyutları tarihte eşine az rastlanır niteliktedir.

ZULÜM, TOPLAMA KAMPLARI DIŞINDA DA DEVAM EDİYORDU

Bosna'da işkence ve katliamlar sadece toplama kamplarında ve toplu tecavüz merkezlerinde yaşanmıyordu. Savaş sırasında dünya kamuoyunun en sık şahit olduğu olaylardan birisi de, pazar yerinde alışveriş yapan, ekmek kuyruğunda bekleyen sivil halkın üzerine Sırplar tarafından yaylım ateşi açılmasıydı. Bir anda her yeri kan gölüne çeviren, çocukların, kadınların ve yaşlıların hedef alındığı bu saldırılarda yüzlerce masum insan yok edilmekteydi. Sırp askerlerinin hedefleri arasında hastaneler ve doğum evleri de vardı. Yeni doğmuş bebekler bu saldırılarda vücutlarına isabet eden şarapnel parçaları ile can veriyorlardı. Sırpların kinlerinden en çok payını alanlar da din adamlarıydı. Sırplar kasaba ve köylerde din adamlarının göğüslerine haç işareti kazıyorlar, pek çoğunu dine ve peygambere hakaret etmeleri için zorluyorlar, kabul etmedikleri takdirde de işkence ile öldürüyorlardı.

Bunun yanı sıra Sırp işgaline maruz kalan her köy ve kasabada çeşitli vahşet manzaraları yaşanıyordu. Vahşet Bosna'nın her yerini kuşatmıştı. Sırp askerleri ele geçirdikleri kasabaların önce dış dünya ile bağlantısını kesiyor, sonra da toplu kıyımlara başlıyorlardı. Kaçmaya çalışanlar hemen orada kurşun yağmuruna tutuluyor, evler yakılıp yıkılıyor, Müslümanların bir kısmı esir alınıyor, bir kısmı da olay yerinde işkence ile katlediliyordu. İnsanların kulaklarının ve burunlarının kesilmesi, küçük çocukların başlarının dipçiklerle ezilmesi, hamile kadınların karınlarının yarılması, erkeklerin boğazının kesilip ölüme terk edilmesi gibi işkencelerin yanı sıra Sırpların kendi geliştirdikleri işkence metodları da yaygın olarak kullanılıyordu. Örneğin, "canlı molotof kokteyli" adı verilen yöntemde, önce katledilecek kişinin zorla benzin içmesi sağlanıyor, daha sonra ağzına benzine batırılmış bir bez konularak ateşe veriliyordu. Zaman zaman da kurbanların işaret ve yüzük parmakları dışındaki parmakları kesiliyor ve kişi bunları yemeye zorlanıyordu. Bu ve benzeri işkence ve katletme yöntemleri, yerli ve yabancı basında, Bosna zulmünü ele alan eserlerde, Müslüman Boşnakların ağzından şu şekilde aktarılmıştır:

18-20 yaşlarındaki gençlerin diz kapaklarını bıçakla yerinden çıkartıyor, sonra da ayağa kalkıp yürümesini emrediyorlardı. Çoğu da kan kaybından

ölüyordu. Yürümek istemeyenlerin diz kapaklarına kurşun sıkıyor, zorla yürütüyorlardı. Yürümemekte ısrar edenlerin kulaklarını, burunlarını kesiyorlardı… [51]

Dervi§ Behi¡: “Canlı molotof kokteyli hiç gördünüz mü? Arkadaşlarımız göz**lerimizin önünde teker teker patlayarak ölüyorlardı. Midelerine sarkıtılan boruyla onlara zorla petrol içiriyorlar, sonra da ağızlarına sokulan petrollü bezle ateşe veriyorlardı… Bazılarının yüzük ve serçe parmağını kesiyor, sonra yemelerini emrediyorlardı. Sağlam kalan 3 parmak Hıristiyanlıkta kutsama işaretini simgeliyordu.”**[52]

Sırplar kaçarken tüm Müslüman köylerini ateşe verdiler. 1-2 aylık çocukları diri diri ateşe atmışlar. Geçtikleri köyler yanmış kadın ve çocuk cesetleriyle doluydu. Hamile kadınları toplayıp önce karınlarındaki bebeklerin erkek mi kız mı olduğuna dair bahse giriyorlar, sonra karınlarını deşiyorlardı.[53]

Öldürülenlerin büyük çoğunluğu; erkek kadın, yaşlı, çocuk, hasta ayırt edilmeden acımasız bir şekilde bıçakla kesilmişlerdir. **Hatta yeni doğması beklenen bebekleri bile ana rahminden çıkarıp başlarını kesmişler ve duvarlara vura vura parçalamışlardır. Yeni doğan bebeklerin derilerini yüzüp, lamba muhafazalığı olarak kullanmışlarıdr. Bazı Müslüman esirlerin tenasül uzuvlarını kesmişlerdir.**[54]

Prijedor şehrinde Müslümanlara zorla kum ve insan pisliği yediriyorlardı. Samaç’ta demir çubuklarla insanları dövüyorlardı. Aynı anda 10-15 tane asker bu tür sopalarla bir insanın üzerine çullanıp ölesiye vuruyorlardı.[55]

Bratuna’da işkenceci Sırplar, insanlardan, canlı halde ölene kadar kan alıp, şişelere koyup götürüyorlardı.[56]

Tüm bu yaşananlar Bosna Savaşı’nın bugüne kadar yaşanan savaşlardan çok farklı olduğunu göstermektedir. Bosna’da savaş denince akla gelen, ölümlerden, katliamlardan, yaralanmalardan harap olan evlerden ve yaşamlardan daha öte şeyler yaşanmıştır. Normal savaşlarda her iki tarafın da belli bir askeri gücü vardır ve iki taraf da hedeflerini gerçekleştirmek için bu askeri gücü kullanır. Ancak bu savaşta askeri gücü oldukça sınırlı olan Bosna, son derece donanımlı Sırp güçleri tarafından işgal edilmiş ve Sırplar asıl savaşlarını sivillere karşı yürütmüşlerdir. Üstelik Sırp güçlerinin hedefleri sadece belli toprakları ele geçirmek değil, bu topraklar üzerinde varolan ve “kendilerinden” görmedikleri her türlü unsuru silip atmak, ardında hiçbir iz bırakmayacak şekilde yok etmek olmuştur. Kısacası Boşnakların karşısındaki güç, asırlardır içinde gizlediği kini ve öfkeyi eline geçen her fırsatta, olabilecek en şiddetli şekilde dışa vurmuştur. Ve Bosna halkı üç yıl boyunca ne pahasına olursa olsun, olabilecek en acımasız yöntemlerle kendilerini yok etmeye çalışan bir zihniyete karşı ayakta kalmaya çalışmıştır.

Etnik Temizliğin Son Aşaması:

Dini, Kültürel ve Tarihi Mirasın Yok Edilmesi

Sırpların giriştiği etnik temizlik politikası, Müslüman halkın kendisini olduğu gibi, kimliklerini ifade eden dini, kültürel ve tarihi unsurları da tümüyle ortadan kaldırılmasını gerektiriyordu. Çünkü Sırplar Müslüman nüfusu katledip yok etseler ya da başka ülkelere göç etmeye zorlasalar bile geride bıraktıkları eserler, onların Bosna'daki milli varlıklarını temsil etmeye devam edecekti. Bu şekilde geçmiş ve gelecek nesiller arasında bağlantı kurulabilir ve gelecek nesiller bu değerler sayesinde milli birliklerini koruyabilirlerdi. İşte Sırplar bu ihtimali ortadan kaldırabilmek için Müslümanlara ait olan eserleri ve kültürel mirası hedef almışlardı. Bu nedenle de ilk hedef aldıkları eserler, Müslümanların dini kimliklerini ifade eden camiler oldu.

Sırp milli edebiyatının en önemli isimlerinden Petar Petrovi¡ Njego§'un Sırp milliyetçiliğinin manifestosu niteliği taşıyan destanında yer alan "camileri ve minareleri parçalayın" dizeleri bir kez daha Sırpların ana düsturu haline gelmişti. Savaşın başladığı Nisan ayından Aralık 1992'ye kadar toplam 620 cami Sırplar tarafından yıkılmış ya da tahrip edilmişti.[57] Savaşın sonunda ise Bosna'da yıkılan veya hasar gören cami sayısı 1.200 olarak açıklanmıştı.[58] Üstelik Sırplar çoğu zaman yıkılan camileri yıkıntılarını bile geride bırakmak istemiyor, dozerlerle bu camilerin temellerini de kazıyıp moloz haline getiriyorlardı.

Bu şekilde sadece İslami değerler açısından değil, aynı zamanda dünya medeniyeti ve kültürü açısından da önemli yere sahip olan Bosna'nın en eski ve en güzel camilerinden Alaca, Ferhadiye, Arnadiye, Selamiye Camileri gibi önemli eserler yok edildi. Belgrad müftüsü Hamdi Yusuf Pahi¡'in verdiği bilgilere göre, Avrupa'nın en güzel camilerinden biri olarak bilinen, 1550 yılında yapılmış olan Fo¯a civarındaki Alaca Cami, Nisan ayı ortalarında Sırp havan toplarıyla delik deşik edilmiş, fakat yıkılmamıştı. Bunun üzerine Sırplar Temmuz başlarında dinamit kullanarak camiyi havaya uçurmuşlardı. Daha sonraları molozları da buldozer kullanarak yok etmişlerdi.[59]

Yine Bosna'nın en eski camilerinden biri olan ve 1448'de inşa edilen Fo¯a yakınındaki Ustikolina Cami de tamamen yerle bir edilmişti. Sırpların Mostar'da yıktıkları camiler de hep 1528 ile 1631 yılları arasında yapılmış tarihi değerleri yüksek eserlerdi. Bunların arasında 1557'de yapılan Kara|oz-Begova Cami de vardı. Bunların yanı sıra Saraybosna'da da, 1530'da yapılan Gazi Hüsrev Bey Cami, 1450'de yapılan İmparatorluk (İmperial) Cami, aynı döneme ait Ali Paşa Cami gibi çok değerli camiler büyük zararlar gördü veya tamamen yıkıldılar.

Camilerin yanı sıra 600 yıllık milli kütüphaneler, medreseler, hamamlar, çeşmeler, tarihi köprüler de yok edildi. Bunun en trajik örneği ise ünlü Mostar Köprüsü'ydü. Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan bu köprü, Sırp ve Hırvatların top atışları sonucu yıkıldı. Sırp toplarından nasibini alanlar arasında Doğu Enstitüsü'nün kütüphanesi ve İslami eğitim yapan bölümü de vardı, bu binalar tamamen yıkıldı. Avusturya Devlet Kütüphanesi'ndeki müdürlük görevinden emekli olan ve Bosna sanat

tarihi sahasında bir otorite olan Smail Bali¡’in ifadesine göre, yıkılan Doğu Enstitüsü’nde dünya çapında pek az bulunan çok sayıda el yazması eser de bulunuyordu. Doğu ile Batı mimarisinin sentezi olan Saraybosna Milli Kütüphanesi'nin bombalanması ile kütüphanede bulunan 5300 eski el yazması eser, 20 bin tarihi belge, 30 bin kitap yanarak yok oldu. Gazi Hüsrev Medresesi başta olmak üzere diğer Arapça, Farsça ve Türkçe yazılı tarihi evrak ve eserlerle dolu kütüphanelerde on binlerce kitap ve belge lav bombaları ile yakıldı.

Sırp ordusu Doğu Bosna’nın büyük bölümünü ele geçirdikten kısa bir süre sonra bir Sırp askeri, Zvornik kasabasındaki Rije¯anska Camisi'nin minaresine çıkarak üzerinde kafatası ve kemikler bulunan bayrağı şerefeye asmıştı. Bu arada hoparlörden müzik sesleri duyulmaya başladı. Müslümanları günde beş kez camiye çağıran minareden artık kan, kin ve intikam duygularının hakim olduğu ırkçı Sırp marşları çalınıyordu: **“Bizden yana olmayanlar ölmelidir. Boğazları kesilmelidir... Sırbistan’ın küçük olduğunu söyleyenler sadece yalancılardır.”**[60] Yıkmadıkları bazı camileri de hapishane, mezbaha ve morg olarak kullanmaya başlamışlardı.

Sırpların camilere yönelik saldırılarının yanı sıra din adamlarını hedef alan saldırıları da oldukça yaygındı. Sırplar Müslüman din adamlarını işkence yoluyla İslami değerlere hakaret etmeye, Hıristiyanlarca kutsal olan haçı kutsamaya, çocuk denecek yaştaki kızlara tecavüz etmeye, günlerce aç bırakıldıktan sonra domuz eti yemeye, abdest alınan yerleri tuvalet olarak kullanmaya zorlandılar. Roy Gutman kitabında bu vahşeti şu şekilde aktarıyordu:

Müslüman sürgünlerden edindiğim bilgiye göre, Sırplar camileri yerle bir etmeden önce bu kutsal yapılara karşı korkunç hürmetsizlikler etmişler. Novo Selo Zvornik yakınlarında bir köy. Sırp güçleri 150 kadar kadın, çocuk ve ihtiyarı silah zoruyla köy camisine doldurmuşlar. **Bu insanların gözleri önünde cami imamı Memi¡ Suljo’nun camiye hakaret etmesini söylemişler. İmamın haçı kutsamasını, domuz eti yemesini ve 13 yaşlarında bir kız çocuğuyla cinsel ilişkide bulunmasını istemişler. İmam bütün isteklerini reddetmiş. Bu yüzden çok fena dövmüşler ve vücudunun çeşitli yerlerini bıçakla kesmişler. İmamın akıbetinin ne olduğu bilinmiyor...** Bratunac. Yaklaşık 30 mil güneyde. Kasaba stadyumundaki binlerce kadın, çocuk ve ihtiyarın gözleri önünde **İmam Mustafa Mujkanovi¡’e işkence edilmiş.** Tuzla imamı Efardi E§pahi¡ bu olayı bizzat gözleriyle gördüğünü söylüyor ve yemin ederek anlatıyor. **İmam Mustafa’ya haçı kutsamasını söylemişler. Reddedince de dövmüşler, ağzına taş doldurmuşlar ve boğazını keserek öldürmüşler.**[61]

Yaralı olarak İngiltere’ye ulaşmayı başaran Müslüman Boşnaklar ise din adamlarına yapılan zulümle ilgili şunları söylüyorlardı: **“Sırplar bölgedeki camileri yaktıktan sonra din adamlarını kampa getirmişlerdi. 15 gün içinde tek bir hoca sağ kalmadı. Öldürmeden önce uzuvlarını kestiler...”**[62]

Bosna’da camilere ve Müslümanların dini değerlerine yönelik böylesine nefret dolu saldırılar yapılmıştı. Ancak tüm bunları yapanlar hakkında bilinmesi gereken önemli bir

gerçek vardır: İçinde Allah'ın adının anıldığı mescitleri amaçlarından saptırmaya, Allah'ın adının anılmasını engelleyip O'nun haram kıldığı fiillerin gerçekleştirilmesine, dini değerlere hakaret edilmesine ya da bu mescitlerin yıkılmasına çaba harcayanlar Allah katında 'zalimler' olarak isimlendirilmiştir. Ve Kuran'da onlar için dünyada da ahirette de büyük bir aşağılanma olduğu bildirilmiştir:

Allah'ın mescidlerinde O'nun isminin anılmasını engelleyen ve bunların yıkılmasına çaba harcayandan daha zalim kim olabilir? Onların (durumu) içlerine korkarak girmekten başkası değildir. Onlar için dünyada bir aşağılanma, ahirette büyük bir azab vardır. (Bakara Suresi, 114)

Mültecilerin Durumu

Sırpların, Bosna savaşında izledikleri etnik temizlik politikasının önemli bir halkasını, **'Bosna-Hersek topraklarında yaşayan Müslümanları ya kendi istekleriyle ülkeyi terk edecek hale getirmek ya da herşeye rağmen kalmaya kararlı olanları da zorla göç ettirmek'** fikri oluşturuyordu. Toplama ve tecavüz kamplarında yapılan işkencelerin, sivil halka uygulanan zulümlerin ve tüm bunların topluma teşhir edilmesinin amacı, halkı psikolojik olarak yıldırmak ve Bosna'yı terk etmek zorunda bırakmaktı. Neticede bu politika Boşnaklar üzerinde beklenen etkiyi oluşturdu ve Yugoslavya II. Dünya Savaşı'ndan beri Batı dünyasının yaşadığı en büyük toplu göç dalgasına sahne oldu. Yaklaşık 2,5 milyon insan savaştan kaçmak için göç etmek zorunda kaldı. Bunların 2 milyona yakını Bosna-Hersek'teki savaştan kaçanlardı ve onların da çoğunluğunu Müslümanlar oluşturuyordu. Erkeklerin çoğu savaşmak için ülkelerinde kalır ya da Bosna-Hersek ile Hırvatistan arasındaki sınırda alıkonulurken, çoğunluğunu kadınların, çocukların ve yaşlıların oluşturduğu kalabalık gruplar akın akın göç ettiler. Göç yollarındaki insanların yaklaşık 250 bini çocuktu.[63]

Bu insanlar genellikle yıllardır biriktirdikleri tüm mal ve mülklerini geride bırakıp yanlarına en fazla bir küçük bavul alarak, gidecekleri belirli bir yer olmadan sadece oradan uzaklaşmak için can havliyle göç yoluna döküldüler. İnsanların neresi olursa olsun herhangi bir yere gitmeye razı hale geldiği bu acı durum, gidilecek herhangi bir yer dahi bulmanın zorlaşmasıyla daha da katlanılmaz bir hal aldı. 2,5 milyon insanın bir milyonu "eski" Yugoslavya içinde dolaşıp duruyordu. 1992 yazında Hırvatistan'da yaklaşık 700 bin, Slovenya'da 63 bin, Makedonya'da 30 bin mülteci barınıyordu. Geri kalan bir milyonluk kitlenin önemli bir bölümü ise, Yugoslavya dışında gidecek yeri olmadığından değil, kendilerini kuşatan askeri çemberi yaracak delik bulamadığından dolayı savaş bölgesinde mahsur kalmıştı.

Müslümanlar Evlerinden Çıkarılıp, Yurtlarından Sürüldüler

Savaşın başladığı ilk günlerden itibaren yüz binlerce insan Sırp güçleri tarafından yurtlarından çıkarılarak, bilmedikleri ülkelere göç etmek zorunda bırakıldı. Yugoslavya'nın Sırp ağırlıklı hükümeti, II. Dünya Savaşı'ndan beri Avrupa'da ilk kez, yolcu trenleri ve mühürlü yük vagonları kiralayarak Müslümanların yaşadığı köylerin tüm sakinlerini diğer cumhuriyetlere göç ettirmeye başlamıştı. 1992'nin Temmuz başlarında Sırplar 18 yolcu treni kiralayarak Müslümanları Macaristan'a göndermeye teşebbüs etmişlerdi. Bu yolla içlerinde 70 hamile kadının da bulunduğu yaklaşık 1800 kişi Bosna'nın Kozluk köyünden sürüldü. Sırp Kızılhaç yetkililerine göre bu sürgün, Müslümanları *"savaştan korumak için"* Bosna dışında bir yerlere gönderme çabasıydı. Müslüman toplum liderleri ise, kuzeybatı Bosna'daki bazı yerlerde nüfusun %90'ını oluşturan Müslüman halkın neredeyse tamamının bu yolla yurtlarından sürüldüğünü belirtiyorlardı.[64]

Sırplar Müslümanları yurtlarından sürmek için şu yolu izliyorlardı: Öncelikle Müslümanların iş imkanları ellerinden alınarak, köylere ve kasabalara gıda ve ilaç teslimatı engellenerek Müslümanların yaşam alanları daraltılıyordu. Ardından Sırp birlikleri ya da Çetnikler, tüm kasaba ve köylere karşı ağır silahlar, havan topları ve tanklarla saldırıyorlardı. Müslümanların yaşadıkları köyler yağmalanıyor, evleri yakılıp yıkılıyor, hayvanları bile katlediliyor ve bu toprakları terk etmedikleri takdirde çocuklarının öldürüleceği söylenerek tehdit ediliyorlardı. Zvornik'in Kozluk köyünün sakinlerinden 35 yaşındaki Mulaibi§evi¡ Mohmedalisa, Sırp güçlerinin Müslümanları nasıl tehdit ettiğini şu sözlerle aktarıyordu: **"… Buranın tamamen Sırbistan bölgesinin bir parçası olduğunu ve böyle önemli bir kavşakta bir Müslüman köyünün bulunmasını münasebetsizlik olarak değerlendirdiklerini söylediler".**[65]

Tüm bunların ardından Sırp Kızılhaçı devreye giriyor ve yardım adı altında Sırbistan hükümetinin istekleri doğrultusunda Müslümanların başka ülkelere, zorla da olsa, göç etmesini organize ediyordu. 1992 Mayıs ortalarında ve Haziran başında mahalli polis ve militanlar, Sırp olmayanları, hayvan sürüsünü biraraya toplar gibi, biraraya toplamaya ve buradan da kamyonlarla ve otobüslerle taşıyarak spor salonlarına, okullara ve stadyumlara doldurmaya başladılar. Daha sonra da yük trenleriyle bölgeden göndermeye giriştiler. Gidecekleri yerlere ise Boşnaklar kendileri karar veremiyor, Sırp Kızılhaçının belirlediği ülkelere gitmek zorunda bırakılıyorlardı.

Bunun yanı sıra Sırp Kızılhaç yetkilileri bu insanlara ülkeyi kendi istekleriyle terk ettiklerine, Sırpların kendilerine çok iyi davrandığına dair birer kağıt imzalatıyorlardı. Başka alternatifleri olmayan Müslüman Boşnaklar da kendilerinden istenilen bu belgeleri imzalamak zorunda kalıyorlardı. Bunun bir örneğini tüm karşı çıkmalarına rağmen, beş otobüs içerisinde 280 kişilik grup halinde 275 mil yol katederek Makedonya'ya gönderilen mülteciler yaşamışlardı. Bu mültecileri istememelerine rağmen Makedonya'ya gönderen Kızılhaç sekreteri Nada Ivanovi¡, "onlar oraya kendi arzularıyla gittiler" diyerek yaptıkları insanlık dışı uygulamanın üzerini örtmeye

çalışıyordu. Fakat Müslüman mültecilerin başkanı Abdullah Osmanogulis ise "Başka seçeneğimiz yoktu" diyerek bu sözleri yalanlıyordu.[66] Müslümanların trenlere doldurulup getirildiği bir diğer kamp olan Pali¡ Kampı'ndaki Sırp Kızılhaçı yöneticisi de aynı iddialarda bulunarak mültecilerin evlerini 'gönüllü' olarak terk ettiklerini ve Bosna içinde başka bir yere yerleştirilmeleri için Sırp güçlerine yine "gönüllü olarak" imzalı belgeler verdiklerini söylüyordu. Ancak diğer yandan kampta bulunan mültecilerle konuşulmasına ve onlardan bilgi alınmasına da izin vermiyor ve bu şekilde gerçeği gizlemeye çalışıyordu.

Tüm bunlarla birlikte, Müslümanların evlerini terk ederken yerine getirmeleri gereken bir başka husus da, geride bıraktıkları mallarını ve mülklerini Sırplara hibe ettiklerine dair bir belge imzalamaktı. Müslüman Boşnaklar zorunlu olarak hibe belgelerini imzalayıp, çocuklarını ve yanlarına alabilecekleri hafif eşyalarını alıp, yaşadıkları yerleşim birimlerini terk ediyorlardı.

Yol boyunca Müslüman mültecilere yapılan işkenceler…

Ne var ki Müslümanların sıkıntıları mülklerini bağışlayıp, yurtlarını Sırplara terk etmekle bitmiyordu. Mülteciler güvenli bir yere ulaşana dek yol boyunca pek çok insanlık dışı muamele ve işkenceye maruz bırakılıyorlardı. Banja Luka'nın Sırp asıllı polis şefi Stojan Ûupljanin, Müslümanların içinde bulunduğu durumla alay edercesine, sürgünleri **"biz göç etmek isteyen Müslümanlara emniyetli seyahat imkanı sağladık"** sözleri ile yorumluyordu. Oysa ortada ne gönüllü olarak topraklarını terk etmek isteyenler ne de bu insanlara sağlanmış güvenli bir ortam vardı.

Zvornikli 60 yaşındaki Hamid Kazanovi¡ Osmanovi¡ topraklarının zorla elinden alındığını, trende getirilirken de çok kötü muamelelere maruz kaldığını ifade ediyordu. **"Toprağımızdan zorla çıkarıldık. Tehdit ettiler. Gece boyunca insanları öldürdüler. Mahalli yönetimden birisi geldi ve ayrılmamızın daha iyi olacağını söyledi…"**[67]

Yolculuklar kimi zaman trenlerle, kimi zaman yük vagonlarıyla, kimi zaman da yolcu otobüsüyle, ama çoğunlukla da inek arabalarıyla gerçekleştiriliyordu. Polis şefi Ûupljanin'in iddiasına göre bu insanlar "inek arabalarıyla göç etmekten çok mutlu ve memnunlardı". Hiçbiri birinci sınıf ulaşım talebinde bulunmamış, "yolcu trenleri yerine 100 millik bir yolu yürüyerek gitmeyi tercih ettiklerini" söylemişlerdi.[68] Oysaki böyle bir şeyin talep edilmesi mümkün değildi. Bosna'daki Müslüman yardım kuruluşu Merhamet'in yetkililerinin belirttiğine göre, tren ya da otobüs ile yolculuk edenler dahi son derece perişan şartlar altındaydılar. Daha önce mültecilerle görüşmüş olan bir yetkilinin aktardığına göre, bir yük trenine bindirilerek dört gün boyunca gece gündüz, yiyeceksiz ve susuz olarak yolculuk yaptırılan mülteciler, bir dağ başında

bırakılmışlardı. Bütün gece boyunca yaklaşık 15 mil yürüyerek Maglaj'a varabilmişlerdi. Yolda iki kadın doğum yapmış, bir yaşlı da ölmüştü.[69]

Bunun bir başka örneği ise Srebrenica'da yaşanmıştı. Sırp ordusu 2 Temmuz günü Srebrenica'yı ele geçirdikten hemen sonra hızla halkı evlerinden çıkartmaya girişmişti. Binlerce kadın ve çocuk otobüslere doldurulup Tuzla civarındaki sınır şeridinde indirilmiş ve Müslüman tarafa yürüyerek geçmeleri söylenmişti. 18 Temmuz Salı günü asker ve sivilden oluşan 5000 kişilik ilk ekip tepeden düşe kalka inerek Tuzla'ya ulaşmışlardı, ancak bu beş günlük yürüyüş boyunca yüzlerce kişi açlıktan ve Sırp pusuları yüzünden yolda ölmüştü. Yine Bosna'nın bir başka bölgesi olan Kozara¡ kasabasından yaklaşık 4000 kişi de iki yük trenine bindirilerek yola çıkarılmış ve trenler Zagreb'e varmadan boşaltılmıştı. Sınır dışı edilen bu insanlar yol boyunca insanlık dışı muamelelere tabi tutulmuşlardı. İçinde bulundukları vagon, boğucu derece sıcaktı ve hiç hava almıyordu. Yolcular sıcaktan tüm elbiselerini çıkarmak zorunda kalmışlar ve yolculuk boyunca bir yudum su dahi içememişlerdi. Yağmur yağdığında yanlarındaki boş şişelere su doldurarak susuzluklarını gidermeye çalışıyorlardı. Beş yük vagonundan oluşan tren, otomatik silahları olan Çetnik milislerinin bulunduğu bir araba ile takip ediliyordu. Yüzlerce kadın çocuk ve yaşlı aşırı sıcak altında bu yük vagonlarında günlerce seyahat etmek zorunda bırakıldılar.

İlk iki treni bizzat gören bir SDA yetkilisi ise şunları söylüyordu:

"Sadece ufacık vantilatör deliğinden insanların elleri görülebiliyordu. Bizim yaklaşmamıza izin vermediler. Manzara, Yahudilerin Auschwitz'e sevk edilmesini andırıyordu."[70]

Began Fazli¡ ise çocukların trendeki kötü yaşam şartlarına dayanamayarak öldüklerini söylüyordu: "Ölenlerin hepsi çocuklardı. Kapıları açtılar ve çöp atar gibi bu küçücük cesetleri yolun kıyısına fırlattılar. Gömmemize bile izin vermediler."[71]

Kimi zaman da mültecilerin gidecekleri yere varmalarına dahi izin verilmeden yolda toplu katliamlar düzenleniyordu. Bunun bir örneği de Bosanski Petrov¡'da gerçekleştirilmişti: Müslümanları beş otobüse tıka-basa doldurdular. **Otobüsler hareket ettikleri sırada, en arkadaki otobüsün içerine askerler otomatik silahlarla ateş ettiler. Öyle ki otobüs bir anda kan gölüne döndü ve birçok insan öldürüldü.**[72]

Hiçbir güvenliğin olmadığı yolda insanlar daha pek çok problemle karşılaşıyorlardı. Sırp askerleri göç yollarındaki binlerce Müslümana tecavüz ediyor, onları işkencelere tabi tutuyor ve eşyalarını yağmalıyorlardı. Askerler, özellikle de gece karanlığında mültecileri ürkütmek amacıyla, ara ara havaya ateş açıyor ya da bıçaklarını bu insanların üzerlerine savuruyorlardı. Ardından da perişan bir halde kaçmaya çalışan insanların eşyalarını çalıp yağmalıyor, kadınlara da tecavüz ediyorlardı. Çocuklar konvoylarından alınıyor, ölümle tehdit ediliyorlardı.

Hamile kadınlar dağ başında doğum yapmak zorunda kalıyor ve yeni doğmuş bebekleriyle birlikte yaşam mücadelesi veriyorlardı. Yol boyunca yapılan işkenceler nedeniyle yolculuğun sonunda trenden inen mültecilerin vücutları işkence izleriyle dolu

oluyordu. Ancak bu saldırılar her zaman sadece tecavüz, dayak ya da yağmalama işlemleriyle sınırlı kalmıyordu. Kimi zaman da Sırp gruplar saldırdıkları insanları bıçaklıyor ve dağ yamacının kenarındaki uçurumdan aşağıya atıyorlardı. Yaklaşık 40.000 mültecinin geçiş yolu olarak kullandığı Vlasic dağının kuzey bölgesinde pek çok toplu mezar bulunmuştu.[73]

Son Durum

Bu kitabın ilk baskısı Bosna'daki savaşın Dayton Anlaşması ile sonuçlanmasından 1.5 yıl sonra yayına hazırlanmıştı. Sırbistan lideri Slobodan Milo§evi¡ büyük bir halk muhalefeti ile karşı karşıyaydı ve yapılan yerel seçimlerde muhalefet büyük bir başarı elde etmişti. Ancak bu seçimler Milo§evi¡ tarafından iptal edilmişti ve muhalefet isyan bayraklarını açıp Belgrad sokaklarını aşındırmaya başlamıştı.

Kitabın 2. baskısının hazırlandığı günlerde ise, Dayton Anlaşmasının üzerinden altı yıl geçmiş ve kitabın ilk baskısında yapılan ileriye dönük projeksiyonlar ardı ardına gerçekleşmiştir: 1997 yılında yapılan ilk baskıda da söylediğimiz gibi, Milo§evi¡'in iktidarı uzun sürmedi ve -Milo§evi¡'ten bir farkı olmadığını vurguladığımız- muhalefet iktidarı ele geçirdi. Peki bu 4.5 yıl içinde neler oldu?

Dayton’un Ardından Bosna

Kitap boyunca da üzerinde durduğumuz gibi Dayton, eşitlik ve adalet üzerine inşa edilmiş bir barış anlaşması değildi. Sırpların eline geçen topraklarını, Hırvat ordusunun da desteği ile birer birer geri almaya başlayan Boşnaklar, daha önceden dış güçler tarafından belirlenen sınıra ulaştıklarında, ABD’nin ısrarlarıyla müzakere masasına oturmaya zorlanmışlardı. Aliya Izzetbegovi¡ ise hiç istemediği halde, sadece savaşa son vermenin ve akan kanları durdurmanın başka bir yolu olmadığına inandığı için bu anlaşmayı imzalamak zorunda kalmıştı. Dayton Anlaşması'nın imzalanmasınından yaklaşık bir ay önce, Cenevre’de yapılan görüşmelerin ardından, *Turkish Daily News*’da yayınlanan ‘The Bitter Taste of Peace’ (Barışın Acı Tadı) adlı yazısında Izzetbegovi¡, barış masasına oturmaktan başka çareleri kalmadığını şu sözlerle aktarmaktaydı:

... Bunu başarabilmek için tek bir alternatif var: Askeri gücümüzü kullanarak askeri bir zafer kazanmak, savaşa devam ederek Bosna’yı birleştirmek. Bunu başarabilir miyiz ve bu daha kaç kişinin hayatına malolacak? Kaç kişinin daha öldürülmesi, kaç kişinin daha sakat kalması ve daha kaç kişinin zorla topraklarından çıkarılması gerekecek? Biz küçük bir halkız... Bosna’yı yıkan şey etnik temizlik. Srebrenitsa, Zepa, Banja Luka’da geçtiğimiz aylarda yaşanan cinayetleri hatırlayın. Bosna ordusunun başarılarına rağmen, çok milletli bir toplum olan Bosna bugün geçen yıl olduğundan daha kötü bir halde. Savaşın devam etmesi durumu daha da kötüleştirmeyecek mi? Buna rağmen yine de gerekirse savaşabiliriz, ancak bundan başka hiçbir çözüm kalmadığından emin olmamız gerekir.[74]

Daha fazla insanını kaybetmek istemeyen ve akan kanı durdurmaya çalışan Izzetbegovi¡’in bu isteği Dayton Anlaşması ile gerçekleşti. Ancak ateşkesin sağlanmış olması, Bosna’da tüm sorunların çözüldüğü anlamına gelmiyordu. Dayton’la Bosna’yı

kanlı bir savaşın ortasına iten koşullar ortadan kaldırılmamış, ancak bir süre için bu sorunların üzerine set çekilmişti. Bu barışın mimarları bölgeye kalıcı bir istikrar sağlamaktan ziyade, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda geçici bir sükunet ortamı oluşturdular.

Savaş öncesinde Bosna Hersek'in azınlıklarından olan Sırpların, savaş sonrasında Bosna Sırp Cumhuriyeti olarak kendilerine ait ve işgal ettikleri bölgeleri kapsayan bir devlet kazanıp meşru bir statü elde etmiş olmaları Dayton'ın en adaletsiz yönlerinden birisiydi. Savaş öncesinde Bosna'nın en büyük kitlesi olan Boşnaklar ise, Hırvatlarla ortak bir federasyon kurmaya zorlandılar. Dayton'ın getirdiği devlet yapısı, gerek askeri gerekse siyasi olarak Müslümanları Hırvatlara bağımlı hale getirdi.

Öte yandan Bosna-Hersek şehirlerinin bu üç etnik grup (Sırplar, Boşnaklar, Hırvatlar) arasında adaletsiz paylaştırımı da barış döneminin hassas konuları arasında yer almaktaydı. Bosna'nın büyük şehirlerinden Saraybosna ve Tuzla Boşnaklara bırakılırken, en büyük Müslüman katliamlarının gerçekleştirildiği Banja Luka, Sırpların denetimine bırakıldı. Boşnakların tarihi şehirlerinden biri olan Mostar ise, ünlü Mostar Köprüsü sınır alınarak Hırvat ve Boşnak halk arasında bölündü.

Ayrıca savaş boyunca Müslümanların katliamına sahne olan Doğu Bosna ve Drina Irmağı kıyısının Sırplara bırakılması, Sırpların hedeflerinin büyük kısmını gerçekleştirmeleri anlamına gelmekteydi. Böylece Sırplar gerçek sahiplerini katlettikleri bu topraklara kendi halklarını yerleştirmişler ve Müslümanları tamamen bu topraklardan çıkarmayı başarmışlardı.

Devlet yönetimi için oluşturulan sistem ise baştan aşağı eksikliklerle doluydu. İlk bakışta her ne kadar Boşnak halkının bağımsız bir devleti varmış gibi gözükse de, yönetim "uluslararası örgütlerin" idaresine devredildi. Dayton'la birlikte Bosna toprakları iki entiteye bölündü: Boşnak ve Hırvatlardan oluşan Bosna-Hersek Cumhuriyeti ve Bosnalı Sırpları temsil eden Bosna Sırp Cumhuriyeti. Ancak asıl yetki uluslararası kuvvetleri temsilen bölgede bulunan Yüksek Temsilci'ye bırakıldı. Bu temsilcinin yetkileri arasında; seçimlerin düzenlenmesi, parlamentoda alınan kararların iptal edilebilmesi, devlet başkanlarından birinin uygulamaya koyduğu bir maddenin yürürlükten kaldırılabilmesi, yatırımların nasıl ve hangi bölgeye yapılacağının belirlenmesi, hangi bölgenin öncelikli olarak kalkındırılacağının tespit edilmesi, savaşın yerle bir ettiği şehirlerin nasıl bir planla yeniden inşa edileceği kararının verilmesi gibi Bosna yönetiminin iç işlerine doğrudan müdahele anlamını taşıyan fonksiyonlar vardı.

Tüm bunların yanı sıra Dayton'la garanti altına alınan mültecilerin geri dönmesi, seçim kayıtlarının herkesin savaş öncesindeki ikametlerine göre yapılması, savaş suçlularının cezalandırılması gibi hususların hala hayata geçirilememiş olması da Dayton'un bölgeye istikrar getirmekte aciz kaldığını ortaya koymaktadır.

Kısacası Dayton Anlaşması bölgede siyasi, stratejik ve askeri olarak bir istikrar sağlayamadı.

Yine de, savaş öncesi sahip oldukları toprakların büyük çoğunluğunu kaybeden, ekonomik olarak ciddi bir darboğazın içine itilen, askeri olarak yapılanmasını

tamamlayamayan Müslüman Bosna Devleti, Dayton Anlaşması'nın bir eseridir. Ancak elbette bu durum Bosna Devleti için bir son değil, yepyeni bir başlangıçtır. Mevcut siyasi ortamın iyi değerlendirilmesi ve Bosna-Hersek jeopolitiğinin iyi bir planlama ile kullanılması bu noktada büyük önem kazanmaktadır.

Sırp Saldırganlığı Devam Ediyor

NATO, BM ve ABD tarafından Bosna'da kurulan düzen her an yeni çatışmalara ve bunalımlara açıktır. Günümüzde hem Hırvat hem de Sırp milliyetçisi gruplar faaliyetlerini yoğun olarak devam ettirmektedirler. Farklı etnik gruplar arasında zaman zaman meydana gelen silahlı çatışmalar bölgede bulunan NATO bünyesindeki SFOR (İstikrar Kuvveti) tarafından önlenmektedir. Özellikle de Sırpların savaş boyunca yürüttükleri soykırımın ardından hak ettikleri cezayı almamaları, Balkanlar'da yeni gerilimlere neden olmaktadır. Bu durum yıllarca Sırp zulmüne maruz kalan halkta haklı bir tedirginlik ve gerginliğe neden olurken, diğer yandan zalimlere haksızlıklarını ve tecavüzlerini tekrar etmeleri için adeta bir fırsat sunmaktadır.

Gerginliklerin en önemli nedenlerinden birini mültecilerin durumu oluşturmaktadır. Dayton Anlaşması mültecilerin kendi topraklarına dönüşlerini koruma altına almıştı. Ancak buna rağmen Boşnakların büyük bölümü, Sırp tacizlerinden duydukları endişe nedeniyle evlerine dönüş yapamamaktadırlar. (Bilindiği üzere Müslümanlara ait pek çok toprak Dayton anlaşması ile Sırp tarafına bırakılmıştır). Yapılan araştırmalar yurtlarından sürülen yaklaşık 4 milyon insandan 857.000'inin halen evsiz ve yurtsuz olduğunu göstermektedir.[75]

Toplum hayatının bunun gibi daha pek çok alanında Sırp baskısı ve tehdidi yoğun olarak hissedilmektedir. Sırplar işledikleri bunca cinayetin ardından NATO'nun denetimi altındaki topraklarda rahatça dolaşmaya devam etmektedirler. Cezalandırılmak yerine, bir de hak etmedikleri bir devlet ile ödüllendirilen Sırplar zaman zaman Müslümanlara yönelik saldırılarda ve taşkınlıklarda bulunmaktan da çekinmemektedirler. Bunun en dikkat çekici örneklerinden birisi geçtiğimiz aylarda Sırpların yeniden inşa edilen camilere yönelik saldırılarıdır.

1995'de sona eren savaşın ardından Bosnalı Müslümanlar manevi değerlerini yeniden hayata döndürmek için çalışmalara başladılar. Savaş sırasında Sırplar tarafından yakılarak, bombalanarak veya dozerlerle yıkılarak yok edilen camilerin yerine birer birer yenileri inşa edildi. Ne var ki Müslümanların yeniden güçlenmeye başlaması Sırpları fazlası ile kızdırdı. Öfkelerine ve kinlerine hakim olamayan kimi Sırp milliyetçi gruplar, camilerin açılışı esnasında namaz kılan Müslümanların üzerine taşlarla ve sopalarla saldırdılar. Bu olaylar bir kez daha Sırpların Bosna'da Müslüman varlığına karşı tahammüllerinin olmadığını gözler önüne serdi.

Milo§evi¡'in Yargılanması Bir Şeyi Değiştirecek mi?

Daha önce de vurguladığımız gibi, bu kitabın ilk baskısı hazırlandığı sırada Bosna savaşının Sırp kasabı Slobodan Milo§evi¡ büyük bir halk ayaklanması ile karşı karşıyaydı. Muhalefet güçlenmişti. Sonunda Milo§evi¡, bu muhalefetin başını çektiği bir darbe ile devrildi, daha sonra da uluslararası savaş mahkemesinde yargılanmak üzere Lahey'e gönderildi. Bu darbe gazetelerde, televizyonlarda ve çeşitli tartışma programlarında Sırbistan'da "demokrasinin" kazandığı zafer olarak lanse edildi ve yeni lider Vojislav Ko§tunica'nın "demokratik" kişiliğinin altı çizildi. Yazılanlara göre Balkanlar'da artık Milo§evi¡'in neden olduğu kan ve gözyaşı dolu günler sona ermiş, barış ve huzur dolu bir hayata adım atılmıştı. Artık eski Yugoslavya halkını mutlu günler beklemekteydi.

Ancak bu haberlerin satır araları dikkatle incelendiğinde ve Bosna'da veya Kosova'da 90'lı yıllar boyunca yaşananlar tekrar gözden geçirildiğinde gerçeklerin hiç de yazılanlar gibi olmadığı kolaylıkla anlaşılmaktadır. Çünkü iktidar değişikliğinin Sırbistan'ın şiddet yanlısı milliyetçi politikasında bir değişiklik yapmayacağı, Milo§evi¡'in yerini bıraktığı yeni liderin kimliği biraz incelenince ortaya çıkmaktadır.

Kostunitsa en az Milo§evi¡ kadar, hatta ondan daha koyu bir Sırp ırkçısıdır. Bir demokrasi savunucusu kimliğiyle ön plana çıkan diğer bir muhalefet lideri Zoran \in|iç ise Sırp milliyetçiliğinin aktif militanlarından ve vahşi Çetnik ideolojisinin savunucularından biridir. Yani darbeyi yapıp iktidarı devralanlar, basında bize tanıtıldığı gibi demokratik, insan haklarına saygılı, barıştan yana kişiler değillerdir.

Nitekim yıllarca Sırp zulmüne maruz kalan Bosna-Hersek'in yöneticilerinin yaptığı açıklamalar da bu düşünceleri doğrulamaktadır. Dışişleri Bakan Yardımcısı Hüseyin Zival¡ yaptığı açıklamada "yeni lider Vojislav Ko§tunica'nın da şiddetli bir ırkçı ve en az Milo§evi¡ kadar komünist olduğunu" ifade etmiştir. Zival¡, dünya basınına yansıyan ve Batılı ülkelerin yöneticileri tarafından alkışlanan bu darbeyi sadece bir koltuk değişikliği olarak nitelemekte, Sırbistan'da demokratik bir yönetime geçileceği yönünde bir inanca kesinlikle sahip olmadıklarını söylemektedir. Bir başka deyişle Boşnaklar için yeni lider en az Milo§evi¡ kadar tehlikelidir.

Ko§tunica'nın geçmişi bu konuda oldukça aydınlatıcıdır. 1990'lı yılların başında "Sırpları, Hırvatlara ve Bosna-Hersek yönetimine karşı milliyetçi duygularını göstermeye" çağıran yeni lider Kostunitsa, Sırp milliyetçilerinin politikalarını şiddetle desteklemekteydi. Üstelik Milo§evi¡'in aksine tam bir Sırp olması nedeniyle Sırp faşistlerden de çok büyük bir destek görmüştü. (Milo§evi¡ baba tarafından Karadağlı idi) Kostunitsa on binlerce masum insanın katili olarak tanınan ve savaş suçlusu ilan edildikten sonra ortadan kaybolan "Bosna kasabı" Radovan KaradΩi¡'i de gönülden destekleyenlerin başında geliyordu. Kostunitsa'nın bir diğer özelliği de bazı bölgelerde daha fazla toprak ve daha fazla yetki talep ettiği için Dayton'a karşı çıkmasıydı.

Kostunitsa'nın iktidara geçmesi ile birlikte Milo§evi¡'i Lahey'e götürecek olan süreç de başlamış oluyordu. Slobodan Milo§evi¡'in Lahey'de adaletin önüne çıkarılması, Balkan ülkeleri başta olmak üzere tüm dünyada dikkatle izlendi. Ancak bu yargı sürecinin çok uzun yılar süreceği ve her oturumunun çok büyük tartışmalara neden olacağı daha ilk duruşmada ortaya çıktı. Bunun nedenlerinden biri Milo§evi¡'in mahkemeyi ve iddianameyi tanımadığını ifade etmesiydi. Ancak duruşmayı önemli kılan asıl sebep Milo§evi¡'in avukatlarından Branimir Gugl'un İngiliz *The Telegraph* gazetesine yaptığı bir açıklama oldu. Bu açıklamaya göre Milo§evi¡ yargı süreci boyunca savaşta kendisiyle gizli işbirliği yapan NATO yetkililerini ve İngiltere başta olmak üzere Batılı devletlerin yetkililerini deşifre edecekti.

Milo§evi¡'in yargılama sürecinin çok büyük pazarlıklara sahne olacağı herkes tarafından bilinmektedir. Milo§evi¡'in iktidarda bulunduğu dönem boyunca Batılı devletlerle yürüttüğü karanlık ilişkilerin tamamının gün ışığına çıkacağını sanmak ise şüphesiz çok iyimser bir tahmin olacaktır. Çünkü bu ilişki, kitap boyunca detayları ile ele aldığımız gibi, tahmin edilenden çok daha karmaşık, çok daha kapsamlıdır. Bosna ve daha sonra Kosova'da yaşananların çok fazla sorumlusu vardır. Yıllarca Milo§evi¡'i politik ve ekonomik yönden destekleyenler; tüm dünya katliamları naklen izlerken sessiz kalanlar; Sırplara silah satarken, Bosnalı Müslümanlara ambargo uygulayıp, Müslümanların kendilerini savunma haklarını ellerinden alanlar; gizli NATO bilgilerini Sırp katillere sızdıranlar; güvenli bölgelerde katliam yürüten Sırp komutanları saklayanlar; Sırp komutanlarla içki sofralarında eğlenceler düzenleyenler... Eğer gerçek bir adaletten ve yargılamadan bahsediliyorsa, 1990'larda başlayan bu büyük soykırımın tüm sorumlularının yargı önüne çıkarılması gerekmektedir.

Balkanlar'da İstikrar Osmanlı Sistemi ile Sağlanabilir

Etnik ve dini farklılıklar nedeniyle her zaman için karmaşaya açık olan Balkanlar'da son 10 yıl içerisinde yaşanan olaylar ister istemez akla, Osmanlı'nın bölgede sağladığı düzeni getirmektedir. Osmanlılar döneminde de bölgenin bugünkü etnik ve dini çeşitliliği vardı, ancak dış güçlerin kışkırtmaları devreye girmediği sürece bölgede barış ve düzen hakim olmuştu.

Nitekim bu durum ABD Dışişleri Bakanı tarafından da dile getirilmişti. Bu olayı dönemin Dışişleri Bakanı Sayın Hikmet Çetin şöyle aktarmaktadır: "1992 yılında Bosna-Hersek konusunda bir toplantı yapılıyordu. Türkiye de çağrıldı. Milo§evi¡, KaradΩi¡ hepsi oturuyorlardı. Benim yanımda Amerika Dışişleri Bakanı vardı. Yugoslavya'da yedi yıl büyükelçilik yapmış. Bana dönerek: 'Siz bu felaket yerlerde nasıl kaldınız?' dedi.[76] Kuşkusuz ABD Dışişleri Bakanı'nın merak ettiği bu sorunun cevabı Osmanlı'yı Osmanlı yapan manevi değerlerde gizliydi. Osmanlı, günümüzün büyük

devletleri gibi, hakimiyeti altına aldığı toprakları kendi çıkarları doğrultusunda kullanıp sömürmemiş, bu toprakları medenileştirmek ve geliştirmek için özel bir çaba sarf etmiştir. Osmanlı döneminde ekonomik ve kültürel olarak ilerleyen toplumların pek çoğu Osmanlı'yı hep minnetle anmıştır. Örneğin yapılan bir araştırmada, Osmanlı'nın Sırbistan'dan aldığı vergi ve orada yaptığı yatırımın dökümü çıkarılmış ve genel bütçede Sırbistan'a Sırbistan'ın ödediği vergiden çok daha fazla pay ayrıldığı görülmüştür.[77] Bu durumda Sırp dilinde yerleşik bir kavram olan ve Osmanlı dönemini kast eden, "devlet zamanı" deyimini yadırgamamak gerekir.

Bunun yanı sıra Osmanlı'nın, denetimindeki topraklarda din, dil ve ırk ayırımı yapmadan tüm vatandaşlarına eşit olarak sağladığı adalet ve hoşgörü de, söz konusu topraklarda istikrar ve huzurun hakim olmasını sağlamıştır. Örneğin Drina Irmağının doğusunun Avusturya-Macaristan, batısının Osmanlı'nın elinde olduğu dönemde, doğu tarafında yaşayanların hepsi Almanca konuşmak ve Katolik mezhebini benimsemek zorundaydılar. Bunu kabul etmeyenler çoğu zaman kılıçtan geçiriliyorlardı. Osmanlı topraklarında ise herkes kendi dilini konuşmakta ve kendi dinin gereklerini yerine getirmekte özgürdü. Bu nedenle Osmanlı'nın Balkanlar'da bulunduğu 500 yıl boyunca yaşanan etnik çatışmaların sayısı yok denecek kadar azdı. Yaşanan çatışmalar da Osmanlı'dan değil, Panslavist propagandalardan etkilenen bazı radikallerin çıkardığı olaylardan kaynaklanıyordu.

Bu tarihi gerçek aslında çok önemli bir hususun daha altını çizmektedir: Balkanlar'da kalıcı barışı ve huzuru sağlamak hiç de sanıldığı gibi zor değildir. Ancak bunun için önce bölge halkının haklarının ve farklı kimliklerinin tanınması ve buna göre bir düzenleme yapılması şarttır. Aksi takdirde her etnik grubun ve her ülkenin yalnızca kendi menfaatini düşündüğü ve bu doğrultuda adaletsizlikten ve haksızlıktan yana olduğu anlaşmalarla bir yere varılamaz. Bu tarz girişimler belki belli bir süre için Balkanlar'a sükunet getirebilir, ancak Bosna'da sönen ateş bir gün Kosova'da, öbür gün Makedonya'da yeniden alev alabilir. Nitekim Dayton Anlaşmasından sonra yaşanan süreç de bunu göstermektedir.

Türk Milleti Balkanlar'da barış ve huzurun sağlanabileceğini ispatlamış tek millettir. Balkanlar üzerindeki 500 yıllık geçmişi bunun ispatıdır. İslam ahlakının ve hukukun temel unsurlarından olan ve Osmanlı'da "Millet Sistemi" adıyla uygulanan, tek bir şemsiye altında her ırk, her din ve her dilden insanın hak, hukuk ve adalet içerisinde birarada yaşatılabilmesi bu başarının sırrıdır. Osmanlı bu başarıyı Kuran ahlakına olan sadakati ve bağlılığı ile sağlamıştır. Çünkü tüm dünyanın takdirini toplayan, bu sistemi yaşamış olan halkların razı oldukları ve halen özlemini duyduklarını her fırsatta dile getirdikleri bu sistem, aslında Kuran'da tarif edilen özgürlükçü ve insancıl bir sistemdir.

Allah Kuran'da Müslümanlara iyiliği, adaleti ve güzel ahlakı emretmiştir. Gerçek Müslüman, koşullar ne olursa adaletten ve haktan yana olan, zayıfı ve yoksulu koruyup kollayan, şefkatli, merhametli, yumuşak huylu, affedici ve hoşgörülüdür. Bu ahlakının gereği olarak da içinde bulunduğu ortama huzur ve güven verir. Dolayısıyla bu ahlakı mayasında taşıyan ve hayata geçiren Türk Milleti, bu yönü ile hem tüm milletlere örnek

olacak, hem de bu ahlakı yaygınlaştırarak Bosna da dahil olmak üzere dünyanın pek çok yerinde zulme karşı çözüm oluşturacaktır.

Allah, içinizden iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara va'detmiştir: Hiç şüphesiz onlardan öncekileri nasıl 'güç ve iktidar sahibi' kıldıysa, onları da yeryüzünde 'güç ve iktidar sahibi' kılacak, kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine yerleşik kılıp sağlamlaştıracak ve onları korkularından sonra güvenliğe çevirecektir. Onlar, yalnızca bana ibadet ederler ve bana hiç bir şeyi ortak koşmazlar. Kim bundan sonra inkar ederse, işte onlar fasıktır. Nur Suresi, 55

Ek: Sırp Tahtının Kronolojisi

1804’deki Sırp isyanı ile başlayan modern çağdaki Sırp liderliği, 1815 yılında Osmanlı Yönetiminin Sırbistan’a özerliklik vermesi ile birlikte “Prenslik” (Knezlik) ünvanı kazandı. 1878’de Berlin Anlaşması’nın ardından Sırbistan bağımsızlığını kazandı ve bu kez “Krallık” ünvanı geçerli oldu. Sırp Monarşisi, I. Dünya Savaşı’nın ardından kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı’nda da tahtını korudu. Ülkenin 1929 yılında “Yugoslavya” adını almasından sonra da otoritesini daha da artırdı. Monarşinin ortadan kaldırılması ise, II. Dünya Savaşı yıllarındaki iç savaştan Tito’nun önderliğindeki Partizanlar’ın galip çıkmasıyla gerçekleşti.

Yaklaşık 150 yıl süren modern Sırp monarşisinin seyri ise, iki hanedan arasındaki iktidar değişiklikleri ve darbelerle şekillendi. Aşağıda, Sırp tahtının Karadjordjevi¡ ve Obrenovi¡ hanedanlarının üyeleri arasında yaşadığı değişimler yer alıyor.

1804 - 1915; Djordje Petrovi¡ Karadjordje

1915 - 1839; Milo§ Obrenovi¡

1839 - 1842; Michael (Mihailo) Obrenovi¡

1842 - 1858; Aleksandar Karadjordjevi¡

1858 - 1860; Milo§ Obrenovi¡ (Tahta ikinci kez oturuşu)

1860 - 1868 Michael (Mihailo) Obrenovi¡ (Tahta ikinci kez oturuşu)

1868 - 1889; Milan Obrenovi¡

1889 - 1903; Aleksandar Obrenovi¡

1903 - 1921; Peter Karadjordjevi¡

1921 - 1934; Aleksandar Karadjordjevi¡ II

1934 - 1945; Peter Karadjordjevi¡ II

BÖLÜM NOTLARI

Bölüm 1

1 Noel Malcolm, *Bosnia: A Short History,* 1.b., London: Macmillan Publishers, 1994, ss. 27, 38.
2 *Ibid.,* ss. 52-53.
3 *Ibid.,* ss. 54-55.
4 *Ibid.,* s. 65.
5 Fouad Ajami, “In Europe’s Shadows”, *The New Republic,* 21 Kasım 1994.
6 Fouad Ajami , “In Europe’s Shadows”, *The New Republic,* 21 Kasım 1994.
7 Thule Derneği, ya da Almanca adıyla Thule Gesselschaft, Baron von Sebottendorff adlı bir Alman milliyetçisi tarafından oluşturulmuştu. Sebottendorff Doğu’ya geziler yapmış, simya, astroloji ve Kabala üzerinde çalışmış, Gül-Haç felsefesi üzerinde de uzun araştırmalar yapmıştı. Masondu, ayrıca başka gizli derneklerin de üyesi olmuştu. 1910 yılında, masonluk ve simya prensiplerini anti-komünizm ve aşırı sağ felsefe ile birleştiren kendine bağlı yeni bir örgüt kurmaya karar verdi ve 8 yıl sonra da bu tanıma uygun olarak Thule’yi kurdu. Örgüt, kurulduğu günden itibaren komünistlerle sürekli çatışma halindeydi. 1919’daki komünist ayaklanma sırasında Thule yeraltına çekildi ve aşırı sağcı karşı-devrimcileri organize ederek silahlı bir terör gücü oluşturdu. Komünistlere karşı halk desteği kazanmak içinse, Alman İşçi Partisi’ni kurdu. İşte bu sıralarda Adolf Hitler de Thule’ye katıldı. Thule’nin siyasi uzantısı olan Alman İşçi Partisi’nin kendisine amblem olarak gamalı haçı seçmesi ise Hitler’in etkisiyle olmuştu. 1920 yılında Alman İşçi Partisi’nin adı Nasyonal Sosyalist Parti (Nazi Partisi) olarak değiştirildi. Partinin lideri ise elbette Hitler’di. Hitler’in bu hızlı yükselişi, Thule’nin desteği ile olmuştu. Hitler’i keşfeden kişi, Thule’nin önde gelen isimlerinden Deitrich Eckart idi. Thule hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Harun Yahya, *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni’nin Gizli Yöneticileri,* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996, ss. 255-261.
8 *Mimar Sinan,* Sayı 6, s. 66.
9 *Mason Dergisi,* Sayı 23-24, 1976, s. 41.
10 Fred Zeller, *Hatıratlar,* ss. 14-15
11 Michael Howard, *The Occult Conspiracy: The Secret History of Mystics, Templars, Masons and Occult Societies,* 1.b., London: Rider, 1989, s. 64.
12 *Ibid.,* s. 66.
13 *Ibid.,* s. 67.
14 *Ibid.,* s. 69.
15 Amerikalı mason William R. Denslow’un *10.000 Famous Freemasons* (10.000 Ünlü Mason) adlı çalışmasında bildirdiğine göre, devrimin en radikal ve eli kanlı liderlerinden olan Marat, 1774’de ilk kez İngiliz Büyük Locası’nda inisye edilmiş, daha sonra da Amsterdam’daki Loge La Bien Aimée adlı locaya girmişti. Aynı kitapta bildirildiğine

göre, 1793 yılında Jacoben Kulübü'nün başkanlığına seçilen Danton da masondu ve Voltaire'i de yetiştirmiş olan Paris'teki ünlü Dokuz Kızkardeşler locasına üyeydi. (William R. Denslow, *10.000 Famous Freemasons Vol. 1,* Richmond: Macoy Publishing & Masonic Supply Co., 1957, s. 282) Devrimin en "kan dökücü" lideri olan Robespierre de genel kuralı bozmuyordu; O da masondu. (James Dewar, *The Unlocked Secret: Freemasonry Examined,* London: Corgi Books, 1990, s. 109.)

16 Hemen hemen bütün masonik kaynaklarda bildirildiği gibi Garibaldi ve Mazzini çok üst dereceli ve önemli masonlardır: *10.000 Famous Freemasons* (adlı loca yayınında bildirildiğine göre, Garibaldi 33. dereceye 1863'te İtalya Süprem Konseyi'nde ulaşmış, 1864'de ise İtalya Büyük Üstadı seçilmiştir. Amerika'da da bu büyük üstadın anısına, New York "vadi"sine 542. numarayla bağlı "Garibaldi" adlı bir loca vardır. Mazzini ise uzun yıllar süren masonik yükselişinin ardından, 1867'de İtalyan Grand Orient Büyük Üstadı seçilmiştir. 1949'da Roma'ya dikilen Mazzini heykelinin açılışında yer alan 3.000 mason da bu büyük üstadlarını minnetle anmışlardır. bkz. William R. Denslow, *10.000 Famous Freemasons.*

17 Michael Howard, *The Occult Conspiracy,* s. 105.

18 Kemalettin Apak, *Ana Çizgileriyle Türkiye'de Masonluk Tarihi,* s. 18.

19 Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler,* s. 380

20 Zoran D. Nenezi¯, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980: Predled Istorije Slobodnog Zidarstva u Jugoslaviji,* Prilozi i Grada, Belgrad: Narodna Knjiga, s. 347.

21 Daniel Ligou, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie,* 1.b. Paris: Presses Universitaires de France, 1987, s. 1263.

22 Zoran D, Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 153.

23 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 89.

24 Ivo Banac, "Nationalism in Serbia", Hazırlayanlar: Günay Özdoğan, Göksu, Kemali Saybaşılı, *Balkans: A Mirror of the New International Order,* İstanbul: Eren Yayıncılık, 1995, s. 134.

25 Daniel Ligou, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie,* s. 852; Dositej Obradovi˘'in mason olduğu Sırp kaynaklarında da belirtilir. ("Maçonnerie en Serbie, Son Historie et Son But Actuel", *Bulletin Officiel du Bureau de Nachatee No: 33,* 1909) Aynı şekilde, Stanoje Stanojevi¡, 1931'de yazdığı *Hür Masonluk* adlı kitabında Dositej Obradovi¡'i önemli masonlar arasında sayar (Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 149).

26 Georges Castellan, *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl,* Çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu, 1.b., İstanbul: Milliyet Yayınları, Mayıs 1993, s. 247.

27 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* ss. 149, 166.

28 *Ibid.,* s. 173.

29 R. G. D. Laffan, *The Serbs: The Guardians of the Gate,* New York: Dorset Press, 1989, ss. 42-45.

30 *Ibid.,* s. 37.

31 Daniel Ligou, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie,* s. 1265.

32 R. G. D. Laffan, *The Serbs,* s. 47.
33 *Ibid.,* s. 49.
34 *Ibid.,* s. 70.
35 *Ibid.,* s. 71.
36 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 244.
37 *Ibid.*
38 *Ibid.,* s. 245.
39 *Ibid.,* s. 246.
40 *Ibid.,* s. 247.
41 *Ibid.*
42 *Ibid.,* s. 247.
43 *Ibid.,* ss. 245-246.
44 R. G. D. Laffan, *The Serbs,* s. 81.
45 Ivo Banac, “Nationalism in Serbia”, *Balkans: A Mirror of the New International Order,* s. 141.
46 Jozo Tomasevich, *The Chetniks: War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945,* Stanford: Stanford University Press, 1975, s. 9.
47 Zoran D. Nenezi¯, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 250.
48 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 153.
49 *Ibid.,* ss. 153-156.
50 Michael Howard, *The Occult Conspiracy,* s. 117.
51 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 304.
52 Henry Coston, *La Republique du Grand Orient: Un Etat Dans l’Etat la Franc-Maçonnerie,* Paris: Librairie Française, 1976, s. 96.
53 Tapınakçılar, I. Haçlı Seferi sonrasında Filistin’de gelişen Haçlı Krallığı’nda kurulan bir şövalye tarikatıydı. Kendilerine merkez olarak Hz. Süleyman’ın eski mabedinin yeri olan Mescid-i Aksa’yı aldıkları için, “Templar Knights” (Tapınakçı Şövalyeler) adını aldılar. Doğu’da bulundukları bu uzun dönem boyunca da çeşitli batıni mezheplerle, özellikle de Yahudi mistikleriyle ilişki kurdular. Haçlı Krallığı yıkılıp da tamamen Avrupa’ya döndükten sonra da büyük bir ekonomik güç olarak konum kazandılar. Fakat tarikat, hem gücü hem de Hıristiyan inanışına ters gelen sapkın (heretik) yönleri nedeniyle Fransa Kralı Philip ve Papa Clement’in ortak müdahalesi ile 1307 yılında yaşadışı ilan edildi, üyeler tutuklanıp sorgulandı ve 1314’de de liderleri idam edildi. Ancak konuyla ilgilenen araştırmacıların ortak kanısı, örgütün yok olmayıp yer altına indiği ve sonra da mason locaları şeklinde yeniden örgütlendiği yönündedir. Tapınakçılar ve Masonlukla ilişkileri için bkz. Harun Yahya, *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni’nin Gizli Yöneticileri,* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996.
54 Michael Howard, *The Occult Conspiracy,* s. 113
55 *Ibid.,* s. 112.
56 R. G. D. Laffan, *The Serbs,* s. 187.

57 Malachi Martin, *The Keys of This Blood: The Struggle for World Dominion Between Pope John Paul II, Mikhail Gorbachev, and the Capitalist West,* New York: Simon & Schuster, 1990, s. 544.
58 R. G. D. Laffan, *The Serbs,* s. 3.
59 *Ibid.,* s. 22.
60 *Ibid.,* ss. 21, 31.
61 *Ibid.,* s. 20.
62 *Ibid.,* s. 114.
63 Malachi Martin, *The Keys of This Blood,* s. 544.
64 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 159.
65 *Ibid.,* s. 162.
66 *Ibid.,* s. 164.
67 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 173.
68 *Compte Rendu Officiel,* Maçonnique De Belgrade, Grande Loge Des Serbes, Croates Et Slovenes, 11-16 Eylül 1926, s. 47.

Bölüm 2

1 Jozo Tomasevich, *The Chetniks: War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945,* Stanford: Stanford University Press, 1975, s. 8.
2 Noel Malcolm, *Bosnia: A Short History,* 1.b., London: Macmillan Publishers, 1994, s. 165.
3 *Ibid.,* s. 186.
4 *Ibid.,* s. 176.
5 *Ibid.,* s. 176.
6 *Ibid.,* s. 178.
7 *Ibid.,* ss. 178-179.
8 *Ibid.,* s. 179.
9 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 170.
10 *Ibid.,* s. 175.
11 *Ibid.,* ss. 257-260.
12 Mustafa Imamovi¯, *A Survey of The History of Genocide Against The Muslims in The Yugoslav Lands,* Sarajevo: 1989.
13 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 176.
14 Daniel Ligou, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie,* 1.b. Paris: Presses Universitaires de France, 1987, s. 805.
15 *Ibid.,* s. 1263.
16 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980: Predled Istorije Slobodnog Zidarstva u Jugoslaviji,* Prilozi i Grada, Belgrad: Narodna Knjiga, s. 493.
17 *Ibid.,* s. 557.
18 *Ibid.,* ss. 493-494.
19 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 187.

20 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 494.
21 *Ibid.,* s. 493.
22 Masonluk ve Yahudilik arasındaki siyasi ve felsefi ilişkiler hakkında bkz. Harun Yahya, *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni'nin Gizli Yöneticileri,* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996.
23 Karageorge isyanı sırasındaki Sırp-Yahudi işbirliği ve Zemun'daki Yahudi cemaati için bkz. *Encyclopædia Judaica,* Cilt 16, s. 990.
24 *Encyclopædia Judaica,* Cilt 2, s. 639.
25 Peter Grose, *Israel in the Mind of America,* 1.b., New York: Alfred A. Knopf Inc.,1983, ss. 35-38.
26 Vukcevic, Radoje, *General Mihailovich: First Guerilla Leader in W. W. II, The Trial and Great Injustice.* Chicago: Serbian Historical and Cultural Society "Njegos", 1984, s. 101.
27 *The Universal Jewish Encyclopedia,* Cilt 10, s. 620.
28 John Ranz, "Serbs, Jews and Bosnia", *The Jewish Week,* 28 Temmuz, 1995.
29 "The Mihailovich Story: A Retelling", Chetniks of Ravna Gora©, Internet: http: //www.netrover.com/~dargice/frmain.htm.
30 John Ranz, "Serbs, Jews and Bosnia", *The Jewish Week,* 28 Temmuz, 1995.
31 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 263.
32 Du¡an Petkovi¡, "The Chetnik Radio Station Karadjordje", *Glasnik SIKD "Njego§",* Haziran 1959, ss. 43-48; Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 289.
33 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* ss. 269-270.
34 *Ibid.,* ss. 270-272.
35 Zoran D. Nenezi¡'in *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980* adlı kitabında bildirildiğine göre, II. kabinedeki tüm bu Çetnik yanlısı ve koyu Sırp milliyetçisi bakanlar masondular. Başbakan Slobodan Jovanovi¡, Dışişleri Bakanı Mom¯ilo Nin¡i¡ ve Milan Gavrilovi¡ Belgrad Locası'na (ss. 556, 561, 566), Radoje Kneievi¡ ise Belgrad'daki "~umadija" locasına (s. 571) kayıtlıydılar.
36 Zoran D. Nenezi¯, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 494.
37 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 400.
38 William R. Denslow, *10.000 Famous Freemasons Vol. 1,* Richmond: Macoy Publishing & Masonic Supply Co., 1957, s. 134.
39 Zoran D. Nenezi¯, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980,* s. 515.
40 *Ibid.,* s. 495.
41 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 276; Bogdan Raditsa, "The Plot Against Yugoslavia", *The Nation,* 29 Ocak 1944, ss. 118-122, 138-142.
42 Neal Gabler, *An Empire of Their Own: How the Jews Invented Hollywood,* 1.b., London: WH Allen, 1988, ss. 132, 176, 418-419
43 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 376; *FRUS IV*, 1944, 1369-1370.
44 Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* ss. 373-380.

45 Vukcevic, Radoje, *General Mihailovic: First Guerilla Leader in W. W. II: The Trial and Great Injustice.* Chicago: Serbian Historical and Cultural Society “Njegos”, 1984, s. 73.
46 Donovan’ın masonluğu için bkz. Gonzales Mata, *Les Vrais Maitres du Monde,* Paris: Bernard Grasset, 1979, s. 21. (Bu kitap yayınlandıktan bir kaç ay sonra toplatılmıştır.)
47 Martin Short, *Inside the Brotherhood: Further Secrets of the Freemasons,* Grafton Books, London, 1989, s. 399.
48 Eustace Mullins, *The World Order: Our Secret Rulers,* 2.b. Staunton: Ezra Pound Institute of Civilation, 1992, ss. 92-116.
49 *Hürriyet,* 6 Şubat 1993; Anthony Summers, *Official and Covert: The Secret Life of J. Edgar Hoover.*
50 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 189.
51 *Ibid.,* s. 181.
52 Truman’ın masonluğu için bkz. Allen E. Roberts, *Brother Truman: The Masonic Life and Philosophy of Harry S. Truman,* Virginia: Anchor Communications, 1985.
53 Truman tarafından Mihailovi¡’in anısına verilen madalya, 1967 yılına dek arşivlerde kalmış, o yıl Illinois’ten Kongre üyesi Edward J. Derwinski tarafından basına açılmıştır. Jozo Tomasevich, *The Chetniks,* s. 470.
54 Reagan’ın Masonluğu için bkz. Stephen Knigt, *The Brotherhood: The Explosive Exposé of the Secret World of the Freemasons,* London: Grafton, Harper Collins Publishers, 1983, s. 34.
55 “The Mihailovich Story: A Retelling”, Chetniks of Ravna Gora, Internet: http: //www.netrover.com/~dargice/frmain.htm.

Bölüm 3

1 “Hayrullah Örs ile Röportaj”, *Mimar Sinan,* Yıl 4, Sayı 13, s. 13.
2 Noel Malcolm, *Bosnia: A Short History,* 1.b., London: Macmillan Publishers, 1994, s. 195.
3 *Ibid.,* 196.
4 *Ibid.*
5 *Ibid.,* s. 204.
6 *Ibid.,* s. 206.
7 *Ibid.*
8 Branka Maga§, *The Destruction of Yugoslavia Tracking the Break-Up 1980-92,* 4.b., London: Verso, 1993, s. 50.
9 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 217.
10 M. Glenny, *The Fall of Yugoslavia: The Third Balkan War,* London, 1992, s. 35.
11 Fouad Ajami, “In Europe’s Shadows”, *The New Republic,* 21 Kasım 1994.
12 Jozo Tomasevich, *The Chetniks: War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945,* Stanford: Stanford University Press, 1975, s. 193.

13 Zoran D. Nenezi¡, *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980: Predled Istorije Slobodnog Zidarstva u Jugoslaviji,* Prilozi i Grada, Belgrad: Narodna Knjiga, ss. 276, 556.
14 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans: The Rape of Yugoslavia,* Atina: Psichogios Publications, 1993, s. 186
15 Royal Society'nin masonik kimliği için bkz. Harun Yahya, *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni'nin Gizli Yöneticileri,* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996, ss. 139-140; John J. Robinson, *Born in Blood: The Lost Secrets of Freemasonry,* New York: M. Evans & Company, 1989, s. 285.
16 "Bosna'daki Savaş 20 Yıl Önce Planlandı", *Zaman,* 4 Şubat 1997.
17 "Miloseviç Mason!", *Zaman,* 1 Ocak 1992.
18 *Jewish Chronicle,* 10 Nisan 1992.
29 *Sabah,* 14 Temmuz 1990.
20 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans,* s. 303.
21 Eustace Mullins, *The World Order: Our Secret Rulers,* 2.b. Staunton: Ezra Pound Institute of Civilation, 1992, ss. 104-105, 108.
22 Malcom Sten, *The Grandees: America's Sephardic Elite;* Garry Allen, *The Rockefeller File;* David Musa Pidcock, *Satanic Voices Ancient & Modern: A Surfeit of Blasphemy Including the Rushdie Report , From Edifice Complex to Occult Theocracy,* Oldbrook: Musaqim, 1992, s. 74.
23 Rockefeller hanedanı ile İsrail arasındaki bağlantılar için bkz. Harun Yahya, *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni'nin Gizli Yöneticileri,* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996, ss. 351-352.
24 Eustace Mullins, *The World Order: Our Secret Rulers,* 2.b. Staunton: Ezra Pound Institute of Civilation, 1992, s. 52.
25 *Ibid.,* s. 254.
26 Wolf Blitzer, *Between Washington and Jerusalem: A Reporter's Notebook,* New York: Oxford University Press, 1985, ss. 202-216.
27 Noam Chomsky, *Kader Üçgeni: ABD, İsrail ve Filistinliler,* Çev. Bahadır Sina Şener., 1.b., İstanbul: İletişim Yayınları, Ocak 1993, s. 70.
28 Eustace Mullins, *The World Order: Our Secret Rulers,* s. 254.
29 Executive Intelligence Review, *Dope, Inc.: The Book That Drove Henry Kissinger Crazy,* Washington: Executive Intelligence Review, 1992, ss. 107, 313, 318-319, 349.
30 Memduh Eren, "Dünyanın Gerçek Efendileri", *Sorun BSD,* Haziran 1991.
31 *Ibid.*
32 *Ibid.*
33 Georges Virebeau, *Mais qui Gouverne L'Amerique?,* ss. 60-61.
34 *The Spotlight,* Kasım 1992.
35 Jeremiah Novak, *Christian Science Monitor,* 17 Nisan 1980.
36 *The Spotlight,* Kasım 1992.
37 "Les Francs-Maçons À La Conquête De L'Est", *L'Express,* 17 Ocak 1992.
38 *Şalom,* 7 Şubat 1990.

39 *Jewish Chronicle,* 21 Şubat 1991.
40 *Jewish Chronicle,* 5 Şubat 1992.
41 *Jewish Chronicle,* 25 Eylül 1992.
42 *The Spotlight,* 21 Kasım 1992.
43 "Kissinger Yugoslavya'yı Nasıl Parçaladı", *Aydınlık,* 14-18 Mart 1993.
44 Eustace Mullins, *The World Order: Our Secret Rulers,* ss. 4-5.
45 *The Spotlight,* 21 Kasım 1992.
46 Alan Friedman, *Spider's Web: Bush, Saddam, Thatcher and the Decade of Deceit,* 1.b., London: Faber and Faber, 1993, s. 223.
47 "Kissinger Yugoslavya'yı Nasıl Parçaladı", *Aydınlık,* 14-18 Mart 1993.
48 Eustace Mullins, *The World Order: Our Secret Rulers,* s. 254.
49 "Kissinger Yugoslavya'yı Nasıl Parçaladı", *Aydınlık,* 14-18 Mart 1993.
50 *Ibid.*
51 *Ibid.*
52 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ'a Giriş,* Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 186.
53 *Ibid.,* s. 188.
54 *The Spotlight,* 9 Kasım 1992.
55 Alija Izetbegovi¡, *The Islamic Decleration: A Program for the Islamization of Muslims and Muslim People,* Sarajevo, 1990, s. 3.
56 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 219.
57 *Ibid.,* s. 216.
58 *Ibid.,* s. 217.
59 M. Almond, *Blundering in the Balkans: The European Community and the Yugoslav Crisis,* Oxford, 1991, ss. 20-21.
60 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 225.
61 *Ibid.,* s. 226.
62 *Ibid.,* ss. 226-227.
63 Tanıl Bora, *Yugoslavya-Milliyetçiliğin Provokasyonu,* 1.b. Birikim Yayınları, 1991, s. 165.
64 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 231.
65 Executive Intelligence Review, *Dope, Inc.: The Book That Drove Kissinger Crazy,* Washington: Ben Franklin Booksellers, 1992, s. 8.
66 *Ibid.*
67 *Ceux qui Tirent les Ficelles de la Politique et de l'Economie Mondiale,* Paris: Publications H. C., 1992.
68 *Spotlight Reprint,* Eylül 1991.
69 Uğur Mumcu, *Papa Mafya Ağca,* 4.b., İstanbul: Tekin Yayınevi, 1987, s. 246.
70 Tanıl Bora, *Milliyetçiliğin Provokasyonu,* s. 218.

Bölüm 4

1 *Yeni Yüzyıl,* 23 Haziran 1996.

2 S. Ramet, *Nationalism and Federalism in Yugoslavia, 1962-1991,* 2.b., Indiana: Bloomington, 1992, s. 259.

3 M. Mazower, *War in Bosnia: An Analysis,* London: 1992, s. 4.

4 M. Frei, "Bully of the Balkans", *The Spectator,* 17 Ağustos 1991, ss. 11-14.

5 Noel Malcolm, *Bosnia: A Short History,* 1.b., London: Macmillan Publishers, 1994, s. 230.

6 M. Glenny, *The Fall of Yugoslavia: The Third Balkan War,* London, 1992., s. 166.

7 Philip Sherwell, *Daily Telegraph,* 16 Nisan 1992.

8 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 239.

9 Gali'nin 33. derece üstad mason olduğunu gösteren masonluk diploması Flash TV'de 30 Ocak 1993 tarihinde yayınlandı. Gali'nin söz konusu masonluk belgesi 9 Şubat 1993 tarihli *Hürriyet* gazetesinde de yayınlandı. Ama nedendir bilinmez, *Hürriyet* belgeyi Osmanlı arşivlerinden çıkmış ve dede Gali'yle ilgili bir evrak olarak tanıtıyordu. Belgenin bir mason diploması olduğundan ise söz edilmiyordu.

10 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 242.

11 Mitterand'ın masonik kimliği ile ilgili bilgiler, *Fransız Le Point* dergisinin 9 Aralık 1985 tarihli sayısında yayınlandı.

12 Helsinki Watch, *War Crimes in Bosnia-Hercegovina,* New York: 1992, s. 159.

13 Noel Malcolm, *The Spectator,* 2 Mayıs 1992.

14 Helsinki Watch, *War Crimes in Bosnia-Hercegovina,* New York: 1992, s. 159.

15 "Blockade is a Joke", *Newsweek,* 12 Ocak 1992.

16 *Milliyet,* 12 Ekim 1992.

17 *Milliyet,* 29 Temmuz 1992.

18 *US Congressional Report,* 30 Eylül 1992.

19 Eustace Mullins, *The World Order: A Study in the Hegemony of Parasitism,* 1.b., Staunton: Ezra Pound Institute of Civilation, 1985, s. 47.

20 Yann Moncomble, *La Trilaterale et les Secrets du Mondialisme,* 3.b., Paris: Faits et Documents, 1980, s. 299.

21 Holly Sklar, *Trilateralism: The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management,* Boston: South End Press, 1980, s. 119.

22 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 246.

23 Fikret Kar¡i¡, *İzlenim,* Mayıs 1993.

24 Fikret Kar¡i¡, *İzlenim,* Haziran 1993.

25 *Milliyet,* 7 Ocak 1993.

26 Noel Malcolm, *Bosnia,* s. 247.

27 *Ibid.,* s. 248.

28 *Ibid.*

29 Robin Alison Remington, *Current History, Vol. 92,* Kasım 1993.

30 *The Times,* 20 Mayıs 1993.

31 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* 1.b. İstanbul: Birikim Yayınları, Mart 1994, s. 122.
32 *The Times,* 3 Mart 1993.
33 *Milliyet,* 5 Mart 1993.
34 *The Guardian,* 3 Mart 1993.
35 *Milliyet,* 28 Haziran 1993.
36 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* s. 251.
37 "Bosna'ya Zehir Yardımı", *Milliyet,* 24 Aralık 1996.
38 *Ibid.*
39 Noam Chomsky, *Year 501: The Conquest Continues,* Boston: South End Press, 1993, s. 21.
40 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* 1.b., İstanbul: Birikim Yayınları, Mart 1994, s. 238.
41 *Ibid.,* s. 245.
42 *Milliyet,* 11 Temmuz 1993.
43 *Newsweek,* 26 Nisan 1993.
44 *Sabah,* 7 Nisan 1993.
45 *Milliyet,* 23 Nisan 1993.
46 "Boşnaklardan Nefret Ediyorduk", *Nokta,* 1-7 Ekim 1995.
47 *Milliyet,* 7 Kasım 1992.
48 *Sabah,* 15 Ağustos 1992.
49 Soner Yalçın, *Aydınlık,* 14 Mayıs 1993.
50 Ferit İlsever, *Aydınlık,* 14 Mayıs 1993.
51 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası,* s. 255.
52 *Milliyet,* 29 Temmuz 1992.
53 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ'a Giriş,* s. 104.
54 *Milliyet,* 18 Ağustos 1992.
55 Tanıl Bora, *Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası,* s. 170.
56 *Hürriyet,* 7 Ağustos 1992.
57 *Milliyet,* 29 Temmuz 1992.
58 *Milliyet,* 21 Temmuz 1992.
59 *Hürriyet,* 24 Eylül 1992.
60 *Cumhuriyet,* 20 Temmuz 1992.
61 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* s. 185.
62 *L'Evenement du Jeudi,* 10-16 Eylül 1992.
63 Tanıl Bora, *Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası,* ss. 185-186.
64 *The Spotlight,* 10 Mayıs 1993.
65 *Ibid.*
66 *Ibid.*
67 *Milliyet,* 4 Mayıs 1993.

68 *Milliyet,* 19 Mayıs 1993.
69 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* s. 245.
70 *Milliyet,* 8 Aralık 1992
71 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ'a Giriş,* s. 188.
72 "Kissinger Yugoslavya'yı Nasıl Parçaladı", *Aydınlık,* 14-18 Mart 1993.
73 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* s. 267
74 *Ibid.,* s. 245.
75 Ali Kırca, *40. Paralel Haber Programı,* A TV, 10 Mayıs 1993.
76 Şebnem Şenyener, *Aktüel,* 14-20 Nisan 1994.
77 "Meet The Press", *NBC News,* 22 Kasım 1992; Nikolas A. Stavrou, "The Balkan Quagmire and The West's Response", *Mediterranean Quarterly,* Kış 1993, s. 36.
78 Soğuk Savaş sonrası dünyanın geleceği ile ilgili olarak ortaya attığı "Tarihin Sonu" başlıklı "Hegelyen" tez ile ünlenen Francis Fukuyama, Yahudi Lobisinin ABD'deki en büyük siyasi temsilcisi olan AIPAC'in uzantısı sayılan Washington Institute for Near East Policy'nin bir üyesiydi. Ayrıca CFR üyesiydi. Samuel Huntington da, CFR'nin seçkin üyelerinden biriydi. 1970'lerde de Trilateral Komisyonu adına yaptığı çalışmalarla dikkati çekmişti. Trilateral Komisyonu'nun çok tartışılan Seminal Peace adlı raporu, Huntington tarafından kaleme alınmıştı. Raporda, "Vietnam Savaşı sırasında ABD'de oluşan anti-savaş hareketinin "zararları" anlatılmakta ve buna atıfta bulunularak, halkın dış politika kararlarına "fazla karışmaması" gerektiği savunulmaktaydı. Noam Chomsky'e göre yönetici elitin totaliter düşüncelerinin bir ifadesi olan bu tez, daha sonra da Huntington'ın *Crisis of Democracy* adlı kitabında detaylandırılmıştı.
79 Israel Shahak, "Downturn in Rabin's Popularity Has Several Causes", *Washington Report on Middle East Affairs,* Mart 1995.
80 *Milliyet,* 28 Şubat 1995.
81 *Milliyet,* 1 Mart 1992.
82 "An Open Letter to The Leaders of European Community", *The Guardian,* 11 Aralık 1992.
83 Zdravko Toma¡, *Nedyelyina Dalmaciya,* 14 Ekim 1992; Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası,* s. 111.
84 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* s. 266.
85 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ'a Giriş,* s. 301.
86 *Der Spiegel,* 31 Ocak 1995.
87 Bernard Henri Lévy'nin Not Defteri, "Alija İzzetbegoviç'i Amerika Durdurmuştu", *Yeni Yüzyıl,* 4 Ekim 1996.
88 *Ibid.*
89 Albert Wohlstetter, "Clinton Boşnakların Zaferi Önledi", *The Wall Street Journal (Milliyet eki),* 28 Ekim 1996.
90 *Ibid.*

91 *The Wall Street Journal (Milliyet eki),* 2 Eylül 1996.
92 "ABD'nin Dediği Oldu", *Milliyet,* 3 Kasım 1996.

Bölüm 5

1 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans: The Rape of Yugoslavia,* Atina: Psichogios Publications, 1993, s. 31.
2 *Ibid.,* ss. 230-231.
3 *Ibid.,* s. 231.
4 *Ibid.,* s. 232.
5 *The Jerusalem Report,* 21 Ekim 1993.
6 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans,* s. 232.
7 *Ibid.,* s. 232.
8 *Ibid.*
9 *Şalom,* 13 Haziran 1990.
10 *The Jerusalem Report,* 21 Ekim 1993.
11 *Ibid.*
12 *Ibid.*
13 *Ibid.*
14 *Ibid.*
15 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans,* s. 200.
16 *Ibid.,* s. 252.
17 *Ibid.,* s. 257.
18 *Ibid.,* s. 50.
19 *The Jerusalem Report,* 21 Ekim 1993.
20 Israel Shahak, "Downturn in Rabin's Popularity Has Several Causes", *Washington Report on Middle East Affairs,* Mart 1995.
21 Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why,* 1.b., New York: Pantheon Books, 1987, s. 248.
22 İsrail Dışişlerinde eski bir görevli olan Oded Yinon'un 1982'de Dünya Siyonist Örgütü'ne bağlı Enformasyon Dairesi'nin İbranice yayın organı *Kivunim*'de yazdığı "1980'lerde İsrail İçin Strateji" başlıklı rapor, Yahudi Devleti'nin Ortadoğu'daki zoraki mozayiği nasıl parçalamayı düşündüğünü gösteren iyi bir örnektir. Arap devletlerini iskambil kağıdından yapılmış evlere benzeten Yinon, İsrail'in uzun vadeli planının, içlerindeki dini ve etnik azınlıklara siyasi ve askeri destek vererek bu devletleri bölme olduğunu anlatmaktadır. Yazdığına göre, ilk hedef Irak'tır; henüz 1982'de şöyle demektedir: "Irak etnik ve mezhebi temeller üzerine bölünecektir; kuzeyde bir Kürt Devleti; ortada bir Sünni ve güneyde Şii devleti." Benzer kehanetler Suriye için de yapılır; Esad'ın devleti beş ayrı parçaya bölünecektir... (Israel Shahak, *The Zionist Plan for The Middle East,* Massachusetts: Belmont AAUG, s. 9)

23 Ayrıntılı bilgi için bkz. *Harun Yahya, Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni'nin Gizli Yöneticileri,* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996.

24 Bülent Aras, "İsrail'in Yeni Stratejisinde Orta Asya ve Kafkasya'nın Yeri", *Avrasya Dosyası (Ermenistan Özel),* Cilt 2, Sayı 4, Sonbahar 1995-1996, s. 187.

26 Israel Shahak, "Downturn in Rabin's Popularity Has Several Causes", *Washington Report on Middle East Affairs,* Mart 1995.

27 İlker Maga, "Portre: Aliya Izzetbegoviç", *Demokrasi,* 9 Mart 1996.

28 Öncan Ercan, "Kosova Sırat Köprüsünde Zehir Krizi", *Milliyet,* 1 Ekim 1996.

29 Muhammed Bosnavi ile özel görüşme, 10 Temmuz 1993.

30 Mehmed Erol, "Kanlı Ova: Kosova", *İzlenim,* Şubat 1993.

31 Muhammed Cengi¡ ile Röportaj, Yörünge, 12-19 Nisan 1992.

32 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans,* s. 234.

33 *The Jerusalem Report,* 21 Ekim 1993.

34 Arnold Sherman, *Perfidy in the Balkans,* s. 233.

35 *Ibid.,* s. 234.

36 *Ibid.*

37 Muhammed Bosnavi ile özel görüşme, 10 Temmuz 1993.

38 İsrail Gizli Servisi'ni konu edinen ya da İsrail'in gizli silah ve benzeri askeri bağlantılarını inceleyen kaynaklar, Yahudi Devleti'nin bu faaliyetleri ticari ya da kültürel ilişki görüntüsü altında sürdürdüğünü sık sık vurgularlar. Örneğin İsrail'in Orta ve Latin Amerika ülkelerindeki faşist rejim ya da örgütlerle olan çok kapsamlı ilişkisi, Yahudi Devleti'nin resmi ağızlarında "Latin Amerika'ya yollanan tarım danışmanları"ndan ibarettir (Andrew Cockburn, Leslie Cockburn, *Dangerous Liaison: The Inside Story of the US-Israeli Covert Relationship,* New York: Harper Collins Publishers, 1991, s. 240). Aynı yöntem Afrika'da da izlenmiştir. Mossad'ın teknisyen ve danışman görüntüsü altındaki Afrika'ya soktuğu ajanlar sayesinde Kenya, Zaire, Liberya, Gana ve Güney Afrika ülkeleriyle istihbarat işbirliği kurulmuştur. Bu ülkelerdeki casuslar ve güvenlik servisleri İsrail tarafından eğitilmiştir. Gönderilen İsrailli askeri uzmanlar bu ülkelerdeki devlet terörünü organize etmiş, baskıcı rejimlerin "güvenlik güçlerine" işkence ve sorgu teknikleri öğretmişlerdir (*Ibid.,* s. 108). Eski Mossad ajanı Victor Ostrovsky de, İsrail'in "diğer bütün Afrika ülkelerinde olduğu gibi Güney Afrika'ya da tarım uzmanları ya da diplomat görüntüsü altında MOSSAD ajanlarını yerleştirdiğini" haber verir ve sözkonusu ajanların başta Irkçı Güney Afrika rejmi (apartheid) olmak üzere faşist rejimlerin güvenlik güçlerini, ölüm timlerini eğittiğini bildirir (Victor Ostrovsky & Claire Hoy, *By Way of Deception: An Insider's Devastating Exposé of the Mossad,* London: Arrow Books, 1991, s. 364).

39 Muhammed Bosnavi ile özel görüşme, 10 Temmuz 1993.

40 Muhammed Bosnavi ile özel görüşme, 10 Temmuz 1993.

41 *Le Nouvel Observateur,* 24 Eylül 1992.

42 *Değişim,* Nisan 1993.

43 Bosna-Hersek İstanbul Konsolosluğu yetkilisi “Rıfat Bey” ile özel görüşme, 12 Mayıs 1993.
44 *The Times Magazine,* 8 Mayıs 1993.
45 “Saraybosnalı Yahudiler Tutuklandı”, *Şalom,* 5 Ekim 1994.
46 Nazi-Siyonist İlişkisi ve Soykırım konuları hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yahya Harun, *Soykırım Yalanı: Siyonist-Nazi İşbirliğinin Gizli Tarihi ve “Yahudi Soykırımı” Yalanının İçyüzü,* İstanbul: Alem Yayıncılık, Aralık 1995.
47 İsrail ve Üçüncü Dünya faşizmi arasındaki gizli ilişkiler için bkz. Harun Yahya, *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni’nin Gizli Yöneticileri,* Vural Yayıncılık, İstanbul, 1996; James Adams, *The Unnatural Alliance: Israel and South Africa,* London: Quartet Books, 1984; Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why,* 1.b., New York: Pantheon Books, 1987; Andrew & Leslie Cockburn, *Dangerous Liaison: The Inside Story of The US-Israeli Covert Relationship,* New York: Harper Collins Publishers, 1991; Ian Black, Benny Morris, *Israel’s Secret Wars: A History of Israel’s Intelligence Services,* Grove Weidenfeld, 1991; Paul Findley, *Deliberate Deceptions: Facing The FACTS about The US-Israeli Relationship,* 1.b. New York: Lawrence Hill Books, 1993; Jane Hunter, *Israeli Foreign Policy: South Africa and Central America,* Boston: South End Press, 1987; Andrew J. Hurley, *Israel and The New World Order,* Santa Barbara: Fithian Press and The Foundation for a New World Order, 1991.
48 Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection,* s. 76.
49 *Ibid.,* s. 81.
50 *Ibid.,* s. 82.
51 Andrew and Leslie Cockburn, *Dangerous Liason,* New York, 1991, s. 218.
52 Noam Chomsky, *Kader Üçgeni: ABD, İsrail ve Filistinliler,* Çev. Bahadır Sina Şener, 1.b., İstanbul: İletişim Yayınları, Ocak 1993, s. 559.
53 Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection,* s. 86.
54 *Ibid.,* s. 82
55 Andrew and Leslie Cockburn, *Dangerous Liaison,* s. 238.
56 *Ibid.,* ss. 223-226.
57 Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection,* s. 102.
58 *Ibid.,* s. 99.
59 Andrew and Leslie Cockburn, *Dangerous Liaison,* ss. 212, 262, 266-267.
60Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection,* ss. 76, 78.
61 Andrew and Leslie Cockburn, *Dangerous Liaison,* ss. 233-236, 257-258.
62 Livia Rokach, *İsrail’in Kutsal Terörü: Moshe Sharett’in Özel Güncesi Üzerine Bir İnceleme,* Çev. Zeynep Neşef, 1.b., İstanbul: Belge Yayınları, Şubat 1984, s. xi.
63 Dan Raviv & Yossi Melman, *Every Spy a Prince: The Complete Story of Israel’s Intelligence Community,* Boston, 1991, ss. 57-58.
64 Victor Ostrovsky, *The Other Side of Deception: A Rogue Agent Exposes The Mossad’s Secret Agenda,* New York, 1994, s. 226.

65 Halid Özkul, *Yeni Dünya Düzeni,* Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1992, s. 87.
66 Richard Curtiss, “Hebrew Univeristy Professor Deplores Israeli Support for Serbs”, *Washington Report on Middle East Affairs,* Nisan/Mayıs 1995.
67 *Ibid.*
68 *Ibid.*
69 *Ibid.*
70 *Forbes,* 10 Mayıs 1993.
71 Saul Eisenberg’in “Mossad adına” kurduğu ticari görünümlü askeri ve stratejik ilişkiler, eski Mossad ajanı Victor Ostrovsky tarafından açıklanmıştı (Claire Hoy, Victor Ostrovsky, *By Way of Deception,* ss. 126, 222).
72 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ’a Giriş,* Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 334.
73 *Ibid.,* s. 118.
74 *Ibid.,* s. 119.
75 *The Independent,* 11 Mayıs 1993.
76 *Ibid.*
77 *The Jerusalem Post,* 20 Mart 1993; *Hürriyet,* 12 Mart 1993.
78 *The Sunday Times,* 14 Mart 1993.
79 *Zaman,* 27 Ocak 1994.
80 *Washington Report On Middle East Affairs,* Nisan-Mayıs, 1993.
81 *Jewish Chronicle,* 17 Nisan 1992.
82 Tanıl Bora, *Yugoslavya: Milliyetçiliğin Provokasyonu,* 1.b., İstanbul: Birikim Yayınları, 1991, s. 218.

Bölüm 6 ve Sonsöz

1 M. Özgür Tuna, “Görüşmeler Yoluyla Soykırım”, *Avrasya Dosyası (Sırbistan. Bosna-Hersek Özel),* Cilt 3, Sayı 3, Sonbahar 1996, s. s. 8.
2 *Ibid.,* s. 11.
3 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ’a Giriş,* Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 346.
4 Peter Brock, “Dateline Yugoslavia: The Partisan Press”, *Foreign Policy,* Kış 1993-1994, No. 43, s. 163.
5 M. Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ’a Giriş,* s. 347.
6 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* 1.b., İstanbul: Birikim Yayınları, Mart 1994, s. 259.
7 *Ibid.,* s. 245.
8 Alvin Dorfman & Heather Cottin, “U.S. Jews and The Balkan Situation”, *Jewish Currents,* Nisan 1996.
9 *Ibid.*
10 *The Washington Report on Middle East Affairs,* Temmuz/Ağustos 1993.

11 *Ibid.*
13 Noam Chomsky, David Barsamian, “Race”, Internet: Keeping the Rabble in Line, 14 Ocak 1993.
13 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* s. 266.
14 Alan Ereira, David Wallace, *Crusades: Terry Johns Tell the Dramatic Story of Battle for Holy Land* (Video-kaset), BBC World Wide Ltd., 1995.
15 G. G. Simpson, *Life of Past,* New Hoven: Yale University Press.
15 Michael Baigent, Richard Leigh, Henry Lincoln, *Messianic Legacy,* London: Corgi Books, 1991, s. 180.
17 *Ibid.,* s. 184.
18 W. Langer, *The Mind of Adolf Hitler,* London: 1973, ss. 55-56.
19 *Ibid.*
20 Michael Baigent, Richard Leigh, Henry Lincoln, *Messianic Legacy,* s. 187.
21 A. P. Mendel, *Michael Bakunin: The Roots of Apocalypse,* New York, 1981, s. 372.
22 R. Payne, *The Life and Death of Lenin,* London: 1967, ss. 609-610.
23 Alija Izetbegovi¡, *Doğu ve Batı Arasında İslam,* Çev. Salih Şaban., 2.b., İstanbul: Nehir Yayınları, Haziran 1993, ss. 74-76.
24 Alija Izetbegovi¡, *Doğu ve Batı Arasında İslam,* s. 77.

Bölüm 7 ve Son Durum
1 Massacre in Bosnia : Srebrenica The Days of Slaughter. The New York Times. 29 Ekim 1995
2 Massacre in Bosnia : Srebrenica The Days of Slaughter. The New York Times. 29 Ekim 1995
3 Massacre in Bosnia : Srebrenica The Days of Slaughter. The New York Times. 29 Ekim 1995
4 Le Nouvel Observatuer .3-6 Ekim 1996
5 Massacre in Bosnia : Srebrenica The Days of Slaughter. The New York Times. 29 Ekim 1995
6 Massacre in Bosnia : Srebrenica The Days of Slaughter. The New York Times. 29 Ekim 1995
7 Massacre in Bosnia : Srebrenica The Days of Slaughter. The New York Times. 29 Ekim 1995
8 The Independent 12 Temmuz 2001
9 The Washington Report on Middle East Affairs. Haziran 1994 s.16
10 Milliyet, 5 Ağustos 1992
11 Sabah, 8 Ağustos 1992
12 Adil Kulenovic, Interview with Vlademir Srebov, Vreme (Belgrad), Ekim 1995
13 Hürriyet, 17 Aralık 1992
14 Bayram Altıntaş,Bosna-Hersek’te Haçlı İstilasının Perde Arkası, İstanbul, Mektup Yayınları, Ocak 1995,s.190

15 Breaking The Wall of Silence, An Interview with Seada Vranic,Bosnia Report, Sayı 17 Kasım 1996-Ocak 1997
16 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.124
17 Mass Rape, Muslims Recall Serb Attaccks, http//www. Newsday.com/obout/royg0823.htm
18 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.97
19 Just another scandal:Dead men
walking,http: //www.srpskamreza.com/library/facts/Herak1.html
20 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.89-90
21 Milliyet, 18 Ağustos 1992
22 Tanıl Bora, Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası, İstanbul,Birikim Yayınları ,Mart 1994,s.148-149
23 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.148-149
24 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.118-119
25 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.100
26 Der Spiegel, 10:08.1992,sayı 33,s 130
27 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.86
28 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.109
29 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.84
30 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.153
31 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.155
32 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.94
33 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.156
34 Zaman, 14 Ağustos 1992
35 Concentration and Extermination Camps,Republic of Bosnia-Herzegovina War Crimes Investigation Bureau,s.15
36 Badische Zeitung, 03 Mart 1993.No.50

37 Tanıl Bora, *Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası,* 1.b., İstanbul: Birikim Yayınları, Mart 1994, s. 152
38 Breaking The Wall of Silence, An Interview with Seada Vranic,Bosnia Report, Sayı 17 Kasım 1996-Ocak 1997
39 Breaking The Wall of Silence, An Interview with Seada Vranic,Bosnia Report, Sayı 17 Kasım 1996-Ocak 1997
40 Breaking The Wall of Silence, An Interview with Seada Vranic,Bosnia Report, Sayı 17 Kasım 1996-Ocak 1997
41 The War in Bosnia , USA Today, 14 Şubat 1996
42 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.97
43 Milliyet, 2 Ocak 1993
44 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.99
45 The War in Bosnia , USA Today, 14 Şubat 1996
46 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.99
47 Bayram Altıntaş,Bosna-Hersek'te Haçlı İstilasının Perde Arkası, İstanbul, Mektup Yayınları, Ocak 1995,s.189-190
48 Münir Gavrankapetonovic,Direnen Saraybosna, Çev. Ataullah Sadak, Timaş Yayınları, İstanbul 1998,sf 173
49 Hürriyet,7 Ağustos 1992
50Jennifer Scott, Tribunal Hears of Rape as Ethic Cleasing Weapon,www.linder.com/berserk/rape-72.html
51 Bayram Altıntaş,Bosna-Hersek'te Haçlı İstilasının Perde Arkası, İstanbul, Mektup Yayınları, Ocak 1995,s.209
52 Bayram Altıntaş,Bosna-Hersek'te Haçlı İstilasının Perde Arkası, İstanbul, Mektup Yayınları, Ocak 1995,s.209-210
53 Bayram Altıntaş,Bosna-Hersek'te Haçlı İstilasının Perde Arkası, İstanbul, Mektup Yayınları, Ocak 1995,s.210
54 Münir Gavrankapetonovic,Direnen Saraybosna, Çev. Ataullah Sadak, Timaş Yayınları, İstanbul 1998,sf 172
55 Der Spiegel, 10:08.1992,sayı 33,s.2
56 Der Spiegel, 10:08.1992,sayı 33,s.2
57 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.99
58 Sabah,19 Eylül 1997
59 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.137
60 Roy Gutman, Bosna'da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.133

61 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.135

62 Bayram Altıntaş,Bosna-Hersek’te Haçlı İstilasının Perde Arkası, İstanbul, Mektup Yayınları, Ocak 1995,s.209

63 Tanıl Bora,Bölgeler Sorunlar,Bosna Hersek: Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası, s149

64 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.90

65 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.75

66 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.73-74

67 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.74

68 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.91

69 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.93

70 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.89

71 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.95

72 Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna,Nisan 1995 Umut Matbaacılık , s.87

73 Roy Gutman, Bosna’da Soykırım Günlüğü, Türkçesi: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, Eylül 1994, s.183

74 Turkish Daily News ,14 Eylül 1995

75 http://w3.tyenet.com/kozlich/jovo.htm

76 Zaman, 2 Eylül1994

77 Mehmet Niyazi,’Ciddi Yanlışlar’,Zaman,19 Eylül 1996

Evrim Yanılgısı

1 Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker,1977,s.2
2 Alexander I. Oparin, Origin of Life,(1936)New York, Dover Publications,1953 (Reprint),s.196
3 'New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life', Bulletin of the American Meteorological Society,c.63, Kasım 1982,s.1328-1330
4 Stanley Miller,Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules,1986,s.7
5 Jeffrey Bada, Earth,Şubat 1998, s 40
6 Leslie E. Orgel,The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964,s.189
7 Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964,s.189
8 Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964,s.184
9 B.G.Ranganathan, Origins?, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust,1988.
10 Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964,s.179
11 Derek A.Ager,'The Nature of the Fossil Record', Proceedings of the British Geological Association ,c.87,1976, s.179
12 Douglas J.Futuyma, Science on Trial, New York:Pantheon Books, 1983.s.197
13 Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications,1970, s.75-94:Charles E.Oxnard, 'The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt', Nature,c.258,s.389
14 J. Rennie,'Darwin's Current Bulldog: Ernst Mayr', Scientific American, Aralık 1992
15 Alan Walker, Science,c.207, 1980,s.1103: A.J.Kelso, Phscical Antropology, 1. baskı, New York: J.B.Lipincott Co., 1970, s.221: M.D.Leakey, Olduvai Gorge, c.3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971 s.272
16 Time, Kasım 1996
17 S.J. Gould, Natural History,c.85, 1976, s.30
18 Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications,1970,s.19
19 Richard Lewontin, 'The Demon-Haunted World', The New York Review of Books, 9 Ocak 1997, s.28
20 Malcolm Muggeridge, The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980,s.43

Bibliyografya

Adamic, Louis. *My Native Land.* New York: Harper & Brothers, 1943.

Adams, James. *The Unnatural Alliance: Israel and South Africa.* London: Quartet Books, 1984

Almond, M. *Blundering in the Balkans: The European Community and the Yugoslav Crisis.* Oxford, 1991.

Arendt, Hannah. *Eichmann In Jerusalem: A Report on The Banality of Evil.* New York: The Viking Press, 1963.

Baigent, Michael, Richard Leigh, Henry Lincoln. *Messianic Legacy.* London: Corgi Books, 1991.

Beit-Hallahmi, Benjamin. *The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why.* 1.b., New York: Pantheon Books, 1987.

Black, Ian, Benny Morris. *Israel's Secret Wars: A History of Israel's Intelligence Services.* Grove Weidenfeld, 1991.

Blitzer, Wolf. *Between Washington and Jerusalem: A Reporter's Notebook.* New York: Oxford University Press, 1985.

Bora, Tanıl. *Bosna Hersek Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası.* 1.b. İstanbul: Birikim Yayınları, Mart 1994.

———. *Yugoslavya: Milliyetçiliğin Provokasyonu.* 1.b. İstanbul: Birikim Yayınları, 1991.

Brenner, Lenni. *Zionism in the Age of the Dictators.* Chicago: Lawrence Hill Books, 1983.

Castellan, Georges. *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl.* Çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu. 1.b. İstanbul: Milliyet Yayınları, Mayıs 1993.

Ceux qui Tirent les Ficelles de la Politique et de l'Economie Mondiale. Paris: Publications H. C., 1992.

Chomsky, Noam. *ABD Terörü.* Çev. Taha Cevdet. 1.b. Pınar Yayınları, Mart 1991.

———. *Kader Üçgeni: ABD, İsrail ve Filistinliler.* Çev. Bahadır Sina Şener. 1.b. İstanbul: İletişim Yayınları, Ocak 1993.

———. *Year 501: The Conquest Continues.* Boston: South End Press, 1993.

Cockburn, Andrew, Leslie Cockburn. *Dangerous Liason: The Inside Story of the US-Israeli Covert Relationship.* New York: Harper Collins Publishers, 1991.

Cole, David, Bradley Smith. *David Cole Interviews Dr. Franciszek Piper, Director, Auschwitz State Museum.* California: Institute for Historical Review.

Coston, Henry. *La Republique du Grand Orient: Un Etat Dans l'Etat la Franc-Maçonnerie.* Paris: Librairie Française, 1976.

Crossbie, Sylvia K. *A Tacit Alliance: France and Israel from Suez to The Six-Day War.* New Jersey: Princeton University Press, 1974.

Denslow, William R. *10.000 Famous Freemasons. Vol. I-II-III-IV.* Richmond: Macoy Publishing & Masonic Supply Co., 1957.

Dewar, James. *The Unlocked Secret: Freemasonry Examined.* London: Corgi Books, 1990.

Ereira, Alan, David Wallace. *Crusades: Terry Johns Tell the Dramatic Story of Battle for Holy Land* (Video-kaset). BBC World Wide Ltd., 1995.

Executive Intelligence Review. *Dope, Inc.: The Book That Drove Kissinger Crazy.* Washington: Ben Franklin Booksellers, 1992.

Faurisson, Robert. "Auschwitz: Technique and Operation of The Gas Chambers or, Improvised Gas Chambers & Casual Gassings at Auschwitz & Birkenau Acording to Jean-Claude Pressac 1989", *Journal of Historical Review,* Bahar 1991.

———. "Auschwitz: Technique and Operation of The Gas Chambers or Improvised Gas Chambers & Casual Gassings at Auschwitz & Birkenau Acording to J. C. Pressac 1989", *Journal of Historical Review,* Yaz 1991.

———. *Memoire En Defense: Contre Ceux Qui M'Accusent de Falsifier l'Histoira: La Question des Chambres a Gaz.* Paris: La Vieille Taupe, 1980

Findley, Paul. *Deliberate Deceptions: Facing the Facts about the US-Israeli Relationship.* 1.b. New York: Lawrence Hill Books, 1993.

Friedman, Alan. *Spider's Web: Bush, Saddam, Thatcher and the Decade of Deceit.* 1.b. London: Faber and Faber, 1993.

Gabler, Neal. *An Empire of Their Own: How the Jews Invented Hollywood.* 1.b. London: WH Allen, 1988.

Garaudy, Roger. *İsrail Terör ve Mitler*. Pınar Yayınları, İstanbul, 1996.

Glenny, M. *The Fall of Yugoslavia: The Third Balkan War.* London, 1992.

Grose, Peter. *Israel in the Mind of America: The Untold Story of_America's 150-Year Fascination with the Idea of a Jewish State, and of the Complex Role Played by This Country and Its Leaders in the Creation of Modern Israel.* 1.b. New York: Alfred A. Knopf Inc., 1983.

Güldemir, Ufuk. *Çevik Kuvvetin Gölgesinde Türkiye 1980-1984.* 2.b. İstanbul: Tekin Yayınevi, Nisan 1987.

Harwood, Richard. *Did Six Million Really Die?* London: Historical Review Press, 1975.

Howard, Michael. *The Occult Conspiracy: The Secret History of Mystics, Templars, Masons and Occult Societies.* 1.b. London: Rider, 1989.

Hunter, Jane. *Israeli Foreign Policy: South Africa and Central America.* Boston: South End Press, 1987.

Hurley, Andrew J. *Israel and The New World Order.* Santa Barbara: Fithian Press and The Foundation for a New World Order, 1991

Izetbegovi¯, Alia. *The Islamic Decleration: A Program for the Islamization of Muslims and Muslim People.* Sarajevo, 1990.

Jones, Fortier. *With Serbia into Exile.* New York: Mehe Century Co., 1916.

Kulaszka, Barbara. *Did Six Million Really Die? Report of The Evidence In The Canadian "False News" Trial of Ernst Zündel-1988.* Toronto: Samisdat Publishers Ltd., 1992.

Kuper, Leo. *Genocide: Its Political Use in the Twentieth Century.* New Haven: Yale University Press, 1981.

Laffan, R. G. D. *The Serbs: The Guardians of the Gate.* New York: Dorset Press, 1989.

Langer, W. *The Mind of Adolf Hitler.* London: 1973.

Leuchter Fred A. Jr., David Irving. *The Leuchter Report: The First Forensic Examination of Auschwitz.* London: Focal Point Publications, Haziran 1989.

Ligou, Daniel. *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie.* 1.b. Paris: Presses Universitaires de France, 1987.

Maga§, Branka. *The Destruction of Yugoslavia: Tracking the Break-Up 1980-92.* 4.b. London: Verso, 1993.

Malcolm, Noel. *Bosnia: A Short History.* 1.b. London: Macmillan Publishers, 1994.

Martin, Malachi. *The Keys of This Blood: The Struggle for World Dominion Between Pope John Paul II, Mikhail Gorbachev, and the Capitalist West.* New York: Simon & Schuster, 1990.

Mata, Gonzales. *Les Vrais Maitres du Monde.* Paris: Bernard Grasset, 1979.

Mazower, M. *War In Bosnia: An Analysis.* London: 1992.

Mendel, A. P. *Michael Bakunin: The Roots of Apocalypse.* New York, 1981.

Mijatovich, Chedo. *Servia of the Servians.* London: Sir Isaac Pitman & Sons, 1911.

Moncomble, Yann. *La Trilaterale et les Secrets du Mondialisme.* 3.b. Paris: Faits et Documents, 1980.

Mullins, Eustace. *The World Order: A Study in the Hegemony of Parasitism.* 1.b. Staunton: Ezra Pound Institute of Civilation, 1985.

———. *The World Order: Our Secret Rulers.* 2.b. Staunton: Ezra Pound Institute of Civilation, 1992.

Musa Pidcock, David. *Satanic Voices Ancient & Modern: A Surfeit of Blasphemy Including the Rushdie Report. From Edifice Complex to Occult Theocracy.* Oldbrook: Musaqim, 1992.

Nenezi¡, Zoran D. *Masoni U Jugoslaviji 1764-1980: Predled Istorije Slobodnog Zidarstva u Jugoslaviji. Prilozi i Grada.* Belgrad: Narodna Knjiga.

Nicosia, Francis R. *Hitler und der Zionismus: Das Dritte Reich und die Palastina-Frage 1933-1939.* London: Verlag I. B. Tauris, 1989.

Ostrovsky, Victor, Claire Hoy. *By Way of Deception: An Insider's Devastating Expose of the Mossad.* London: Arrow Books, 1991.

Özdoğan, Günay Göksu, Kemali Saybaşılı. *Balkans: A Mirror of the New International Order.* İstanbul: Eren Yayıncılık, 1995.

Payne, R. *The Life and Death of Lenin.* London: 1967.

Ramet, S. *Nationalism and Federalism in Yugoslavia, 1962-1991.* 2.b. Indiana: Bloomington, 1992.

Roberts, Allen E. *Brother Truman: The Masonic Life and Philosophy of Harry S. Truman.* Virginia: Anchor Communications, 1985.

Robinson, John J. *Born in Blood: The Lost Secrets of Freemasonry.* New York: M. Evans & Company, 1989.
Roques, Henri. *The 'Confessions' of Kurt Gerstein.* California: Institute for Historical Rewiev, 1989
Shahak, Israel. *The Zionist Plan for The Middle East.* Massachusetts: Belmont AAUG.
Sherman, Arnold. *Perfidy in the Balkans: The Rape of Yugoslavia.* Athens: Psichogios Publications, 1993.
Short, Martin. *Inside the Brotherhood: Further Secrets of the Freemasons.* London: Grafton Books, 1989.
Simpson, G. G. *Life of Past.* New Hoven: Yale University Press.
Skopiansky, M. D. *Les Atrocités Serbes: D'Après Les Témoignages Américains, Anglais, Français, Italiens, Russes, Serbes, Suisses, etc., etc...* Lausanne: Rue Caroline, Librairie Centrale Des Nationalités, 1919.
Taşar, M. Murat, Burhan Metin, Altay Ünaltay. *Bosna-Hersek ve Post-Modern Ortaçağ'a Giriş.* İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1996.
Tomasevich, Jozo. *The Chetniks: War and Revolution in Yugoslavia. 1941-1945.* Stanford: Stanford University Press, 1975.
Wilhelm Staeglich. *Auschwitz: A Judge Looks at the Evidence.* 2.b. California: Institute for Historical Review, 0cak 1990.
Yahya, Harun. *Soykırım Yalanı: Siyonist-Nazi İşbirliğinin Gizli Tarihi ve "Yahudi Soykırımı" Yalanının İçyüzü.* İstanbul: Alem Yayıncılık, Aralık 1995.
———. *Türkiye İçin Milli Strateji: Türk Dış Politikasına 'Osmanlı Vizyonu' ile Bir Bakış.* İstanbul: Vural Yayıncılık, Kasım 1996.
———. *Yeni Masonik Düzen: Dünyanın 500 Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeni'nin Gizli Yöneticileri.* İstanbul: Vural Yayıncılık, Şubat 1996.